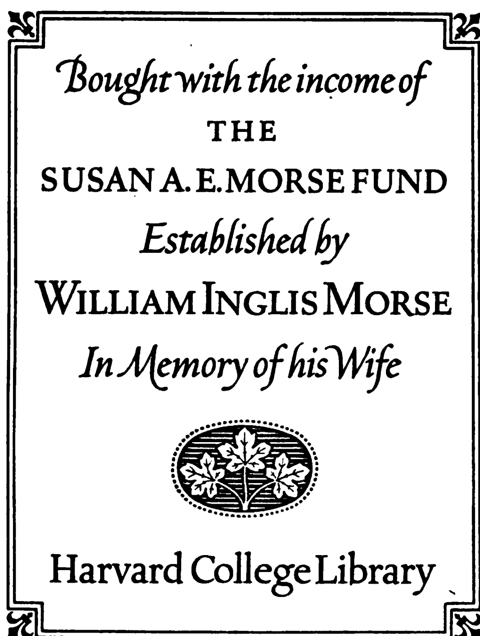
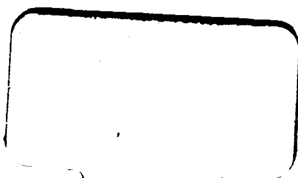

Bought with the income of
THE
SUSAN A. E. MORSE FUND
Established by
WILLIAM INGLIS MORSE
In Memory of his Wife
Harvard College Library

ANTONÍN BRUS Z MOHELNICE, ARCIBISKUP PRAŽSKÝ.

Historicko-kritický životopis

poctěný cenou fakulty theologické na c. kr. universitě Karolo-Ferdinandejské.

Na oslavu 900letého jubilea diecése Pražské

sepsal

Dr. Klement Borový,

cís. kr. řádný profesor církevního práva na vysokých školách Pražských.

Nákladem Dědictví sv. Prokopa.

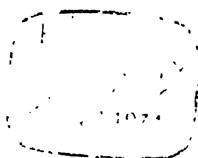
Číslo XI.

(Za rok 1873.)

V Praze.

Tiskem kn. arcib. knihtiskárny za Rohlíčka a Sieverse.

1873.

Předmluva.

Vlastenecké dějiny naše v tomto století devatenáctém tak výtečnými pěstiteli se honositi mohou, že to k nemalé slávě národa československého splývá. Ale dějiny *církevní* české vlasti podobaly se až na řídké výminky v posledním čase roli ladem ležící, ač právě nyní v jiných zemích studium církevních dějin na základě pramenův zosnované utěšeného rozkvětu dosáhlo. Jelikož pak založením Dědictví sv. Prokopa r. 1861 pro theologickou literaturu českou vůbec lepší éra zavítala, doufáme bezpečně, že v brzku také církevní dějepis český pilných vzdělavatelů nalezne; k nim už napřed směřuje naše přání a žádost, aby tento přítomný spis považovali za jeden ze základních kamenův ke zbudování kritického dějepisu církve české v jakés takés míře posložitelný.

Vlastní podnět ku sepsání této biografie arcibiskupa Brusa podal ctihodný *sbor doktorův theologie* na universitě Karolo-Ferdinandejské v Praze, kterýžto dle návrhu předloženého „*historickým komitétem* theologické fakulty“ se v listopadu 1870 na tom usnesl, ku slavnosti 900letého trvání prestolu Pražského vypsati cenu za zdařilou historickou monografii, v níž by vypsán byl život prvního arcibiskupa

po obnovení stolice arcibiskupské v Praze, Antonína Brusa z Mohelnice.

Ždostivi jsouce k oslavení tak důležité památky nějakou měrou přispěti, odhodlali jsme se ruku ke pluhu přiložíce jednu aspoň brázdu na opuštěném úhoru proorati; při tom snažně si přejeme, aby také jiní částku práce ještě zbývající k sobě potáhnouti se neoštídali.

Ukončivše životopis arcibiskupa Brusa předložili jsme jej na jaře 1872 slavnému sboru theologických doktorů, kterýž po náležitém od komitétu historického předsevzatém proskoumání téhož díla nám vypsanou *cenu* v listopadu 1872 *přiřknul* s projeveným spolu přáním, aby biografie tato pomocí tisku v širší známost vešla a vzdělanému obecenstvu přístupnou se stala.

Přání tomuto ochotně v ústřety vyšel velezasloužilý výbor *Dědictví sv. Prokopa*, jenž ve schůzi své konané v prosinci 1872 se na tom ustanovil, aby spis od Pražské fakulty theologické cenou poctěný pod názvem „Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup Pražský" vydán byl nákladem téhož Dědictví v roce 1873 k oslavě *jubilea* 900 letého trvání diecése Pražské.

Radost, jižto pociťuje srdce každého Cecha katolíka v tomto památném roce jubilejním, dvojnásobně zvýšena jest pro nás členy Dědictví Sv. Prokopského. S jinými členy mezinárodní eputdace odebral se totiž na jaře 1873 také starosta Dědictví sv. Prokopa, probošt královské kapitoly Vyšehradské Václav Štulc do Říma. Byv nejprvé účasten veřejného slyšení, kteréž dne 7. března celé deputaci bylo popřáno, vyžádal sobě probošt Štulc ještě slyšení soukromé u sv. Otce *Pia IX.*, ve kterémž co starosta odporučil spolek sv. Prokopský láskyplnému srdci nejvyšší hlavy církve. A hle! štědrá ruka Piova z bohatosti apoštolské moci své

hojně obdařila členy Dědictví; breve apoštolské, jehož platnost všecky časy *budoucí* v sobě zavírá, nejen schvaluje účel a směr činnosti našeho Dědictví, nýbrž nad to všem členům a dobrodincům Dědictví, jakož i spisovatelům, jichž díla se nákladem Dědictví vydávají, poskytuje převzácného dobrodiní *plnomocných odpustků v hodině smrti.* Málokterý spolek od církve schválený smí se honositi takovýmto privilejem a protož vroucí díky za to vzdáti sluší Stolici apoštolské, že tímto omilostněním členův Dědictví sv. Prokopského nejen znamenitě ku zvýšení slavnosti našeho 900 letého jubilea přispěla, ale nadto všem nynějším i budoucím členům téhož Dědictví neocenitelnou výhodu a útěchu s ohledem na věčnou spásu duší jejich dobrotivě poskytnula.

Vedle tohoto důležitého *Breve* ze dne 4. dubna 1873 ještě i *stanovy* opravené a duchovní i světskou vrchností schválené připojivše klademe již celé dílo do rukou ctěných členův a příznivcův Dědictví pevně důvěřujíce, že bez částečného aspoň uspokojení laskavý čtenář knihu tuto zajisté neodloží. Pevněji než jindy zakotvilo se právě za našich časů ono přesvědčení v myslech lidských, kteréž zahrnuto jest slovy: „Historia vitae magistra“. Že pak i z dějů v tomto životopise vylíčených nejeden k našemu ponaučení slouží, o tom nikdo důvodně pochybovati nemůž.

Z jakých pramenův jsme čerpali, o tom soudný čtenář na každé stránce přesvědčiti se může; obojetných aneb nějakou měrou zkalených zřídel všady jsme se bedlivě lišili; neboť se nám o to jednalo, aby práce naše i přísnější kritice vyhověla; že pak jsme účele toho dosáhli, o tom pochvalný úsudek celé fakulty theologické a historického komitétu jejího neklamné svědectví podává. Kdyby se však přece státi mělo, že by se v některých částkách obrazu tuto nakresleného stín převahu nad světlem třímati viděl,

nebudiž nám to za provinění počteno, jelikož my jsme z pramenův jen to čerpati mohli, co v nich skutečně obsaženo; z nepopsaného papíru však historii dělati — takovou úlohu tuším žádný poctivec na bedra naše vzkládati nezamýšlí. Aby ale nicméně kritickému čtenáři se naskytla příležitost, kdež v ducha a smýšlení té doby, o které píšeme, vlastním okem nazírati možno, na ten účel připojili jsme ku konci u věrném otisku některé důležitější *listiny*, kteréž k nestrannému posouzení tehdejších církevních poměrů ve vlasti naší velice prospěšnými býti uznáváme.

Spisu našemu dopřáno té cti, že jím nejprvé mezi knihami Dědictvím sv. Prokopským vydanými zahájen jest odbor theologie historické. Dejž Bůh, aby historie církevní naší vlasti pilně byla pěstována, tak aby Dědictví v brzké době zvelebením této vědy četné zásluhy své o literaturu theologickou skvělým spůsobem rozmnožilo!

V Praze na den sv. Jana Nep. 1873.

Spisovatel.

Obsah.

Úvod.

Mezivládí od roku 1421—1560.

Antonín Brus z Mohelnice,

arcibiskup Pražský.

Úvod.

Mezivládí od roku 1421—1560.

1. Uprázdnění prestolu arcibiskupského.

Osudná doba nastala zemi české počátkem 15. století, kdež kazatel Betlemský mistr Jan Hus símě vzpoury proti svatovládě Kristem ustanovené vložil do národa předtím vroucně církvi oddaného; záhubná pochodeň války občanské vzňala se v plamen hrůzonosný, jehož poslední jiskry teprv po dlouhých 200 letech uhasiti se zdařilo.

Bolestné rány, jimiž v ten čas krvácelo ubohé království české, i samu církev katolickou spůsobem zhoubným uchvátily. Snad by se šťastnějším výsledkem církev proti šikům nepřátelským voje své byla rozestaviti mohla, kdyby pevnou vůlí ostražitého pastýře v nutné sjednocenosti soustředěných sil se bývala udržela. V tom však právě neštěstí vrchole svého dosáhlo, že arcibiskup Pražský Kunrat z Vechty (1413—1421), ač byl svědomím svým a přísahou slavnou k obhájení práv církve sv. zavázán, mrzkým křivopřísežníkem se stal a dne 21. dubna 1421 veřejně pro čtyry artikuly Pražské[1]) se prohlásil a k úžasu celého křesťanstva od církve pravé odpadnuv k Husitům přešel.[2]) Pečeť arcibiskupskou odevzdal konsistoři kališnické, statky pak dílem dal v zástavu,

[1]) *Palacký*, dějiny české 1850, díl III. str. 342.
[2]) *Palacký*, dějiny české díl III. str. 411.

dílem rozprodal a peníze odeslal příbuzným svým do Westfalska (odkudž pocházel).[1]) Ačkoli pak týž Kunrat duchovenstvo i lid převésti zamýšlel pod spůsob práva i řádu v moc utrakvistův, přece se mu podle přání nezdařilo. Neboť za příkladem biskupův Olomouckého i Litomyšlského[2]) oddělila se metropolitní kapitola Pražská u sv. Víta[3]) úplně od bývalého arcibiskupa, poslušenství jemu vypověděvši[4]) a listem daným v Žitavě dne 6. května 1421 ohlásila veškerému duchovenstvu českému, že po čas uprázdnění stolice arcibiskupské (sede vacante) všickni kněží jakož i věřící lid ve všelikých záležitostech církevních k administrátorům téhož arcibiskupství útočiště své vzíti jsou povinni. Mimo to kapitola listem ze dne 10. května 1421 podala apoštolské Stolici zprávu o odpadlictví arcibiskupa Kunrata, připojivši snažnou prosbu, aby papež Martin V. aneb sám přestol arcibiskupský mužem úřadu toho hodným opatřil aneb kapitole Pražské udělil právo, aby svobodně zvoliti mohli nového arcibiskupa, jehož by za příčinou rychlejšího vyřízení věci biskupové Olomoucký a Vratislavský konfirmovali jménem Stolice apoštolské za tou příčinou, aby osazení prestolu Pražského v době pravému náboženství tak velice nebezpečné delšího odkladu neutrpělo. Kapitola vyslovuje pevné přesvědčení své, že by království české nikdy tak velkých pohrom, jakéž nyní z nedbalosti a bludařského smýšlení vedralce Kunrata vznikly, bylo

1) *Hammerschmid* Jan Florian, Prodromus gloriae Pragensis pg. 517.

2) Oba tito biskupové byli v ten čas *suffragány* Pražského arcibiskupa. (Srovn. *Balbini* Bohuslai Miscellanea historica Bohemiae liber VI. p. 2. pg. 75.)

3) Někteří kanovníci zdržovali se tenkráte v Žitavě, druzí v Olomouci. (Palacký III. str. 413.)

4) „Ab ejusdem Conradi praetensi Archiepiscopi Pragensis et ipsius praetensorum officialium jure suadente et justitia exigente, nos cum clero et populo catholico et Sedi apostolicae obediente, Dei omnipotentis nomine invocato, obedientia duximus abstrahendum et abstrahimus per praesentes.“ Dále pak týmž listem se prohlašuje, že administrátoři diecése Pražské tak dlouho v Žitavě pobudou, „quousque ad locum securiorem et magis aptum poterint pervenire.“ (*Balbini* Miscellanea lib. VI. p. 1. pg. 157.)

nezakusilo, kdyby táž kapitola svobodnou *volbou* arcibiskupa církvi opravdu prospěšného byla ustanoviti směla.[1])

Bohužel zůstala tato prosba kapitoly bez kýženého výsledku. Kunráta stihla sice r. 1426 zasloužená pokuta církevní, an jej papež Martin V. do klatby dal, propůjčiv spolu všem vůkolním arcibiskupům a biskupům plnou moc, řečeného Kunráta, kdekoli by postižen byl, s úřadu biskupského i kněžského ssaditi čili degradovati.[2]) Nicméně byla doba tehdejší příliš nepřízniva a smýšlení rozhodujících osobností v Čechách klonilo se tak nápadně ku straně převratu náboženských poměrův, že na znovuobsazení arcibiskupství ani pomysliti lze nebylo. Vždyť pak již r. 1425 také druhý biskupský prestol v Čechách, v městě Litomyšli uprázdněn jest a od té doby biskupství ono zúplna zaniklo.[3])

Naděje na brzké osazení prestolu arcibiskupského dokonce zmizeti musela usnešením českého sněmu ze dne 21. října 1435, jímžto rozhodný přívrženec Husův, mistr Jan Rokycana za arcibiskupa Pražského jest zvolen.[4]) I ačkoli se nepodařilo papeže Eugenia IV. k tomu pohnouti, aby muže tohoto z bludařství obviněného za arcibiskupa stvrdil,[5]) nebylo také s druhé strany možno překonati překážky, které se volbě katolického arcibiskupa v cestu stavěly.

[1]) „Nam si praelati et Canonici permissi fuissent habere liberam facultatem Archiepiscopum utilem eligendi et recipiendi, nunquam tot mala in regno Bohemiae evenissent, quae ex dicti Conradi intrusi negligentia et ut jam patet, ex ipsius conniventia evenerunt.“ List kapitoly k papeži Martinu V. (*Balbini* Miscell. lib. VI. p. 1. pg. 156.) Srovn. *Palacký* III. str. 413.

[2]) Martini V. Papae sententia excommunicationis adversus Conradum. (*Balbini* Miscell. lib. VI. p. 1. pg. 164.) Kunrát zemřel r. 1433, byv posléze nejen od katolíků, ale i samých Husitů opovržen; srovn. biografie Pražských biskupův a arcibiskupův od *Freschot-a*, v universitní knihovně ve Frýburku Breisgavském pg. 83.

[3]) *Procházka* Matěj, Dějiny církve Kristovy. V Praze 1866, díl II. str. 275.

[4]) *Palacký* díl III. 2. str. 332.

[5]) *Gindely* A. Geschichte der böhmischen Brüder. Prag 1857. I. B. pg. 5.

2. Správa církve české skrze Administrátory.

Jedno sto a čtyřicet let trvala osiřelost diecése Pražské a po ten celý čas pečovali o správu záležitostí církevních mezi katolíky českými Administrátoři od apoštolské Stolice[1]) ustanovení. Z počátku, dokud kapitola Pražská nepokoji husitskými nucena byla dlíti u vyhnanství, spravovali diecési Pražskou biskupové Olomúčtí. Od té doby však, když po prohlášení kompaktát (v červenci 1436) naděje všeobecného smíření a pokoje svitati počala, a kapitola ze Žitavy zase do Prahy se navrátila (v září 1436),[2]) zastávali úřad administrátorský po pravidlu proboštové, děkanové neb kanovníci Pražského velechrámu sv. Vítského a sice buď po různu neb po dvou, tak že celkem 20 administratur se čítá; jsouť pak zejména tito: [3])

[1]) Že skutečně od *papežův* římských k vykonávání úřadu svého byli splnomocněni, vysvítá a) ze svrchuzmíněné žádosti, kterouž kapitola Pražská dne 10. května 1421 zaslala do *Říma*; b) *Balbin* (Miscell. lib. VI. p. 2., pg. 62.) dosvědčuje, že první administrátor r. 1422 byl od papeže potvrzen; c) u téhož Balbina (Miscell. lib. VI. p. 1. pg. 192) sděluje se list *Alexandra* VI. z r. 1499, kterýmž tento papež kapitole Pražské uděluje plnomocenství zvoliti administrátora arcidiecése; d) v rukopise „Acta administratorum Archiepiscopatus Prag. 1546—1550“ nazývají se tehdejší administrátoři Valentinus Scholasticus a Joannes a Puchov sami: Archiepiscopatus Pragensis sede vacante *auctoritate Apostolica* Administratores (viz Acta konsistoře katolické; vydal dr. Klement *Borový* v Praze 1869, str. 35 nn.).

[2]) *Palacký* III. 2. pg. 357.

[3]) Obšírněji o tom jedná *Balbin* Miscell. lib. VI. p. 2. pg. 62. On Filiberta z důvodův vážných v řadu administrátorů klade a to naproti *Pešinovi*, kterýž (ve svém Phosphorus septicornis) o něm zmínky nečiní. S Balbinem shoduje se také *Aeneáš Sylvius* Piccolomini ve své „historia bohemica,“ jenž (pg. 210. ve vydání, jež jsme nalezli v knihovně královské v Mnichově) vypisuje zásluhy, které si Filibert v Čechách získal, an řád církevní opět ku předešlé platnosti (u těch ovšem, kdož se katolické církve věrně přidrželi) přivedl. — Pešina z Čechorodu ve svém spisu „Phosphorus septicornis“ o Filibertovi zmínky nečiní, nébrž na 4. místě klade Šimona z Nymburka a Jiřího Pražského. (pg. 602.)

1. Jan biskup Olomúcký a spolu Litomyšlský (stal se později kardinálem) od r. 1421—1430.

2. Kunrat biskup Olomúcký 1430—1434.

3. Jan z Dubé, děkan u sv. Víta, a Šimon z Nymburka, kanovník; oba r. 1435 a 1436.

4. Filibert biskup Kostnický, jejž sněm Basilejský za administrátora ustanovil; působil r. 1436—1439.

5. Prokop z Kladrub, děkan kapitolní, od r. 1437—1443 (po 2 leta zastával společně s biskupem Filibertem úřad administrátorský).

6. Šimon z Nymburka a Jiří z Prahy, oba kanovníci u sv. Víta; r. 1444—1448.

7. Václav z Krumlova, děkan u svatého Víta; od roku 1449—1460.

8. Mikuláš z Krumlova, děkan u sv. Víta, r. 1461.

9. Hilarius z Litoměřic, děkan, a Jan z Krumlova, kanovník u sv. Víta; oba pospolu byli administrátory, r. 1461 a 1462.

10. Týž Hilarius děkan a Václav z Křižanova, kanovník, zastávali úřad administrátorský r. 1462—1467.

11. Hanuš z Kolovrat, probošt a Jan z Krumlova, děkan u sv. Víta; Hanuš od r. 1468—1483; Jan do r. 1481.

12. Václav z Plané, arcijáhen u sv. Víta, od r. 1481—83 vedle Hanuše z Kolovrat, od r. pak 1483—1486 sám administroval diecési.

13. Pavel Souček, probošt u sv. Víta, r. 1486—1496.

14. Ambrož Chrt z Plzně, děkan a Blažej z Plané, kanovník u sv. Víta; r. 1497—1499.

15. Jan z Vartemberka, probošt u sv. Víta a Ambrož, děkan, r. 1500—1511.

16. Arnošt ze Schleinic, probošt a Jan Žák, kanovník u sv. Víta, r. 1511—1525.

17. Mikuláš Houska, scholastik u sv. Víta, byl administrátorem r. 1524 (v nepřítomnosti Schleinicově) společně s Žákem, od r. 1525—1531 s Janem Fabri, arcijahnem.[1])

[1]) Viz Akta konsistoře katolické, vydal dr. Kl. *Borový*, 1869, str. 23. 86.

18. Arnošt ze Schleinic opět administroval od r. 1531—1542, kdež resignoval.[1])

19. Valentin školastik (později od r. 1549 děkan) a Jan z Puchova, kanovník u sv. Víta, r. 1542—1553.[2])

20. Jindřich Scribonius, probošt u sv. Víta, poslední administrátor diecése Pražské r. 1555—1561.[3])

Všickni administrátorové tito požívali úplné a řádné jurisdikce biskupské ohledem na katolíky v Čechách přebývající;[4]) smíme-li z bully Alexandra VI. na celou dobu mezivládí právem uzavírati, zdá se, že papežové římští pokaždé na 3 leta udíleli kapitole plnomocenství ku správě diecése a že volba administrátorů byla kapitole ponechána.

Nemůžemeť sice ani učenosti ani upřímné lásky k církvi mužům právě jmenovaným upříti; a pokud z úředních listin na př. administrátorův Valentina i Jana souditi lze, nezanedbali správcové diecése ničeho, což k obhájení práv církve katolické naproti pánům světským i naproti sektářům sloužiti mohlo; leč přece obtíže, které zdárnějšímu výsledku jich působení vadily, byly mnohonásobné. Neustálenost poměrův náboženských i politických oné doby neposloužila nikterak ku prospěchu církve a v Čechách obzvláště nemohl hlas dočasných administrátorův v důležitých okamženích míti té váhy rozhodné, jakéž by řádný arcibiskup a primas království slovům svým zjednati zajisté byl dovedl. Nadto podotknouti dlužno, že nižádný vojevůdce bez šikův dobře rozestavených v půtku s nepřítelem se vydati a vítězství nad ním dokonce obdržeti nemůž; tohoť i řečení administrátoři v hojné míře zakusili. Velký nedostatek kněžstva nemálo stěžoval řádné vykonávání duchovní správy; vždyť pak nezřídka jeden kněz dvě i tři

1) Viz Akta konsist. katol. pg. 18. 25. Týž stal se biskupem Míšenským.

2) Tamtéž pg. 25—133 četné listiny úřední z r. 1546—1550 se sdělují.

3) Tamtéž str. 314. 371. 388.

4) Mimo obecná práva, kteráž dle zákonů církevních vikářům kapitulárním příslušejí, požívali administrátoři Pražské diecése i té výsady, že kalichy a pateny konsekrovati mohli, což jinak toliko biskupům (aneb pro potřebu řeholí opatům) přísluší. (Alexander VI.)

farní osady[1]) říditi musel a tudíž všem povinnostem na bedlivého pastýře naléhajícím při nejlepší vůli vyhověti s to nebýval. Nadto nebylo pro administrátory zajisté polehčením, že každoročně se museli dožadovati laskavosti sousedního některého biskupa, aby jim svatých olejů ku potřebě diecése daroval,[2]) aby kandidátům kněžského stavu sv. svěcení udělil,[3]) aby svátost sv. biřmování v Čechách rozdával,[4]) chrámy a oltáře světil.[5]) Nejčastěji zdá se biskupové Míšenští službami těmito se Pražské diecési propůjčovali.[6]) Nezřídka však museli čekatelé kněžství daleké cesty konati, aby od některého biskupa svěcení obdrželi.[7])

Leč veškery tyto nesnáze by se byly snad překonati daly, kdyby obtíže jiného druhu nebyly přistoupily. Sem náleží především neblahý duch vzpoury vždy více se vzmáhající mezi lidem obecným i mezi vyššími stavy českými, z nichž velká část vždy patrněji se klonila k luteranství.[8]) Obzvláště však kollátorové čili patroni beneficií se o to všemožně zasazovali, aby kněžím katolickým delší pobyt na farách co nejvíce ztrpčili: zvolili k tomu vydatný prostředek, jímž kněžím takořka k hrdlu sáhli — zadržujíce jim příjmy, jichž k uhájení života přece nevyhnutelně zapotřebí měli. V tom ohledu kapitole pražské (a ovšem tedy i samým administrátorům diecése) o nic lépe se nedařilo než ostatnímu

[1]) Akta konsistoře katolické pg. 72. 73.

[2]) Do *Olomouce* na př. posláno pro sv. oleje r. 1546, téhož roku jich požádali také od biskupa *Míšenského*; r. 1547 zuřila však válka Šmalkaldská v těch krajinách a tudíž poslali administrátoři pro sv. oleje do *Pasova*, odkudž také r. 1548 je obdrželi. (Akta konsistoře katolické pg. 31. 32. 55. 92.)

[3]) Biskup *Lublaňský* r. 1546 udílel nižší i vyšší svěcení v Praze (Akta kons. katol. str. 47. 123.); r. 1555 vyjednával král Ferdinand I. o tom, aby *Olomúcký* biskup aneb suffragán jeho v Praze kněží světiti mohl. (Akta str. 210.)

[4]) Biskup Lublaňský r. 1549 biřmoval v okršku Plzeňském. (Akta str. 127.)

[5]) Akta str. 47. 127.

[6]) Srovn. Akta kat. str. 92. list 635.

[7]) Do Míšně Akta str. 46. 68; do Olomouce str. 31; do Vídně str. 37.

[8]) Na sněmu r. 1543 přičiněním Mystopola pokoušíno se o to, aby celá strana kališnická šmahem se k protestantismu přihlásila. (*Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder I. pg. 262.)

duchovenstvu, jak přečetné stížnosti z oné doby o tom bíledně svědčí.[1])

Ačkoli v každém spůsobu chváliti sluší vytrvalost celé kapitoly sv. Vítské, kteráž nikdy se neodchýlila od pravé církve, ač obzvláště uznati musíme svědomitou péči administrátorův diecése ve všech oborech správy církevní osvědčenou: historie 15. a 16. věku přece živým jest toho důkazem, jak velkých pohrom utrpěti musí církev, nemající půl druhého sta let žádného velepastýře. Kde biskup co střed a hlava v čele duchovenstva stojí, tam se mezi oběma utvořuje a utužuje svazek posvátný, poměr otce k synům a synův k otci; oko biskupovo bedlivě nad duchovenstvem bdí, mocná pravice jeho každého kněze proti křivdám odkudkoli přicházejícím ochraňuje a duchovenstvo zase synovskou oddaností lne k velepastýři co otci svému, milerádo hlasu jeho poslouchá a za ním s nadšeností do boje kráčí.[2]) Bohužel však zůstávalo duchovenstvo katolické i s lidem věřícím celých 140 let jako ovce bez pastýře a z opuštěnosti této hojně kořistili nepřátelé. Neměla-li ve víru zmáhajícího se sektářství církev česká úplně utonouti, bylo nutno, aby stolici sv. Vojtěcha opět zaujal muž, kterýž by schopen byl v těžké době dostáti nesnadnému úkolu a církev katolickou v Čechách znovu zvelebiti.

3. Znovuosazení arcibiskupského prestolu.

V takovémto trudném stavu záležitostí náboženských tušiti musíme, že dlouho trvající uprázdnění stolice arcibiskupské nemohlo lhostejné býti všechněm těm, kdož neblahé následky jeho sami na sobě zakusili. A tu na prvém místě klademe

1. český sněm zemský, jemuž neustále bylo rovnati spory a nesnáze mezi rozličnými stranami vzniklé, kterýž ale nikdy definitivně jich urovnati nemohl, dokud nestávalo jednotného středu a hlavy církve katolické v Čechách. Konsistoř utrakvistická v suplikací podané císaři Rudolfovi II. dne 17. září 1578 o tom svědčí,[3])

[1]) *Borový*, Akta konsistoře katolické, v Praze 1869. Na str. 48—380 bezmála 40 takovýchto stížností jest vytištěno.

[2]) *Procházka* Matěj, prof. gymn., Život bl. Jana Sarkandra. V Brně 1861. str. 352 nn.

[3]) *Rotulus* missivarum bohemicarum consistorii sub utraque

že „veškeři tři stavové království českého při obecných snémích, zvláště leta 1545, potom 1549, nic méně 1555 o to se jednomyslně s J. M. císařem Ferdinandem I. snesli, aby arcibiskup nařízen byl, kterýby kněžstvo obojí strany světil, řídil, spravoval a vinné s tou konsistoří, k které by přináleželi, trestal". Pokud se roku 1545 týká, připojiti dlužno, že stavové tenkráte výslovně požádali krále Ferdinanda, aby za arcibiskupa ustanovil tehdejšího probošta Litoměřického, Jana Hasenbergera, kterýž předtím byl vychovatelem dítek Ferdinandových a učeností i mírností povahy proslul. Leč dříve ještě, než se vyjednaly příjmy, jichž by nový arcibiskup požívati měl, zemřel probošt Hasenberger.[1]) Sněmové z r. 1548 a 1549 opětovali žádost posud nevyřízenou[2]) a sice usnesli se stavové dne 14. února 1549 v Praze shromáždění na tom, žádati Ferdinanda krále svého, aby kněží pod jednou, též kněží pod obojí spůsobou obesláni byli a s nimi se o to jednalo, aby to oboje duchovenstvo jednosvorně k papeži o nového arcibiskupa, kterýby kněžstvo jak pod jednou tak pod obojí světiti mohl, psalo, však aby on arcibiskup rozený Čech byl.[3]) Roku 1557 konaly se za předsednictví arcikníže Ferdinanda v Praze porady soudcův zemských o tom, kterým spůsobem by nepořádní kněží z far vybyti a náležitý řád v náboženství pod jednou i pod obojí zase uveden býti mohl. Ze zprávy, kterouž arcikníže otci svému králi Ferdinandovi 25. srpna 1557 sděluje[4]), vysvítá, že soudcové tito (v počtu 38) především se na tom usnesli, požádati krále, aby se u Stolice římské postaral o ustanovení biskupa, kterýžby kněžstvo pod obojí v celém království českém řádně světiti mohl. Při tom se ukazuje na biskupa ve Vlašských Benátkách, který rovněž prý obdržel od pa-

1578—1580 v archivu Arcibiskupa Pražského; listinu ze dne 17. září 1578 viz v dodatku č. 43.

1) *Gindely*, Gesch. der böhm. Brüder I. pg. 290. — *Pelzel* böhm. u. mähr. Gelehrte 4. Thl. pg. 18.

2) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder I. pg. 344. 345.

3) *Beckovský* poselkyně či kronika II. 219.

4) Erzherzog *Ferdinand's* Bericht an den König über die bezüglich der nicht ordinirten Priester sub utraque gepflogenen Verhandlungen. Z originalu archivu c. kr. místodržitelství českého (kopie v zemském archivu českém. R. 109. 1.); viz dodatek č. 1.

peže plnou moc, aby nejen pod jednou, nýbrž také pod obojí kněžstvo světil.[1])

2. Neméně i **kapitola** Pražského velechrámu u sv. Víta častými prosbami o to usilovala, aby přečetných nesnází s administrací diecése spojených byla sproštěna. Vznášelať bezpochyby častěji žádost takovou ku králům a císařům v občasí onom vládnoucím. Jedna supplikace ze dne 31. srpna 1547, kteráž se v plném znění zachovala,[2]) obsahuje především blahopřání, že se králi podařilo vzpouru téhož roku z jara vzniklou šťastně potlačiti[3]); načež ihned jme se kapitola prositi, aby se král brzy postaral o ustanovení arcibiskupa, kterýžby v království tolikerými sektami rozervaném opět jednotu náboženství zavedl.[4]) Leč tato žádost zůstala jakož jiné mnohé na ten čas bez vyřízení; neposlušnost duchovenstva vzrůstala, sektářství se množilo a nad to r. 1549 rozšířila se lichá pověst, jakoby král byl přikázal, aby se i v katolických chrámech svátost oltářní pod obojí spůsobou podávala. Pro ty příčiny vznesli administrátoři diecése, Valentin a Jan žádost, aby král vydal obecný či jenerální mandát, jímž by oni plnou moc naproti vzdorovitému duchovenstvu jakož i naproti utrakvistům obdrželi; i dokládají posléze, že pakli král záhy o blaho církve se nepostará, oni sami z odpovědnosti se vytahují, jelikož ku králi vznesli tak časté a mnohé prosby, kteréž vesměs bez výsledku zůstaly.[5]).

[1]) Že biskupové ve Vlašských Benátkách *světili* bohoslovce kališnické, to jisto jest; ale o tom velice pochybujeme, že by se to už tenkráte bylo dálo s přivolením *papežským*. (Viz *Borový*, die Utraquisten in Böhmen. Wien 1866. pg. 23—28.)

[2]) *Borový*, Akta kons. katol. str. 63.

[3]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder I. pg. 299.

[4]) „Non dubitamus, quin S. R. M. V. tanquam unicus patriae nostrae defensor ac religionis sanctae zelator, ex regia clementia sua claram hanc patriam, etsi in mille errorum sectas dilapsam, in pristinam sacrosanctae religionis unitatem rursus reconciliare ac sarcire gratiose dignetur, quo *unus pastor*, grex unus dominicus in domo Dei ad laudem et divinam gloriam propediem sit futurus. Ea propter S. regiae Mti Vestrae inprimis humiliter supplicamus, nobis constitui *Archiepiscopum*, gregis dominici vigilantissimum pastorem." *Borový*, Akta l. c.

[5]) *Borový*, Akta katol. pg. 122. „Nimirum nos post tot ac frequentes supplicationes M. Vae oblatas coram Deo servatore no-

Roku 1552 vyslala kapitola Pražská Jindřicha Skribonia, probošta s Janem arcijáhnem ku králi Ferdinandovi do Vídně, aby poznovu přednesli žádost o ustanovení arcibiskupa v Praze. Král velmi vlídně oba delegáty přijal, leč prestol Pražský i dále osiřelým zůstal.[1])

3. V době oné, kde sněm Tridentinský byl už započal veliké a záslužné dílo pravé reformace, muselo by nám s podivením býti, kdyby papežové římští, jimž péče o blaho církve nejpředněji přísluší, nebyli o to se zasadili, aby stolice arcibiskupská v Praze byla znovu osazena. V skutku pak stal se mezi r. 1558—1560[2]) krok rozhodný, kterýž Ferdinanda I., posud vždy váhajícího a odkládajícího, posléze k ustanovení nového arcibiskupa přiměl. Apoštolská Stolice římská zaslala v ten čas císaři některé stížnosti, týkající se n. př. skracování církevních příjmů, sektářství, nepořádných kněží atd. V listině té papež se vším důrazem Ferdinanda upomenul, aby prestol Pražský déle uprázdněný nenechával.

Tuto stížnost římské Stolice odevzdal císař nejvyššímu kancléři českému Jáchymovi z Jindřichova Hradce, aby spolu s jinými korunními radami v potaz vešel a pak návrh předložil, jakým spůsobem by se papeži přiměřená odpověď a omluva zaslati měla. Kancléř český předložil dobrozdání své, v němžto se snažil prokázati, že stížnosti římské Stolice nikterak odůvodněny nejsou.

stro tum coram eadem M. Va et omnibus hominibus protestamus, nos in conscientiis nostris excusatos et immunes fore."

[1]) *Pešina* Phosphorus Septicornis rad. III. pg. 318.

[2]) Jelikož datum listiny na jisto postaviti nelze, ač mezi r. 1558 a 1560 ji vložiti nutno, nemůžeme udati, byl-li papežem tím Pavel IV. (1555—59) nebo Pius IV. (1559—65). Kancléř dí v listu: Nun ist am Tag, welcher Gestalt bei etlicher jetziger päpst. Heiligkeit Vorfahren auch durch derselben Nuntios apostolicos, E. Mt. Agenten zu Rom und mehrerlei Schreiben proprio motu und dann auch aus Anregen der Stände E. Mt. Krone Beheim um einen *Pragerischen Bischof* angehalten ist worden, der sub una und sub utraque zu ordiniren Macht hätte . . . Doch hat solches E. Mt. Sollicitiren bei den vorigen Päpsten kein Ansehen gehabt, sondern ist alle diese Handlung bis auf jetzt unerörtert und unerledigt verblieben. (*Borový*, Akta katol. pg. 283; vyňato z archivu c. kr. místodržitelství českého.)

Zejmena co se ustanovení arcibiskupa dotýče, budiž apoštolské Stolici v paměť uvedeno, kterak císař Ferdinand prostřednictvím apoštolských nunciův, neméně zástupcův císařských (Agenten) v Římě jakož i několikerými listy motu proprio i k žádosti stavův koruny české do Říma zaslanými vždy nepřestal o to se zasazovati, aby zřízen byl v Praze biskup, jenž by kněžstvo pod jednou i pod obojí náležitě světil. Nadto prý císař se zavázal, že z vlastních statkův komorních se o postačitelné příjmy pro arcibiskupa postará, jelikož většina statků jindy k témuž arcibiskupství náležitých mezitím v zástavu dána byla. Navzdor tolikerým prosbám však přece papežové předešlí ničeho u věci té nepodnikli a tudíž ne tak císaři, jako spíše papežům samým neobsazení Pražského prestolu za vinu klásti se musí. Opětované žádosti císařské doposud jedině toho docílily, že suffragánovi biskupa Olomúckého, opatu Žďárskému uděleno povolení, aby v Čechách kněží sub una světiti směl. Kdyby apoštolská Stolice záhy k žádosti Ferdinanda císaře se byla naklonila, jistě by sektářství nikdy v takových rozměrech, jak nyní viděti jest, se bylo rozprostraniti nemohlo.[1])

Ač odpověď tato byla pro apoštolskou Stolici dosti příkrá, měla přece iniciativa papežská ten dobrý výsledek, že císař od nynějška upřímně o to dbáti počal, aby prestol Pražský osadil mužem v každém ohledu spůsobilým. Za takového považoval tehdejšího probošta kapitoly Pražské, dr. Jindřicha Skribonia, jenž co bývalý vychovatel arcivévody Karla (otce Ferdinanda II.) císaři osobně byl znám. Leč Skribonius důstojnosti té nepřijal, odporučiv císaři na to místo Antonína Brusa z Mohelnice, tehdáž biskupa Vídenského.[2])

Antonín Brus byl dne 5. října 1561 od císaře arcibiskupem

[1]) „Wo aber auf E. Mt. Sollicitiren die vorfahrenden Päbst consentirt, dass ein Bischof in E. Mt. Kron Beheim Priester sub utraque geordinirt, hätten solche verführerische Secten mögen verhütet werden, dann viel vom Herrn- und Ritterstand auf beschehene Citationes fürbracht, dass sie in Mangel der ordinirten Priester hätten ihre Kirchen und Pfarren öde verbleiben müssen lassen, wie sie dann noch unversehen stünden und die Leut mit Sacramenten nicht versehen würden.“ Akta kat. kons. pg. 285.

[2]) *Gindely* Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 7.

Pražským jmenován,[1]) načež ihned zpráva o tom zaslána do Říma s žádostí o konfirmaci papežskou, kterouž také Pius IV. ochotně potud udělil, že Antonína pro katolíky sub una za arcibiskupa sice stvrdil, k ordinování utrakvistů však žádného dovolení jemu neudělil. Císařským mandátem ze dne 12. ledna 1562 dal Ferdinand všem stavům království českého slavně prohlásiti, že Antonín za arcibiskupa jest ustanoven, i rozkázal, aby kněžstvo i věřící lid pod jednou k němu všelikou poslušnost zachoval. Při tom císař slíbil, že s pilností o to usilovati chce, aby jmenovaný arcibiskup kněžstvo pod obojí tolikéž ordinovati mohl.[2])

[1]) Takto na jisto souditi lze z dopisův jemu zaslaných; dopis *Igla*, písaře království českého z Prahy ze dne 4. října jej nazývá biskupem ve Vídni, kdežto list rady císařského Řehoře *Giengra* z Vídně ze dne 6. října 1561 jej jmenuje už arcibiskupem Pražským. (Recepta MS. v archivu arcibiskupa Pražského; listiny ze dne 4. a 6. října 1561. Kopie v č. archivu zemském.) Buchholtz (Geschichte Ferdinand's I.) sice klade, že prý už 5. září byl Antonín od papeže konfirmován, ale domníváme se, že omylem takto píše, jakož také omylem dí, že císař již 11. října 1561 stavům českým ustanovení nového arcibiskupa oznámil.

[2]) Mandát císaře Ferdinanda I. ze dne 12. ledna 1562. (*Borový*, Akta katol. konsist. pg. 322.)

Antonín Brus z Mohelnice,

arcibiskup Pražský.

Antonín Brus narodil se v Mohelnici (Müglitz, Muglitium) na Moravě[1]) dne 13. února 1518.[2]) Podobá se, že studia svá aspoň ve vyšších třídách konal v Praze, kdež vstoupil do řádu křižovníků s červenou hvězdou blíž mostu Karlova a po odbytém noviciatě i složených slibech řeholních vysvěcen jest na kněžství.[3]) Když pak r. 1542 sveřepý nepřítel křesťanstva, Turek, započal válku proti císaři Ferdinandu I., ozvala se v nadaném, obzvláštní výmluvností vynikajícím knězi Antonínovi neodolatelná touha, aby co kazatel vojenský mohl bráti podílu ve válečném tažení. Z té příči-

[1]) Byl-li otec jeho rolník neb měšťan, není nám známo. (*Gindely* Geschichte der böhm. Brüder II. pg. 7.)

[2]) *Veleslavína* klade rok 1526; po něm také *Hammerschmid* (Prodromus gloriae Prag. pg. 517). Naproti tomu *Pelzel* odvolává se na to, že křižovníci Pražští chovají obraz téhož arcibiskupa jakož i stručný životopis, kdež se ukazuje, že Antonín zemřel r. 1580, maje věku svého 62 let. Odtud plyne, že nikoli teprv r. 1526, alebrž r. 1518 se narodil. (*Pelzel* Fr. Mart. Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler, nebst kurzen Nachrichten von ihren Leben und Werken. Prag 1782. 4. Thl. pg. 15.) Z nejedněch důvodův vysvítá, že pravé jest domnění Pelzlovo; tak na př. kdybychom přijali rok narození 1526, tuť by Antonín Brus r. 1542 teprv byl čítal 16 let věku svého a ovšem ku kněžství by vysvěcen býti nemohl. Taktéž nepodobá se pravdě, že by již v 26. roce stáří svého byl zvolen býval za velmistra křižovníků, aneb žeby již asi v 31. neb 32. roce svého věku se byl stal biskupem Vídeňským.

[3]) Sličnost jeho velebí životopisec (v rukop. u křižovníků) slovy: Singula enim ejus membra corporis ad Apellis composita et disposita fuere penicillum. (*Gindely* l. c. pg. 7.)

ny prosebně se obrátil ku svému krajanu, Jindřichu Mezřickému z Lomnice, vojevůdci Moravskému, kterýž ochotně svolil, načež Antonín do tábora Moravského se odebral. Po tři leta zastával tento svůj úřad s apoštolskou roznícenostî a výmluvně hlásaje slovo Boží u přítomnosti vojska i statečných vůdcův jeho dobyl sobě všeobecné vážnosti a slávy takové, že sám císař Ferdinand I. na něho byl upozorněn.[1]) R. 1545 uzavřeno s Turkem příměří; s navracujícím se vojskem také Antonín přibyl opět do Čech a zůstal nějaký čas v konventě křižovnickém. Ješto se ale právě touž dobou uprázdnila fara křižovnická v Chebu,[2]) byl tam od velmistra svého poslán Antonín, kterýž v městě onom, naukou luteránskou tenkráte silně nadchnutém, ve prospěch víry katolické neunaveně působil a výmluvností svou všeobecnou vážnost, vlídností pak upřímnou lásku věřících si zjednal. Kterak i mezi řeholními bratry svými byl oblíben, toho nejjasněji dokázal rok 1552, v němž (po smrti velmistra Václava z Hradešína, kterýž 21. května zemřel) Antonín za velmistra křižovnického řádu byl vyvolen.[3])

Brzy na to válka s Turkem znovu počala. Císař Ferdinand povolav Antonína do Vídně jmenoval jej tajným radou svým a spolu jej ustanovil předním kazatelem veškerého vojska, které do boje táhlo. Ješto Antonín patero řečí plynně mluvil a nadto neobyčejnou výmluvností vynikal, neminula se plamenná slova jeho, jimiž vojevůdce i vojíny k obhájení křesťanstva mocně vyzýval, nikdy s žádoucím účinkem. Císař sám několikráte slyšel jeho ká-

[1]) *Pelzel* böhmische und mährische Gelehrte 4. Theil. pg. 16. — Také *Pontanus* z Braitenberka, probošt kapitoly pražské u sv. Víta, nazývá Antonína „concionator bellicus;“ viz téhož Bohemia Pia, tištěna ve Frankfurtě 1608. pg. 46. — *Pešina* z Čechorodu ve spise Phosphorus septicornis nazývá jej „insignis facundiae praesul“ (pg. 550.).

[2]) *Gindely* Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 7. praví, že Antonín byl farářem v Chebu. *Pelzel* (l. c.) naopak se domnívá, že byl děkanem v Loktě.

[3]) *Beckovský* Jan, Poselkyně starých příběhův českých; díl II. (od r. 1527—1657) v knihovně řádu křižovnického v Praze chová se v rukopise; Palacký (Würdigung der alten böhmischen Geschichtschreiber. Prag 1830. pg. XVIII.) o tomto II. dílu pochvalně se zmiňuje. Tam viz str. 244. Srovn. též Pelzel l. c. pg. 17.

zaní a tak velkou důvěrou se mu naklonil, že jej za zpovědníka svého zvolil, v důležitých předmětech státních a politických se jeho o radu tázal a posléze roku 1558 biskupem Vídeňským jej jmenoval, v kteréžto důstojnosti také od papeže byl potvrzen.[1])

Mezitím císař Ferdinand I. bedlivou veden jsa snahou, aby sektářství se dále v Čechách nešířilo a víra katolická nejen u těch, kdož se jí doposud věrně přidrželi, zachována, ale i ostatní k jednotě pravé církve nazpět uvedeni byli, pilně dbal o znovuosazení prestolu Pražského, an se kojil nadějí, že novému arcibiskupu za nedlouho se podaří mír náboženský opět v celém království zavésti a rozbrojům, kteréž mysl císařovu velice kormoutily, konec učiniti. Dne 5. října 1561 jmenoval Antonína Brusa z Mohelnice arcibiskupem Pražským, uloživ jemu při tom, aby spolu diecési Vídeňskou, jejímž biskupem posavad byl, ještě dále spravoval, dokudby o hodného nástupce postaráno nebylo.[2])

Ačkoli nový arcibiskup ještě ku konci r. 1561 skutečnou správu diecése ujal, nenacházíme přece v této první době žádných podrobných zpráv o jeho působení,[3]) což se snadno dá vysvětliti, pakli připomeneme, že již v lednu 1562 se musel odebrati k obecnému sněmu církevnímu do města Tridentu.

[1]) *Gindely* Gesch. der böhm. Brüder II. pg. 7. — *Pelzel* böhm. und mähr. Gelehrte IV. Thl. pg. 17—18. — *Beckovský* Poselkyně II. 244. — *Pešina* phosphorus sept. pg. 550. — *Balbín* Miscell. lib. VI. p. 2. pg. 66. dí o něm, že byl předtím „a biennio circiter Viennensis Episcopus.“ Týž vypravuje také, že Ferdinand zamýšlel nejprv *Petra Canisia* biskupem Vídeňským jmenovati; když ale tento se hodnosti biskupské zdráhal, byl Antonín za biskupa ustanoven. Týž Canisius od r. 1554—1555 byl administrátorem biskupství Vídeňského.

[2]) Že skutečně zůstal arcibiskup ještě déle biskupem Vídeňským, vysvítá z množství listin zachovaných v archivu arcibiskupském pod titulem „recepta ab a. 1560—1564;“ některé z nich později na příslušném místě citovati budeme. Viz také *Borový* Akta kat. str. 336., kdež kapitola Pražská 6. května 1562 u císaře stížnost vede, že se arcibiskupovi žádné peníze do Tridentu neposílají; tam se dí: „Ex episcopatu *Viennensi* nihil accipit, nihil ex archiepiscopatu *Pragensi*.“

[3]) Listem daným v Praze 9. prosince 1561 nařizuje arcibiskup faráři v Kirchbirku, aby za příčinou jakéhosi vyšetřování se do města Chebu odebral. (Recepta v archivu arcib. Pražského).

A.

Arcibiskup Pražský na sněmu Tridentském.

R. 1562 a 1563.

Obecný sněm církevní, kterýž od Pavla III. r. 1545 do města Tridentu byl svolán, po vyřízení 16. sezení r. 1552 odročen jest z nařízení Julia III. z té příčiny, jelikož tehdáž válka mezi císařem a Moricem kurfirštem Saským byla vypukla a velká část biskupův z Tridentu odešla. Po delší přestávce teprv k nalehání císaře Ferdinanda i Karla IX., francouzského krále, odhodlal se papež Pius IV. k tomu, aby bullou v listopadu 1560 vydanou sněmovníky opět do Tridentu svolal.[1])

Vladařové katoličtí[2]) vypravili poslance zvláštní, z části hodnostáře církevní, z části i zástupce ze světského stavu, do Tridentu, aby tam zájmy dotyčných zemí hájili a k velikému dílu reformace církevní pomáhali; vyslancové tito nazváni jsou „Oratores“ a sice buď ecclesiastici neb saeculares.

Již k předešlým zasedáním sněmu byli také od císaře Ferdinanda tací vyslancové čili řečníci, oratores vysláni; zejmena Bedřich Nausea, biskup Vídeňský, kterýž si tam všeobecné vážnosti získal a také v Tridentu r. 1552 život svůj dokonal.[3]) I nyní při novém otevření sněmu odhodlal se císař, že několik zástupcův svých do Tridentu vyšle. Že v první řadě na Antonína Brusa,

[1]) *Ducreux*, die christlichen Jahrhunderte, (něm. překlad) svaz. 8.
[2]) Tak na př. královė Francie, Španěl, Portugalska, Polska, vévodové Bavorský, Florentinský, republika Benátská atd.
[3]) Srovn. Card. *Rauscher* ve spise: Petrus Canisius, Wien 1865. pg. 35. Též österr. *Vierteljahresschrift* für katholische Theologie. Wien 1865. 4. Heft pg. 557.

tehdáž ještě biskupa Vídeňského, pomýšlel, o tom slovútný učenec Fridrich Staphylus[1]) už v měsíci dubnu 1561 činí zmínku ve svých dopisech, jež biskupu Antonínovi zasílal. Z jiných dopisův téhož Staphyla[2]) sice vysvítá, že na jaře r. 1561 roztrušována pověst, jakoby papež sněm obecný na dvě léta byl odročil, ale brzy ukázalo se, že obavy takové byly zcela nepodstatné. V prosinci téhož roku týž píše arcibiskupovi z Mnichova a vyslovuje radostné uspokojení nad tím, že císař před jinými Antonína vyvolil a že jej ku sněmu vyšle. Z téhož listu také vysvítá, že arcibiskup vyzval Staphyla, aby s ním společně do Tridentu se odebral; tento však nedostatkem zdraví a péčemi rodinnými se omlouvá.[3])

[1]) Ješto několikráte o tomto proslulém muži a důvěrném příteli Antonína Brusa, s nímž velmi často sobě dopisoval, nám mluviti přijde, stůjtež zde některé zprávy o životě a spisech jeho. *Fridrich Staphylus* narodil se r. 1513 na Litvě z rodičův německých; studia svá konal ve Vitemberku, a po celých 16 let slyšel výklady Martina Luthera i Filipa Melanchthona; později stal se vychovatelem u jakéhosi hraběte a Melanchthonem byv odporučen dosazen jest za profesora theologie do Královce (Königsberg); tam však za příčinou prudké hádky s Gnapheem byl přinucen opustiti akademii a posléze i město. Rázným spůsobem odmítal také bludy Osiandra, jednoho z předních reformátorů. Roku 1553 se navrátil Staphylus do lůna katolické církve, načež povýšen byl za radu císařského jakož i radou vévody bavorského jmenován a za inspektora university Ingolstadtské ustanoven, kdež 5. března 1564 zemřel. — Z četných jeho spisů tyto podotknuty buďtež: De ratione et usu legis; — Adversus circumcelliones; — Historia de vita, morte, et justis virtutis exemplis Caroli V.; — Epitome M. Lutheri theologiae; — Defensio pro M. Lutheri theologia adversus aedificatores turris babylonicae Phil. Melanchthonem, Andr. Musculum, Matth. Flacium, Jac. Andreae etc.; — Consultatio de instauranda religione in Austria; — Lucubrationes super plurimas sessiones ad Concilium. (Viz: Jöcher Christian Gottlieb, allgemeines Gelehrten-Lexicon. Leipzig 1751. 4. Theil pg. 777.) — Histor. politische Blätter 1872. 11. Heft. pg. 819. (Článek Dr. v. *Ringseis-a* o universitě Ingolstatské). — V listu ze dne 28. dubna 1561 píše Antonínovi: „Inter legatos a Caesare mittendos Tridentum *te* deputatum haud dubito.“

[2]) 1561. 10. Martii a 28. Martii z Ingolstadtu. Viz v dodatku č. 2. 3.

[3]) List *Staphylův* ad Antonium, Pragae archiepiscopum et

Dne 4. ledna 1562[1]) vydal se arcibiskup z Prahy na cestu ku sněmu. Jel přímo do Lince, kdež od Maxmiliana II. velmi vlídně byl přijat, na další cestě své setkal se s arcibiskupem Solnohradským i s Pasovským biskupem, kteří též do Tridentu se odebrati chystali.[2]) Antonín jel s nimi společně do Solnohradu, kdež s velikou ctí byl uvítán. Stařičkou matku svou zanechal ve Vídni, odkudž tato v únoru 1562 s arcibiskupovým bratrem Jakubem do Mohelnice se navrátila.[3])

Dne 31. ledna 1562 přibyl arcib. Antonín do Tridentu. Týž zaujal první místo mezi vyslanci císaře Ferdinanda, byltě on orator Ferdinanda co císaře a krále Českého;[4]) druhé místo zaujal Jiří Draskovič, biskup Pětikostelský, jenž byl vyslancem Ferdinanda co krále Uherského a později se stal kardinálem; třetím vyslancem byl šlechtic Tridentský (e Tridentinis proceribus, dí Pallavicini), Zigmund z Thunu. Draskovič už 18. ledna byl přijel do Tridentu; tenkráte však nebyl slavnostně uvítán; z té příčiny dne 31. ledna vyjel naschvál z města vstříc Antonínovi, chtěje spolu s ním slavného vjezdu do Tridentu užiti. Legátové papežští (jimiž tenkráte byli: Herkules Gonzaga, kardinál z Mentony, kard. Jeronym Seripandus, kard. Stanislav Hosius, kard. Ludv. Simonetta) vyslali řečníkům císařským v ústřety[5]) pět biskupův a celé komonstvo svoje.

Viennae episcopum dd. 22. Decbr. 1561. (Recepta v archivu arcib. Pražsk.)

1) Viz *Beckovský* Poselkyně II. díl str. 315.

2) Ich hab verschiener Wochen vernumen, was massen E. fürstl. Gn. von Prag auf Linz ankumen und von der Khun. W. gnädigst empfangen, vollgunds beide Fürsten Erzbischoven zu Salzburg und Bischoven zu Passau, in Irem Progressu und Rayss beisamen gefunden und alda zu Salzburg nach wolverdienten Wirden freundlich empfangen worden. (Recepta M. S. 10. Febr. 1562, Schreiben des Officials *Hillinger* in Wien).

3) List officiala *Hillingra* dd. 10. února 1562. (Recepta v archivu arcib. Pražsk.)

4) „Suo nomine, qua Caesaris et Bohemiae regis," praví *Pešina* Phosphorus sept. rad. II. pg. 94. — Tak i *Beckovský* „Od Ferdinanda císaře na jeho místě i na místě království Českého (poslán)"; II. díl pg. 315.

5) Utrique obviam processerunt legatorum familiae et ipsorum nomine quinque Episcopi. Sed ea voluptatis dulcedo sollicitudinis amaritiem peperit. Excipiendi erant hi oratores pro more

Leč mimo toto první přivítání ještě zbývalo, aby po obyčeji v Tridentu zavedeném řečníci císaře a krále Ferdinanda ve valném shromáždění sněmovním (in coetu generali) od celého sněmu byli poctěni. Tu ale beze vší viny Antonína i Draskoviče strhla se jedna z oněch hádek, jichž urovnání nenáleželo k největším příjemnostem legátův papežských. Ferdinand Mascaregna, světský řečník Šebestiana krále Portugalského, přiblížil se v témž čase až na 3000 kročejů k Tridentu, načež ohlásil otcům sněmovním, že prý nikterak nesluší přijímati dříve poslance krále Uherského (Draskoviče) a pak teprv poslance krále Portugalského, ješto Portugalské království jest přednější.

Papežští legáti všelijak o věci přemítali, nebo se jim o to jednalo, aby zbytečně ani vyslance Portugalského neurazili, ani řečníky Ferdinandovy. Konečně ustanovili, že řečníci císařští dříve budou od sněmu přijati a to ex consuetudine Aulae Romanae z té příčiny, že dříve do Tridentu přišli než vyslanec Portugalský.

Dne 6. února 1562 shromáždili se otcové sněmovní s přečetným průvodem svým v příbytku prvního Legáta, kard. Herkula Gonzagy, aby zde slavným spůsobem přijati byli vyslancové Ferdinanda císaře. Oba tito, Antonín z Mohelnice (Muglitius, jak Pallavicini jej vždy nazývá) čekali ve vedlejší komnatě; když pak již mezi otce sněmovní uvedeni býti měli, prohlásili, že císař jim přikázal, aby nikomu mimo legáty papežské předního místa před sebou nepostupovali. Že však mimo legáty ještě jiní dva kardinálové, Tridentinský Madruzzi a Giennenský se ve sněmu súčastnili, nemohli (dle římské úřední praxe) legátové připustiti, aby tito kardinálové teprv za vyslanci Ferdinandovými své místo ujmouti měli. Pročež kardinálové Hosius a Simonetta vyšli do komnaty k oběma

in coetu generali; sed cum interim pervenisset ad tria millia passuum prope Tridentum Ferdinandus M. Mascaregna, Sebastiani regis Lusitaniae Orator, significavit, par non esse, prius Drascovizium quam se exceptum iri, tum quod ille legitimum sui principis mandatum non produxerat, tum quod illi, personam gerenti non Caesaris, sed regis Hungariae, praeferendus erat orator regis Lusitaniae, qui majorem seipsum Ferdinando existimabat, eo solum regno spectato. (Concilii Tridentini historia a *Pallavicino* Sfortia S. J., postea Cardinali presbytero, Antverpiae 1673. libro 15. cap. 20. num. 1. 2.)

řečníkům císařským a sami na sebe vzali povinnost, že císaři vysvětlejí příčiny, pro které nemohli zástupcům jeho přednost před kardinaly přiřknouti.[1]) Teprv když se řečníci těmito slovy upokojili, a kardinálové se do síně navrátili, přišli dva biskupové pozvat vyslanců Ferdinandových, aby do sněmovního shromáždění vstoupili. Což když se stalo, promluvil biskup Draskovič k Otcům delší řečí, ve kteréž projevil, kterak poslancové Ferdinandovi velkou úctu ku sněmu chovají a všemi silami o zdar jeho se přičiniti chtějí.[2]) Domluviv vyšel Draskovič s Antonínem Brusem ze síně, načež Massarellus, biskup Thelesinský, předčítal shromážděným otcům odpověď, kterouž by sněm řečníkům dáti měl. S ním všickni souhlasili až na tři Portugalce, kteříž se proti přijetí Draskoviče byli vyslovili. Když na to Draskovič s Antonínem Mohelnickým zase do sněmu vstoupili, četl Massarellus dotčenou odpověď,[3]) v nížto sněm císaři Ferdinandovi za jeho působení ve prospěch církve všelikou chválu vzdával a díky své vyjádřil.

Dne 7. února přijat jest poslanec Portugalský Mascaregna, a 8. února třetí vyslanec Ferdinandův, Zigmund z Thunu, muž učeností i zbožností rovně vynikající.[4])

Staphylus zaslal 20. února list arcibiskupu Antonínovi do Tridentu, ve kterémž toho dotýká, s jakou toužebností katolíci očekávají publikaci dekretův prvního (t. j. dle obyčejného počtu

[1]) V shromážděních sněmovních zaujali Oratores *ecclesiastici* povýšené místo po pravé straně legátův papežských před jinými sněmovníky; oratores *laici* seděli po levé straně legátův. Při hlasování však sbírala se suffragia podle ancienity v úřadě biskupském (juxta ordinem mitrae susceptae, jak dí Pallavicini lib. 15. c. 20. n. 3.) V témž pořádku otcové a jiní účastníci sněmu také po ukončení jeho dekrety *podepsali*: Nejdřív kardinálové legáti, jiní kardinálové, oratores ecclesiastici et laici, po nich teprv patriarchové, arcibiskupové biskupové ajj.

[2]) *Pallavicini* dokládá: „Drascovizius orationem habuit obsequio, religione et promissis refertam.“ (lib. 15. c. 20. n. 4.)

[3]) „Postea revocatis Oratoribus perlecta est ab eodem Massarello responsio, quae Caesaris commendatione actisque Caesari gratiis affluebat.“ (*Pallavicini* lib. 15. c. 20. n. 4.)

[4]) *Pallavicini* jej nazývá Sigismundus Tonus, dokládaje o něm: Vir egregius religione ac prudentia, qui secundus orator Caesaris erat adeoque Muglitii collega. (lib. 15. c. 20. n. 5.)

17.) sezení sněmovního; spolu však zprávu podává, že protestanté všemi způsoby o to usilují, aby národní sněm konati mohli, k němuž také sektářové ve Francii, Anglicku, Škotsku, Kdánsku, Švédsku a Polsku se chystají.[1]) V témž listu zvěstuje Staphylus, že Praha velice si přeje (mire desiderant), aby se arcibiskup brzy navrátil. Ku konci listu slibuje, že přijdou-li do Tridentu Luteráni, také on (Staphylus) tam přibude.

Sedmnácté (18. ledna) i osmnácté valné sezení sněmu (26. února 1562) mimo formálné věci nic důležitého neustanovilo. Mezitím podali vyslancové císařští jmenem Ferdinandovým žádost, aby synoda vyzvala protestantův,[2]) aby se ku sněmu dostavili. Legáti dali za odpověď, že už několikráte byli protestanté do sněmu pozváni a jim také bezpečný průvod (salvus conductus) udělen;[3]) že však nikdy nepřišli. Nicméně otcové Tridentinští v jeneralní kongregaci konané 4. března 1562 poznovu protestantům bezpečný průvod (salvum conductum) s toutéž platností, jakby se ve slavném sezení bylo stalo,[4]) udělili a v opisu všechněm vládám evropejským zaslali, aby se protestanté nikterak nemohli vymlouvati, že jim volné slyšení popřáno nebylo.[5])

[1]) Nos hic subinde exspectamus primae sessionis decreta. Utinam vero non exspectemus nos solum, sed ut ceteri status imperii et gentes reliquae recipere velint. Quam furiose conspirent sectarii, dictu incredibile est. Omnes conatus suos eo converterunt, ut *nationale concilium* ipsimet queant habere, ad quod convolant Galli, Angli, Scoti, Dani, Suedi, Poloni et alii. (Recepta v archivu arcib. Pražského 20. Febr. 1562.) — Zprávu o tom, že protestanté se ku sjezdu chystají, hned 10. března 1561 zaslal *Staphylus* Antonínovi. Viz v dodatku č. 2.

[2]) Jakkoli už r. 1551 čtyři Wirtemberští theologové protestantští do Tridentu byli přišli, odtud ale s nepořízenou se opět domů navrátili, nechtěl se přece Ferdinand oblíbené myšlénky své zříci, že pomocí sněmu protestanty opět s církví smířiti se podaří. (Buchholtz Geschichte der Regierung Ferdinand's I. Wien 1834. 6. Bd.)

[3]) *Pallavicini* lib. 16. cap. 1. n. 10. — Srovnej: salvus conductus v 13. a 15. sezení v dekretech sněmu Tridentského.

[4]) Viz decreta Concilii *Tridentini* sess. XVIII.

[5]) *Ducreux* die christlichen Jahrhunderte, Bd. 8.

Jiný požadavek, jejž jmenem Ferdinandovým řečníkové císařští legátům papežským přednesli, k tomu směřoval, aby sněm vypracoval pravidla kázně pro duchovenstvo v německé říši.[1]) K tomu cíli ustanovil sněm obzvláštní komisi, kteráž se o kázni kněží i věřícího lidu raditi měla; předsedou komise byl kardinál Seripandus, muž učený a v ohledu mravném velmi přísný. Dotčená komise formulovala 12 článkův, z nichž první jednal de residentia beneficiatorum, další články pak de simonia, cumulatione beneficiorum, vicariis parochorum, de visitatione, matrimoniis clandestinis a t. p. Řečníci ohlásili ve zvláštním dopisu články tyto císaři. Mezitím však legátové obávajíce se tuhého odporu sněmovníků pro článek de residentia, smluvili se na tom, že článek tento vypustí. Když ale úmysl tento dne 11. března 1562 císařským vyslancům sdělili, tito důrazně se proti tomu opřeli; odvolávajíce se na list svůj, ve kterémž úplný opis všech 12 článkův císaři byli zaslali. Také Ferdinand[2]) sám dozvěděv se o tom zámyslu velice se proto na legáty horšil.

Z Vídně dostal Antonín začátkem března od kanovníka Hillingera zprávy málo potěšitelné. Učení bludařské tenkráte tak silně se v **Rakousích** zmáhalo, že týž kanovník a official[3]) po od-

[1]) *Pallavicini* lib. 16. c. 1. n. 11.: Ut Synodus clero Germanico disciplinae leges praescriberet. — Z těchto dvou požadavků císařových jakož i z dalších zpráv, jež sdělíme, patrně vysvítá, že Ferdinand I. vždy ještě se kojil nadějí, že *protestanté* se s církví katolickou zase smíří, pakli jen četné nešvary, kteréž se v duchovenstvu byly uhnízdily, přísným zakročením Tridentského sněmu budou zrušeny a tudíž také odstraněna jedna ze stežejných námitek, jež protestanté proti katolické církvi činili a jimiž odtržení své omlouvali.

[2]) *Pallavicini* lib. 16. c. 1. n. 15.

[3]) *Hillinger* byl officialem biskupa Pasovského a jak z dopisův jeho viděti, zastával co jenerální vikář Antonína jakožto biskupa Vídeňského. — V dopisu ze dne 2. března 1562 líčí smutný stav diecése Vídeňské i Pasovské a takto píše: A tempore discessus Rdmae Celsitudinis vestrae circiter octo vel novem presbyteros in summa turpitudine haeretica deprehensos ad exilium damnavi. Communionem sub utraque populus usque ad sanguinem amplectitur, uxores presbyteri impudentes manifestissime, imo quandoque publicas meretrices ducere non timent . . . Ob id pauci ad obedientiam, nulli fere ad cor-

jezdu arcibiskupově devět kněží bludnému učení zcela oddaných musel odsouditi k vyhnanství. Obecný lid prý za každou cenu žádá přijímání pod obojí; mnozí kněží přechovávají u sebe podezřelé ženštiny, nezřídka i nevěstky veřejné; málokterý kněz ochoten jest biskupa poslechnouti, nikdo téměř se trestu podvoliti nechce; nekněží uvozují se na místě svěcených kněží v držení beneficií. Veškeré úsilí Hillingerem podniknuté nespomáhá nic, tak jako stížnosti, jež císaři přednesl. Protož úpěnlivě žádá týž kanovník arcibiskupa, aby jej z obtíží těch velikých vyprostil a jemu buď v Čechách neb kdekoli jinde opatřil místo, v němž by vydatněji církvi sloužiti s to byl.

Od Staphyla tenkráte v Solnohradě meškajícího došel do Tridentu v polovici března list, v němž Antonínovi slibuje, že v létě ku sněmu se dostaví, obzvláště přijdou-li tam protestanté. Vidíme z toho, že co horlivý konvertita planul touhou, měřiti se s někdejšími soudruhy svými. Že posud nepřišel do Tridentu, omlouvá churavostí jakož i péčí jak o vlastní četnou rodinu, tak zvláště o akademii Ingolstadtskou.[1])

Císař Ferdinand, jenž v tu dobu v Praze se zdržoval, zaslal odtud dva listy (13. a 22. března 1562) vyslancům svým na sněmu Tridentském; uváživ důvody od legátův papežských uvedené osvědčil, že už více o to neusiluje, aby protestanté poznovu byli do Tridentu pozváni.[2])

Na jaře téhož roku kolovala mezi členy sněmu Tridentského pověsť, že Maxmilian II. po velkonocích téhož roku 1562 za krále

rectionem Ordinarii se submittunt . . . Ego quidem teste Deo omnipotente haec omnia nova et antiqua ad Caesarem, ad ejus senatum regiminis refero, accuso, imploro, clamito, nec unquam cesso; novit enim Rdma Celsitudo vestra assiduitatem meam in laboribus; nihil tamen efficio. (Recepta v archivu arcib. M. S.)

[1]) Valetudine utor infirma, re domestica laboriosa. Maritus enim sum, liberi sunt complures, multorum baronum inspectione occupor, et totius academiae Ingolstadianae . . . Si per valetudinem potero, veniam ad vos in aestate, praesertim si istuc adversarii venerint; et commorabor vobiscum duos menses . . . Haec scribo occupatus in reformatione instituenda per universam metropolin Salisburgensem. (Recepta v arch. arcib. Pražsk. 14. Martii 1562).

[2]) *Pallavicini* lib. 16. c. 13. n. 1.

českého bude korunován. Jsa bezpečných o tom zpráv velice žádostiv psal arcibiskup Antonín dne 13. března svob. pánu Trautsonovi, tajnému radovi a nejvyššímu hofmistru na dvoře císařském v Praze, požádav od něho vysvětlení. Trautson dává za odpověď,[1]) že pranic není rozhodnuto ohledně dne, kdy se korunovace státi má, a že rozhodná vůle císařova jest, aby Antonín po právu jemu přístojícím **osobně** korunovaci vykonal; k tomu účeli prý v pravý čas mu věděti dá; nejspíš prý se to v letě teprv stane. Jelikož arcibiskup si také stěžoval na poštmistra Tridentského, že liknavě listy arcibiskupovy na určitá místa odesýlá, byl týž poštmistr od císaře pokárán a jemu přísně nařízeno, aby v dotčené věci bedlivějším se prokázal. Z téhož dopisu také vysvítá, že Antonín tehdáž neměl ještě arcibiskupské pallium, ač v Římě o to slušná žádost byla učiněna.

Jedné věci ale dotknouti musíme, o které už v tomto listu Trautsonově zmínka se děje a častěji opakovati se bude. Sejde-li se v městě tak nepatrném, jakýmž byl Trident, značný počet knížat církevních i poslanců světských, a to s četným množstvím učenců, úředníků a hojným komonstvem, tuť přirozenou měrou na delší pobyt v takovém místě bez velkých **útrat peněžitých** ani pomysliti nelze. Ale právě v tom ohledu byly poměry Antonína z Mohelnice takové, že mu ustavičnou tíseň působily; psalť ovšem Trautsonovi o tomto nedostatku, požádav, aby mu z císařské komory část platu arcibiskupského na hotovosti odeslána byla; Trautson uznává sice, že v Tridentu draho a že se tam mnoho peněz spotřebuje, ješto ale pokladnice Ferdinandovy po pravidlu bývaly prázdné, nemohly se pro ten okamžik peníze do Tridentu zaslati; arcibiskup musel vzíti za vděk slibem, že císař brzy žádosti jeho vyhoví.[2])

[1]) Dass aber I. Mt. deshalben E. Gnaden nichts angezaigt und geschriben hat, ist aus dem erfolgt, dass sich I. Mt. und die küngl. Wird noch kaines entlichen Tags entschlossen haben, es wirt auch noch sopald nit geschechen, sunder pas hinaus im Summer und mügen sich E. Gn. gewiss darauf verlassen, dass sie nit solt ausgeschlossen, sunder zu sollicher Krönung zeitlich hieher erfordert werden. Schreiben des Freiherrn Thrautson an den EB. Anton vom 28. März 1562, dd. Prag. (Erzbisch. Archiv Prag, 1500—1579. Fasc. I. viz dodatek č. 4.)

[2]) Dne 19. dubna 1562 psal arcibiskup dr. *Seldovi*, známému rádci Ferdinanda císaře; Seld dne 30. dubna odpovídá, že ne-

V Tridentu samém do konce března jinak nic se nepřihodilo což by Antonína zvláště se týkalo; to jediné podotknouti lze, že dne 14. března do Tridentu přibyli Oratores krále Španělského, republiky Švýcarské a vévody Florentinského; k vybídnutí legátův papežských vyšli jim vstříc biskupové v počtu 90; jen císařským vyslancům legátové ono vybídnutí neučinili, bez pochyby se obávajíce, žeby to císař za snížení svých vyslanců naproti králi španělskému považovati mohl.[1])

Začátkem dubna 1562 nadešla doba, kdež Antonínovi poprvé naskytla se příležitost, aby před plným sněmem svoje přesvědčení v otázce veledůležité vyslovil a rozhodné postavení mezi shromážděnými otci zaujal. Dne 7. dubna konala se valná schůze (generalis consessus) sněmu, ve které zejmena se rokovalo o předlohách disciplinarních a tu na prvním místě o povinnosti residentiae čili stálého sídla, jímž biskupové, preláti a farářové zavázáni jsou trvalé bydlo zachovávati tam, kamž od církve dosazeni byli a odtud se bez důležité a nutné příčiny nevzdalovati. Tuť především povstala otázka: Zdali tato povinnost residentiae spočívá na právu božském čili pouze na ustanovení lidském? (an mansio s. residentia sit juris divini?) Když se o této otázce velmi živá debata[2]) byla rozpředla a se podobalo, že věc ta nebude tak snadno a brzy vyřízena, předložili legátové papežští jakousi formuli a chtěli o ní dáti odhlasovati. Leč tu povstal hřmot ještě větší než dříve. Jedni z biskupův tvrdili, že residentia jest juris divini, jiní to upírali; mnozí radili, aby sněm dříve, než k rozhodnutí té věci přistoupí, otázal se papeže, kterak on o tom smýšlí.[3]) Tu však povstal pařížský biskup Bella-

jen u komorních radův, nébrž u císaře samého o to upomínal, aby do Tridentu peníze byly zaslány; že ale všude byl odbyt tím, že prý se tak co nejdříve stane. Chce-li Antonín peníze brzy obdržeti, nechať (tak mu radí Seld) ustanoví někoho, jenž by bez přestání a každodenně komorní rady upomínal. (Dr. Seld's Schreiben an Antonius dd. 30. April 1562 MS. v archivu arcib. Pražsk.)

[1]) *Pallavicini* lib. 16. c. 2. n. 1.

[2]) *Pallavicini* lib. 16. cap. 5.

[3]) Jako na sněmu Kostnickém a Pisanském, podobně i v Tridentě vedl se spor mezi přívrženci soustavy *episcopalní* a soustavy *papalní*, ačkoli nevzrostl k takovému stupni, žeby tudy další jednání sněmovní se bylo zmařilo. „Auf dem Kon-

jus, kterýž proti nátlaku, jenž se tudy na členy sněmovní vyvírati měl, protestoval řka, že papež sice může svolati sněm, jej ukončiti a stvrditi, biskupům však že přístojí úplná moc svobodného rozhodování.[1]) V týž rozum vyjádřil se Antonín, arcibiskup Pražský, kterýžto ostrými slovy domlouval otcům, ano je káral za tou příčinou, že dříve se chtěli otázati papeže a pak teprv hlasovati; takovýto úmysl že v nejvyšší míře svobodě celého sněmu se příčí a ji ohrožuje.[2]) Nemálo i císař Ferdinand se proto na otce Tridentské horšil, an jim (v listu daném 9. května 1562 v Praze) vytýkal, že opravy církve málo pílejí a velmi chatrné svobody požívají.

Z Mnichova došel v polovici dubna do Tridentu list, ve kterém Fridrich Staphylus, byv poznovu od Antonína arcibiskupa vybídnut, aby do Tridentu přišel, se omlouvá; zdržoval jej vévoda Bavorský, kterýž s jeho radou a pomocí reformaci (v katolickém

cil von Trident zog sich der Kampf zwischen den Anhängern der, die extremsten mittelalterlichen Anschauungen von der Papstgewalt vertretenden Theorie und den Anhängern der entgegengesetzten (des Episcopalsystems) mehr oder weniger verdeckt durch die Verhandlungen hindurch, und man umging, um das Koncil nicht dadurch scheitern zu lassen, die Entscheidung der Hauptfrage über das Verhältniss der bischöflichen zur päpstlichen Gewalt." (*Hinschius* Paul dr. System des kathol. Kirchenrechtes. I. Bd. Berlin 1870. pg. 203.) Z jednání Pražského arcibiskupa Antonína vysvítá, že on autoritu episcopátu neohroženě hájil a zvláště o to usiloval, aby každý zcela svobodně své mínění pronésti a odůvodniti směl.

[1]) Bellajus dixit: Pontificis esse, convocare, cogere, confirmare ac terminare Concilium, in Patribus esse potestatem ac libertatem decidendi. Eadem cum Bellajo sentiebat Muglitius Archiepiscopus et ejus fortasse calamo iidem sensus Caesari sunt impressi. (*Pallavicini* lib. 16. cp. 5. n. 3.)

[2]) *Pallavicini*, rozhodný to zastavatel soustavy papalní, nemálo se na našeho Antonína horší řka: Certum est, Muglitium haud sibi temperasse, quin hanc suam mentem depromeret non sine quadam asperitate, superioris instar, castigaretque potius quam admoneret Patres immoderatae altercationis (l. 16. c. 5. n. 3.) Viděti z toho, že Antonín netoliko před vojíny císařskými, nébrž i před biskupy církve Kristovy výmluvným řečníkem se býti prokázal.

smyslu) v zemi prováděl; a touž dobou i císař Ferdinand ku dvoru svému jej volal.[1])

Na počátku dubna byl Antonín churav; svob. p. Trautson píše mu dne 21. dubna z Brandýsa nad Labem, kdež tenkráte Ferdinand meškal, sám také zimnicí a otokem v obličeji sklíčen jsa.[2]) K žádosti Antonínově, aby péče o Vídeňské biskupství byl sproštěn a tam nový biskup usazen, dal jemu císař za odpověď, že se brzy o nástupce postará a sice takového, jejž by Antonín odporoučel; prozatím však uloženo mu, déle ještě oba prestoly podržeti.[3]) Asi v polovici dubna obdržel Antonín konečně pallium arcibiskupské z Říma.[4]) Nemenší starost působila arcibiskupovi korunovace Maximiliana II. Trautson ve jmenu císařově poznovu jej sice ujišťuje, že nikdo jiný než on sám korunovaci konati nebude; nicméně obrátil se v tétéž záležitosti Antonín už hned 23. března prostřednictvím dr. Jiřího Giengra ku králi Maximilianovi, v Linci meškajícímu, ano i králi samému o tu věc psal. Gienger zvěstuje arcibiskupovi, že pravý čas mu znáti dá, aby se ku korunovaci uchystati mohl; bylo prý sice ustanoveno, že ještě před svatodušními hody se státi má, leč nahodily se překážky, pro které

[1]) Illustrissimus dux *Bavariae* ceterique vicini episcopi, quoniam in reformationis suae negotio opera mea utuntur, me in Bavaria cupiunt retineri. Caesar *Ferdinandus*, quia se nunc servitio egere meo ait, jussit, ut aulam suam sequar aliquamdiu. (List dd. 13. Aprilis 1562. MS. Recepta v archivu arcib. Pražsk. 1560—64.) V květnu 1562 byl Staphylus v Praze u císaře Ferdinanda. (Henrici praepositi epistola ad Antonium dd. 4. Maji 1562; Recepta MS. v archivu arcibisk. Pražsk.)

[2]) Die kais. Mt. ist jez alhie zu Brandis und hat sich ain wenig übel entpfunden, ain klaines Fieberle gehabt und ieren alten Fluss und Geschwulst in Angesicht. (Schreiben des Frh. *Trautson* dd. 21. April 1562. MS. im erzbisch. Archiv in Prag 1500—1579. Fasc. 1.)

[3]) Des Bistumbs halben zu *Wien* da sein ier Mt. wol entschlossen. dasselbig zu ersezen und wolten's gern wol versehen; versich mich, es wirt auf ein Perschon kumen, die E. Gn. darzue auch wiert wol gefellig sein. (l. c.)

[4]) Henrici Scribonii literae dd. 4. Maji 1562 (Recepta MS. v arch. arcib. Pražsk.)

císař nucena se viděl vypraviti posly ku všem kurfirštům a tudy se korunovace odložiti musela.[1])

Až doposud byl Antonín v městě Tridentu živ z peněz, jimiž co velmistr křižovnický vládnul. To však nestačilo, tak sice, že do konce dubna 600 kop byl dlužen; ku konci března měla mu komora císařská 1500 kop zaslati, ale ani na začátku května ještě jich neobdržel.[2]) Pročež probošt Pražský Jindřich Skribonius s děkanem vyžádavše sobě u císaře slyšení upomenuli jej, aby se co nejdříve o časné potřeby arcibiskupa postaral, an by tento jinak nucen byl i stříbrné náčiní své prodati a posléze Trident opustiti. Podávaje o tom zprávu arcibiskupovi připomenul Skribonius, jak velice po jeho zdání na tom záleží, aby Maximilian náležitou přísahou veškerá práva církve před korunovací stvrdil.[3]) V dogmatickém ohledu týž probošt se domnívá, žeby s prospěchem bylo, aby sněm prohlásil, že nesluší Krista vzývati proto, aby za nás orodoval, ač v jistém smyslu přímluvčím se nazývá;[4]) v Čechách prý mnozí se o to hádají, kterak by o té věci smýšleti měli.

K devatenáctému valnému sezení sněmu Tridentského, kteréž dne 14. května 1562 se konalo, byly sice uchystány návrhy sněmovní týkající se nejsv. Svátosti jakož i kázně církevní; avšak poslancové krále francouzského, kteříž se teprv nyní na cestu do Tridentu byli vydali, zaslali jmenem svého panovníka legátům pa-

[1]) Wiewol die Behemisch Crönung numehr vor Pfingsten gewisslich nit, sonder erst darnach geschechen wirdet, also das E. F. Gn. der nächsten Session im Concilio wol ausswarten werden mügen. (Schreiben des Dr. G. *Gienyer* an EB. Antonius vom 25. April 1562; MS. Recepta in archiv. archiep. Prag. 1560—1564.) O tomto Giengrovi psal *Cromerus*, orator Poloniae, dne 10. května 1562 z Prahy Antonínovi, že za biskupa Vídeňského jest vyhlídnut. (Recepta MS. 10. Maji 1562.)

[2]) *Borový*, Akta konsist. katol. pg. 336. Creditoribus jam ultra 600 debet, et qui ei amplius credant, non habet etc.

[3]) Recepta MS. 1500—1579. Fasc. I. lit. A. archiv. AEp. Prag. List Skribonia dd. 11. Maji 1562.

[4]) Ut omnibus sit clarum, Christum non invocandum, ut oret pro nobis, licet interpellator suo modo dicatur; nam in Bohemia nostra frequens oritur super ea re contentio. (Týž list Skribonia dd. 11. Maji.)

pežským list, ve kterémž žádali, aby za jejich nepřítomnosti žádná důležitá usnešení se nečinila;[1]) přání tomu sněm skutkem vyhověl.

Ale ani ve 20. valném sezení, které se 4. června 1562 konalo, nebyly činěny žádné výnosy; neboť slavné přijetí vyslanců francouzských, čtení plnomocenství, jež s sebou přinesli, řeč jednoho z francouzských Oratorův, Kvidona du Faur z Pibraku, jakož zase odpověď sněmu tou měrou veškeren čas vyplnily, že na jiné jednání sněmovní pomysliti lze nebylo.[2])

Na dvoře císařském bylo mezitím ujednáno, že korunovace Maximiliana II. se stane teprv po sv. Bartoloměji.[3]) Za to však jiná příčina přítomnost Antonína z Mohelnice vyžadovala. Nový biskup Vídeňský nebyl sice ještě od císaře ustanoven; jelikož ale Antonín výslovně za to žádal, aby sám osobně správu diecése se sebe složiti mohl, byl k témuž účeli v měsíci červnu 1562 do Vídně povolán, odkudž dne 17. června do Prahy přibyl.[4])

V Tridentě touž dobou pilně se rokovalo o žádosti, kterouž řečníci Ferdinanda císaře byli sněmu předložili, aby totiž dovoleno

[1]) Srovn. *Ducreux* Die christlichen Jahrhunderte Bd. 8. — Takový průtah ovšem nebyl milý císaři Ferdinandovi ani králi Maxmilianovi, jak o tom svědčí výše citovaný list dr. *Giengra*: Das aber die baid gwaltige nationes, germanica und gallicana so langsam schickhen und erscheinen, das ist den Sachen seer undienstlich. (list dd. 25. April 1562.)

[2]) *Ducreux* l. c. — *Pallavicini* lib. 16. c. 12. n. 12.

[3]) Strany korunování krále Maximiliana nepochybuji, že o tom věděti ráčíte, že jest odloženo toho všeho až k sv. Bartoloměji tam k tomu času. (List Bohuslava *Mazance* z Frymburku, poslaný z Prahy arcib. Antonínovi do Tridentu 25. Maji 1562; MS. v arch. arcib. Pražsk. 1500—1579. Fasc. I. lit. A. — Týž Bohuslav stran platu arcibiskupova píše: Též i při p. písaři strany těch 1500 kop jsem často připomínal; . . . neb jakž račte pamatovati na mou řeč, že odtud ne spěšně peníze se vypravují.)

[4]) O povolání Antonína do Vídně svědčí Trautson v listu ze dne 21. května 1562 z Prahy daném: Dass Sie bei Abtredung des Bistumbs selbst persöndlich sei . . . so haben Ier. Mt. gnädigst pewilliget, das E. Gn. nach der negsten Sesion (po 4. červnu) . . zu Verrichtung hieriger Sachen erschainen müg und alsdan fürderlich wieder gen Triendt ziehen. (MS. v arch. arcib. Pražského Recepta 1560—1564.)

bylo křesťanům katolickým, velebnou svátost oltářní pod obojí spůsobou přijímati. Ferdinand[1]) a s ním také Antonín Brus doufali, že počne-li se kalich věřícím rozdávati, brzy nejen utrakvisté, ale i luteráni se k jednotě církve navrátí. Z té příčiny netoliko pro království České, nébrž také pro Uherské i pro jiné dědičné země Ferdinandovy měl kalich povolen býti.[2]) Ale nejen ve prospěch říše Rakouské, nébrž také jiným křesťanským zemím k užitku vznášely se dotyčné prosby. Tak zejmena Orator Bavorska[3]) činil návrh, aby pro vévodství toto přijímání pod obojí spůsobou bylo povoleno. Anó i řečníci krále Francouzského (regis Christianissimi) o povolení kalicha žádali, odvolávajíce se k starodávnému obyčeji („pro vetustissima consuetudine"), že král Francouzský v den své korunovace přijímá velebnou svátost pod obojí spůsobou. Posléze také Albert Duinius, biskup Veglejský[4]) připomenul otcům, že na Cypru a Kretě ostrovech a v sousední krajině se nalezá 600.000 křesťanův, kteříž pod obojí spůsobou přijímají a přece vždy k církvi římské přináleželi.

Jelikož se důležitá otázka o kalichu nejvíce dotýkala vyslancův císařských a mezi nimi Antonína co vrchního pastýře oné země, v které nejprv užívání jeho se bylo rozšířilo: tudíž ovšem byla přítomnost arcibiskupa Pražského při poradách dotčených velmi žádoucí, a to tím spíše, ješto v příštím valném sezení mělo sněmovní usnešení o kalichu býti prohlášeno. Když tedy červen se již ku konci blížil a Antonín se z Prahy posud nevracel, ne-

[1]) *Gindely*, Gecchichte der böhm. Brüder II. pg. 7. 10. — *Dudík* B. Dr., Statuten der Dioecese Olmütz vom J. 1568. Brünn, 1870. pg. 4.

[2]) *Pallavicini* l. 17. c. 7. n. 8.

[3]) Orator Bavarus tria petiit a sacro concilio: Primum fuit, ut fiat cleri generalis reformatio, et ut praelati scholas instituant juventuti erudiendae. Secundum, ut communio utriusque speciei concedatur. Tertium, ut sacerdotibus uxores dentur. (Epistola Nicolai Cromeri, oratoris Poloniae ad Antonium AEpum. 30. Junii 1562 Tridenti. MS. Recepta v archivu arcib. Pražsk. 1560—1564.) V dodatku č. 5.

[4]) *Veglia*, ostrov v zálivu Kvarnerském, náleží k Istrii. — Viz *Pallavicini* l. 17. c. 7. n. 13.

mohli se tomu kardinalové a biskupové dosti vynadiviti;[1]) zlomyslní utrhačové pak začali z té příčiny roztrušovati lichou pověst, že Antonín proto do Čech odejel, aby odtamtud s sebou přivedl do Tridentu několik rázných kališníkův a tudy otce snadněji k tomu přiměl, aby žádosti jeho stran přijímání pod obojí vyhověli.[2]) Velmi trefně naznačil podlost utrhačův těch poctivý a učený Slovan kardinál Stanislav Hosius, biskup Varmienský (Ermeland) řka, že mnohé věci jen proto se na sněmu dařiti nechtí, ješto jsou lidé, kteříž si sami rozličné přeludy obrazotvornosti vymýšlejí, jež pak za přehrozné obludy považují.[3]) Jak přízniv byl Čechům slovútný tento kardinál, o tom svědčí ta okolnost, že na začátku července 1562 sám psal Antonínovi do Prahy, vyzývaje ho, aby co nejrychleji přibyl do Tridentu, ješto většina otcův nehodlá kalicha povoliti; přítomnost arcibiskupova by prý v té věci k nemalému prospěchu posloužiti mohla.[4]) Ačkoli však Antonín již dne 12. července z Prahy vyjel,[5]) musel se přece ve Vídni déle zdržeti, tak že teprv 8. srpna 1562 do Tridentu dorazil a tudy jedenadvacátému sezení valnému obcovati s to nebyl.

[1]) Me profecto pudet prodire in publicum, nam interrogatus aliquoties a Mantuano (kard. Herkules Gonzaga), Oratore Gallorum et a plerisque Episcopis, num quid novi de Rdssma P. V. haberem, respondere solebam, nihil me adhuc habere etc. (Nicolai Cromeri epist. 30. Junii 1562; dodatek č. 5.)

[2]) Intellexi ex viro quodam fide digno, scripsisse nonnullos episcopos ad Pontificem, ideo P. V. Rdmam profectam esse in Bohemiam, ut aliquos Bohemos calixtinos secum huc adducat et eos instructos in medium producat, atque arte hac concilium extrahat. (Táž epist. Cromeri v dodatku č. 5.)

[3]) Sapienter eos notavit Varmiensis, cum colligeret ex istis vanis discursibus, . . pleraque succedere minus feliciter non ob aliam causam, quam quod multa sibi fingant et ex illis chymaeris monstra construant. (Tamtéž.)

[4]) Calix iste vester praeclarus et inebrians magnas hic nobis difficultates parit et nescio quomodo videntur ab eo concedendo patres abhorrere. Quid sit futurum nescio, sed cuperem hic praesentem adesse R. D. Vam, quae non parum juvare nos posset (Stanislai Hosii epistola dd. 7. Jul. 1562; v dodatku č. 6.)

[5]) Z listu Dr. Schradera, jenž 13. července arcibiskupovi psal, vysvítá, že Antonín dne 12. července 1562 byl v Českém Brodu (Recepta 1560—64. v arch. arcib. Pražského).

Dne 16. července 1562 konalo se 21. valné sezení sněmu Tridentského, v němžto se prohlásilo na základě usnešení již na sněmu Basilejském[1]) učiněných, že postačí přijímání pod jednou spůsobou a že dítkám, pokud rozum jejich se nevyvinul, nemá vel. Svátost býti udílena.

Po návratu svém do Tridentu předložil Antonín společně s Draskovičem a Thunem sněmu ve jmenu císaře Ferdinanda (asi 18. srpna 1562) odůvodněnou žádost, aby přijímání pod obojí spůsobou bylo povoleno.[2]) Neboť již Basilejský sněm takové povolení udělil, a taktéž prý předešlí papežové Pavel III. i Julius III. ochotni byli takové povolení dáti, což ale pro nahodilé překážky skutkem se neprovedlo. Když nynější arcibiskup byl na prestol Pražský dosazen, tuť nejen stavové pod obojí, ale Ferdinand sám za to žádal, aby netoliko katoličtí kněží sub una, nébrž také utrakvisté od nového arcibiskupa byli ordinováni; papež tuto žádost odkázal sněmu k vyřízení. Bude-li kalich povolen, tuť bezpečně lze očekávati, že se utrakvisté opět do církve navrátí; kdežto přílišná přísnost by je snadno od církve odpuditi a k luteranství přivésti mohla.

Jak z listův sv. Karla Borromejského vysvítá,[3]) byl papež Pius IV. nakloněn k vyplnění žádosti oratorův, aby v zemích císaře Ferdinanda se vel. Svátost pod obojí rozdávala. Také legáti papežští, zejmena Hosius a Gonzaga a s nimi mnozí biskupové, král francouzský a vévoda bavorský (skrze vyslance svoje) o propůjčení kalicha usilovali. Draskovič při debatách o té věci činěných věrně pomáhal Antonínovi. Avšak většina sněmovníků se protivila, mnozí z nich byli odhodláni, urovnání té věci papeži zanechati, aby kalich těm, jimž by se mu vidělo, propůjčil; jiní rozhodně na tom stáli, aby všickni katolíci toliko pod jednou spůsobou přijímali. K těmto posledním náleží obzvláště jesuita Salmeron jakož i jeneral řádu jesuitského Laynez, kterýž s vášnivou prudkostí proti povolení kalicha řečnil,[4]) an se dokázati snažil, že by takovýmto uvol-

[1]) *Alzog*, Handbuch der Universal-Kirchengeschichte, Mainz 1867. 8. Aufl. 2. Band pg. 402.

[2]) *Balbín*, Miscell. append. ad l. VI. p. I. pg. 98. Balbín sice praví, že tato žádost už 28. června byla sněmu předložena; Pallavicini však až do srpna ji klade (l. 18. c. 3. n. 1—3.)

[3]) *Pallavicini* l. 17. c. 14. n. 12. Viz též l. 18. c. 5. n. 1.

[4]) Laynez Jesuitarum generalis plane rabiose contra concessionem

něním zákonův církevních lidé se povzbudili k dalším drzým požadavkům, což by konečné porušení veškerých zákonů církevních v zápětí míti muselo.[1]) Na začátku září 1562 hlasovalo 32 biskupů pro povolení kalicha, ve valné pak schůzi konané dne 15. září, v níž opravený návrh byl předložen, bylo 69 hlasů kalichu příznivých, 79 sněmovníků hlasovalo proti návrhu a čtyři nerozhodně.[2])

Antonín ku konci srpna se z Tridentu opět musel odebrati do Prahy,[3]) aby vykonal důležité právo s úřadem arcibiskupským spojené, t. j. aby korunoval Maximiliana II. na království České, což se dne 20. září 1562 stalo v chrámě sv. Vítském v Praze.[4]) Antonín vstavil Maximilianovi korunu na hlavu společně s biskupem Olomouckým a biskupem Vratislavským, jakož i s nejvyšším purkrabím českým.

Druhého dne na to, 21. září, také choť Maximilianova Marie korunována jest co královna česká.

(calicis) debacchatus est, et omnibus rationibus in contrarium adductis respondere conatus est, ut vere dici posse arbitrer, Caes. Mtem et D. V. Rdmam serpentem in sinu gestare. Cum sibi in sua sententiae dictione unicum scopum proposuerat, ut meas rationes refelleret, sed Deo ita permittente ne suae factionis quidem hominibus satisfecit. (Epistola Eppi Tiniensis dd. 15. Sept. 1562 ad Antonium; viz dodatek č. 8.)

1) Laxamentum legis in hoc ad suscitandam confidentiam valere, quâ nequius alia flagitentur, unde cunctae Ecclesiae leges auferantur. (*Pallavicini* l. 18. c. 4. n. 21.)

2) Viz Eppi *Tiniensis* epistola dd. 15. Sept. 1562 v dodatku č. 8. — Pallavicini l. 18. c. 8. n. 1.

3) Takto oprávněni jsme souditi z listu probošta *Skribonia*, jenž dne 20. července 1562 psal arcibiskupovi do Tridentu: D. purgravius de coronatione fecit mentionem, necessarium esse, ut antea Rdiss. P. V. veniat ante *octo vel plures dies*, ut fiat collatio de ordine et aliis, ne aliqua confusio committatur; habent enim illi suas nonnullas consuetudines, quae in Pontificali non habentur. (Recepta M. S. 1560—64 v archivu arcib. Pražského). Jasně to stvrzuje Buchholtz (VII. pg. 581.), an dí, že když Maximilian II. dne 7. září 1562 do Prahy přijel, na prvním dvoře Hradčanském od arcibiskupa a katolického duchovenstva byl uvítán.

4) *Hammerschmid*, Prodromus pg. 797. — *Beckovský* II. pg. 319. — *Dudík*, Statuten d. Dioec. Olmütz pg. 4. — *Buchholtz* Gesch. Ferdinand's I. Bd. VII. pg. 581.

V nepřítomnosti Antonína konalo se v Tridentu dne 17. září 1562 dvaadvacáté valné sezení, ve kterémž mimo nauku o mši sv. a mimo disciplinarní ustanovení na konci připojen dekret obzvláštní „Super petitione concessionis calicis." Jakož dávno předvídati lze bylo, neudělila synoda žádaného povolení, celou záležitost jednoduše papeži odkázavši, kterýž prý podle moudrosti své to, co by ku prospěchu věřících sloužiti mohlo, ustanoví.

Jelikož sezením tímto úhlavní snaha Pražského arcibiskupa aspoň pro ten čas byla zmařena, tudíž nejedni členové sněmu se domnívali, že týž se již více do Tridentu nenavrátí.[1]) Leč Antonín měl blaho celé církve více než svou osobnost na zřeteli a protož v polovici října 1562[2]) se zase na cestu do Tridentu vydal; jelikož ale nákaza morové rány ještě úplně neminula, zdržel se několik dní v Bocenu[3]) (Botzen), dokud se nepřesvědčil, že nikdo z komonstva jeho není uchvácen nákazou, a teprv 4. listopadu do Tridentu přibyl, kdež ale brzy potom nádchou (katarrem) a kolikou dosti povážlivě ochuravěl a také služebnictvo jeho podobnou chorobou některý čas trpělo; do 20. listopadu však se arcibiskup opět uzdravil a také z komonstva jeho nikdo škodu nevzal.[4])

Již v nepřítomnosti Antonínově stalo se ku konci září dorozumění vyslanců císařských s francouzskými a s vyslancem Portugalským, k tomu účeli, aby legatům papežským na srdce vložili, by pro ustavičné formulování dogmat nezapomněli na předlohy dis-

[1]) Viz Episcopi *Tiniensis* list dd. 15. Sept. 1562 v dodatku č. 8.

[2]) *Leibnizer*, farář v Chlumu (Kulm) píše dne 12. října 1562 správci špitálu křižovnického u mostu v Praze, a z listu toho vysvítá, že tenkráte Antonín se opět už na cestě do Tridentu nalezal. (Recepta M. S. 1560—64 v arch. arcib. Praž.)

[3]) Epistola Sbardellati, modo Eppi Quinqueecclesiensis ad Antonium dd. 2. Nov. 1562. (Recepta M. S. in archiv. AEpi Prag.)

[4]) Nachrichten des erzbisch. Amanuensis *Wilhelm* dd. 25. Novbr 1562 nach Prag, kdež praví: Mein gn. Herr ist, seit er alher kommen, etwas schwach gewesen, aber Gott lob es bessert sich gar wol. Es seind sonst fast auch alle Ir F. Gn. Diener krankh gewesen an der Catharren sowol als Ir F. Gn., aber gottlob auch ohne Schaden gesund worden. (Viž v dodatku č. 9.) Bohuslav *Mazanec* v listu dd. 23. listop. 1562 píše: Vor etlichen Tagen seindt Ihr F. G. geschwindt krankh worden und heftig den Magen geklagt, auch kein Schlaf nicht gehabt, die Colica auch den Herrn heftig gepeinigt. (Recepta M. S. 1560—64).

ciplinární čili „emendationem morum.“ V týž smysl také císař psal do Tridentu 4. října.[1]) Legáti dali za odpověď, že prý chovají dekrety de emendatione morum v pilné paměti a že v příštím sezení, jež se 19. listopadu konati bude,[2]) tytéž články v plném sněmu budou předloženy.

Nemalou pozornost v Tridentě zbudil příchod kardinala Karla z Lotharingie, arcibiskupa Remešského, kterýž dne 13. listopadu 1562 s 15 francouzskými biskupy, 3 opaty a četnými theology do Tridentu dojel a s velkou slávou od kardinalů, oratorů (mezi nimi byl také Antonín), patriarchů, arcibiskupův a biskupův přijat jest. Bylot v ten čas při sněmě 6 kardinalů a 221 biskupů mimo velký počet theologův a řeholníkův.[3]) Pius IV. obávaje se, žeby týž kardinal z Lotharingie pomocí biskupů francouzských rozhodný vliv na sněmu sobě zjednati mohl, vyslal všecky biskupy italské, co jich ještě zbývalo, do Tridentu[4]); a nadto i Španělského krále požádal, aby několik ještě prelátův do Tridentu poslal, by italské hlasy (k nimž se španělské vždy družily) ještě

[1]) *Pallavicini* l. 18. c. 8. n. 5—10. — lib. 18. c. 17. n. 8.

[2]) Konáno teprv v červenci 1563.

[3]) Der Kardinal von Frankreich ist mit 12 Bischoven (amanuensis arcibiskupa Antonína opravuje 25. listop. 1562 tu zprávu, a o 15 biskupech mluví) den 13. Novbr. allhie ankhumen und die Kardinal alhie seind ihm alle in Irem Habiet gegen getzugen, des gleichen die Oratores, wir seindt auch mit Ihr F. Gn. gegen getzogen, darnach die Patriarchen und Ertzbischoven auch sunst Bischoven . . und den Kardinal mit grosser Reverenz empfangen und mit bis zu seiner Herberig gezogen . . ; also habt ihr allhie auf diese Stundt 6 Kardinal und 221 Bischoven . . an was der Münichen und anderen Pfaffen für ein grosse Menge alhie ist; Gott geb, das sie etwas fruchtbares ausrichten. (Schreiben des Bohuslav *Mazanec* dd. 23. Nov. 1562 in Trient; MS. Recepta 1560—64 im Arch. des Erzb. v. Prag.)

[4]) Und khommet noch teglich von Rom und aus *Welschland* mehr Bischof. Man sagt aber darumb, damit die Welschen die anderen Nationen überhäufen und also votorum pluralitatem erhalten. Es lest sich gleich ansehen, als würde nit gar viel guets daraus werden, dann nit ain Jeder reden darff, was ihm Recht dunkht, sonnder allain, was dem Pabst gefelt. (Des erzbisch. Amanuensis *Wilhelm* Nachrichten dd. 25. Novbr 1562. Recepta MS. arch. arcib. Pražsk.) — Srovn. *Ducreux* die christl. Jahrhunderte 8. Band.

více byly rozmnoženy. V této okolnosti (po našem zdání) sluší také hledati příčinu liknavosti, s jakouž se na sněmu pokračovalo; neboť valné sezení, kteřé se nejprv 12., pak 19. listopadu konati mělo, bylo odročeno až ke dni 26. prosince, načež opět nové průtahy se činily.

Vé Frankfurtě byla tou dobou (24. listop.) vykonána volba Maximiliana II. na království Římské, kterážto událost dne 3. prosince 1562 na sněmu Tridentském jest ohlášena shromážděným otcům a k návrhu legátův[1]) ustanoveno konati zvláštní slavné služby Boží na poděkování Bohu za to, že císařské žezlo opět vloženo do rukou knížete katolického, pocházejícího z rodu o církev vysoce zasloužilého.[2]) V den Početí bl. Marie Panny (dne 8. prosince 1562) sloužil za tou příčinou arcibiskup Pražský, Antonín z Mohelnice, slavnou pontifikalní mši sv. ve stoličném chrámě Tridentském u přítomnosti 6 kardinalů, vyslanců knížat křesťanských a všechněch otců sněmovních; biskup Tiniensk Sbardellatus (z Uher) konal řeč slavnostní (panaegyrin.). Po ukončených službách Božích dával arcibiskup Pražský v příbytku svém slavnostní hostinu, kteréž se všickni kardinalové a vyslancové knížat jakož i většina otcův súčastnili.

Toť byl jeden z oněch nemnohých okamžikův, kteréž upomínku příjemnou v mysli Antonínově zanechaly. Jinak pro něho pobyt v Tridentu neměl mnoho potěšitelných stránek[3]); seznal, jak liknavě si mnozí vedou v díle reformace církevní a nadto musel

[1]) Ačkoli papež a s ním četní biskupové příliš mnoho Maximilianovi *nedůvěřovali*, znajíce náklonnost jeho k protestantismu; leč uspokojili se přece, an Maximilian byl odmítnul požadavky protestantův, jež tito před vykonáním volby stvrzené míti chtěli. (*Pallavicini* l. 19. c. 5. n. 12.)

[2]) Cum Imperatorium sceptrum collocatum fuisset in Principe catholico et ex familia usque adeo bene merita de religione. (*Pallavicini* l. c.)

[3]) Mein gn. Herr ist bishero noch in kaine Congregation khomen; den es Iren Fürstl. Gn. auch *nit allerhand wolgefellt*; unns ist die Weil schon so lang allhie, als weren wir ain halbs Jahr allhie gewesen (byliť tam po korunovaci Maximilianově sotva něco přes jeden měsíc); der allmächtige Gott wolle seiner teuer erkauften elenden Christenheit selbs zu Hülff kommen. (Erzbisch. Amanuensis *Wilhelm* dd. 25. Nov. 1562. MS. Recepta.)

spatřovati, že málo se dbá na důvodné žádosti a návrhy, jež on jmenem císaře i ve vlastním zájmu své rozsáhlé diecése sněmu předkládal.[1]) Čím pak méně se mu v Tridentu líbilo, tím více toužil po návratu do země české, kdež v mnohonásobném ohledu přítomnost jeho s velkým prospěchem by se byla potkala.

Za takových okolností začal rok 1563. Antonína doposud tížila správa Vídenského biskupství, i žádal poznovu, ač bez výsledku, aby sproštěn byl tak velké odpovědnosti.[2]) Císař Ferdinand ale nyní se jinými věcmi zanášel, a tudíž přání Antonínově nevyhověl. Dne 26. ledna totiž přibyl císař do Inspruku, jelikož v ten čas morová rána v Rakousích zuřila, a přitom byl Ferdinand toho úmyslu, aby sněm maje císaře na blízku pilněji o vyřízení důležitých prací svých dbáti započal.[3]) Draskovič jel k císaři do Inspruku, Antonín však zůstal v Tridentu a byl přítomen kongregaci konané dne 6. února, ve které se o tom jednalo, aby valné sezení až do 22. dubna bylo odročeno. Tu povstal Antonín a ráznými slovy otcům ty neustálé odklady vytýkal. Je-li nějakých ještě příprav zapotřebí, tedy nechať aspoň hned s počátku března se posezení koná. Mimo to dorážel na otce, aby zanechavše rozmnožování dogmat raději o kázeň církevní dbali; neboť kázně především zapotřebí má obor světa křesťanského[4]). Nicméně bylo

[1]) Sonst ist wenig zu hoffen, den sie dem Kaiser, Khönig auss Frankhreich, Polen und Herzogk von Bairn, deren Begern an das Concilium fast alles über ainen Laisten geschlagen, *wenig oder nichts zu gefallen thuen* wollen, deren Gnad sie doch hernach geleben müessen. Wann uns der allmächtige Gott aus diesem Stainhauffen ainmahl gen Prag hilft, wil ich dem Herrn wol was weitleuftigeres antzaigen. (Bericht des Aman. *Wilhelm* dd. 25. Novb. 1562.)

[2]) Freiherr *Thrautson's* Schreiben an den Prager Erzbischof dd. 19. Januar 1563 v dodatku č. 11. — List ten zvláště v posledním odstavci charakterisuje tehdejší smýšlení o sněmu.

[3]) Již v červnu 1562 zamýšlel Ferdinand (zajisté na radu Antonína Brusa i Draskoviče) jeti do Tridentu, ale brzy úmysl ten mimo sebe pustil. (Dra *Selda* Brief dd. 11. Juni 1562 an den Prager Erzbischof; Recepta v arch. arcib. Pražsk.)

[4]) *Pallavicini* po svém názoru líčí našeho Antonína řka, že prý „elate et prolixe verba fecit!“ Ku konci pak dokládá: „Atque ea cuncta protulit potius per imperium Praesidentis, quam per modestiam Antistitis privati;“ což pak-li si to do češtiny přeloží-

jen 59 otců s Antonínem stejného náhledu; ostatních 136 přijali návrh na odročení až do 22. dubna.

Císaři v Inspruku přebývajícímu věnovala synoda velikou pozornost, vysílajíc tam jednoho legáta za druhým, aby Ferdinandovi nutná vysvětlení podal a přátelský poměr mezi sněmem a císařem udržel. Nejprv tam byl kard. Comendonus, pak kardinál z Lotharingie[1]) a posléze kard. Madruzzi, všickni tito v únoru 1563. Jelikož Ferdinand zamýšlel některé předlohy ku sněmu zaslati, povolal k sobě výtečné učence, zejmena jesuitu Petra Canisia a Fridricha Staphyla, kteřížto od 21—27. února konali ještě s jinými theology za předsednictví biskupa Draskoviče porady o některých věcech, jež by se sněmu předložiti měly[2]), n. př. zdali jedině legátům papežským přísluší právo předkládati otcům předměty, o nichž by jednati měli, či zdali také Oratores principum a biskupové téhož práva požívají? Zdaž by nebylo prospěšno, aby sněmovníci se rozdělili na dvoje oddělení, jedno, kteréby o věci dogmatické, druhé, jež by o disciplinu péči vedlo? Dále žádáno, aby sněm poznovu vzal v úvahu přijímání pod obojí[3]); aby dvůr papežský byl reformován; posléze činil císař nabídnutí, že se ku sněmu do Tridentu dostaví, pakli by tak za prospěšné se uznalo.

Zpráv těchto, když do Tridentu přineseny byly, se legátové papežští velice ulekli; obávalit se (jak dí Pallavicini), že císař rozhodovati zamýšlí u věcech, „kteréž nenáležejí císaři, nébrž Bohu.“ Když se ale kard. Madruzzi do Tridentu navrátil, upokojili se otcové, od něho se s jistotou dozvěděvše, že císař nikterak nehodlá násilí sněmu učiniti a návrhům svým stůj co stůj platnost zjednati.[4])

me, svědčí o neohrožené mysli našeho slavného velepastýře. (Viz Pallav. lib. 19. c. 16. n. 15.)

[1]) *Pallavicini* l. 20. c. 1. n. 1. — l. 20. c. 4. n. 2. — Svob. p. *Trautson* praví o kardinalu z Lotharingie: Es ist gar ein geschickter und viel periter, erfarner Herr, dergleichen man nit vil find (dopis dd. 1. März 1563. Recepta 1560—64 v archivu arcib. Pražsk.)

[2]) *Pallavicini* lib. 20. c. 4. n. 5—8.

[3]) Viz *Borový*, Akta kons. katol. pg. 361—367; Gutächtliches Schreiben des Erzherzogs *Ferdinand* an den Kaiser dd. 23. Junii 1563.

[4]) *Pallavicini* lib. 20. c. 5.

V březnu zemřeli dva legáti papežští, kard. Herkules Gonzaga, předseda sněmu a kard. Seripandus; na jich místa ustanovil papež co předsedu kard. Moron-a a pak kard. Novageria. Náš Antonín v tom čase vešel v přátelský poměr s kardinalem z Lotharingie, kterýž návrhy jmenem císaře učiněné velice schvaloval[1]). V dubnu byl předseda sněmu kard. Moronus u císaře v Inspruku; Ferdinand stěžoval si, že sněm tak dlouho trvá, že diecése zůstávají se škodou věřících osiřelé, že biskupové málo svobody v Tridentu požívají atp. Aby rozličné stesky proti sněmu činěné přestaly, navrhoval císař, by se zavedlo hlasování podle rozličných národností (jak bývalo na sněmu Kostnickém), k čemuž ale nepřivolili legáti. Na začátku června stěžoval si Antonín co první Orator u Císaře, že Zikmund z Thunu málokdy sezením sněmovním obcuje;[2]) načež císař přísně tomuto vyslancovi svému rozkázal, aby povinnosti své bedlivěji plnil. Dne 25. června 1563 se císař do Vídně navrátil.

Sezení sněmovní odkládáno ze 22. dubna ke dni 19. května, pak 15. června; ale skutečně teprv dne 15. července 1563 se konalo 23. valné sezení sněmu, v němžto, mimo nauku o svěcení kněžstva, četné reformační dekrety ustanoveny byly.

Touha po brzkém ukončení sněmu vždy více počala se zmáhati mezi otci Tridentskými; také císař s důrazem na to naléhal, aby se biskupové do svých diecésí navrátiti mohli. Tudíž přispíšeno s pracemi ještě zbývajícími a odtud si také vysvětliti lze, proč obě poslední sezení co do množství a rozsáhlosti dekretů nad předešlá daleko předkují. Ve 24. valném sezení dne 11. listopadu 1563 jednáno o svátosti manželství a reformaci kázně; i ačkoli ohlášeno bylo, že příští sezení dne 9. prosince se konati bude, musela doba k nalehání mnohých otcův jakož i za příčinou náhlého ochuravění papežova býti zkrácena, tak že 25. a poslední valné sezení dne 3. a 4. prosince se odbývalo. Přijaty jsou dekrety o očistci, úctě svatých, o řeholích, kázni církevní a odpustcích. Kardinal z Lotharingie provolal císaři a jiným vládám tuto akkla-

[1]) Schreiben des Freih. *Trautson* dd. 6. März 1563 an EB. Antonius. (Recepta MS. 1560—64. Arch. d. Erzb. v. Prag).

[2]) Schreiben des Freih. *Trautson* dd. 14. Juni 1563 an EB. Antonius (Recepta MS. 1560—64.)

maci: „Jasnému císaři Ferdinandovi, po všechen čas rozmnožiteli pravověřících a mírumilovných i všem našim králům, republikám a knížatům mnohá leta!“ Otcové vesměs provolali: „Zbožného a křesťanského císaře zachovej, ó Pane! Přijmi, císaři nebeský, na milost krále pozemské, ty, kteří jsou pravé víry obhájcové!“ Předseda kardinal Moronus zapěl chvalozpěv „Te Deum“ a udělil shromážděným otcům požehnání i prohlásil sněm za ukončený; všickni prolévali slze radosti, že jim popřáno bylo opět do svých diecésí se navrátiti.

Ale návrat Antonínův do vlasti nemohl tak spěšně býti vykonán, jak on sobě přál. Už hned z jara 1563 stěžoval si arcibiskup u císaře[1]), že mu komora posud povinnou částku peněz nezaslala; také v červnu a srpnu ještě nucen byl poznovu psáti[2]) ke dvoru císařskému; na místě peněz dostal za odpověď nespravedlivou výčitku, že prý příliš velké výlohy činí. Když se posléze na začátku prosince členové sněmu Tridentského domů navraceli, a všickni téměř už byli z Tridentu vyjeli, musel ubohý arcibiskup Pražský vždy ještě tam zůstávati, an se mu peněz na cestu nedostávalo. K několikerým žádostem jeho bylo mu konečně od císaře za odpověď dáno, aby prý se snažil nalézti spůsob, kterak by se ctí z Tridentu odejíti mohl[3]). Arcibiskup ko-

[1]) Schreiben des Freih. *Trautson* dd. 6. März und 13. März 1563 (Recepta MS. 1560—64 v arch. arcib. Pražsk.)

[2]) Freih. *Trautson's* Schreiben dd. 25. Juni und 16. August 1563 (Recepta MS. 1560—64 v archivu arcibiskupa Pražského.) V druhém tomto listu omlouvá se Trautson: „Das Euer Gn. der Herr von Fünfkirchen und der Herr Canadiensis pericht haben, als solt ich gesagt haben, der Herr vertue und verzer gar zuvil, desselben kan ich mich gar nit erindern, dan ich weis nit, was E. Gn. verzert, so get es mich auch nit an, hab E. Gn. ierer Zerung halben gar kain Ordnung noch Mass zu geben etc.“

[3]) Dieweil das par Gelt iez nit vorhanden gewest, hat man kain andern Weg gewist, dan den, der E. Gn. zuegeschriben, wiewol ich gedenken kan, E. Gn. sei darmit nit genuegsam geholffen, so miessen doch E. Gn. selbst auch auf Mittel gedacht sein, wie Sy mit Eren von Triendt kumen mügen, und nit lenger da mit der Kais. Mt. Schimpf verharen dürfen (Freiherr *Trautson* an Antonius dd. 16. Dezbr 1563. List ten byl do Tridentu adresován; pak ale přeškrtnuto slovo „Trient“ a napsáno

nečně[1]) v lednu 1564 šťastně se do Prahy navrátil a skutečnou vládu rozsáhlé diecése své ujal. Mohlť se od nynějška výhradně věnovati péči o duchovní blaho obyvatelstva království Českého; neboť správa diecése Vídeňské byla ku konci r. 1563 s něho sňata a Urbanovi, biskupu Krkskému (Gurk) co administrátorovi odevzdána.

„Wien;" arcibiskup však teprv 31. ledna 1564 týž list v Praze obdržel.)

[1]) Nelze určiti, zdali si peníze *vypůjčil* aneb byla-li mu nějaká částka ze špitálu *křižovnického* snad do Tridentu zaslána. Z listin r. 1565 víme na jisto, že ještě 17. září 1565 byl Antonín od Durnpachera z Vídně upomínán o zaplacení dluhu 700 zlatých; z téhož listu i to vyrozuměti lze, že když Antonín z Tridentu se do Prahy navracel, císař mu celých 3000 zl. byl povinován. (Recepta 15. Sept. 1565 v arcib. archivu v Praze.)

B.

Velepastýřské působení Antonina z Mohelnice

v arcidiecési od r. 1564—1580.

I.

Katolíkům provincie Pražské povoleno přijímání pod obojí spůsobou.

Zárodek choroby, kterou císař Ferdinand již ode dvou let na sobě pociťoval, z jara r. 1564 na lůžko nemoci jej uvrhnul. Vladař tento po celou dobu svého panování vždy a všady se jevil upřímným býti synem katolické církve. Obzvláště pak obracel pilný zřetel svůj ku království českému i snažil se trojím vydatným (po jeho názoru) prostředkem přivésti církev katolickou v zemi té k předešlému opět rozkvětu a potlačiti sektářství; prostředky tyto byly: Znovuosazení prestolu Pražského, povolání jesuitů do Čech a uvedení kalicha čili přijímání pod obojí spůsobou.[1]) O prvním jsme výše jednali, o druhém později na patřičném místě promluvíme; tuto pak o povolení kalicha budiž doloženo, co před sněmem Tridentským i po něm v té věci důležitého se událo.

Již r. 1549 začal Ferdinand I. o to jednati s Utrakvisty, aby je poznenáhla k úplnému sjednocení s církví katolickou přivedl. Chtěje se o tom přesvědčiti, ve kterých článcích se s katolíky

[1]) *Gindely*, Gesch. der böhm. Brüder II. Bd. pg. 7. — Viz *Dudík*, Statuten der Diöc. Olmütz pg. 4.; týž uvádí slova dr. Gindely-ho ač jej výslovně necituje.

srovnávají, dal jim předložiti jakési artikule, i vyrozuměl z odpovědi[1]) Utrakvistů, že se v článcích víry, v učení o svátostech a mši sv. naskrze shodují s naukou katolickou. Rozdílové pak, jimiž se utrakvisté od katolíků lišili, tito byli nalezeni: 1. Rozdávání kalicha dospělým; 2. konání výroční památky mistra Jana Husa; 3. některé obřady, žehnání čili benedikce konali utrakvisté jazykem českým (katolíci sub una latinsky); 4. Utrakvisté podávali velebnou Svátost také dítkám nedospělého rozumu (communio parvulorum).

S ohledem na urovnání těchto a jiných článkův kázně se týkajících žádalo utrakvistické duchovenstvo krále, aby na obecném sněmu církevním byly vyřízeny, jakož aby se také příštímu arcibiskupovi Pražskému[2]) zanechalo uspořádání všeho, cožby ku prospěchu a vzdělání církve sloužilo.

Největší obtíž ale působila communio parvulorum. Ferdinand se o tomto článku nerozhodnul, utrakvisté však žádali, aby při něm ponecháni byli.

Nadto ale kněží kališničtí[3]) zřejmě ohlásili králi, že oni sami bez přivolení všech stavův českých pod obojí ničeho v náboženských věcech předsevzíti, obzvláště pak měniti nemohou.

Jelikož tedy snahy Ferdinandovy r. 1549 k žádoucímu cíli nevedly, uchopil se týž císař milerád vítané příležitosti, kterouž mu znovuotevřený sněm Tridentský poskytoval, i dal tudíž skrze Antonína arcibiskupa předložiti návrh, aby dědičným zemím jeho a zejmena království českému dovoleno bylo přijímání pod

[1]) Viz *Borový*, Akta konsistoře utrakvistické, v Praze u Kobra 1868. str. 260—65: Sacerdotes Pragenses sub utraque Ferdinando regi respondent ad scriptum, in quo ipse suum sensum de articulis partis sub utraque explanaverat. dd. 20. Octobr. 1549. — Srovnej tamtéž pg. 251 odpověď týchž utrakvistů de communione parvulorum.

[2]) Ferdinand tenkráte slíbil, že jakmile usrozumění mezi katolíky a utrakvisty docíleno bude, ihned *arcibiskupa* ustanoví (quem statim facta concordia Regia M. eligere parata est). Viz *Borový* Akta utrakv. pg. 263.

[3]) Nam *status ipsi* saepius testati sunt, quod nobis solis sacerdotibus fidem ac religionem suam non concedant ibidemque mandarunt, ne quidquam sine eis in religione mutemus aut attentemus. (*Borový*, Akta kons. utrakv. pg. 252.)

obojí spůsobou. I ačkoli (jak výše sděleno) r. 1562 tato žádost jeho s příznivým výsledkem se nepotkala, nedal se tudy odstrašiti císař, nébrž hned následujícího r. 1563 znovu naléhal na otce Tridentské. Antonín z Mohelnice na začátku měsíce června 1563 předložil císaři tenkráte v Inomostí meškajícímu dobrozdání své, v němž nejprvé radil, aby císař o povolení kalicha se zasadil jakož i toho vymohl, by arcibiskup také utrakvistů světiti směl. Další návrhy Antonínovy k tomu čelily, aby sjednocení mezi katolíky a utrakvisty bylo docíleno; arcibiskup žádal, aby utrakvisté od tří článkův upustili, jenžto jsou: Přijímání dítek, konsistoř kališnická a slavnost Jana Husa. Leč arcivévoda Ferdinand, jemuž císař toto dobré zdání arcibiskupovo zaslal, radil otci svému, aby o těchto třech právě zmíněných věcech bylo pomlčeno, poněvadž by jinak utrakvisté velmi se popudili a všelikou důvěru v arcibiskupa ztratili.[1])

Sněm Tridentský v r. 1563 už otázku o kalichu více v potaz nevzal a tudíž nic jiného nezbývalo než (podle znění dekretu XXII. sezení) u papežské Stolice o dotyčné povolení se ucházeti. Ferdinand bez meškání obnovil žádost svou listem zaslaným papeži Piu IV. ze dne 14. února 1564[2]), načež ještě na krátce před smrtí svou se dočkal vyřízení této záležitosti, na kterouž po mnohá leta velikou váhu kladl. V červnu téhož roku došlo do Vídně papežské breve ze dne 17. dubna 1564, kterýmž Pius IV. pro celou církevní provincii Českou (tedy Čechy i Moravu), pro Rakousy, Solnohrad a některé diecése v Německu povolil přijímání pod obojí spůsobou, nařídiv, aby věřící lid o přítomnosti Ježíše Krista pod spůsobami chleba i vína byl náležitě poučen, jakož také aby se při samém podávání Těla a Krve Páně užívalo formulí latinských a sice, aby kněz podávaje Tělo Páně vyřknul tato slova: „Corpus et sanguis Domini nostri Jesu Christi proficiat tibi in vitam aeternam,“ a podávaje krev Páně aby řekl:

[1]) Gutächtliches Schreiben des Erzh. *Ferdinand* an den Kaiser dd. 23. Junii 1563. (*Borový*, Akta kons. katol. pg. 361—2.)

[2]) List císaře *Ferdinanda* otištěn jest u *Balbina* Miscell. l. VI. append. pg. 103. Císař žádal také, aby katol. kněží, kteříž se byli *oženili*, směli manželek podržeti, leč této žádosti papež nevyhověl a jak se zdá ani k tomu neodpověděl.

„Sanguis et corpus Domini nostri Jesu Christi proficiat tibi in vitam aeternam.“[1])

Arcibiskup Pražský obdržev od císaře opis papežského Breve dojel na Křivoklát k arcivévodovi Ferdinandovi a s jeho přivolením ustanovil se na tom, přijímání pod obojí slavně prohlásiti. Za tou příčinou v neděli dne 23. července 1564 konal Antonín v metropolitním chrámu u sv. Víta kázaní německé a druhou neděli 30. července kázaní české o přítomnosti Ježíše Krista v nejsv. Svátosti a prohlásil slavně breve papežské několika tisícům věřícího lidu, jenž se byli v kostele shromáždili[2]).

Na začátku srpna poslal arcibiskup opis papežského breve také suffragánu svému, biskupu Olomúckému Marku Kuenovi vyzývaje ho, aby se ohledně užívání kalicha podle příkladu metropolity zachoval[3]). Že v skutku také na Moravě svátost oltářní pod obojí spůsobou se udělovala, toho bezpečný důkaz nám akta synody diecésní r. 1568 v Olomouci konané podávají[4]).

[1]) EB. Antonius an den Dechant zu *Brüx* dd. 10. April 1566. (MS. Missivae AEpi germ. a. 1566 et 1567 v archivu arcib. Pražsk.)

[2]) Literae AEpi Antonii ad *Caesarem* dd. 25. Julii 1564. (*Borový*, Akta konsist. katol. pg. 386.) „. . idiomate teutonico publicavi, praesentibus hominum aliquot millibus, quod sequenti Dominica proxima in eodem loco sermone boëmico etiam futurum est.“

[3]) Nec minus etiam delegatos meos ad *Olomucensem* episcopum his diebus ablegabo, qui diligenter curent, ut cathedrali illi ecclesiae cum hac sua metropolitana per omnia in administrando sacrosancto sacramento altaris conveniat. (*Borový*, Akta kons. kat. pg. 387.)

[4]) Sive quis communicat sub una, sive sub utraque, modo id fiat in observantia Ecclesiae, proficere digne communicantibus ad salutem, et non ita pridem nationi quoque nostrae his in terris a sancta sede apostolica et ipsius summo Pontifice Pio papa IV. certis ex causis et legitimis sub conditionibus *utriusque speciei* desiderata a nonnullis communio libere permissa et vetus illa *sub una specie*, nihilominus in suo robore conservata, ita ut ab uno sacerdote, eademque in ecclesia utraque communio tam sub una, quam sub utraque Christi fidelibus . . recte exhiberi possit. (Statuten der Dioecese Olmütz vom J. 1568. Veröffentlicht durch Dr. B. *Dudík*. Brünn 1870. pg. 50.) — Ohledně *nemocných* nařizuje synoda, aby (jak také u Řeků obyčej) po pravidlu jen

V Čechách pak vydal se Antonín sám na cestu do okresu Litoměřického a Žateckého[1]), kdež v konvokaci duchovenstva ústně vyložil spůsob přisluhování pod obojí; jinde pak písemními rozkazy breve papežské duchovenstvu svému i věřícímu lidu ohlásil. V Praze samé i Jesuité museli vel. Svátostí těm, kdož toho žádali, pod obojí spůsobou přisluhovati[2]). Také v hrabství Kladském (Glatz) koncesse kalicha byla od arcibiskupa prohlášena[3]). Rovněž i v diecésích Vídeňské, Solnohradské, Pasovské a Mohučské breve o přijímání pod obojí spůsobou bylo publikováno[4]).

Tážeme-li se již: Zdali výsledek tohoto povolení kalicha — dosaženého vytrvalou snahou císaře Ferdinanda (kterýž právě tou dobou, kdy breve papežské v Praze v obojím jazyku bylo prohlášeno, dne 25. července zemřel) i Antonína arcibiskupa velkolepé naděje obou těchto mužův skutkem ospravedlnil: — tuť bohužel vyznati musíme, že ani koncesse kalicha nebyla s to oblažiti národ český onou svorností, kteráž by mu byla opět zjednala bývalou slávu a uchovala jej pohrom, kteréž následkem rozštěpení náboženského stihly ubohou zemi naši. Byl ovšem čas (ale s vypuknutím reformace Lutrovy čas ten minul), kde koncesí podobnou oné, již nyní Pius IV. udělil, by se na kluzké dráze byla ještě zastaviti mohla noha těch, kdož od starobylé církve pryč se odvraceli. Nyní ale bylo už pozdě. Neboť většina utrakvistův (duchovenstva i lidu) již se byla příliš úzce spřátelila s naukou Wittenberskou, než aby přijímání pod obojí je bylo k církvi zpět přivábiti mohlo. S druhé strany zase mnozí upřímní, ale přes míru úzkostliví a snad nedosti jasně o dosahu papežského breve poučení katolíci raději při starém obyčeji přijímání sub una setrvali, koncessi kali-

pod spůsobou chleba se jim svatá přičast podávala, ne však pod spůsobou vína propter effusionis periculum. Jen v mimořádných případech připouští synoda, aby kněz v příbytku nemocného mši sv. sloužil a pak pod obojí spůsobou jemu vel. Svátost udělil. (pg. 52.)

1) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 387.

2) *Tomek*, prof., o církevní správě strany pod obojí v Čechách, v Čas. Musea 1848. I. pg. 365 seqq.

3) E. B. Antonius an Krispin *Krig*, kgl. Kanzler zu Glatz dd. 18, Octbr 1566. (Miss. germ. v arch. arcib. Pražsk.)

4) *Buchholtz* Bd. 8. pg. 682—84.

cha za jakousi (snad i nebezpečnou — jelikož utrakvistům a Luteránům jak se zdálo nápodobenou) novotu považujíce.

Nemalou váhu kladl na povolení kalicha náš Antonín zejmena z té příčiny, ješto se domníval, že netoliko ti, kdož ještě byli utrakvisty v pravém smyslu slova, rádi se zcela k církvi přidružejí, nébrž že také většina těch, kdož pod pláštěm utrakvismu vlastně luteranské nauce stranili, do sebe půjde a pravého učení katolického upřímně se držeti bude. Ale v tom se arcibiskup klamal; neboť sotva odeslal konsistoři utrakvistické akta sněmu Tridentského a spolu připojené prohlášení de concessione calicis, tuť konsistoř celý balíček, ani jej nerozpečetivši, ihned arcibiskupovi navrátila, ne tak z nevážnosti k arcibiskupu samému, jako spíše za tou příčinou, ješto (podle dřívějšího svého vyjádření z r. 1549) bez přivolení stavův pod obojí u věcech náboženských ničeho měniti nehodlali[1]).

Ačkoli však konsistoř utrakvistická nebyla Antonínovi za vydobytí kalicha pro katolíky České nikterak vděčna, ačkoli také nelze dokázati, žeby po roce 1564 valná část utrakvistů úplně se byla ku katolicismu přihlásila: máme za to, že také s druhé strany nelze přesnými důvody opodstatniti výrok některých historikův[2]), domnívajících se, že prý velký počet katolíkův k utrakvistům přestoupil. My aspoň nenalezli jsme v historických pramenech z oné doby pocházejících ani jediného dokladu, kterýž by o tom svědčil, že za příčinou koncessí kalicha se někteří katolíci připojili ku straně kališnické.[3]) Naopak vysvítá z některých dokladův, že část katolického obyvatelstva používajíc dovolení papežem daného skutečně vel. Svátost pod obojí přijímala.

Můžemeť zejména poukázati ku zprávě probošta Skribonia, kterýž hned r. 1562 arcibiskupovi v Tridentu meškajícímu oznámil,[4])

[1]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. Bd. pg. 12. 17.

[2]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 12.; týž odvolává se na *Buchholtze*; *Dudík* zase Stat. d. Diöc. Olmütz pg. 5. vzal výrok svůj ze spisu dr. Gindely-ho.

[3]) Nalezajíť se ovšem v listinách od r. 1525—1590 časté zmínky o katolících, kteříž přistoupili ku straně *pod obojí* a taktéž o utrakvistech, jenžto ku straně *sub una* se připojili; žeby však za pohnutku katolíkův po r. 1564 koncesse kalicha se považovati měla, toho důkaz nikde nenacházíme.

[4]) *Henrici* praepositi literae ad Antonium dd. 4. Maji 1562. (MS.

že někteří kněží již r. 1561 pod obojí vel. Svátost rozdávali a že 12. dubna 1562 z Mostu (Brüx) 30 osob, až dosavad katolických, se na čtyřech vozích odebralo do Kadaně, aby tam pod obojí přijímali. Zprávy takové musely Antonína utvrditi v přesvědčení, že bude-li kalich povolen, sektářství se více mezi katolíky rozšiřovati nebude. — Z téhož města Mostu, luteranstvím už tenkráte silně prosáklého, se nám arci zvěstuje, že jen málo katolíkův přistoupilo ku přijímání pod obojí spůsobou[1]; za to však na jaře 1565 vznesl k arcibiskupu Pražskému žádost o povolení kalicha jmenem osadníků svých Volfgang Hempel, kanovník Budyšínský a farář v Ostrici, městečku Lužickém. Ačkoli Lužice tehdáž ku království Českému náležela, nevěděl přec Hempel, také-li na Lužické osady breve Pia IV. se vztahuje. Jelikož ale mnozí osadníci jeho k sektářům byli odpadli, měl pouze 80 katolíků, kteříž dosavad sub una přijímajíce sami faráře svého požádali, aby jim velebnou Svátost nyní pod obojí spůsobou podával; Hempel doufá, že pak i odpadlíci se zase do církve navrátí[2]).

Jakož v leckterých věcech jiných tak i ohledně kalicha tu a tam se nalezli kněží, kteříž předpis od papeže i arcibiskupa nařízený po své vlastní libovůli měniti se pokoušeli. V Mostu n. př. podával děkan Martin Laurenti v neděli květnou 1566 Svátost oltářní 150 katolíkům pod obojí sice spůsobou, ale místo latinské formule použil německé, což arcibiskup neschvaluje[3]). — V Oustí n. Labem (Aussig) žádala r. 1566 městská rada, aby v

Recepta 1560—64 v arch. arcib. Pražsk.) Že už r. 1549 v některých katolických chrámech se vel. Svátost pod obojí rozdávala, o tom viz *Borový*, Akta kons. kat. pg. 122.

[1]) Als sollen E. F. Gn. wir nit vorhalden, das sich bisshero gantz *wenig* Personen sub utraque zu kommuniziren begerende gefunden. (Schreiben des *Brüxer* Magistrates an den Erzbischof dd. 6. Dezember 1564. Recepta MS. im erzb. Archiv).

[2]) Literae Wolfg. *Hempelii* ad Antonium dd. 17. Martii 1565 (Recepta MS. v arch. arcib. Pražsk.) „Nunc tamen ii (katolíci) ad me pervehementer impetum faciunt, cum V. R. C. passim eam concedat, ut ipsis simili modo sub utraque sacramentum porrigerem."

[3]) EB. Antonius an den Dechant zu *Brüx* dd. 10. April 1566. (MS. Missivae AEp. germ. 1566 & 67 v archivu arcibiskupa Pražsk.)

kapli sv. Materna Svátost oltářní pod obojí se rozdávati směla[1]); arcibiskup připomíná jim, že již přede dvěma roky bylo prohlášeno papežské breve, dle něhož ve všech kostelích se vel. Svátost pod obojí udělovati může. Podle toho se zdá, že farář v Oustí buď breve náležitě neohlásil aneb doposud jen pod jednou sv. přijímání rozdával. — Naproti tomu farář v Zahájí[2]) výhradně jen pod obojí spůsobou podával věřícím nejsv. Svátost a nikterak se nechtěl k tomu odhodlati, aby pouze Tělo Páně udílel těm, kdož při starém spůsobu svém sub una vytrvati zamýšleli. Tudíž musel arcibiskup přísně zakročiti a nařídil děkanu Budějovickému, aby téhož faráře, setrvá-li v neposlušnosti své, ihned v trestání vezmouc bez povolení arcibiskupa z vězení nepropouštěl.

Nejsouce spokojeni s povolením autority církevní, kteráž jen jeden článek jindy utrakvistům zvláštní povolila, t. j. přijímání pod obojí pro dospělé, snažili se nejedni kněží i v druhém článku k utrakvistům se přispůsobiti, Svátost oltářní také malým dítkám ve chrámech udělujíce. Zejmena dálo se to v děkanstvích Budějovickém a Soběslavském[3]); dozvěděv se o tom arcibiskup přísně takové nespůsoby zakázal, uloživ arcijahnu Bechyňskému, aby v duchovenstvu lepší kázeň zavedl.

Ač tedy dle všeho, co jsme posud sdělili, prospěch z koncesse kalicha plynoucí úplně oněm nadějím, jimiž upřímní katolíci se kojili, nevyhověl, nelzeť přece o tom pochybovati, že koncesse tato celkem mnoho dobrého spůsobila. Úplnou víru v tom ohledu přiložiti smíme slovům Antonína arcibiskupa, kterýž kardinalu Palaeotovi r. 1565[4]) oznamuje, že

[1]) EB. Antonius an den Rath zu *Aussig* dd. 13. Sept. 1566. (MS. l. c.)

[2]) List arcibiskupa knězi Janovi faráři v *Zahájí* dd. 31. března 1566 (Liber Missiv. boh. 1564—67.) Antonius decano *Budvicensi* dd. 31. Martii 1566. (Miss. germ. 1566—67 v archivu arcib. Pražsk.)

[3]) *Antonii* AEp. literae ad Simonem Archidiaconum Bechinensem, parochum Crumloviensem dd. 25. Martii 1566. (MS. Miss. germ. 1566—67 v arch. arcib. Pražsk.)

[4]) Usus sacrae *communionis* indifferens in dies magis ac magis dissentientes animos consociat, dubios aliquando in officio unitatis retinet, lapsos erigit, errantes reducit ita, ut status videantur vivere ad concordiam proniores; non paucos ad Ecclesiam

koncesse kalicha nemálo přispěla k upevnění svornosti mezi stranami jindy sobě odpornými, že mnozí, kdož dříve k sektářství se byli klonili, nyní věrně při katolické víře trvají, ano že v krátké době jediného roku (od prohlášení papežského breve) již mnozí jak z duchovního tak i ze světského stavu opět se do církve navrátili.

Domnívati se právem můžeme, že také v pozdějším čase přijímání pod obojí spůsobou u značného počtu katolíků v obyčeji zůstalo. Zrušením kompaktát, vyřknutým na sněmu zemském r. 1567 se v té věci pranic nezměnilo, jelikož ustanovením tímto nikterak dotknuto nebylo papežské breve Pia IV. de calicis concessione. Ještě roku 1573 nařídil Antonín faráři Hostounskému[1], aby těm, kdož pod obojí přijímati žádají, velebnou Svátost pod obojí podával, předpokládaje, že splnějí podmínky arcibiskupem předepsané.

Přijímání pod obojí trvalo v Čechách až do r. 1622, v kterémžto roce arcibiskup Pražský Jan Lohelius prohlásil nařízení papeže Řehoře XV., jímž jest přijímání pod obojí spůsobou lidu obecnému zakázáno.[2])

II.

Antonínova povaha osobní.

Dosáhnouti koncessi kalicha pro krajany svěřené vrchnopastýřské péči jeho — toť sobě Antonín hned po návratu ze sněmu Tridentského za nejbližší úkol byl vytknul a protož i my jsme o tomto předmětu hned v bezprostředném spojení se sněmem Tridentským stručnou zprávu podati za vhodné uznali. Tímtéž rokem 1564 byl teprv arcibiskup úplně arcidiecési své navrácen a převzal osobní správu církve české.

integre recepimus tam ecclesiasticos quam saeculares. (Antonius Rdmo D. Gabrieli *Palaeoto*, Cardinali, dd. 7. Oct. 1565. Missivae lat. 1565—70 in arch. AEpi Prag.)

1) V diecési nynější Budějovické, tehdáž v arcijahenství *Horšovo-Týnském*. Viz Missivae z r. 1572—76. Archiepiscopus ad parochum Hostunensem dd. 30. April. 1573. (v arch. arcib. Pražsk.)

2) *Tomek* V., prof., v Časop. č. Musea 1848. sv. I. str. 365 nn.

Jestliže bychom chválu muže tohoto několika slovy naznačiti chtěli, mohli bychom opakovati, co Tóma Pešina z Čechoroda o něm praví dokládaje, že „jestli kdo jiný, zajisté náš Antonín hoden byl prestolu Svato-Vojtěšského, jakož mnozí jeho výteční skutkové nade vši pochybnost jasně ukazují.“[1]) Neunavená jeho bedlivosť, s jakouž se apoštolskému úřadu svému v poměrech nesnadných po celých 16 let vždy ochotně věnoval, tím většího obdivení sobě vymáhá, čím častěji výtečný arcibiskup navštěvován býval bolestnou chorobou, obzvláště pakostnicí, kteráž jej často na lůžko poutala, tak že někdy půl leta, i déle ani povstati nemohl a někdy jeden i dva měsíce silnou dnou tak sklíčen býval, že ani rukou pohnouti s to nebyl.

Roku 1576 na jaře jej na rukou i nohou pakostnicí sklíčeného sluhové ke stolu donášeti museli. Nadto také kolikou (která už v Tridentu dosti nebezpečně jej stihla) a prudkými bolestmi kamene (calculus) velice soužen býval.[2]) Na radu lékařskou odebral se r. 1566 a opět r. 1568 do Karlových Var[3]) a nabyv přesvědčení, jak velice jemu tamější blahodárné lázně prospívají, i později začasté jich užíval, ačkoli ani tam péčí pastýřských nikdy se v té míře neodprázdnil, aby vyřízení důležitých věcí jiným ponechával.

Nezřídka shledáváme v historii muže věhlasné, k nimž nezdá se dopadati staré ono heslo: Mens sana in corpore sano; muže

[1]) Antonius insignis facundiae Praesul, et si ullus, hâc Sancta Sede dignus, prout multa ab eo praeclare gesta fidem indubitatam faciunt. (*Phosphorus* septicornis rad. 5. pg. 550.)

[2]) Už r. 1566 zle pakostnicí trpěl; svob. p. *Trautson* projevuje mu upřímnou soustrast, an 31. prosince píše: „Wünsche E. Gn. von Gott dem Herrn guette Pesserung; das Podagra ist wie man sagt, ein Henen-Krankheit und wirdt nur darzue gespott, aber wann es kumpt, macht es grosse Schmerzen und ist aus dem Scherz. (Z arch. arcib. Pražsk. Fasc. I. l. A. MS.) V listu zaslaném 24. března 1568 z Karlovar do Říma kardinalu *Commendono-vi* dí sám arcibiskup o sobě: „Sciat D. V. Illma, me ab octava die Septembris praeteriti anni usque in praesentem horam fere continuo lecto affixum decumbere et cum colica, podagra, calculo miserabiliter luctari.“ (Missivae lat. boh. et germ. 1565—70 MS. fol. 163 v archivu arcib. Pražsk.)

[3]) Obyčejně přebýval arcibiskup v domě tehdejšího purkmistra *Petra Fleissnera* v Karlovarech. (Viz Miss. germ. MS. v archivu arcib. Pražsk. fol. 45. 81. 98 etc.)

díme, kteříž vedle choroby a nestateče tělesné takovou pružnost ducha na sobě pronášejí, že nám to s podivením bývá a že se zdá, jakoby ta neúmorná síla ducha slabosti tělesné pranic sobě nevšímala. K mužům oněm i našeho Antonína plným právem přičísti sluší. Patříme-li na rozsáhlou činnost jeho, pozorujeme-li svědomitou bedlivost, s jakouž nejen o blaho celé diecése, nébrž o duchovní prospěch každého jednotlivce úzkostlivě pečoval, a pomníme-li při tom, jaká rozháranost a neuspořádanost v životě církevním tehdáž, když on vládu ujal, v Čechách panovala, musíme v pravdě uznati, že k tomu náležela pevná vůle a rázné působení, měl-li nový arcibiskup šťastně odolati nátiskům a nebezpečím, jež rozkvět církve v oné době ohrožovala a měl-li nadto ještě se zdárným výsledkem se přičiniti, aby zbloudilí opět k jednotě pravé víry byli uvedeni.

A tu již s ohledem na ustavičné půtky, v nichž mu s četnými a zuřivými mnohdy protivníky se potýkati bylo, obdivení a chvály hodna jest především neoblomná vytrvalost Antonínova v obtížném povolání. Nejedni kněží katoličtí v Čechách, nejeden biskup vůkolních krajin přečasto sice velikým nářkem bědovali přejíce sobě zbavenu býti četných obtíží, kteréž tenkráte neodbytně na církev naléhaly; avšak nezřídka biskupové tito a kněží domnějíce se, že nářkem už veškery své povinnosti náležitě spravili, veškeré důraznější a rozhodné činnosti se odtahovali. Nic toho nenalezáme při našem Antonínovi; v listech jeho nečteme plané stížnosti o zlých časech a lidech, ovšem pak hojná poučení a nařízení, kterak by lidé k nápravě přivedeni a tudíž i časové na lepší stránku změněni býti mohli. O této bedlivosti a vytrvalosti Antonínově platné svědectví dává apoštolský Nuncius Bilia, an v listu r. 1567 arcibiskupovi zaslaném[1]) jej ubezpečuje, kterak to sv. Otci Piu V. k znamenité útěše slouží, že Antonín tak výtečně ve prospěch katolické církve působí a tak znamenitými ctnostmi vyniká.

[1]) Perpetuum exstabit apud Sanctissimum testimonium praeclarium suarum virtutum, ac in re catholica *factorum egregiorum*, quod ut verius ita et gratius Sanctitati suae est, in quo certe magnam consolationem capit his praesertim turbulentissimis temporibus, non deesse fortes et infractos viros, quibus professio catholica cordi sit. (*Bilia* Nuntius apost. ad Antonium dd. 4. Julii 1567. Recepta v arch. arcib. Pražsk.)

Ani tenkráte, když navzdor šlechetné vůli a nejlepším zámyslům jeho, kteréž hned v prvních letech svého biskupování každému v ústřety nesl, mnohé práce, jež podniknul, marnými zůstávati se zdály, mysl jeho neklesla; onť se stejnou mírností[1]) a rovným poklidem v díle svém pokračoval, a klidností tou nezřídka pobouřené vášně protivníků překonal. Bezpochyby dějepravec každý uznati povinen, že zvláště naproti odštěpencům po veškery věky se mnohem více prostředky mírnými vyřídilo nežli drakonickou krutostí, kteráž ač nižádného zákonodárce vůbec nezdobí, církvi nejméně slušela.

Tím však nikterak nemíníme říci, žeby dotčená mírnost byla nějak splynula na ujmu spravedlnosti, kteráž má býti heslem každého vladaře, především pak církevního velesprávce: „Justitia et pax osculatae sunt," toto starozákonného žalmisty důmyslné slovo v celém jednání Antonínově bytedlně se zračilo. Kdekoli podřízenci — ať kněží či nekněží — v lehkost a potupu bráti počali zákon církevní a kde se jim zazdálo, nebezpečných novot se přidržeti, tam se všelikou přísností nakročil Antonín užívaje všech příhodných prostředkův, jež mu autorita biskupská poskytovala, a kde tyto k napravení kázně nestačily, i pomoci ramene světského (jak tehdáž vůbec býval obyčej a postup práva toho vyžadoval) se dovolávaje.

Jednu obzvláště stránku této arcibiskupovy nestranné spravedlnosti vytknouti za zbytečné nepovažujeme a sice svědomitou péči jeho o zachování rovného práva obou národností v Čechách přebývajících. Nenalezámeť mezi mnohými sty úředních dopisův jeho ani jediný příklad, žeby do českých osad a k českým dotazům, prosbám, stížnostem atp. jinak než česky byl psal a odpověděl, jakož zase německé zadání německým, latinské latinským jazykem vyřizoval. Ovšem se mezi pozůstalými korrespondencemi jeho nachází poměrně velký počet dopisů německým jazykem činěných; leč příčinu toho hledati sluší v té okolnosti, že v severozápadní části Čech, namnoze od Němcův obydlené, se tenkráte sektářství

[1]) Er bediente sich keiner Zwangsmittel, keiner Verfolgung, keiner Ruhestörung. Sanftmuth und ein untadelhafter Lebenswandel waren die Wege, wodurch er die Gegner seiner Kirche wieder zuzuführen trachtete. (*Pelzel*, Böhm. Gelehrte 4. Thl. pg. 21.)

(najmě z blízkého Saska) rychlým postupem šířilo a tudíž ona krajina ostražité péče arcipastýřovy v míře svrchované zapotřebí měla.

Ačkoli vzdělanost obecného lidu za věku 16. v nejednom ohledu na stupni dosti nízkém se povahovala, tak že n. př. ve Pšově a Kašticích, dvou vsích k statkům arcibiskupským náležitých, mimo jediného žádný z poddaných[1]) psáti neuměl: nesmíme odtud čerpati lichou domněnku, jakoby také duchovenstvo katolické ohledně vědeckého vzdělání svého požadavkům tehdejší doby nikterak nebylo vyhovělo. Až na některé řídké výminky (o nichž později při duchovenstvu řeholním zprávu podáme) byli kněží vědomostmi, jichž k vykonávání úřadu svého zapotřebí měli, s dostatek opatřeni.[2]) Přirovnáme-li je k duchovenstvu našeho věku, můžeme říci, že kněží 16. věku výtečnou známostí latiny vynikali (kterážto znalost klasické mluvy nyní bohužel k úpadku se chýlí), avšak kněží čeští jen zřídka kdy jazyka německého mocni byli (ovšem pak němečtí kněží taktéž češtiny neznali).[3]) Když Antonín r. 1566

[1]) Dosvědčuje to arcibiskup listem ze dne 17. června 1570 daným „robotnému“ Jírovi Fuchsovi, jemuž nařizuje, aby berně zapisoval, jelikož mezi poddanými není *„žádnej, který by psáti uměl.“* (Recepta v archivu arcib. Pražsk. MS.)

[2]) Jelikož tento náhled svůj z autentických listin 16. věku čerpáme, nemohou nás v něm zviklati slova jakéhosi Josefa von *Hasner-a*, kterýž ve spisku právě vydaném katolickou stranu šmahem nazývá „Spanisch-jesuitische Partei“ a o učenosti Čechů praví: „Adel und Bürger waren vollauf mit kleinlichen nationalen, kirchlichen und politischen Fragen beschäftigt, wobei jedes Einzelnen Interesse meist nicht viel weiter, als der Schatten seines Kirchthurms reichte.“ (Tycho Brahe und J. Kepler in Prag. Eine Studie (!) von Dr. Jos. v. Hasner. Prag 1872, Calve.) — Kdokoli životní otázky náboženské, politické a národní, jež věkem šestnáctým hýbaly, „kleinlich“ nazývati může, ten dokazuje, že rozum jeho v pravdě nesahá dále, než kam padne stín jeho věže chrámové (aneb snad stín střechy z jeho synagogy?).

[3]) Také o učeném proboštu *Skribonioví* čteme v dopisech z r. 1564, že německy neumí. Aspoň tak píše kněz Spiegl, komendátor v Kladsku: „Für das erste aber habe ich mein voriges Schreiben im Latein stellen lassen aus der Ursachen, weil myr bewust, das der Herr Administrator und andere mehr der *deutschen Sprochen unkundigk sindt*, mit denen E. F. Gn. sunder Zweifel in solchen Fällen conferiren.“ (Recepta v arcib. archivu

faráře Žebráckého Klementa chtěl odporučiti a ustanoviti za dvorního kaplana u Ferdinanda arciknížete, omlouvá se Klement, řka, že „německy, kteréhožto jazyka při dvoře J. Mi (arciknížete) na větším díle užívají, neumí[1]).“

V uvážení těchto okolností Antonín dbal pilně o to, aby na fary české Čechové, na německé ti, jenž němčinu znají a na smíšené osady mužové obojího jazyka mocní dosazováni bývali. Do Mostu (Brüx) n. př. žádala r. 1567 rada městská, aby poslán byl farář, jenž by českým i německým jazykem kázati mohl[2]); do Oustí nad Labem ustanovil r. 1571 arcibiskup za faráře kněze Matěje Petříka, jenž německého i českého jazyka dobře povědom byl[3]). Do kláštera Pivoňského byl r. 1571 usazen převor, o němž pán ze Švamberka[4]) tvrdil, že od „Vlachů“ do tamějšího kláštera uveden jest; na dotaz místodržících odpovídá arcibiskup, že „jest mu s podivením, kterak pán ty osoby, které snad jednoho slova vlasky neumějí, Vlachy jmenovati může“; a dále dokládá, že převor jest „Slovák, kterýž česky i německy dobře umí“.[5])

S touž bedlivostí hájil arcibiskup právo národnosti české naproti provincialovi Dominikanů, jenžto r. 1573 do kláštera Litoměřického chtěl uvésti jakéhosi Vlacha Ludvíka de Severino, vyzdvihnuv dříve z téhož kláštera převora Lukáše, Slováka a muže učeného. Arcibiskup žádal císaře, aby provincialovi nařídil, by v nedostatku českých kněží své řehole „raději dal do kláštera Slováky neb Charváty jakožto jazyku českému příbuznější, kteříž

dd. 17. April 1564). Nicméně se domníváme, že Skribonius sotva by se byl stal vychovatelem arcivévody Karla, kdyby nebyl jazyka německého mocen býval.

1) Recepta v arch. arcib. Pražsk. MS. dd. 26. prosince 1566.

2) Recepta v arch. arcib. Pražsk. MS. dd. 13. května 1567.

3) „So beider Sprachen, als der *deutschen und böhmischen* kundig und derhalben euch und eurer Kirchen erspriesslich vorstehen wird können.“ (Miss. germ. dd. 9. März 1571 fol. 226. V arch. arcib. Pražsk.)

4) Páni ze *Švamberka* byli příznivcové novot a tudíž stížnosti jejich v ten smysl rozuměti sluší, že by se rádi celého kláštera byli zbavili.

5) Supplikací v arch. arcib. Pražského MS. 1571—1616. Listina dd. 15. listop. 1571. fol. 13.

by se časem svým řeči české naučiti i také k lepšímu pohodlí obecnému lidu, mohouce se s ním smluviti, býti mohli[1]." Maximilian II. uposlechnuv rady arcibiskupovy ihned dotyčný rozkaz provincialovi zaslal[2]). Provincialovi řádu Františkánského r. 1575 rozkázal arcibiskup, aby bratra Lukáše z Plzně na jiné místo přeložil, ješto pro nedostatek známosti českého jazyka v Plzni prospěšen není[3]).

A tak velice byl arcibiskup bedliv o zachování stejného práva obou národností, že i v soukromé korrespondenci se od něho neuchýlil. Obdržev n. př. r. 1572 český list od Ladislava z Lobkoviců jen za tou příčinou[4]) meškal s odpovědí, ješto sám nemocen se v Karlovarech nacházel a začasté dnou sklíčen jsa ani vlastní jmeno své podepsati s to nebyl, nadto pak právě tou dobou žádného písaře českého při sobě neměl.

Podle této zásady arcibiskupa samého ovšem i podřízené duchovenstvo jednati muselo. Důkaz nám podává volba převorky kláštera Světeckého v r. 1565. Komisaři arcibiskupem vyslaní přesvědčili se, že všecky řeholní panny ochotny jsou novou převorku poslouchati, až na jednu Češku, jmenem Lidmilu, kteráž bezpochyby německému jednání volebnímu nerozuměvši zdráhala se poslouchati. Z té příčiny komisaři požádali arcibiskupa, aby českým mandátem jí obzvláště rozkázal, by ku představené své poslušně se zachovala.[5])

[1]) Supplikací (l. c.) dd. 20. května 1573. fol. 49. Na témž místě praví arcibiskup, že českých kněží Dominikanského řádu „v tomto království přes tři není," a že komorní plat litoměřického kláštera pouze 100 kop míš. grošů obnáší. Viz v dodatku č. 30. listinu ze dne 10. března 1572, o témž předmětu jednající.

[2]) Supplikací (l. c.) dd. 13. června 1573 fol. 52—53.

[3]) Weil er aus Mangelung der böhmischen Sprache allda in Pilsen den andern fratribus nicht dienen vermag. (Miss. cath. dd. 7. Sept. 1575. v arch. arcib. Pražsk.)

[4]) Erzbischof an Herrn Jan von *Lobkowitz* auf Točník dd. 27. Oktober 1572: „Was euer Herr Bruder Ladislaus . . an uns schreibt. Weil wir aber keinen *böhmischen Schreiber* bei uns gehabt, . . . haben wir den Herrn unbeantwortet lassen müssen." (Miss. lat. et germ. 1572—76. fol. 41. v arch. arcib. Pražsk.)

[5]) Derhalben wir für gut ansehen, dass E. F. Gn. ihr durch ein sonderlich Mandat in bemischer Sprach obedientiam ernstlich in-

Ještě zjevnější důkaz o nestranné spravedlnosti, jakéž Antonín pohledával při všechněch, kdož ve jmenu jeho a s jeho pravomocí jednali, následující případ z roku 1570 nám podává. Tehdejší děkan Karlotýnský pro pohoršitedlné nemravy vzat jest do vyšetřování a zaveden proti němu kanonický proces, jejž řídil officiál arcibiskupský, doktor Tomáš Albín z Helfenberku, kanovník u sv. Víta[1]). Leč tento, jsa výnosného děkanství toho sám velmi žádostiv, se zimničným chvatem vedení rozepře ukvapil, z čehož zištný úmysl jeho patrně na jevo vycházel. Arcibiskup, kterýž v ten čas meškal v Karlovarech, jak mile o tom zvěděl, ihned jej za to přísně pokáral, připomenuv jemu, že „vrchnost tak povinna trestati, aby se při ní ani stín vlastního prospěchu neb zištnosti nejevil[2])". Spolu připomíná Antonín, že císař, jemuž jmenování děkana Karlotýnského přísluší, o to usilovati se zdá, aby děkan stále na Karlotýně přebýval.[3]) Posléze však další vedení rozepře arcibiskup officialovi odejmul, jelikož „spravedlnost žádá, aby nikdo nebyl soudcem svého protivníka,"[4]) a celou záležitost proboštu Skriboniovi k vyřízení odevzdal.

Již výše jsme pravili, že spravedlnost arcibiskupa Pražského nikdy v bezcitné ukrutenství se nezvrhla. Zabránila tomu nevyčerpatelná jeho vlídnost a dobrotivost, s jakouž se všem, obzvláště pak oněm, kdož se nějakou měrou pomoci neb přímluvy jeho doprošovali, ochotně a rád propůjčoval.

jungiren und bevehlen. (Recepta MS. v arch. arcib. Pražsk. dd. 1. März 1565.)

1) Týž Tomáš Albín z Helfenberka stal se v únoru 1575 *biskupem Olomúckým*, ale už čtyry neděle po své konsekraci zemřel dne 10. března téhož roku. (Viz *Procházka* M. Život bl. Sarkandra pg. 387.)

2) Sic enim magistratus punire debet, ut nulla prorsus appareat privatae cupiditatis, aut utilitatis suspicio, quae etsi neminem deceat, tamen minus decet gerentem magistratum, quam privatum hominem. (Miss. germ. dd. 25. Junii 1570. Viz celou památnou listinu tuto v dodatku č. 26.)

3) Tuť by ovšem Albín co kanovník u sv. Víta nebyl se mohl státi děkanem Karlotýnským.

4) Postremo cum aequum sit, ut nemo *adversarii sui sit judex*, domino Praeposito committimus, quid ulterius nostro nomine facere in hac re debeat. (l. c.)

V záležitostech nad míru rozmanitých utíkali se tu šlechticové, tam opět kněží, jinde zas poddaní stavu světského k Antonínovi a nikdy oslyšáni nebyli. Tak n. př. r. 1565 přimlouval se za uvězněného impresora Antoně, aby z vězení byl propuštěn[1]); k úpěnlivé prosbě Havla Gelasta, probošta královské kaple u Všech Svatých na hradě Pražském[2]) arcibiskup u Ferdinanda arciknížete se zaň přimlouvá, aby z vězení, v němž 2 leta a 4 měsíce držán, konečně byl propuštěn.[3]) V městě Sušici byl Jiřík Rohan pro bigamii (že dvě manželky u sebe choval) k smrti odsouzen, na přímluvu však arcibiskupovu při životě zachován.[4]) Jinde zase za pána Kolovrata-Krakovského[5]), za stvrzení privilejí města Pardubic[6]), za kapitolu u sv. Víta[7]) u císaře Maximiliana II. svou přímluvu činí; arcívévodu Ferdinanda žádá, aby připsání k markrabímu Fridrichu z Brandeburka učinil, by dva poddané Chebského špitálu z vězení propustil[8]); také p. Lytvína z Lobkoviců za propuštění některých vězňů žádá, připomínaje, „jaký jest hřích nátisk takových prostých lidí, sirotkuov a jiných opuštěných“;[9]) když chrám farní v Mutěníně od zločinců o všecky klenodie kostelní oloupen byl, přimlouvá se arcibiskup u opatův Kladrubského a

[1]) List arcibiskupa k *Novoměstským* dd. 6. září 1565. (Liber missivarum v arch. arcib. Pražsk. fol. 128.)

[2]) *Gelastus Vodňanský* byl za Mystopola radou konsistoře pod obojí, že ale novotám od Mystopola zaváděným odpor kladl, byl obžalován a do vězení uvržen. Na přímluvu arcibiskupovu byv na svobodu propuštěn před smrtí svou r. 1577 se stal katolíkem a téhož arcibiskupa poručníkem poslední vůle své ustanovil. (Viz *Borový* Akta kons. utr. pg. 374—88. Srovn. *Tomek*, Geschichte der Prager Universität pg. 178. Táktéž supplikací MS. v arch. arcib. z r. 1578. fol. 74.)

[3]) Miss. lat., boh. et germ. 1565—70. MS. v arch. arcib. Pražsk. dd. 26. Sept. 1565. fol. 1. — Recepta dd. 26. August 1564.

[4]) Recepta v arch. arcib. Pražsk. MS. dd. 18. Sept. 1565. — Viz Liber missiv. dd. 15. Sept. 1565 fol. 124.

[5]) Miss. lat. boh. et germ. dd. 30. Okt. 1566 MS. v arch. arcib. Pražsk.

[6]) Dd. 18. Febr. 1567 (l. c. MS.).

[7]) Supplikací MS. 1573 v dubnu, fol. 46.

[8]) Miss. lat., boh. et germ. dd. 30. Jänner 1566.

[9]) Liber Miss. dd. 10. června 1566. fol. 196.

Teplského i probošta Chotěšovského,[1]) aby „ješto my sami od osoby naší a páni preláti kostela našeho Pražského pomoc jsme učinili," také oni k spůsobení „jiných ornamentův kostelních" byli nápomocni. Roku 1574 žádá Antonín císaře Maximiliana, aby uprázdněné proboštství při biskupském chrámě Vratislavském udělil Zbyňku Berkovi, kterýž „k učeným a duchovním věcem úmysl svůj obrátil";[2]) týž Zbyněk stal se (po Martinu Medkovi) druhým nástupcem Antonínovým na prestolu Pražském (od r. 1592—1606).

Pakliže Antonín už svým spolubližním s neunavenou ochotou se všady propůjčoval, tedy tím více srdce jeho planulo ohněm lásky k Bohu a pravé zbožnosti. Liturgickým úkonům i tenkráte, když s obtížemi n. př. dalekou cestou (jakož najmě svěcení chrámů na venkově) spojeny byly,[3]) rád se podroboval, a pilně o to dbal, aby kněží všecky obřady s pravou zbožností ku vzdělání věřícího lidu konali, svědomitě při tom předpisů církevních šetříce. Z četných listin, jež arcibiskup rozdílným osobnostem a za rozmanitými příčinami zasílal, plyne zbožné mysli utěšené vanutí, kteréžto čtenářův mile se dotýká, ano jich k důvěře v přispění božské povzbuzuje tam, kdež námaha lidská bez ovoce splývá.

O nevšední úctě, s jakouž Antonín lnul ku svatému dědici země české, Václavovi, zjevné svědectví podává list, jejž psal vyslanci španhelskému u dvora císařského, Františku Hutardovi de Mendoza,[4]) zasílaje mu dva ostatky z posvátného těla sv. vévody českého; listem tím zapřísahá vyslance, aby jakož předtím s vroucí

[1]) Miss. bohem. 1571—80 fol. 11. dd. 4. srpna 1573 MS. v arch. arcib. Pražsk.

[2]) Supplikací 1571—1616. fol. 63. dd. 22. června 1574. (MS. v arch. arcib. Pražsk.)

[3]) Tak světil na př. r. 1565 kostel ve *Zvíkově* a téhož roku vykonal benedikci („infulování") opata *Milevského*. (Liber. miss. 2. list. 1565. — Recepta dd. 15. Sept. 1565.)

[4]) Quoniam Dominatio vestra magno devotionis studio fertur erga gloriosum martyrem et patronum ecclesiae nostrae, s. *Venceslaum*, ita quidem, ut summopere desideret aliquid illius sanctarum reliquiarum habere: ego . . statim id laboris huc rediens assumpsi, ut voti sui pro gloriosi martyris nostri exaltatione ac devotionis suae erga illum augmentatione, compotem eam facerem. (Miss. lat. et germ. 1572—76. dd. 12. Sept. 1572. MS. v arch. arcib. Pražsk.)

touhou svaté ostatky obdržeti sobě žádal, také i nyní s nejvyšší nábožností je přijal bedlivě toho pilen jsa, aby všude tu, kamkoli svaté ony ostatky donešeny budou, se jich toliko čisté a neposkvrněné ruce se svatobázní, obzvláště pak se srdcem upřímným a kajícím dotýkaly.[1])

V Kadani (Kaaden) již tenkráte se nalezal klášter řehole Františkánské řečený u „Čtrnácti sv. Pomocníkův".[2]) Ku svatým těmto, k nimž od věků dávných se četní křesťané v potřebách svých o přímluvu a pomoc utíkají, také Antonín obzvláštní důvěru choval a r. 1569 slibem se zavázal, že popřeje-li mu Bůh povstání z choroby, pouť do Kadaně vykoná.[3]) Začátkem října objednal pro sebe v tamějším klášteře hospodu a dne 22. října skutečně do města přijel a slib svůj s příkladnou nábožností vyplnil. Ještě pak r. 1572 psal kvardiánu téhož kláštera, aby mu odeslal co nejdříve legendu sv. Čtrnácte Pomocníkův (die Historie oder legendam quatuordecim auxiliatorum), kterouž při tamějším kostele chovají; podle toho se zdá, že arcibiskup častěji s toutéž důvěrou k přímluvě oněch Svatých útočiště brával a bezpochyby ještě vícekráte chrám Kadaňský osobně navštívil.

[1]) Nec ullatenus dubito, quin sicuti ingenti desiderio habendarum hujusmodi ss. reliquiarum flagrat, ita etiam summa *devotione* parique religione sit eas complexura curaturaque, ut quocunque terrarum sacrosanctae hae reliquiae transportatae fuerint, nonnisi *sancte, puris ac illibatis manibus*, cum primis autem corde contrito et sincero tractentur. (l. c.)

[2]) Týž klášter *podnes* trvá v Kadani a jest při něm pět kněží Františkánské řehole.

[3]) Wir fügen euch zu wissen, dass wir mit Verleihung göttlicher Hilfe und Gnade endlich entschlossen, in wenig Tegen zu peregriniren und die hl. 14 Nothhelfer daselbsten bei Cadan, *zu denen wir uns verlobt*, zu besuchen, und ob wir wol noch etwas schwach und zu unserem Gesund nicht kommen, so sind wir doch bedacht, . . . auf nächst künftigen 22. Tage gegenwärtiges Monats Oktobris gegen Abend in ermeldten Kloster anzukommen. (Miss. germ. dd. 6. Okt. 1569. MS. v arch. arcib. Pražsk.)

III.

Rozsáhlý obor působnosti arcibiskupovy.

Správa diecése tak rozsáhlé, zaujímající celé nynější království české a mimo to hrabství Kladské (kteréž ještě podnes k arcidiecési Pražské přísluší, ač v politickém ohledu k Prusku náleží)[1], byla sama sebou s to vyčerpati veškery síly muže sebe statnějšího, čím více arcibiskupa Antonína, jehož tělo tolikerými chorobami vždy více ochabovati muselo. Nemálo jest se tedy diviti neoblomnému úsilí našeho Antonína, kterýž velepastýřských povinností svých v nejmenším nepromedbávaje i jinak ještě a to mnohostranně působil. Na některé vynikající stránky této mimořádné činnosti jeho zde obzvláště poukázati chceme.

1. Vliv Antonínův u dvora císařského.

Jak velice císař Ferdinand († 1564) sobě vážil tak výtečného muže, jakým byl arcibiskup Pražský, o tom již u vypsání sněmu Tridentského jsme se přesvědčili. Bylť Ferdinand upřímným synem katolické církve a ničeho sobě tak velice nepřál, jako aby víra po otcích zděděná zase pevných kořenů zapustila mezi poddanými jeho a vnitřní mír tudy dosažený aby se stal základem i hmotného blahobytu. V Antonínovi záhy shledal císař názory, jichž spřízněnost s vlastními zámysly Ferdinandovými (zejmena co se reformace církve týkalo) tohoto tajna zůstati nemohla. Pročež radě Antonínově u mnohých věcech ochotného ucha naklonil a na vzájem zase arcibiskup o provedení úmyslův císařových se vší rázností se zasazoval.[2])

Mimo záležitosti sněmu církevního se týkající bylo r. 1562 mezi císařem a arcibiskupem o to jednáno, aby hmotné postavení kapitoly a všeho duchovenstva u sv. Víta v Praze i jiných

[1]) Hrabství *Kladské* v 16. století (od r. 1567) s celým Slezskem náleželo ku koruně české; teprv r. 1742 byla část Slezska, v něm i Kladsko, pruskému králi odstoupena. (*Křížek* Václ. Dějiny národů Slovanských, v Táboře 1870. sešit 6. Slovník Naučný „Kladsko.")

[2]) Viz článek o koncessi kalicha pg. 43.

osob při službě chrámové zaměstnaných zlepšeno bylo, jakož aby také počet kanovníků a jiných osob církevních při témž chrámu byl rozmnožen, ku kterémužto účeli Ferdinand značné nadání 8000 tolarů učiniti se zavázal, a zlatou bullou ze dne 26. září 1562 nadání dotčené potvrdil.[1]) Bohužel však při ustavičném nedostatku peněz na dvoře císařském[2]) nebylo nadání to od Ferdinanda v skutek uvedeno aniž také později od jeho nástupcův vyplněno.[3])

Ferdinand zemřel 25. července 1564 a sice ve Vídni, přijav s velkou pobožností a horlivostí velebnou Svátost oltářní pod jednou spůsobou.[4]) Tělo jeho teprv následujícího roku 1565 z Vídně jest vyzdviženo a s velikou slávou přes Jindřichův Hradec, Soběslav, Milčín a Benešov do Prahy veženo. Arcibiskup pilně se o to staral, aby na celé té cestě tělo císařovo od kněžstva i lidu katolického slušně doprovázeno bylo.[5]) Antonín sám s jinými pány až do Hradce Jindřichova tělu císařskému vstříc vyjel a pak zase v Praze u špitálu křižovnického dne 21. srpna 1565 je očekával; před kamenným mostem bylo tělo s vozu složeno a odtud až do chrámu sv. Víta neseno. V slavném průvodu súčastnili se arciknížata Ferdinand a Karel, královští úředníci a soudcové zemští, všickni tři stavové království českého, velký počet duchovenstva a nesčíslný zástup obecného lidu.[6]) Arcibiskup konal sám řeč pohřební.[7]) Tělo Ferdinandovo vloženo bylo do téhož hrobu,

[1]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 337—346. — *Pešina*, Phosphorus Septic. rad. II. pg. 94.

[2]) Ferdinand s velkými obtížemi shledal peníze ke *korunovaci* syna svého Maximiliana II.; mimo to války *Turecké* pokladnici až na dno vyprázdnily.

[3]) *Pešina* l. c. pg. 95.

[4]) *Beckovský*, Poselkyně II. díl pg. 327.

[5]) Viz liber Missivar. v arch. arcib. Pražsk., kdež se nacházejí opisy listův zaslaných p. Henrychovi ze *Švamberka* do Jindř. Hradce, Janovi *faráři* tamtéž, p. Janovi ze *Šternberka* do Benešova; fol. 108—116. — Srovn. Recepta v arch. arcib. dd. 7. Julii 1565, kdež *Maximilian* II. obšírné rozkazy o celém průvodu a exequiích dává, nezapomenuv zejmena podotknouti, aby při smutečné slavnosti se užilo „conterfektischen Insignien zu Anzaigung der beiden Khönigreichen Ungarn und *Behaimb*.“

[6]) *Beckovský*, Poselkyně II. pg. 331.

[7]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 466.

v němž choť jeho Anna, s níž celých 26 let ve šťastném žil manželství, odpočívala.

Od srpna r. 1564 ujal vládu Maximilian II. Ačkoli panovník tento dříve nápadně se klonil k protestantům, a nikdy s tak vroucí oddaností nelnul k církvi katolické, jako otec jeho, nicméně nemohl sobě arcibiskup Pražský stěžovati, žeby nový vladař hned po svém nastoupení na trůn se k němu nevlídně měl aneb dokonce jemu překážky činil. Zdržovalať Maximiliana vděčná paměť zesnulého otce, jemuž svatosvatě se byl zaručil, že církev katolickou bude chrániti a že dalšímu se vzmáhání nebezpečných novot přítrž učiní. Mimo to hluboce utkvívala v mysli císařově slova učeného kardinala Hosia, kterýž co Nuncius papežský u dvora císařského již r. 1560 se všemožně vynasnažil Maximiliana větší přízní katolické církvi nakloniti.[1]) Konečně pochybovati nelze, že také mírná mysl arcivévody Ferdinanda, bratra císařova, jakož i kázaní Matouše Zitharda, jindy zpovědníka císaře Ferdinanda, mocný vliv na jednání Maximilianovo vyvíraly.[2]) Mámeť četné důkazy ochotnosti, s jakouž císař přání arcibiskupovu, přímluvám a rovněž i stížnostem jeho vyhověti se snažil. Ano r. 1564 pomýšlel na to, vyslati Antonína Mohelnického se státním poselstvím do Polska;[3]) bylať téhož roku Litva za říši volebnou prohlášena a Maximilian po mnohá leta marně se snažil dosíci trůnu polského. Nevíme, z jakých příčin s poselství toho sešlo.

Po smrti Citharda dal císař požádati arcibiskupa Pražského, aby mu jiného kazatele dvorního opatřil.[4]) Roku 1567 přála sobě nábožná Marie císařovna (dcera Karla V.) z obzvláštní uctivosti k ostatkům Svatých Božích vyzdvihnouti značnější některé relikvie z takových míst, kde se jim skrovná toliko pocta vzdávala a jinam je odeslati, kdež by ve větší vážnosti se chovaly. Zejmena dosáhla toho císařovna prostřednictvím Antonínovým, že z kláštera praemon-

[1]) *Buchholtz*, Gesch. Ferdinand's I. Bd. 7. pg. 493.

[2]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 4.

[3]) Recepta MS. v arch. arcib. Pražsk. dd. 22. Novbr. 1564. Arcibiskup tehdáž meškal ve *Vídni*.

[4]) Er soll gelert, wol beredt, angenem, katholisch und darneben peschaiden sein, dan pei jetziger Welt die gross Scherf thuets nit. (Schreiben *Thrautson's* an Antonius dd. 31. Dezbr. 1566. Recepta Fasc. I. l. A.)

strátského v Doxanech[1]) tělo sv. Viktora r. 1570 odesláno bylo do Španhelska. Taktéž z kláštera bosáckého v Krupce (Graupen) požádala císařovna ostatky z trnové koruny Páně.[2]) Podobně i konsistoři pod obojí a farářům jmenem císařským poručeno, relikvie, kteréž se při jejich kostelích nacházejí, arcibiskupovi oznámiti a což se tomuto zdáti bude, císařovně vydati.[3])

Ale již roku 1568 nastal nepříznivý obrat ve smýšlení císaře Maximiliana proti arcibiskupovi, jemuž synodu provincialní svolati zabránil.[4]) Arcibiskup i nyní sice ještě značnému vlivu v některých záležitostech se těšil;[5]) ale vliv ten tím více ochaboval, čím patrněji se císař v posledních, letech svého panování k protestantům přízní svou skláněl.[6]) Zvláštní pak příčina, pro kterouž přátelský poměr mezi císařem a arcibiskupem ještě značnější ujmy utrpěl,

[1]) Miss. germ. 1569—71. fol. 76. 89. dd. 6. Febr. 1570 et 10. März 1570.

[2]) Miss. germ. 1566—67. dd. 12. April 1567 v archivu arcib. Pražského.

[3]) Concepta MS. v archivu c. k. českého místodržitelství R. 109. 1—9. dd. 7. Aprilis 1567.

[4]) O důležitém jednání synody *provincialní* se týkajícím viz doleji obzvláštní článek.

[5]) Kněz Matouš Benešovský žádá r. 1570 arcibiskupa o přímluvu a praví v listu svém: „Modo habeam subsidium praecipue a Tua Celsitudine, quae plurimum potest et gratia *apud caesarem* et potestate apud omnes.“ (Recepta MS. z r. 1570 v arch. arcib. Pražsk.)

[6]) Roku 1573 stěžoval si arcibiskup u místodržících, že *Pikharté* proti sněmovním zákazům časté schůzky v Praze mívají. (Viz *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 102.) Stížnost ta zůstala bez výsledku. V týž čas (květen 1573) byly jmenem arcibiskupovým jakési články císaři dodány, na nichž podpis Tomáše Albína, officiala Pražského se nalezal, o nichž ale ani arcibiskup ani kapitola nižádné vědomosti neměli. Maximilian zaslal přípisem dd. 13. června 1573 artykule tyto Antonínovi s podotknutím, „že k nějakému skyselení a stížnosti mezi stavy pod jednou a pod obojí se vztahují;“ k tomu připojena jest poznámka, svědčící o nevelké vlídnosti císaře k arcibiskupovi: „Mezi těmi artykuly několik jich jest, kteréž se *vám všem nic nedotejkají* a vám *do nich nic není.*“ (Viz v dodatku č. 40. a č. 41. ze dne 15. května a 13. června 1573, z archivu místodržitelského).

udála se r. 1575, když Maximilian svobodu náboženství prohlásil a tudy volné vyznávání protestantské nauky připustil.[1]) Následujícího roku 12. října zemřel Maxmilian II. v městě Řezně, kamž se ku sněmu odebral; skonal co katolík. Tělo jeho bylo nejdříve v klášteře Vilringu (u Lince) k odpočinku uloženo, a odtud dne 6. února r. 1577 do Prahy přiveženo; ješto ale všecky přípravy ku slavnému pohřbu ještě tou dobou ukončeny nebyly, zanecháno jest prozatím tělo císařovo v klášteře sv. Jakuba na Starém Městě Pražském, a odtud dne 20. března 1577 v slavném průvodu na hrad Pražský neseno. Průvod vedl arcibiskup Antonín; mimo množství prelátův, opatův a duchovenstva z Čech i z Moravy zúčastnil se v něm také biskup Olomúcký Jan Mezon,[2]) ano sám císař Rudolf II. Když ale při průvodu peníze mezi lid se rozhazovaly, tuť na staroměstském náměstí velká roztržitost a bouře mezi obecným lidem povstala;[3]) někteří volali, že císař Rudolf jest poraněn, jiní dokonce, že zabit jest. Mnozí preláti, opatové a jiní páni do domův ukrýti se museli. Ale už po čtvrt hodině se bouře utišila, načež se průvod dále až do chrámu sv. Víta ubíral, a tam tělo Maxmilianovo podle Ferdinanda otce jeho jest pochováno.

Rudolf II. dne 21. září 1575 byl od Antonína arcibiskupa v chrámě sv. Víta na království České korunován; co do osobního přesvědčení náboženského byl arci upřímným katolíkem; leč mýlili se ti z katolíkův, kteříž velké naděje u věcech víry v něho skládali, jakož zase marně se v prvním okamžení strachovali protestanté, že snad Rudolf nad děda svého Ferdinanda příkřeji proti nim vystoupí. Nedostávalo se mu náznosti k rozhodným činům, k nimž on teprv dlouhým, někdy mnoholetým naléháním připuzován býti musel. K Antonínovi měl se ovšem Rudolf laskavěji nežli otec jeho; ale proto přece časté supplikace arcibiskupovy se skrovným výsledkem se potkávaly.

1) Viz další článek o sektářství.

2) List císaře Rudolfa II. k biskupu *Olomúckému* dd. 15. Januar. 1577 (viz v dodatku č. 42.); též odpovědi biskupa Jana Olomúckého k *císaři* dd. 22. Januar. a 12. března 1577. (Archiv c. kr. místodržitelství MS. R. 1. 1—15.)

3) *Beckovský*, Poselkyně II. pg. 377. — *Gindely* l. c. II. 228.

2. Poměr arcibiskupův k Olomúckému suffragánu a tamější kapitole.

Hodnost Metropolity činí od prvního věku křesťanského až po naše doby stupeň velmi důležitý v církvi, kterýž přese mnohé jiné důstojnosti a titule, jenž během časů vznikly a brzy opět zaniknuly, déle potrval a tam obzvláště, kde se sněmy provincialní pilně konaly, závažného významu nabyl. Skoro se podobá, že za příčinou dlouho trvajícího uprázdnění prestolu metropolitního utuchlo v Olomouci vědomí o poměru podřízenosti k Pražskému arcibiskupovi. Nejsmeť sice při nedostatku hojnějších zpráv s to věc tuto obšírněji rozložiti: ale těch několik historických dokladův, jichž jsme užiti mohli, o poměru příliš přátelském mezi oběma velepastýři nijakž nesvědčí.

Roku 1567 vznesl Antonín k papeži jakousi stížnost proti Vilému Prusinovskému z Vičkova, tehdáž biskupu Olomúckému. Obsah či předmět stížnosti té blíže neznáme; ale z toho, co jednatel Antonínův v Římě, Matouš Anibaldus jemu píše, seznati můžeme, že se o práva metropolity naproti suffragánovi jednalo.[1])

Na začátku r. 1568 vznikla rozepře mezi kapitolou u sv. Víta a Petrem Peristeriem, dříve officialem arcibiskupa Antonína. Ješto záležitost sporná k císaři byla vznešena, rozkázal tento v lednu Antonínovi,[2]) aby dotčenou rozepři vyrovnati hleděl. Zatím však Peristerius spolu s jiným knězem Urbanem odešel na Moravu, kdež oběma od biskupa Olomúckého místo ve správě duchovní vykázáno. Dozvěděv se o tom Antonín nemeškal biskupu Prusinovskému psáti, oznámiv, že oba kněží v soudním vyšetřování se nalezají. Odpověď Prusinovského jest charakteristická. Již to nápadné, že Antonína, metropolitu svého[3]) nazývá „Pater,“ ale hned

[1]) Píšeť *Anibaldus* arcibiskupovi: „Quod attinet ad differentias seu *praetensiones* inter D. Vestram Rvdmam et Rvdsmum D. episcopum Olomucensem, necesse esse, quod novam facti narrationem mihi mittat“ a dokládá, že papež srovnání rozepře nejspíš Nunciovi svěří. (Recepta v arch. arcib. dd. 24. Maji 1567.) Spor ten však ani r. 1594 ještě zcela vyřízen nebyl. (Viz Miss. germ. 1593—1602 v arch. arcib. Pražsk. fol. 98. dd. 3. července 1594).

[2]) Literae mandatoriae dd. 14. Januarii 1568 (Miss. lat. boh. et germ. 1565—70 fol. 171. v arch. arcib. Praž.).

[3]) a biskupa *staršího* i co do věku fysického, i podle obdržené kon-

také „Domine Frater". Patříme-li však na obsah listu samého, musíme uznati, že sarkastický nádech dopisu o zvláštní úctě k Metropolitovi tušiti nám nedovoluje. Biskup se diví, že titéž mužové, kteří nedávno ještě v Praze vysoce ctěni a slaveni byli, najednou z nejhorších zločinů se obviňují; „mnohem příjemnější by nám bylo bývalo (tak doslovně Prusinovský píše), kdybychom v čas byli známost těch věcí, z nichž tito snad se obviňují, obdrželi."[1]) Jelikož pak nyní jsou kněžími Olomúcké diecése, nežádáť toho zajisté prý spravedlnost, aniž také zákony církevní toho dopouštějí, aby mužové ti, pokud zločinů žádných vinnými se neuznali aniž zloskutek nějaký o nich prokázán není, s úřadu sesazeni byli.[2])

Větší přízeň než biskup chovali k Antonínovi kanovníci stoličného chrámu Olomúckého. Neboť když Prusinovský dne 16. června 1572 byl život svůj dokonal, a kapitola v červenci k volbě nového biskupa přistoupila, připadla polovice hlasů na Antonína Mohelnického, druhá polovice na Jana Grodecký-ho z Brodu; rozhodnutí se muselo vznésti k apoštolské Stolici. Možná že arcibiskup Pražský by rád v rodné zemi Moravské byl poslední leta žití svého strávil; tolik jisto, že k nalehání volitelů svých (mezi nimiž zejmena se uvádí probošt Matěj Albín a Dubano, arcijahen Martin Schmolzer a kanovník Adam Landeck) se odebral na začátku srpna 1572 ke dvoru císařskému do Vídně. Ale Maximilian II. vlídně jej přijav nechtěl připustiti, aby velepastýř, jenž církvi české v tak vysoké míře prospěšným se byl prokázal, z Prahy odešel; tudíž císař otcovsky (paterno suasu, jak sám arci-

sekrace; Prusinovský byl r. 1565 v stáří 31 let na biskupa posvěcen.

1) Non possumus non . . dolere plurimum, eos viros gravissimorum criminum reos fieri, quos paulo ante apud Ecclesiam Pragenam florere, et cum *honore ac laude* praeclaris fungi officiis conspeximus. Longe autem nobis fuisset gratius, si de iis rebus, quibus fortasse hi accusantur, in tempore nobis significatum fuisset. (Recepta dd. 16. Maji 1568 v arch. arcib. Pražsk.)

2) Jam vero . . . nostrae dioecesis clericos existentes, criminum nedum convictos, neque confessos, loco atque officio *removere*, Vestrae erit prudentiae considerare, an justi et aequi Praesulis officium, et ex Canonum atque Decretorum sententia esse videatur. (l. c.)

biskup dí) jemu radil, aby o stvrzení postulace své neusiloval. Také papež Řehoř XIII., jenžto v témž roce vládu církve byl ujal, byl toho velice žádostiv, aby Antonín na prestolu Pražském vytrval.[1]) Pročež upřímné díky volitelům svým projádřiv[2]) vzdal se arcibiskup Pražský všelikých nárokův na biskupství Olomúcké a odporučil kapitole Tomáše Albína (kterýž jindy býval officialem arcibiskupským v Praze, nyní pak co kanovník dlel v Olomouci), domnívaje se, že od papeže nová volba bude nařízena. Řehoř však Jana Grodeckého za biskupa stvrdil. Když pak po nedlouhém biskupování Grodecký záhy zemřel (v lednu 1574), kanovníci na radu arcibiskupa Pražského se věrně rozpomenuvše zvolili Tomáše Albína z Helfenburka, kterýž ale čtyry neděle po svém vysvěcení na biskupství dne 10. března 1575 smrtí sešel.[3])

Následkem stížností arcibiskupa Pražského rozkázal císař Grodeckému hned při nastoupení úřadu biskupského, aby se k Metropolitovi Pražskému se vší slušnou uctivostí zachoval. Antonín sám piše r. 1573 kanovníku Landeckovi, že metropolitní právo jeho teď žádného zkrácení netrpí, jelikož biskup Olomúcký v nižádném ohledu arcibiskupovi odpor neklade.[4])

[1]) Antonius a. 1572 a media Canonicorum parte Olomucensis Episcopus electus fuerat, altera media Canonicorum parte Joannem Grodecium eligente; sed Gregorius XIII. Pontifex et Maximilianus II. rex noluerunt Praesulem *Pragensi ecclesiae utilissimum* movere et in pari suffragiorum numero Grodecium adjuvere. (*Balbin*, Miscellan. lib. VI. p. 2. pg. 68.)

[2]) Pro honore nobis a vobis delato immortales habemus gratias. (Miss. lat. et germ. dd. 13. Augusti 1572. Viz v dodatku č. 33. a č. 34.)

[3]) *Procházka* M., život bl. Jana Sarkandra pg. 387.

[4]) Quod jus Metropoliticum sibi salvum esse putet, quum electus episcopus Olomucensis nihil alienum ab eo moliatur, et a Caesarea Majestate ei jam pridem injunctum sit, ut illud illaesum servet. (Miss. cath. 1572—76 fol. 86. MS. dd. 22. Febr. 1573 z arch. arcib. Praž.) — Ostatně hořkost mezi Olomúcí a Prahou ani nyní zcela nevymizela. Neboť r. 1594 se biskup Olomúcký Stanislav II. Pavlovský dokonce i o to ucházel, aby Olomúcký biskup se stal suffragánem *Mohučského* kurfiršta-arcibiskupa! (Miss. germ. 1593—1602. fol. 98. dd. 3. Juli 1594, archiv arcib. Pražsk.)

3. Působnost arcibiskupova v Lužici.

a) Beneficium sv. Václavské v Míšni.

Jan II. z Jenštejna, kterýž po Arnoštovi a Janu I. co třetí v řadě arcibiskupův zaujal prestol sv. Vojtěšský v Praze (1380—1396), býval dříve biskupem v Míšni a již tenkráte se na tom ustanovil, v stoličném chrámě Míšenském zříditi oltář ke cti sv. Václava, dědice země české a učiniti nadání, z něhož by se jeden kněz při témž oltáři službu konající vyživiti mohl. Úmysl ten arcibiskup Jan hned r. 1380 v skutek uvedl a nadační listinou ze dne 26. března založil místo Altaristy, kterýž jinak také Rector neb Vicarius altaris s. Wenceslai se nazývá.[1]) Příjmy téhož beneficia (celkem bylo původně něco nad 16 kop míš.) pojištěny byly na několika statcích biskupských. Právo patronátní ponechal zakladatel nástupcům svým na arcibiskupském prestolu Pražském. A netoliko arcibiskupové skutečně právo dotyčné vykonávali, nébrž také Administrátoři v době uprázdnění arcibiskupství Pražského (1420—1561) beneficium ono komu chtěli udíleli.[2])

V témž roce 1561, dříve než Antonín za arcibiskupa ustanoven byl, udělil administrátor Skribonius vikářství Míšeňské šlechticovi Josefu Lídlovi z Mojslavi na 4 leta. Po uplynutí toho času ustanovil arcibiskup za vikáře Jana Reisze; příjmy činily tehdáž do roka 40 a několik zlatých.[3]) Tu z nenadání August kurfiršt Saský začal se v právo arcibiskupovo vkládati rozkázav, aby se příjmy sv. Václavského beneficia nikomu nevyplácely. Antonín ovšem nemeškal ihned dovolávati se starodávného práva pre-

[1]) Viz Literae donationis census altaris s. Wenceslai in Ecclesia Misnensi, *Balbin*, Miscellanea l. VI. p. 1. pg. 108. Vicarius byl povinen v témdni sloužiti 4 mše sv., ve čtvrtek pokaždé ke cti sv. Víta, Václava, Vojtěcha a Sigmunda, mimo to několik anniversarií.

[2]) Roku 1548 ustanovili *administrátoři* Valentin a Jan za vikáře v Míšenském chrámě kněze Šimona Franka. (*Borový*, Akta kons. katol. pg. 100.). Že se osazování téhož místa po celou dobu vakatury Pražského arcibiskupství vždy od administratorů diecése Pražské bez překážky dálo, tvrdí Antonín v listech, jež doleji uvedeme.

[3]) „Etliche und 40 Gulden," dí arcibiskup.

stolu Pražského; ale kurfiršt přece dlouho na svém stál, tak že arcibiskup čtyřikráte žádost svou opakovati byl přinucen, což od února až do listopadu r. 1566 trvalo;[1]) načež teprv kurfiršt od nespravedlivých nároků svých upustil. Roku 1569 udělil arcibiskup beneficium sv. Václavské Fridrichovi, synu kancléře Míšenského, a tu již práva kollátorského nikdo mu neupíral.[2])

b) Kapitola Budišínská.

V Sasku se nacházela kolébka novotářského učení reformátorů, tam také Lutherova nauka hned z počátku četných přívrženců získala netoliko mezi obecným lidem, nébrž i v duchovenstvu katolickém. Ano r. 1560 sám biskup Míšenský, Jan z Haugwitzů se stal Luteránem. Obávaje se císař Ferdinand I., aby se protestantství ještě více v Lužici nerozšířilo, učinil s přivolením papežským opatření takové, že církevní správa horní i dolní Lužice svěřena Janu Leisentrittovi z Juliusberka, děkanu kapitoly Budišínské a že papež Pius IV. na věčné časy řádnou administraci Lužice (cum potestate ordinaria) kapitole Budišínské propůjčil.

Leisentritt[3]) byl muž velice nadaný a učený, jehož jmeno v historii Lužické po věky památným zůstane. Narozen r. 1520

[1]) Schreiben des Erzbischofes von Prag an den Churfürsten zu *Sachsen* dd. 15. Febr., 19. August und 1. November 1566. Desselben Schreiben an den Bischof zu Meissen 12. April 1566. (Diese 4 Briefe sämmtlich in Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 27. 58. 83. 96.) und an den Kanzler *Reusch* dd. 15. Febr. 1566. (Miss. germ. 1566—67 v arch. arcib. Praž.)

[2]) Schreiben des Erzbischofes an den Kanzler *Reusch* dd. 12. Juni 1569 und an den Bischof zu *Meissen* dd. 23. Aug. 1569 (Missivae germ. 1569—71. fol. 9. — Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 217.).

[3]) Muž tento požíval neobyčejné vážnosti u tehdejších biskupův Saských: Julia Pfluga v Naumburku, Michala Sidonia v Mersebурku a Mikuláše Karlovice biskupa Míšenského (předchůdce Jana k luterství odstouplého). Ješto kanovníci Budišínští z velké části residenci nezachovávali (viz *Borový*, Akta kons. katol. pg. 148, kdež Ferdinand pro zanedbávání residence po nějaký čas příjmy jejich zadržev lantfojtovi Lužickému nařizuje, aby jim zase obilí i peníze vydal), a špatně hospodařili, měly *statky*

v Olomouci stal se r. 1549 kanovníkem a brzy i děkanem kapitoly Budišínské. Také byl zvolen kanovníkem kapitoly Olomúcké a později též Pražské u sv. Víta. Byv ustanoven za administrátora církve Lužické, s úsilím se o to zasadil, aby naproti dalšímu se šíření luteranské nauky hráz pevnou vzdělal; jemu má Lužice po Bohu nejvíc děkovati, že z velké části aspoň zůstala věrnou katolické církvi. Jsa řeči české i polské úplně mocen byl od Srbův Lužických vroucně milován. Jelikož záhy zpozoroval, že mnohé katolíky nové učení jen proto lákalo, ješto Luteráni služby Boží v jazyku mateřském konali, sestavil výtečnou sbírku kostelních písní[1]) a žádal papeže Pia V. o dovolení, aby se v Lužici nejsv. oběť mše sv. jazykem mateřským konati směla. Leč Pius odepřev toho rozkázal Leisentrittovi přimluviti katolíkům Lužickým, aby od onoho požadavku ustoupili. Ano papežský nuncius Melchior Bilia dokonce děkanu Budišínskému klatbou vyhrožoval, nepřičíni-li se všemi silami o udržení víry katolické v Lužici. Leisentritt byl tudíž skormoucen v té míře, že se chtěl vzdáti správy církevní v Lužici, a to tím spíše, ješto i kapitola Budišínská v mnohých věcech jemu odporovala. Leč resignaci tu papež nepřijal a z rozkazu nunciova odebral se probošt Skribonius spolu s děkanem Pražským Petrem z Lindy do Budišína; oba snažným přičiněním svým toho dovedli, že kanovníci Budišínského chrámu s Leisentrittem se opět smířili.

kapitolní rozprodány býti. V této nesnázi vyslala kapitola Leisentritta do Prahy k císaři, kterýž důvody od výmluvného poslance přednesenými přemožen byv dotčené statky kapitole ponechal. Kanovníci z vděčnosti zvolili Leisentritta r. 1559 za děkana. Týž s otcovskou péčí se staral o duchovní potřeby Lužičanů a tak si je zamiloval, že když mu císař Ferdinand r. 1562 biskupství v Novém Městě v Rakousích nabízel, on je nepřijal, odhodlán jsa raději na stanovišti svém v Lužici vytrvati. Leisentritt zemřel co děkan v Budišíně 23. listop. 1586. (Viz *Pelzel*, bōhm. und mährische Gelehrte. 4. Theil pg. 28. seqq. *Jöcher* II. pg. 2354. Srovn. *Ginzel* Jos. Dr.. Kirchenhistorische Schriften. Wien 1872. Braumüller; v II. svazku obšírně jedná o našem Leisentrittovi).

[1]) *Wackernagel* Wilhelm, Geschichte der deutschen Literatur, Basel 1848. pg. 432; spisovatel velmi pochvalně o Leisentrittově „Sammlung von Kirchenliedern“ se pronáší. Viz *Pelzel* l. c. pg. 34.

Arcibiskup Pražský, ač nebyl metropolitou Lužického kraje (neboť kapitola Budišínská přímo podřízena byla Stolici apoštolské čili capitulum exemtum), přece jakýsi dozor měl nad Lužickou správou církevní co komisař císařský a obzvláště s děkanem Leisentrittem pilně sobě dopisoval. Roku 1566 požádal arcibiskup Leisentritta, aby potrestal v Hořelici (Görlitz) kněze, jenž velkou urážkou jistého měšťana se byl provinil;[1]) jindy přimlouvá se za některé kněze, aby beneficium obdrželi;[2]) někdy býval děkan neb celá kapitola delegováni od arcibiskupa, aby v úředních věcech na jeho místě jednali, tak n. př. r. 1566 vysláni jsou kanovníci Budišínští do Fridlandu v Čechách.[3]) Takéť Antonín někdy kanovníka Budišínského za faráře do Čech povolal, n. př. Volfganga Hempla učinil farářem v Mostu (Brüx).[4]) Roku 1575 ustanovil Antonín kněze Urbana Kruga správcem duchovním kláštera řeholnic cisterciáckých v Mariensternu v Lužici, ale výslovně podotknul, že zapotřebí jest, aby děkan Budišínský jakožto administrátor horní a dolní Lužice a „ordinarius loci" jej v úřadě potvrdil.[5])

4. Korrespondence Antonínova s jinými osobnostmi církevními.

I do jiných diecésí sahala činnost arcibiskupa Pražského. V Slezsku zejmena s kapitolou ve Velkém Hlohově (Grossglogau)[6]) míval častější pojednání. Někdy kněží Pražské diecése

[1]) Miss. germ. 1566—67. dd. 6. März 1566. fol. 32. (v arch. arcib. Pražsk.)

[2]) L. c. dd. 14. März 1566. fol. 36. o faru *Dittersbach*; — dd. 3. Novbr. 1566. fol. 142. o zlepšení fary v *Ostritzi*; — dd. 25. April 1567. fol. 206. odporoučí kněze Eysra, aby Leisentritt jej nějakou farou opatřil.

[3]) Miss. germ. 1566—67. fol. 13.

[4]) Miss. cath. 1566—67. dd. 14. Junii 1566.

[5]) Miss. cath. 1572—76. fol. 318. dd. 25. Novbr. 1575 (v arch. arcib. Pražsk.) Totéž úzké spojení Prahy s *Lužicí* trvalo ještě na konci 16. století; tehdejší arcibiskup Zbyněk Berka r. 1594 vyslán byl co komisař císařský do Budišína, aby záležitosti kapitolní spořádal a volbu nového děkana (po úmrtí Leisentrittově bylo místo děkanské vždy ještě uprázdněno) zařídil. (Miss. cath. 1593—1602. fol. 101. dd. 7. Julii 1594.)

[6]) Knížectví Hlohovské od r. 1476 náleželo ku koruně české. (Slovník Naučný.)

byli usazováni na beneficia při chrámě Hlohovském.[1]) Zvláště pak ujal se katolíků tamějších (jichž v ten čas v Hlohově dosti značný počet 3500 se nacházel) arcibiskup r. 1566, když se tam sektářství Schwenkfeldské šířiti začalo i požádal arciknížete Ferdinanda a císaře zároveň, aby se katolíkům Hlohovským mocnou ochranou svojí propůjčili.[2])

Z Naumburka v Sasích povolal Antonín roku 1567 kanovníka Jáchima Haintze do Prahy, kdež císař Maximilian, uslyšev jej několikráte (jako na zkoušku) kázati, na místě zesnulého Citharda dvorním kazatelem svým jej jmenoval.[3])

U biskupa Monastýrského, hraběte Jana z Höen přimlouvá se r. 1568 Antonín za tajemníky císařské Igla a Staňela, aby jim v léno propůjčil uhelné doly, jež oni nedaleko kláštera Mariamünstru v okršku Paderbornském vynalezli.[4])

Jakéhosi kněze Slezana odporučil arcibiskup r. 1573 do Vídně,[5]) požádav tamějšího probošta, aby mu nějaké beneficium neb aspoň místo kazatelské opatřil.

O přátelském spojení arcibiskupa s diecésí Vratislavskou svědčí ta okolnost, že r. 1574 zaslal kapitole tamější list, v němžto radí, aby na uprázděný prestol biskupský zvolili Marxe svob. pána z Kuttlic, staršího kanovníka ve Vratislavi a probošta Litoměřického. V jiném listu téhož kandidáta také vévodovi z Prigu odporoučí.[6]) Mimo to Antonín též co velmistr křižovnický

[1]) Vikarista pražského velechrámu byl r. 1569 *praecentorem* při kostele sv. Kříže v Hlohově. (Miss. germ. 1569—71. fol. 32. dd. 22. Aug. 1569.)

[2]) Erzbischof von Prag serenissimo *Archiduci* dd. 7. März 1566. (Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 43.)

[3]) Erzb. Antonius an H. J. *Haintz* dd. 12. Jänner 1567. (Miss. germ. 1566—67 fol. 175.)

[4]) Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 185. dd. 16. Juli 1568 (arch. arcib.)

[5]) Miss. cath. 1572—76. fol. 94. dd. 28. März 1573. (arch. arcib.) „Sperans fore, ut in Austria ob beneficiorum copiam et Cleri catholici paucitatem de parochia vel concionandi munere ei provideatur.“ Biskupství Vídeňské bylo tehdáž několik let uprázdněno a tudíž Brus píše proboštovi kapitoly.

[6]) Miss. cath. 1572—76. fol. 183. 190. dd. 29. Mai et 23. Juni 1574.

častěji musel psáti do Vratislavi, kde se kněží téhož řádu nacházeli.

Roku 1565 v prosinci přibyl do Prahy papežský nuncius z Polska kardinal Commendonus, biskup Zakyntský,[1]) maje s arcibiskupem co jednati v záležitostech církevních. Antonín požádal městskou radu v Nymburce, aby téhož kardinala laskavě přijali; sám pak v domě svém arcibiskupském téhož legáta pohostiv jej do Augšpurku k císaři Maximilianovi se ubírajícího také Plzenským odporučil.[2])

Z listu zaslaného v lednu 1566 Jindřichu knížeti z Plavna dozvídáme se, že při volbě nového papeže obdržel kardinal Moronus, jenž r. 1563 byl předsedou sněmu Tridentského, 31 hlasův; posléze ale zvolen byl kardinal Michal Ghislieri z Boschi u Alexandrie, jenž přijal jmeno Pius V.[3]).

V březnu téhož r. 1566 ubíral se Prahou Ondřej Duitius, biskup Pětikostelský, hodlaje k císaři do Augšpurku jeti, odkudž zase do království Polského vypraven býti měl. Antonín v té příčině Plzenským píše, aby „koňmi, vozem a kočím v této cestě biskupa fedrovali,[4])“ aby tím spěšněji práci svou vykonati mohl.

5. Antonín co maecenáš věd a umění.

Zásluhy učeného muže nelze vždy ceniti jedině podle počtu foliantů, které napsal aneb tiskem vydal.[5]) Obzvláště na bíledni

[1]) *Zakynthos* či Zante, jeden z ostrovů ionických.

[2]) Dopisy arcibiskupa do *Nymburka*, p. Vilémovi z *Rožmberka*, *Plzeňským*. (Liber miss. 1564—67. fol. 141—149. dd. 2. 18. a 27. prosince 1565.) Plzeňským píše: A tak by se snad trefiti mohlo, že na té cestě jsouc k vám by zahoditi a u vás se zastaviti mohl. Nebo s takovými těžkými vozy širokými přes hory by vyjeti nemohli, leč by je prvé užší připraviti dali a za tou příčinou při nejmenším přes jeden den by sečkati museli. — Commendonus byl r. 1565 od papeže vyslán co legát k sněmu Augšpurskému.

[3]) Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 21. dd. 17. Jänner 1566. Arcibiskup nazývá protikandidáta „Alexandrinus.“

[4]) Liber Miss. 1564—67. fol. 176. dd. 18. března 1566.

[5]) *Pelzel*, böhm. und mähr. Gelehrte IV. Bd. pg. 15. — Můžemeť říci, že úřední dopisy arcibiskupa Antonína, jež během 16 ro-

jest, že biskupovi diecése tak rozsáhlé, kteráž celé království zaujímá, nezbývá čas ke spisování. Tudíž nám nesmí býti s podivením, že po muži tak učeném a výmluvném, jakým byl Antonín, jediná památka písemná v tisku se zachovala; jest to řeč pohřební, kterou arcibiskup r. 1565 konal, když tělo císaře Ferdinanda I. ve chrámě sv. Vítském k věčnému odpočinku bylo uloženo, a která vyšla tiskem pod nápisem:

Oratio in divi Ferdinandi Augusti Imperatoris allatione et sepultura funeris, habita Pragae in templo metropolitano 21. Augusti a Reverendissimo D. D. Antonio Archiepiscopo Pragensi. Pragae excudebat Georg. Melantrychus ab Aventino 1565. — Totéž kázaní vyšlo v Budišíně typis Joannis Wolrab 1565.

Tím více však šlechetný arcibiskup přál zdárnému vývinu věd a umění, a kde mohl prostředky hmotnými k tomu cíli napomahal. Odtud se vysvětluje, proč mnozí učencové a umělci k Antonínovi se utíkali, ochrany, přímluvy a pomoci u něho nalezajíce.

Seznali jsme, jak velice byl arcibiskup nakloněn učenému Stafylovi; z vděčnosti posílal obyčejně Stafylus jeden neb více exemplářů každého spisu svého ve skvostné vazbě arcibiskupovi do Prahy neb do Tridentu.[1])

Jiný slovútný muž, Jan Leisentritt, děkan Budišínský, dokázal vřelou úctu svou k Antonínovi tím, že jemu tehdáž co velmistrovi křižovnickému dedikoval svůj spis: Christianae adeoque piae precationes ex orthodoxae et catholicae Ecclesiae doctoribus in usum christianorum adolescentium congestae. V Budišíně 1555. Dedikace začíná slovy: „Reverendo in Christo Patri, nobili ac docto D. D. Antonio de Muglitio, ordinis crucigerorum cum stella rubea per Bohemiam, Moraviam, Silesiam et Poloniam Magistro supremo et generali.“[2])

Když se Antonín na začátku r. 1562 ubíral do Tridentu, vydal jakýsi Lampert Puschel báseň pod názvem: „Gratulato-

kův napsal a napsati kázal, četné folianty naplňují, a tedy hojnou měrou nedostatek jiného spisovatelského působení s jeho strany doplňují.

[1]) Viz dopisy *Stafylovy* v dodatku.

[2]) *Pelzel*, böhm. und mähr. Gelehrte IV. Bd. pg. 22. 33.

rium carmen" ke cti arcibiskupa Pražského,[1]) jehož „Musarum Maecenas inclytus" nazývá.

Téhož roku psal arcibiskupovi císařský dějepisec Volfgang Lazius[2]) o dovolení, aby v domě arcibiskupském asi jeden týden pobyti mohl, an z rozkazu císaře Ferdinanda měl napsati genealogii knížat z rodu Habsburků; Lazius slibuje, že malbami okrášlený exemplář této genealogie Antonínovi do Tridentu zašle.

Ještě však jiným spůsobem objevily se v témž roce 1562 výsledky činnosti Antonínovy ku prospěchu a zvelebení vědy v Čechách směřující. Universita Karolínská v Praze již dříve od husitských válek častěji a obzvláště od r. 1547 stála úplně při straně utrakvistické. Z té příčiny ještě v srpnu téhož r. 1547 vznesla kapitola sv. Vítská snažnou prosbu k Ferdinandovi I., aby universitu Pražskou obnovil v ten spůsob, by opět hodné kněze katolické vychovávati mohla.[3]) Ferdinand žádosti té tím spůsobem vyhověl, že vedle Karolínské university jiné vysoké učení pod správou Jesuitů zřídil, kteroužto akademii Klementinskou aneb také Ferdinandskou dne 15. března 1562 listem císařským založil[4]) a potřebným nadáním opatřil. Akademie jesuitská zahrnovala v sobě studia theologická i filosofická. Podle Balbina[5]) se

[1]) První verš básně zní takto:

Prospera lux iterum coelo demittitur alto
  Multorum votis saepe petita piis.
Quae Maecenatem austriacas deducit in oras
  Psallite Pierides! laeto date jubila plausu,
  Patronum signis excipitote novis.
Salve Musarum Maecenas inclyte, salve!
  Salve caesarei grata columna throni.

(*Pelzel* pg. 22.)

[2]) Viennae 7. Januar. 1562. (Recepta in arch. archiep. Prag.) *Lazius* nar. 1514, byl od Ferdinanda I. jmenován tělesným lékařem, císařským radou a historiografem, i na rytířství povýšen; vydal v skutku spis, o jehož sepsání svrchu se zmínka děje, pod názvem: Commentariorum in genealogiam austriacam libri duo; mimo to i jiných historických děl množství vydal; zemřel roku 1565 ve Vídni. (Jöcher II. pg. 2326.)

[3]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 63.

[4]) *Tomek* V. V., Geschichte der Prager Universität pg. 158 seqq.

[5]) *Balbín*, Miscell. lib. VI. p. 2. pg. 67—68.

podobá, že nemalý vliv u věci té měl arcibiskup Pražský a že císař se jeho radou řídil.

Jelikož velká část české šlechty se klonila k luteránství, měl arcibiskup obzvláště na zřeteli katolické vychování synův šlechtických; kojil se při tom nadějí, že pozdější generace byvši sama nejprv utvrzena v katolickém přesvědčení blahodárně také mezi ostatním obyvatelstvem působiti bude. Z té příčiny pohnul mnohé pány české, aby syny své posílali na študia do Ingolstadtu v Bavořích, kdež pod správou Jesuitů výtečné pokroky ve vědách činili.[1]) Taktéž do koleje Jesuitské (s universitou spojené) v Dillingách Antonín některé študující Čechy posílal.[2]) Mimo to vřele se ujímal vyšší školy Litoměřické, kterouž císař Ferdinand některými obzvláštními výsadami byl opatřil připojiv k ní kollegium k vychovávání synův šlechtických určené.[3])

Začasté posílal Antonín schopné a zvláštními vlohami nadané jinochy také do Italie, aby tam vědecké vzdělání své dokonali. Tak n. př. r. 1575 vyslal do Italie svob. pány Ondřeje a Jiříka ze Šternberka;[4]) studujícího Ondřeje Zehentnera z Vídně Antonín na svůj náklad vyslal na universitu Pádovskou a odtud do Říma;[5]) taktéž Krištofovi staršímu z Lobkovic radil, aby syna svého Bartoloměje do Tridentu ku kardinalovi Madruzzi a odtud dále do Říma poslal, aby „v tom mladém věku něco spatřiti, a Řím i jiná mnohá vlaská města netoliko viděti, nýbrž k dobrému

[1]) Epistola Christophori Popel Junioris baronis a *Lobkovicz* ad Antonium dd. 18. Januar. 1566. (Recepta MS. v arch. arcib. Pražsk.). Týž Krištof Popel sám také študoval na akademii Ingolstatské.

[2]) Miss. Cath. 1572—76. fol. 171. dd. 22. března 1574.

[3]) *Tomek*, Gesch. der Prager Universität pg. 187. — Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. dd. 5. April 1567. Vyšších škol (ač nebyly ovšem všecky pro šlechtice) toho druhu tenkráte dle Tomka 18 v Čechách stávalo.

[4]) Miss. cath. 1572—76. fol. 276. dd. 1. Jun. 1575.

[5]) Témuž *Zehentnerovi* Antonín r. 1570 poslal na výživu 100 tolarů, a již od r. 1566 jej v študiích vydržoval. (Viz Miss. cath. 1566—67. fol. 164. dd. 11. Dezbr 1566. — Miss. germ. 1569—71. fol. 183. dd. 16. Nov. 1570.)

svému se cvičiti mohl".[1]) Ano jistý kněz z diecése Bellunské (v Italii) rodilý obdržel r. 1572 přímluvný list, v kterémž arcibiskup Pražský jej vyslanci republiky Benátské v Římě odporučil za tím účelem, aby týž kněz hodnosti doktorské v Římě dosáhl.[2])

Maje horlivou péči o vlastní diecési staral se Antonín o to, aby v době oné, kdež mnohé víře odporné spisy po Čechách roztrušovány bývaly, katolické duchovenstvo české v rukou mělo jakousi bezpečnou a spolehlivou rukověť, podle které by slovo Boží neporušené věřícímu lidu hlásalo. Jelikož postilla Jana Wilda (jinak latinským jménem řečeného Joannis Feri) mezi duchovenstvem německým toho času veliké obliby došla, dal ji Antonín na vlastní útraty přeložiti[3]) na jazyk český a sám bedlivě k tomu přihlížel, aby v překladu nic důležitého vynecháno aniž zase něco nenáležitého přidáváno nebylo. Dozvěděv se ale, že také jiní částky dotčené postilly v českém překladu vydati obmýšlejí, vyžádal sobě u císaře Maximiliana II. privilegium, že v nejblíže příštích 10 letech nikdo jiný leč komu arcibiskup Pražský by dovolení udělil, překlad postilly vydati nesmí.[4]) Ješto však knihtiskařové Pražští tisk postilly převzíti nechtěli,[5]) vyžádal sobě arcibiskup r. 1568 u císaře dovolení, aby knihu tu v Norimberce[6]) do tisku dáti mohl.[7])

[1]) Miss. boh. 1571—80. fol. 83. dd. 30. Sept. 1578. (v arch. arcib. Pražsk.).

[2]) Miss. lat. et germ. 1572—76. fol. 57. dd. 4. Dec. 1572.

[3]) Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 99. dd. 16. Nov. 1566; *účel* vydání této postilly naznačuje arcibiskup slovy: „Damit einträchtige und recht christliche Lehr allenthalben in Böhmen geführt und dem Volke vortragen werde." Postilla Wildova byla dvojdílná: De tempore (nedělní kázaní) et de Sanctis.

[4]) Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 99. dd. 16. Novbr 1566.

[5]) Weil die Buchdrucker zu Prag (dí arcibiskup v listu k císaři) nicht soviel vermögen, die postillam Joannis Feri, so ich in böhmische Sprach transferiren lassen, zu drucken.

[6]) Norimberským knihtiskařům bylo jinak *zakázáno* české knihy tlačiti.

[7]) O Norimberských dí arcibiskup: Wie sie sich gegen mir vornehmen und erbieten, viel *eher* und mit *geringeren Unkosten* verrichten können. (Miss. lat. boh. et germ. fol. 191. dd. 7. Sept. 1568.)

Leč nejen vědám theologickým přál Antonín všelikého rozkvětu, nébrž on byl také příznivcem svobodných umění. Mikuláš Rensberger, mathematik v Jáchymově, dedikoval r. 1570 arcibiskupovi knihu geometrickou, kterouž mu spolu s měřickým čtverníkem (quadrantem) zaslal, an prý zvěděl, že Antonín jest příznivcem svobodných umění a především geometrie.[1]) Podobný spis buď lekařský neb mathematický předložil r. 1566 Mathiolus Senentes, arcivévody Ferdinanda metafysikus a tělesný lékař Antonínovi s prosbou, aby jeden exemplář kurfirštovi-arcibiskupu v Kolíně nad Rýnem zaslal, což Antonín prostřednictvím Jiřího hraběte z Wittensteinu, kanovníka Kolínského velechrámu, také ochotně splnil.[2])

Avšak nejen učencům a těm, kdož něco dokonalého v literním oboru poskytnuli, arcibiskup se ochranou svou propůjčoval; on ani začátečníkův nezamítl, ale laskavými slovy k pilnosti je pobádal. Jakýsi Benedikt Edelberg stál dříve ve službě Antonínově, kterýž zpozorovav nadání jeho povzbudil jej, aby se v básnířství zkusil. Edelberg učil se pilně[3]) a sepsav konečně rýmovanou báseň arcibiskupovi ji předložil s prosbou, aby ji vytisknouti dal.

Nemůžemeť posléze zamlčeti, že Antonín i hmotného prospěchu země české sobě všímal, pokud se zdárného výrobnictví a průmyslu týká. Zejmena založil vinici na statku křižovnickém v Dobřichovicích a to v širokém rozměru, neboť rozkázal l. 1567 špitalnímu mistru jakož i lékaři v Mostu, aby mu opatřili 10.000 dobrých rév vinných.[4]) O rok později přepustil arcibiskup Fridrichu Troilovi zdarma pusté místo na Vyšehradě[5]) k tomu

[1]) Demnach ich E. F. Gn. löbliche Tugenden hören preisen, wie E. F. Gn. der freien Künsten und sonderlichen der Geometria ein Liebhaber seien, dieselbigen auch promovieren und fördern thun. (Recepta MS. v arch. arcib. Pražsk. dd. 27. Nov. 1570).

[2]) Miss. Cath. 1566—7. fol. 25. dd. 18. Febr. 1566.

[3]) So weiss es Gott, dass ich derselben Zeit wie noch wenig nicht gewusst hab, was ein Silben oder wie viel Silben ein Fersch haben sollt. Jedoch hab ich mich understanden, soviel mir müglich gewest, dieses klein Spill in Reimen zu verfassen. (Recepta MS. dd. 1570. v arch. arcib. Praž.)

[4]) Miss. cath. 1566—7. fol. 184. dd. 22. února 1567.

[5]) Erzbischof an die *Statthalter* des Königreiches Böhmen dd. 30.

účeli, aby tam hedvábníky čili bource nasadil; při tom se arcibiskup za téhož Troila přimlouvá, aby mu císařské privilegium uděleno bylo, ješto „podniknutí jeho celé koruně české ku prospěchu a slávě slouží.“

6. Péče Antonínova o příbuzné a krajany.

Byl-li muž z národa, z občanského stavu pro výtečnou činnost a skvělé zásluhy svoje povznešen a k důstojnosti předníka a knížete povolán, tu spisovatel biografie rád se táže: také-li oslavenec onen se hlásil k těm, jenž svazky pokrevenství a krajanství k němu byli připoutáni? S plesáním slýcháme zvěst příjemný, že vysoké místo bodrou mysl a lahodnou skromnost muže takového neporušilo. I v tom ohledu o arcibiskupu Pražském spravedlivou chválu plným právem pronésti sluší.

Na jiném místě již jsme sdělili, že Antonín vlast Moravskou rovně jako Čechy miloval a že by ochotně byl s prestolu arcibiskupského sestoupil na Olomoucký stolec biskupský, kdyby tehdáž spojenému úsilí císaře i papeže se nebylo podařilo úmysl jeho zvrátiti.

Rodiště své Mohelnici arcibiskup r. 1567 navštívil a sice v měsíci únoru;[1]) i schýliv se k snažným prosbám rady a celé

Juli 1568. (Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 200.): „So wollen wir . . . angesehen, dass des Troily Werk mit Befürderung dergleichen seidenspinnenden Würmlein, der ganzen *Cron Böhmens zu Nutz und Aufnehmen* gereicht, . . ihm dem Troylo solchen Platz auf sein unterthänig Suchen und Begehren vor anderen vergönnen.“ Arcibiskup Pražský, jak se zdá, velmi se z toho těšil, že hedvábnictví Troilem zavedené velice ku zvýšení hmotného blahobytu českého obyvatelstva prospěje. Jisto jest, že mu *velmí na tom záleželo*, aby Troilus žádoucí privilegium od císaře skutečně obdržel, jak viděti z toho, že místodržícím oznamuje: pakliby Troilus dotyčný privilej neobdržel, tuť prý on (arcibiskup) sám o ně se hlásiti bude. „Im Fall er aber solches, da wir nicht verhoffen, dergestalt nicht erlangen möchte, wären wir nicht übel gesonnen selbsten weiter darum anzuhalten.“

[1]) Tam obdržel dne 10. února darem od p. Bořivoje, purkrabího z Donína několik bažantův, jež on ale ihned zaslal do Opavy

městské obce Mohelnické vznesl 11. února přímluvu k císaři Maximilianovi II., aby vyslyšel žádost spoluobčanův jeho, mezi nimiž on se narodil a vychován byl, jimž podle zákona přirozeného všelikou službou se propůjčiti povinen. Museliť Mohelničtí stavěti a s velkým nákladem udržovati most přes řeku Moravu zřízený, kdežto mýto vybíral zemský komoří markrabství Moravského. Pročež arcibiskup císaře žádá, aby nemajetnému městu Mohelnici udělil právo, by mýto mostné[1]) ve svůj prospěch vybírati a peněz těch k udržování mostu vynakládati mohli.

I v duchovních potřebách snažil se Antonín nápomocným býti rodnému městu svému, an po uprázdnění Mohelnické fary obzvláštním listem r. 1567 požádal Prusinovského, biskupa Olomúckého, aby hodného faráře do Mohelnice ustanovil.[2])

Co se pak poměru Antonína arcibiskupa k nejbližším jeho pokrevencům dotýče, nalezámeť při něm obzvláště jednu cnost, kteráž s to jest srdce člověka všelikého upřímnou úctou k velepastýři onomu naplniti: rozumíme tím synovskou jeho lásku a vděčnost k vlastní matce. Již tenkráte, když byl biskupem ve Vídni, máť u něho přebývala; mezi tím, co Antonín se v Tridentu nacházel, zdržovala se zase v Mohelnici; ale po návratu arcibiskupa do Prahy zdá se, že matka jeho opět k němu přišla a po všecka léta u něho zůstala. Tolik jisto, že jí Bůh věku přispořil, neboť roku 1579 Antonín sám v listu svém k p. Václavu Závišovi o ní co v Praze přebývající výslovnou zmínku činí;[3]) bylať tehdáž ovšem kmetičnou aspoň 80 let stáří svého čítající. Jestli se s tímto světem rozžehnala dříve než arcibiskup, o tom bezpečných zpráv

císaři Maximilianovi. (Miss. cath. 1566—7. fol. 181. dd. 10. Febr. 1567.)

1) Wann ich ihnen dann in Ansehen gemeines Vaterlandes, darinnen ich erzogen und geboren, dem ich auch zu dienen von natürlicher Zuneigung wegen schuldig, solche ihre Bitte nicht abschlagen sollen etc. (Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. f. 109. dd. 11. Febr. 1567.)

2) Miss. cath. 1565—70. fol. 107. dd. 31. Januar. 1567.

3) V dotčeném listu praví arcibiskup, že vdova po bratru jeho Jakubovi s dcerou svou přibude do Prahy „tak jakž jim o tom oznámeno jest a *paní máti naše* jich k sobě očekává.“ (Miss. boh. 1571—80. fol. 94. dd. 7. února 1579.)

nemáme; ale to říci smíme, že přítulná láska Antonína k stařičké matce jest jednou z nejkrásnějších stránek ušlechtilé jeho povahy.

Jinak o poměru arcibiskupa Pražského k příbuzenstvu mnoho podotknouti nezbývá. Jedině o bratru jeho Jakubu Brusovi několikráte se zmínka činí; milovalť jej Antonín vřele a zakoupil pro něho malý statek na Moravě, Svanov nazvaný, v ceně 6000 kop míš.; statek ten náležel dříve Valeriu Heptnerovi z Frankenberku. Po smrti téhož bratra Jakuba r. 1577 postaral se arcibiskup o to, aby dotčený statek na jmeno strejny jeho, t. j. pozůstalé dcery Jakuba Brusa, do zemských desk Moravských byl zapsán.[1]) Ale již r. 1579 prodal arcibiskup týž statek Svanovský panu Václavu staršímu Závišovi v ceně 6200 kop míš. a peníze utržené ve prospěch osiřelé strejny své ujistiti rozkázal. V listu, jenž se tohoto prodeje týká, na konci praví arcibiskup: „Abychom již jednou to z mysli naší, pokudž možné bude, vypustili, a v pracech našich tím dáleji zaneprázdňováni nebyli.“ Ze slov těch dosti patrně tuším vysvítá, že Antonínova péče o příbuzné důležitým povinnostem biskupského úřadu jeho nikdy a nikterakž na závadu nebyla.

IV.

Pilná Antonínova snaha o svolání provincialní synody.

Po mnohá století zavládl v církvi katolické obyčej, že usnešení od sněmův obecných čili oekumenických učiněná se na synodách provincialných všemu duchovenstvu a věřícímu lidu každé krajiny slavně prohlašovala. Obyčeje toho přidržela se také oekumenická synoda Tridentská nařídivši,[2]) aby v průběhu jednoho roku od ukončení sněmu v celém oboru katolickém synody provincialní svolány byly, ve kterých úchvaly Tridentské u všeobecnou známost přivésti se měly.

[1]) Dopisy Antonína k *hejtmanovi* markrabství Moravského dd. 1. května a 13. října 1578; k *biskupu Olomúckému* Janu Mezonovi dd. 12. září 1577 a p. Václ. *Závišovi* dd. 7. února a 2. dubna 1579. (Miss. boh. 1571—80. fol. 71—98.)

[2]) Trid. sess. XXIV. cap. 2. de reform.

Mimo to nařídili Otcové Tridentští, aby v každém biskupství co nejdříve byl zřízen seminář k výchově duchovenstva katolického.[1])

Arcibiskup Pražský od onoho dne, když se z Tridentu zase do Prahy navrátil, se svědomitou pílí při každé příležitosti o to usiloval, aby výnosy Tridentského sněmu v Čechách uznány a v skutek uvedeny byly. Obzvláště se zasazoval pilně o zřízení duchovenského semináře, jakož také o svolání synody. V obojím ohledu však narazil na překážky pro ten čas nepřekonatelné. Arcibiskup začasté žádal císaře i všecky stavy českého království, aby učiněno bylo potřebné nadání ku zřízení semináře; ale většina stavův církvi katolické nepříznivých žádost arcibiskupovu pokaždé odmítla.[2]) Neméně usiloval Antonín o brzké svolání provincialní synody; ale také v tom ohledu se potkal s všeobecným odporem. Neboť ve všech zemích, kde katolíci se v menšině nacházeli, považovali novotářové každý pokus biskupův směřující ku svolání synody za nebezpečný, podkládajíce katolíkům úmysl takový, že se na synodě chtí uraditi o prostředcích k vyhlazení sektářův.[3]) Protož i Čechách většina stavův byla proti svolání synody. Z té příčiny se arcibiskup na tom ustanovil, že konvokacemi kněží čili částečnými synodami poznenáhla upraví půdu k odbývání provincialní synody. Ale dříve ještě než po jeho zdání příhodná doba nadešla, byl od papeže římského Pia V. dosti přísně upomínán, aby svolal co nejdříve sněm české církevní provincie.

Podnět k tomuto nařízení apoštolské Stolice zavdalo slavení synody diecésní v Olomouci r. 1568.

Biskup Vilém Prusinovský r. 1565 povolal Jesuity do Olomouce,[4]) svěřil jim vychování duchovenstva i mladé šlechty katolické a podle jejich rady ve mnohých vlády církevní se týkajících záležitostech se spravoval. K jejich naléhání také nedbaje odporu pánův Moravských povolal Prusinovský diecésní synodu do Olomúce; více než 250 kněží se k synodě od 9—12. května 1568 kona-

[1]) Trid. sess. XXIII. cap. 18. de reform.
[2]) Z duchovenských příjmů seminář založiti lze nebylo, ješto kněži katoličtí sotva to, čeho k vlastní výživě zapotřebí měli, od kollátorů a obcí vydobýti mohli.
[3]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 44.
[4]) *Dudík*, Statuten der Diöcese Olmütz, pg. 5.

né dostavilo a dekrety vesměs v tom znění, jak od Jesuitů byly ponavrženy, skutečně také přijaty jsou. Zdá se, že biskup Olomoucký ku spěšnému svolání synody byl mimo jiné puzen tím úmyslem, aby předstihl metropolitu svého, arcibiskupa Pražského.[1])

Následkem synody Olomúcké strhla se nad hlavou arcibiskupa Antonína prudká bouře a ta přicházela z Říma. Pius V. ve zlou stránku vykládal to metropolitovi českému, že až doposud sněm provincialní nesvolal, kdežto soused a suffragán jeho v Olomouci bedlivějším se býti vidí, an za poměrův dosti nepříznivých slavení diecésní synody podniknul. List papežský byl zajisté velmi příkrý, jakž nepochybně zavírati můžeme z odpovědi, kterouž Antonín dne 21. července 1568 zaslal nunciovi apoštolskému, Melchiorovi Bilia.[2]) Odvolávaje se na přítomnost svou ve sněmu Tridentském dí arcibiskup, že zajisté vždy svědomitou péči měl o provedení oněch usnešení, jež za jeho spolupůsobení v Tridentě učiněna byla; tudíž prý neměl zapotřebí čekati teprv na příklad suffragána svého. Že pak až dosavad synodu provincialnou nesvolal, toho mnohé a spravedlivé uvésti lze příčiny. Většina lidu českého odcizena jest víře katolické a nalezla mezi šlechtou mocné ochránce. Co se utrakvistů týká, snad by se k synodě dostavili, ale nikoli proto, aby zákonům církve poslušnými se prokázali, nýbrž aby sobě posměch z nich ztropili. Poradiv se tudy s mnohými víře a církvi katolické věrně oddanými muži uznal, že v nynějších poměrech konání synody by zcela bez prospěchu splynouti muselo. I odhodlal se tedy k tomu, že prozatím konvokacemi, visitací diecése a jinými spůsoby o napravení kázně se přičiní a dostál posud věrně úmyslu tomu; znajíť horlivost jeho pro víru mužové slavní v církvi, i mnozí kardinalové a vědí zajisté, že jeho vinou nic nebylo pronedbáno. Jelikož ale nyní nejvyšší pastýř církve na to naléhá, aby synoda provincialní se konala, projevuje Antonín v témž listu svém k nunciovi úplnou

[1]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 44. — *Dudík* l. c. pg. 5. se domnívá, že Prusinovský s přivolením metropolity Pražského synodu diecésní svolal, o čemž my pochybujeme, jelikož listy od Antonína v příčině sněmu provincialného psané nikterak náhledu takovému nenadržují.

[2]) Viz v dodatku č. 15. literae Archiepiscopi Prag. ad *Nuncium* apostolicum dd. 21. Julii 1568.

ochotu sněm co nejdříve svolati, žádaje však, aby nuncius u císaře se přimluvil, by tento obmýšlenému sněmu žádných překážek v cestu nekladl.

Téhož dne 21. července 1568 psal arcibiskup také císaři Maximilianovi II. Odvolávaje se k pracem posud ač při zdraví velmi nedostatečném podniknutým osvědčuje, že hotov jest vše i život pro blaho svého stádce nasaditi;[1]) žádá však, aby ještě prvé než se císař do Prahy navrátí, s přivolením jeho mohl svolati synodu. Máť arcibiskup v tom císařského přispění velice zapotřebí, ještoby jinak nejlepší nařízení sněmu provincialného nic neprospěla, pakliby usnešením většiny stavův království českého jako posavad vždy se stávalo, i nyní skutečné provedení církevních zákonů k jednotě víry a bohoslužby směřujících mělo býti zamezeno.[2])

Odpověď císařská na tento arcibiskupův list došla v srpnu, ale zněla zcela jinak, než jak si Antonín přál. Maximilian rozkázal arcibiskupu Pražskému, aby svolání synody odročil až do oné doby, kdy se císař do Prahy navrátí. Antonín odpověděl z Karlových Varů dne 7. září císaři, že se podle vůle jeho zachová; ješto však římská Stolice se domýšlí, že Antonín sám o své vůli sněm provincialní odkládá, žádal císaře, aby papeži sám vysvětlil důležité příčiny průtahu onoho, jelikož císařské slovo zajisté v Římě větší váhy míti bude, nežli kdyby arcibiskup sama sebe omlouval. V témž listu svém praví Antonín, že před návratem císařovým synodu i za tou příčinou s prospěchem konati jemu možné není, poněvadž stavové království českého tak jsou mezi sebou nesvorni, že jedni arcibiskupa papežencem zovou, jiní

[1]) Praesertim cum semper fuerim et sim paratus (quantumvis valetudine tenui) non istos tantum exiguos gregi mihi commisso impendere labores, verum etiam *vitam ipsam erogare*, adeo ut nunquam boni pastoris munus a me neglectum vel dici vel autumari possit. (Literae Antonii ad *Caesarem* dd. 21. Julii 1568; v dodatku č. 16.)

[2]) Neque id ex utilitate reipublicae christianae fore, si postmodum per baronum, nobiliumque ac civitatum Bohemiae *majorem* partem (prout hactenus in omnibus religionis negotiis, quae unitatem stabiliendam spectabant, factum est) talium decretorum ac rituum in Ecclesiis usus et exercitium impediretur. (l. c.)

zase luteránem jej nazývají[1]) a tudíž ovšem žádné čáky není, žeby se za jejich pomocí něco církvi prospěšného vyříditi dalo.

Sotva odeslán byl tento list k císaři, došlo do Karlovar nové upomenutí se strany papežského nuncia, kterýž v ten rozum psal, jakoby císař nejmenší překážky nekladl a tudíž pouze na Antonínovi záleželo, má-li synoda co nejdříve býti v Praze konána aneb věc ta opět do daleké budoucnosti odročena.[2]) Arcibiskup tudy se viděl nucena ihned 9. září psáti odpověď nunciovi, ve kteréž k rozkazu císařskému poukazujíc dokládá, že by stav náboženský v Čechách se ještě více zhoršiti musel, kdyžby proti vůli vladařově nyní hned sněm provincialní svolal, kdežby pak o provedení výnosův sněmovních nikdo se nestaral. Na Moravě aspoň (tak Antonín v listu k nunciovi dále pokračuje) následkem synody (v květnu 1568 konané) se poměry náboženské ještě více zhoršily a zcela liché jsou to zprávy, kteréž byly papeži zvěstovány, jakoby v zápětí oné synody úplná svornost náboženská v moravské zemi panovala.[3]) Sv. Pavel nařizuje, aby poslušnost naše byla rozumná; a tak prý i Antonín si přeje, aby synoda konána byla ku vzdělání, ne však ku pohoršení. Protož arcibiskup snažně za to žádá nuncia, aby u papeže jej ospravedlnil, že nikoli z ně-

[1]) Zu dem dass mir . . diesen synodum vor E. Majestät Ankunft in Böhmen auch derohalben zu halten unmöglich, weil die Stände, deren einem ich (wie sie es nennen) gar zu papistisch, dem andern aber gar zu lutherisch bin, dieser Zeit unter sich selbst so gar uneinig und zwiespaltig sind und ich also bei ihnen gar nichts fruchtbarliches auszurichten wüsste. (Erzbischof an Kaiser *Maxmilian* II. dd. 7. Sept. 1568. Viz dodatek č. 17.)

[2]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 461.

[3]) Ego jam expertus video, sine expressa voluntate suae Majestatis et dato ad status Bohemiae publico mandato, me non tantum sine fructu celebraturum synodum, sed etiam statum religionis catholicae in *deterius* demersurum esse. Quod utinam non contigisset meis quibusdam vicinis, quorum industria adeo apud SS. D. N. commendata est optaremque matri meae Moraviae eam religionis concordiam, qualis ex praecedenti synodo summo Pontifici nescio quo singulari, utinam vero, applausu commendata et insinuata est, qua de re coram potius quam in scriptis agere volo. (Literae Archiepiscopi ad *Nuncium* Apost. dd. 9. Sept. 1568. Viz dodatek č. 18.)

jaké [illegible] nežli z [illegible] císaře [illegible] svolání synody k příznivější [illegible] musil.

List [illegible] nuncia [illegible] Antonín dne 26. září obdržel v Karlovarech, [illegible] jak arcibiskup [illegible]. Biskup pomoru [illegible] jej, aby [illegible] synodu co nejdříve svolal. A sice psal [illegible] v [illegible] že císař jest zcela srozuměn s [illegible] papežským, aby se [illegible] hned synoda provinciální svolala, že [illegible] jen na Pražském arcibiskupu záleží, aby důležité podniknutí [illegible] v skutek uvedl. Jelikož Antonín listem Nunciovým do [illegible] byl uvržen, obrátil se hned následujícího dne 27. září k císaři s prosbou, aby jej u nuncia a tudíž u papeže římského ospravedlnil a nunciovi objasnil příčiny, pro které synodu odročiti se nucena vidí[1].

Byv takto ustavičně znepokojován chystal se arcibiskup Pražský o své ujmě ke svolání synody, ač poměry náboženské i politické tehdáž v Čechách panující nikterak podniknutí tomu příznivy nebyly. Avšak císař o takovém úmyslu arcibiskupově zvěděv přísně mu zakázal, aby sněm nesvolával. Také nuncius byl mezitím lépe o smýšlení Maximilianově zpraven a seznal, že Antonín za takových okolností svolání synody podniknouti nemůže. Protož asi na začátku listopadu 1568 vlídnými slovy psal arcibiskupovi a potěšil jej slibem, že u papeže Pia V. jej omluví a ospravedlní. Ačkoli však ujištěním tímto byl arcibiskup velice upokojen,[2]) uznal přece zapotřebí psáti dne 28. listopadu 1568 kardinalu Commendono-vi, kterýž se tenkráte co legát papežský ve Vídni zdržoval, a jej požádati, aby netoliko sám utrhačným slovům těch, kdož arcibiskupa osočují, víry nepřikládal, nébrž i u

[1]) V témž listu arcibiskup bez obalu vytýká císaři *nedůslednost*, že jinak jemu samému psal a jinak před nunciem se vyjádřil: Darinen vermeldet (Nuncius), dass E. kais. Majestät darob allergnädigst gerne handhalten und solchen (synodum) befördern helfen wollte. Welches dann E. kais. M. mir jüngst gethanen allergnädigsten Befehl gar zuwider, und ich komme abermals in den Argwohn, als wäre der Mangel diesfalls allein an mir. (Schreiben des Erzbischofes an den *Kaiser* dd. 27. Sept. 1568. Viz dodatek č. 19.)

[2]) Scripsi ea de re quoque Rdmo D. Nuncio, qui mihi paterne et consolatorie respondit, adeo, ut me ejus literae animo dejectum prorsus restituerint.

papeže se ho ujal.[1]) Slibujeť ovšem Antonín, že jakmile morová rána v Čechách zuřiti přestane, synodu brzy povolá. Leč nedošlo k tomu za celého živobytí jeho, bezpochyby proto, že nepříznivá doba rozbrojův náboženských ještě déle potrvala. Svolání první synody české po ukončení sněmu Tridentského bylo teprv r. 1605 v skutek uvedeno.

V.

Arcibiskup pečlivě bdí nad kázní kněžstva.

1. Úřední zřízencové církve.

Každý nestranný historik musí uznati, že mocnou pákou zmahání se novotářského učení jakož také největší překážkou v důležitém díle reformace církevní byla mravní nevázanost a nekázeň tehdáž mezi duchovenstvem zobecnělá. Nemůžemeť sice tvrditi, že pouze v duchovenstvu všeliká vina mravní zkázy spočívala; to však se upříti nedá, že sebe lepší a prospěšnější dekrety církve (zvláště na sněmu Tridentském učiněné) k nápravě života směřující na plano splynouti musely, pokud duchovenstvo samo dobrým příkladem nerazilo cestu, na kteréž by také jiní následovati mohli.

Arcibiskup Pražský hned při nastoupení úřadu svého jasně poznával, že v Čechách se nelze nadíti příznivějších dob pro církev katolickou jinak leč tenkráte, pakli kněžstvo katolické bezúhonným životem svým prospěšně se lišiti bude od kněží kališnických a ještě více od oněch obřadníkův, kteřížto v sektách nově vzniklých církevní službu konali. Za tou příčinou arcibiskup nepřestal nikdy na sněmu Tridentském o nápravu kázně kněžské se zasazovati, a po svém návratu do Čech ve snaze té pokračoval, cestou dobroty i přísnosti se vším důrazem kněžstvo podřízené k tomu nabádaje, aby bedlivým plněním povinností svých a příkladnými mravy věřícím ku vzdělání sloužili.

[1]) Literae Archiepiscopi ad Card. *Commendunum* dd. 28. Novbr. 1568. (Viz dodatek č. 20.)

Že tato šlechetná snaha arcibiskupova se vždycky s ochotnou vůlí nesetkala a tudíž nezřídka bez výsledku zůstávala, o tom bohužel svědectví až příliš četná v starších památkách se nalezají. Překážkou velmi citlivou byla již ta osudná okolnost, že jen skrovný počet katolického duchovenstva se tenkráte v Čechách nacházel, tak sice, že kněží tito i při nejlepší vůli a neoblomné vytrvalosti by nikterak všechněm požadavkům věřících byli vyhověti nestačili; kterak teprv stačiti měli, ješto mnozí liknavě si počínali, jiní pak z počátku horliví překážkám neb útokům se všech stran na né dorážejícím dlouho nezdolali. Některý kněz byl nucen delší čas dvě i tři beneficia sám jediný spravovati; kde to však možné nebylo, tam zůstávaly fary dlouho, až i několik rokův zcela uprázdněny a neosazeny.

Velká část onoho duchovenstva, kteréž arcibiskup r. 1561 převzal pod svoji velepastýřskou správu, byla vychována v Praze na universitě utrakvistické, ač někteří také v Bologně studia svá byli konali, jiní po soukromé přípravě se ku svěcení kněžskému přihlásili. I později ještě, když již na ústavu Jesuitském v Praze se theologické přednášky konaly, nezřídka arcibiskup v nedostatku duchovenstva vyzýval arcipřišty, aby zachovalé a nadané jinochy vyhledávali a je do Prahy k přijetí vyšších svěcení vysílali. V skutku také začasté od arcijahnův, děkanův neb jiných bývali do Prahy odesíláni čekancové stavu kněžského. Opat kláštera Hradištského odporučil n. př. arcibiskupovi bývalého služebníka svého, aby mu vyšší svěcení udělena byla; farář ze Zbečna přimlouvá se u officiala Albína za svého žáka, aby nižší i vyšší svěcení v Praze obdržel[1]); děkan Bechyňský taktéž k vyšším svěcením odesílá do Prahy bratra faráře Ladnického[2]); hrabě z Thurnu žádá, aby arcibiskup vysvětil jinocha[3]), jejž děkan Německo-Brodský na studie dal a jehož pomoci nyní v duchovní správě potřebuje. — Hmotné opatření duchovenstva nebylo tak skvělé, aby četných kandidátů bylo přilákati mohlo.

[1]) Caspar abbas monasterii *Gradicensis* ad Antonium dd. 3. Decbr. 1564. (Recepta MS. in arch. archiep. Prag.) — Recepta dd. 18. Sept. 1570.

[2]) Joannes Frisco, parochus *Budvicensis* et decanus Bechynensis ad Antonium dd. 12. Sept. 1566. (Recepta arch. archiep. Prag.)

[3]) Regest dd. 18. Aug. 1570. (Recepta c.)

Ač mezi duchovenstvem českým přemnozí se opravným záměrům svého velepastýře tvrdošijně vzpírali, tož přece byl dosti značný počet takových kněží, kteřížto k víře a církvi Kristově s upřímnou myslí lnouce všemi silami o provedení zákonů církví ustanovených se přičíněli. Z těchto mužův obral sobě Antonín pomocníky výkonné a z části i soudcovské moci své. První místo mezi nimi zaujal official, kterýž obzvláště v čas nemoci neb nepřítomnosti a jiného zaneprázdnění arcibiskupa veškery záležitosti církevní vyřizoval. Úřad ten z počátku pod titulem „administrátora“ zastával probošt dr. Jindřich Skribonius, kterýž i později ještě obzvláštní důvěry arcibiskupovy požíval[1]). Po něm nastoupil v úřad officiala Petr Peristerius, a do r. 1567 v čestné hodnosti této vytrval. Roku 1570 byl officialem kanovník a doktor Tomáš Albín. O jiných officialech podrobné zprávy nečteme. Domníváme se, že svědomitý arcibiskup, pokud chatrné zdraví mu nevadilo, nejraději sám osobně veškery důležitější předměty církevní správy u vědomost brával a potřebná ustanovení činíval. Tudíž n. př. jen roku 1570, kdež nemoc arcibiskupova delší čas trvala, zasílali kněží z velké části úřední přípisy k officialovi; jinak ale vesměs k arcipastýři samému s dopisy, žádostmi neb stížnostmi svými se uchylovali.

Vedle officiala, kterýž v záležitostech jurisdikce či vlády církevní místo arcibiskupovo zastával, měl Antonín zapotřebí také zástupce, jenž by v biskupských úkonech svěcení, n. př. svěcení kněží, svěcení chrámův a oltářův, udílení svátosti biřmování jemu obzvláště ohledem jeho churavosti napomáhal. Pročež na jaře r. 1567 prostřednictvím nuncia Melchiora Bilia vznesl ku papežské Stolici žádost, aby jemu zvláštní suffragán čili světící biskup byl přidělen; „neboť“, takto arcibiskup žádost svou odůvodňuje, „ač většina obyvatelstva v Čechách od víry katolické se odvrátila, přece ve všech téměř končinách se doposud nacházejí katolické kláštery, šlechta i rolníci katoličtí, kteříž začasté o svěcení chrámů, oltářů, nádob a rouch posvátných žádají[2])“.

[1]) Týž *Skribonius* byl až do smrti Antonína z Mohelnice věrným jeho rádcem; přečkav velepastýře svého teprv 13. ledna 1586 zemřel.

[2]) Nam licet maxima pars a catholica fide in Bohemia degene-

Jednatel arcibiskupský v Římě, Anibaldus, již 24. května 1567 dal Antonínovi zprávu, že papež jemu přidělí suffragána, pakli mu zabezpečen bude roční příjem nejméně 200 dukátů[1]). Taktéž nuncius Bilia v listu z Poznaně zaslaném (4. července 1567) ubezpečuje, že se všemožně o brzké ustanovení suffragána přičiní[2]). Leč nemáme dalších o té věci sdělení a tudíž zevrubně udati nám nelze, kolikátého roku skutečně světící biskup v Praze byl ustanoven. Z Balbína vysvítá na jisto, že Antonín aspoň v posledních letech vlády své měl zvláštního suffragána, kterýž se Václav Franta jmenoval, proboštem v Staré Boleslavi byl a r. 1581 zemřel[3]).

Na základě ústavy církevní jsou kapitoly katedrální v popředí k tomu povolány, aby ve správě diecése biskupovi napomáhaly. Těžká úloha, kterouž arcibiskup Brus z Mohelnice v Čechách ku blahu církve provésti měl, velice by se byla usnadnila, kdyby částku břemena, kteréž na bedrách jeho spočívalo, byl na metropolitní kapitolu u sv. Víta vložiti mohl. Bohužel však tato kapitola celých 140 let sama v církvi české panovati uvykla, tak že jí nyní za těžké přicházelo podrobiti se právomoci svého Metropolity. Z celé kapitoly jediný probošt Skribonius byl arcibiskupovi věrně oddán. Především ale děkan kapitolní, Petr z Lindy[4]) velmi vzdorovitě se k arcibiskupovi choval[5]); k volbě a inštalaci nových kanovníků ani arcibiskupa ani officiála jeho nepřipouštěl, o stvrzení nových kanovníků jej nežádal, aniž o stvrzení kšaftů od kanovníků činěných; nadto kapitola i statky některé arcibiskupské až

rarit, tamen in omnibus fere angulis supersunt monasteria Catholicorum, et nobiles, et coloni *catholici*, qui templorum, altarium, ornamentorum et vasorum consecratione indigent. (Miss. lat. boh. et germ. dd. 21. April 1567. — fol. 123.)

1) Matthaei *Anibaldi* epist. ad Antonium dd. 24. Maji 1567. (Recepta v arch. arcib. Pražsk.). Summa 200 dukátů obecnými zákony církevními až podnes vyměřena jest co nejmenší služné světícího biskupa.

2) M. *Bilia* ad Antonium dd. 4. Jul. 1567. (Recepta v arch. arcib. Pražsk.)

3) *Balbin*, Miscell. lib. VI. p. 2. pg. 76.

4) Byl děkanem od r. 1561—1586. Viz *Pešina*, Phosphorus septic. rad. V. pg. 611.

5) Inprimis autem *decanus* (praví Antonín o něm), ut caeteris indoctior, ita insolentior, magis arrogans et rebellis est.

deposud v držení měla zdráhajíc se navrátiti je arcibiskupovi. Z těch příčin zadal arcibiskup r. 1567 u nuncia papežského Bilia stížnost proti kapitole[1]) svatovítské, kteráž prý se za úplně vyňatou z biskupské jurisdikce (čili exemtní) považuje. Z událostí pozdějších však nikde nevysvítá, že by napomenutí nunciovo valného prospěchu bylo docílilo.

Za to tím ochotnější vůle k bedlivému plnění rozkazův církevních nalezal Metropolita Pražský téměř bez výminky při arcipřištech či arcijahnech a děkanech, jimž dozor venkovských okršků byl svěřen. Arcipřištové (arcipřiši, arciděkanové, archidiaconi) byli správcové jednoho „kraje"[2]) t. j. několika (obyčejně čtyř) okršků děkanských čili vikariatních. Za vlády administrátorů (sede archiepiscopali vacante) bývali jednotliví kněží k této hodnosti jen se svolením celé kapitoly sv. Vítské povoláváni[3]); Antonín však sám je ustanovoval. Arcipřištové byli k. př. pro Bechyňský, Bilínský, Poršovo-Týnský, Krumlovský, Mostský (Brüx), Plzeňský, Tachovský a Žatecký kraj jmenováni, ač v těchto městech sídlo své vždy nemívali, jsouce faráři neb děkany jiné některé osady.

Práva arcipřištů byla velmi značná. Zejmena požívali velkého vlivu při znovuosazení beneficií farních. Jejich povinností bylo, občasně seznamy far osazených neb neosazených[4]) arcibiskupovi zasílati; oni činili návrhy, jakým spůsobem a kterými osobnostmi[5]) schopnými by se uprázdněná beneficia znovuosaditi měla a s vyhražením konfirmace arcibiskupské prozatímně sami faráře jmenovali. Při tom dbáti měli o bedlivé konání úřadu pastýřského se strany děkanů, farářů a kaplanů, zvláště aby tito povinnosti tak zvané residence (ustavičného sídlení v osadě) věrně dostáli. Rovněž i k tomu arcipřištové přihlížeti byli povinni, aby nižádný sektář

[1]) Antonius ad Nuncium Melchiorem *Bilia* dd. 21. April. 1567. (Miss. lat. boh. et germ. f. 122. v arch. arcib.)

[2]) Arcibiskup nazývá je „arcipřišty *krajské*" (*Borový*, Akta kons. katol. pg. 378.)

[3]) Accedente *Capituli* almae ecclesiae Pragensis consensu. (Viz *Borový*, Akta kons. katol. pg. 75.; z roku 1547.)

[4]) *Borový*, Akta konsist. katol. pg. 380.

[5]) Arcijahen Plzeňský 10. března 1570 odesílá officialovi dr. Albínovi *návrh osazení far* v Malesicích, v Manetíně, Nepomuku, Planicích, Prachaticích. (Recepta v arch arcib.)

neb ten, kdož v počet českého kněžstva katolického nenáležel, fary neujímal. Ačkoli u věcech důležitých bez výslovného stvrzení arcibiskupova žádného nálezu soudního činiti nesměli, byli přece oprávněni, neposlušné kněze do vězení dáti aneb děkanům jich uvěznění nařiditi, a také v některých záležitostech manželských delegované (odkázané) moci soudní požívali.

Pod dohledem arcipřištův stáli **děkanové** co dozorcové kněžstva i věřícího lidu v menších okresích. Úřad ten u katolíků rovněž jako u kališníků nacházíme. Děkan bděl nad kázní kněžstva i věřících svého okresu (districtu); přijímal od arcipřišta sv. oleje a farářům podřízeným je odesílal; kšafty kněžské ku stvrzení arcibiskupovi zasílal a o vyplnění jich pečoval; dávky církevní („jura“ archiepiscopalia) od farářů vybíral a do Prahy je zasílal; také při visitování klášterův děkanové (i arciděkanové) nápomocni bývali[1]). Mimo to starali se děkanové o to, aby fary v okršku jejich řádnými kněžími byly osazeny, aby sektářství se nešířilo, aby kněží žádných podezřelých ženštin u sebe nepřechovávali, aby obřady církevní neměnili a do správy cizích osad se proti právu nevkládali.

O jiných středních členech duchovenstvo s arcibiskupem pojících nemáme ze 16. století určitých vědomostí. Jen o tom zmínku učiniti dlužno, že arcibiskup r. 1567 snažně žádal nuncia, aby mu opatřil hodnost apoštolského Protonotáře[2]); a sice udává co důvod této žádosti: „Ut possim ad commodum Ecclesiae catholicae in Bohemia creare **apostolicos Notarios**“. Domníváme se, že snad arcibiskup zasloužilé kněze tímto titulem apoštolských notářův chtěl vyznamenati, aby je tím více k horlivému plnění úřadu povzbudil. Ješto ale nikde ani o jediném případu

[1]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 332. z r. 1562, při visitování klášterů Františkánských směli arciděkanové a děkanové býti nápomocni, „ješto pro velkou práci času postního žádný z kanovníků odejíti nemůže.“

[2]) Antonius ad Melch. *Bilia* dd. 21. April. 1567. (Miss. lat. boh. et germ. f. 123.). Hodnost skutečného *Protonotarii* apostolici byla až do Pia IX. s velkými sice výsadami spojena; přece však si vysvětliti nelze příčinu, proč arcibiskup pro samého sebe této hodnosti se dožadoval, kteráž ovšem při prelátech a jiných kněžích za vyznamenání se považuje, ke stupni arcibiskupskému ale žádného lesku přidati nemohla.

jmenování takového notáře se nedočítáme, jsmeť oprávněni za to míti, že papež přání Antonínově nevyhověl.

2. Konvokace a visitace.

Osvědčená zásada: „Concordia res parvae crescunt" musela zkušenému velepastýři české církve tím živěji na mysli tanouti, čím patrněji se před zraky jeho záhubné následky osudných roztržek a bojův mezi obyvatelstvem českým zavládlých jevily. Onť záhy seznal, že jedině svorným spolupůsobením veškerého kněžstva možno bude, skrovné to stádce k setrvání u víře katolické pohnouti a snad i zbloudilých nazpět uvésti. Nahlížeje však, že trprv po čase žádoucí tato svornost docíliti se dá, chtěl bezpečný základ k ní položiti svoláváním částečných synod[1]), čili konvokací duchovenstva.

Konvokace byly dvojí: buď celých krajův arcipřištských, kamž svoláni jsou děkanové a farářové veškerých k témuž kraji připsaných okrškův; aneb konvokace okrškův děkanských, při kterých se toliko duchovní správcové jediného distriktu neb děkanství dohromady sešli.

Již v dřívějších dobách za vlády administrátorův se konvokace často v Čechách konávaly; tak čteme o konvokaci arcipřištství Žateckého r. 1546 a 1547, Plzeňského 1547[2]). Za vlády Antonína z Mohelnice každého roku se konvokace konaly[3]) a sice buď takové, při nichž arcibiskup sám osobně byl přítomen aneb obyčejné, jež řídil arcipřišt aneb děkan. Nadto ve zvláštních případech konala se ať tak díme jenerální či valná konvokace v Praze, ku které se veškeři arcipřištové a děkanové z celých Čech dostaviti museli, aby velepastýř s nimi v poradu vešel a rozkazy své jim oznámil. Tak na př. hned r. 1564 svolal do Prahy v dubnu všecky

[1]) Arcibiskup sám je zove: synodi *particulares*. (Viz dodatek č. 15. dd. 21. Jul. 1568. Rdmo Nuncio).

[2]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 33. 40. 79. 71.

[3]) Nec est annus unicus praeteritus, dí arcibiskup r. 1568, quo vel per me, vel per vicarios illas (synodos particulares) intermiserim. (Viz dodatek č. 15. dd. 21. Jul. 1568 ad Nuncium).

arcipřišty a děkany[1]), aby jim tak nazvané reformační artikule sdělil[2]) a plnění předpisův sněmu Tridentského na srdce vložil.

Hlavním účelem, jejž arcibiskup konvokacemi dosáhnouti chtěl, byla náprava kněžského života jakož i bedlivé zachovávání církevních zákonů a předpisů týkajících se liturgie a duchovní správy. Ješto ale velká část duchovenstva značného provinění v těchto věcech si vědoma byla a přísnost arcibiskupa jim nepohodlí působila, zdráhali se nejedni ku konvokacím přicházeti. R. 1566 přijel arcibiskup sám dne 13. května z Karlovar do Plzně, „neohledajíc se na žádné deště neb rozvodnění“ a duchovenstvu v konvokaci shromážděnému vůli svou oznámil. Ale z patronátu p. Zdeňka ze Šternberka tři farářové se nedostavili, a tudíž je arcibiskup do Prahy k sobě povolal, aby se zodpovídali.[3]). Podobných stížností, že kněží se konvokacím vyhýbají, velký počet se ve zprávách od děkanův i arcipřištův zasílaných nachází. Mnozí v dobách uprázdnění prestolu arcibiskupského jakémusi volnému, ano nevázanému životu byli uvykli a domnívali se, že i nyní neposlušností svou dobré úmysly arcibiskupa svého zmaří; byloť jednání takové ovšem na škodu jich vlastní jakož i na ujmu stádce jim svěřeného[4]); leč Antonín žádnými překážkami od započatého díla odstrašiti se nedal a které dobrotou i vlídností získati nemohl, ty hrozbami a tresty k lepšímu životu donucoval.

Doposud máme jeden konvokační dekret, kterýmž arcibiskup svolává duchovenstvo arcipřištství Bechyňského[5]) ke schůzi čili konvokaci krajinské do Krumlova; zejmena mělo se tam sjíti duchovenstvo ze čtyř děkanství: Doudlebského, Volyňského, Prachinského a Bozenského; arcibiskup tam přibyl s officialem Albínem nic nedbaje velikého nebezpečí morové nákazy[6]), která v témž roce v Čechách zuřila. Ve svolávacím dekretu poukazuje k instrukci

[1]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 378—9. 380.
[2]) *Dudík*, Statuten der Diöcese Olmütz pg. 4.
[3]) Liber Missiv. 1564—67. fol. 194. dd. 7. června 1566.
[4]) *Procházka* M., život bl. Jana Sarkandra pg. 353.
[5]) Ke dni 24. Novembris 1570. (Recepta v archivu arcibiskupa Pražsk.)
[6]) Již r. 1569 se mor v Čechách rozšířil s takovou prudkostí, že na př. jedině v městě Chomutově *1500 lidí* zemřelo. (Miss. cath. 1565—70. fol. 212. dd. 23. März. 1569.)

(nazýváť ji „constitutiones piae“), jižto předtím duchovenstvu rozeslal a která zejmena vyměřovala spůsob, jehož se šetřiti má při rozdávání sv. svátostí. Mimo to odvolává se na artikule jakési, kterých official jmenem arcibiskupovým děkanům všech okresův rozeslal. Také vybízí děkany i arcipřišta, aby mu předložili seznam kollátorů, k jichž praesentaci každá fara přisluší. Posléze pak všechněch kněží vybízí, aby pilně o zřízení škol pečovali a sami také z přebytku příjmův nějakou částku k vydržování škol věnovali.

Plzeňský arcipřišt ohlásil v konvokaci r. 1566 jakýsi mandát císařský a mimo to nařízení arcibiskupské, aby se všady konaly modlitby na vyprošení vítězství proti Turkům[1]). Oboje nařízení v celých Čechách při konvokacích k témuž cíli svolaných se prohlásilo.

Ješto ve mnohých okresích se nalezali kněží vzdorovití a neposlušní, kteříž konvokacím neradi obcovali, nařídil arcibiskup, aby pod pokutou exkommunikace či klatby církevní každý beneficiat se osobně ku konvokaci dostavil; tudíž předepsáno bylo, aby každý farář podepsal pozvání ku konvokaci, by se později planými výmluvami krýti nemohli. Zajímavo jest čísti rozličné poznámky, jež poslušní i neposlušní kněží k podpisu svému přidávali. Tak na př. když r. 1566 děkan hrabství Kladského (Glatz) z rozkazu arcibiskupova svolal do Kladska (města) konvokaci, podepsali se na pozvání[2]) farářové počtem 20, z nichž někteří toto připsali: „Praesens mandatum vidi et legi et sum pollicitus obedientiam praestare“; aneb: „promitto me fore obedientem“; opět jiný: „executio facta est per me N.“; zase jiný: „promitto me venturum in praesentem diem“; většina z kněží napsali jenom:

[1]) Konalyť se toho roku obecné přípravy k *turecké* válce. Arcivévoda Ferdinand rozkázal dne 1. března 1566 na místě císařově, aby se v *českém* jazyku vytiskly mandáty, jimiž by obecný lid povzbuzen byl ku kajicnému životu a k modlitbám, aby Bůh vojům křesťanským popřál vítězství nad sveřepým Turkem. (Miss. 1565—70. fol. 34.) Zbrojení ono vyžadovalo značných obětí peněžitých, k nimž i duchovenstvo přispívalo.

[2]) Convocatio omnium parochorum e districtu *Glacensi* per decanum Glacensem Joannem Kirsten dd. 12. Januar. 1566. (V arch. arcib. Praž. Fasc. I. l. A.)

„vidi et perlegi“ anebo „subscripsi“. Jeden farář slíbil sice, že vše splní, na čem se děkan a bratří usnesou, omlouval se však, že pro vysoké stáří své ani pěšky, ani koňmo aneb na voze se do Kladského města odebrati nemůže.

Nad míru poučná jest obšírná zpráva o konvokaci dvou okršků či děkanství: Třebenického a Řípského, kteráž se konala v Libochovicích 18. září 1570. Předsedou od arcibiskupa delegovaným byl děkan Litoměřické kollegiatní kapitoly, Bartoloměj Pičín[1]). V děkanství Třebenickém bylo jenom 8 farních beneficií osazeno, 12 uprázdněno! V děkanství Řípském 11 far mělo v tom roce faráře neb administrátory od církve ustanovené; jedna fara byla uprázdněna, některé se v rukou sektářů nacházely. Z té příčiny žádá děkan Litoměřický, aby arcibiskup všech prostředků se uchopil, by sektářové z far katolických byli vypuzeni; připomínaje, že by už mnohem lépe se církvi dařiti mohlo, kdyby časté sváry a různice mezi duchovenstvem, jimiž se v církvi velké pohoršení děje, konečně vymizely[2]). O mravném stavu duchovenstva obou děkanství nedává Litoměřický děkan zprávu příznivou; poklesky rozmanitého druhu až dosavad byly u nejedněch kněží v obyčeji, náhledy bludné tu i tam k učení křesťanskému přiměšovány.

Arcibiskup sám konal v květnu 1566 v Bilíně konvokaci čtyř děkanství: Třebenického, Řípského, Bilínského a Mostského[3]). Dne 15. března 1569 byl při konvokaci v městě Budyni. Roku 1570 dne 15. září byl též osobně přítomen v konvokaci několika děkanství v Mostě konané[4]). V říjnu 1570 svoláno bylo duchovenstvo arcipřištství Plzeňského a Týnského, pak děkanství Tachovského a Podbořského do Plzně, kamž Antonín osobně přijeti

[1]) Bartholomaeus *Piczin*, decanus s. Stephani Litomericii ad Antonium dd. 8. Octob. 1570. (Recepta v arch. arcib. Pražsk.)

[2]) „Status ecclesiae . . jam ruinam minatur, idque propter nostras differentias, lites, dissensiones, jurgia, iras, clandestina odia et vindictae cupiditates. Nam quot capita, tot sensus. Disparibus bobus raro trahitur currus.“ (l. c.)

[3]) Miss. cath. 1566—67. fol. 207. (v arch. arcib. Pražsk.)

[4]) Odtud zamýšlel Antonín přímo k *Libochovické* konvokaci osobně jeti, byl však od místodržících v nutné příčině do Prahy povolán a tudíž děkana Litoměřického na svém místě k dotčené konvokaci vyslal. (Viz v dodatku č. 27. dd. 2. Sept. 1570. Miss. germ. 1569—71. fol. 150. dd. 17. Sept. 1570.)

nemohl. Tudíž vyslal probošta dr. Skribonia a officiála dr. Albína co plnomocníky své k dotčené konvokaci. — R. 1572 řídil arcibiskup osobně konvokaci děkanství Oustského, Budínského a Mostského, konanou 17. června v Litoměřicích. Ke dni 10. listop. 1572 povolal děkany Mostského, Oustského a Kadanského i s farářem v Oustí v důležité příčině k sobě do Prahy[1]). Roku 1573 svolal konvokaci ke dni 8. dubna do Plzně; mimo arcipřišta Plzeňského také Horšovo-Týnský arcipřišt a děkan Tachovský s podřízeným duchovenstvem se do Plzně dostaviti měli. Následujícího r. 1574 přijel arcibiskup do Bilína a dne 11. července nový chrám tam posvětil, načež konal konvokaci děkanství Mostského, Bilínského, Kadaňského a Oustského[2]). Také ve Strakonicích zamýšlel arcibiskup téhož roku sám v konvokaci kněžstva se súčastniti; jelikož ale musel zůstati v Praze za příčinou důležitých jednání s komisary císařskými, ustanovil arcibiskup dne 23. srpna 1574 probošta Jindřicha Skribonia jakož i svého kancléře doktora Andresa co plnomocníky a komisaře své, kteřížby konvokaci Strakonickou držíce „pokudžby kde jaké nedostatky, cožby se na ujmu a zmenšení cti a chvály božské i také k pohoršení obecného lidu vztahovalo, býti seznali, v lepší spůsob a řád uvedli[3])“.

Přítomnost arcibiskupa neb zástupcův jeho při konvokaci byla sama sebou už vydatnou částí visitace, jak ji sněm Tridentský na základě starších předpisů církevních poznovu biskupům na mysl vložil. Nicméně i visitaci v běžném téhož slova významu sám podle možnosti své začasté v diecési konal, svátost biřmování věřícím udíleje; když ale sám visitovati nemohl, skrze děkany a arcipřišty visitaci vykonávati dával. Mimo to podotknouti sluší, že v konvokacích kněžstva dobré i chybné stránky pastýřův a neméně

[1]) Miss. germ. 1569—71. v dodatku č. 28. dd. 15. Oct. 1570. Miss. lat. et germ. 1572—76. fol. 10. v dodatku č. 32. dd. 12. Junii 1572. — fol. 43. dd. 5. Nov. 1572.

[2]) Miss. cath. 1572—76. fol. 92. 192. dd. 21. Martii et 23. Junii.

[3]) Missivae boh. 1571—80. fol. 51. dd. 23. srpna 1574 (v arch. arcib. Pražsk.) — Vůbec říci lze, že tyto konvokace duchovenstva staly se, ať tak díme, veřejnou *stolicí soudnou*, ve kteréž zákony církevní vždy poznovu v mysl vštěpovány a poklesky přítomných i nepřítomných kněží od pravomocné autority církevní kárány bývaly.

7*

i osadníkův rychleji na jevo vycházely, než se to při visitaci v dnešním slova toho významu děje; a protož měl také velepastýř mnohonásobnou příležitost, ihned na místě svému karatelskému a soudcovskému úřadu zjednati platného průchodu.

Ačkoli pak arcibiskup s největší obezřelostí při konvokacích i visitacích dotčených si počínal, hleděli nicméně nepřátelé církve katolické, spolehajíce v přízeň císaře Maximiliana II., překaziti prospěšné toto působení arcibiskupa Pražského. Osočili jej u císaře, že prý v kraji Chebském, Loketském a jiných zamýšlí podniknouti inkvisici a to v čase postním r. 1568. Zaslechnuv o tom Maximilian rozkázal Antonínovi, aby obšírnou zprávu o věci té podal a prozatím od úmyslu inkvisice upustil. Na lichou žalobu dal arcibiskup ihned listem ze dne 1. března 1568 odpověď, ve kteréž osvědčuje, jak velice jej chorobou tělesnou bídně sklíčeného naplnila bolestí zpráva, že protivníci jeho všelijak nemilost císařskou proti němu vzbuditi usilujíce nepravdivých věcí na něho sčítati se neoštídají[1]). „Inkvisice taková (slovy těmi ozývá se arcibiskup před císařem) nikdy mně na mysli netanula, neboť dobře mi povědomo, s jak velikým nebezpečím v některých zemích Evropejských i na těch místech, kdež náboženství katolické vrch drží, byly inkvisice zavedeny a na mnohých místech ještě podnes trvání jejich postrach vzbuzuje[2]). Mám za to, že v Čechách

[1]) Darauf soll ich E. k. M. nicht bergen, dass mir in dem . . gar notoria injuria und Unrecht geschieht, und ist das auf mich von meinen Widersachern, welche in dem und andern keinen Fleiss gespart und sparen, wie sie mich nur bei E. k. M. in Ungnade bringen möchten, fälschlich erdichtet, darum ich, nicht ohne sonder grosses Herzenleid in dieser meiner schweren, langwierigen Krankheit (da ich dann in Gottes Gewalt nun länger denn ein halbes Jahr gar darnieder gelegen und keinem Menschen einiges Leid oder Unbilligkeit . . . nie zugefügt) dasselbe verstanden. (Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 159. dd. 1. März 1568.)

[2]) Denn erstlichen konnte noch vermochte ich dergleichen Inquisition, so mir noch nie in Sinn kommen, ohne sonderliche ansehnliche Handreichung und zeitige Berathschlagung E. k. M durchaus nicht anzustellen noch zu verrichten, dann ich wohl weiss, mit was *grosser Gefahr* Inquisitionen in etlich Ländern Europa, auch an denen Orten, da noch religio catholica steif

není radno podniknouti inkvisici, ješto poměry náboženské toho nikterak nepřipouštějí". V další odpovědi své ukazuje Antonín, jak nesmyslně dotyčná žaloba byla proti němu zdvižena, jelikož kraj Chebský (ve kterémž prý inkvisici zavésti hodlá) ani k arcidiecési Pražské nenáleží, nébrž pod správou biskupa Řezenského stojí. — Ovšem ale připouští metropolita, že se svolením císaře Ferdinanda hned od počátku své vlády svolával kněžstvo v děkanstvích i arcipřištstvích, že káral a trestal co trestu hodno bylo, že ale nikomu tím neukřivdil a nejméně stavům (geschwiegen einigen Reichstande), kteříž se nyní nepravdivými stížnostmi na něho dobývají. Bezpochyby že protivníci arcibiskupa bludně považovali konvokace za inkvisici a tudíž nevědomost jejich a pomatenost se stala příčinou křivé žaloby, kteroužto k císaři vznesli[1]).

Maximilian se prozatím spokojil s ospravedlněním od arcibiskupa zaslaným; jelikož ale v témž r. 1568 měl nové boje s arcibiskupem ohledně synody provincialné, stíhal i napotom podezřivým okem každé hnutí Antonínovo, obzvláště tenkráte, pakli se obával, žeby luteránsky smýšlející stavové některým podniknutím arcibiskupa podrážděni býti mohli. Když tedy se císař dozvěděl, že v listopadu r. 1570 zamýšlí konati visitaci v arcidiecési, dal mu nejvyšším kancléřem panem z Pernštejna vzkázati, aby visitaci odložil k době příhodnější, až prý se císař do zemí koruny České navrátí[2]).

hältet, ihren Anfang genommen und an mehr Orten noch gar sorghaftig bestehen. (l. c.)

[1]) Und ist, allergnädigister Herr, zwischen einer *Inquisition* und dergleichen *Convocation* meiner Priesterschaft gar eine grosse Differenz, welche vielleicht meine Widersacher nicht recht verstehen. (l. c.)

[2]) Nicht darumb . . als das Ir Mt die Visitation nicht pewilligen wirde, alein das I. Mt vermainen, das in I. Mt Peywonen in der Kron Pehem solches fiel pas und merer Rue und weniger darwider Aufleinung wird mögen verricht werden. (Archiv des Prager Konsistorium Lib. I. pg. 61. dd. 16. Nov. 1570.)

3. Pokutování přestupků kněžských.

Podle řádu spravedlností křesťanskou vyměřeného přijde rozdíl činiti mezi poklesky menšími, jichž se někdo z přenáhlení a okamžité zaslepenosti dopustil, a těmi přečiny velkými i pohoršitedlnými, kteréž pouhá zlovůle tvrdošijně na zlé cestě zůstávající působí. Tam u toho začasté dobré slovo, rada, domluva postačí, aby jej ku poznání a napravení viny pohnula; u tohohle však pokuty přísné a strohé zapotřebí bývá, sic jinak mizí všeliká naděje, žeby sobě usmysliti a k činění dobra mysl i srdce své přiložiti mohl.

Dokonalým znatelem lidské povahy v tom ohledu byl náš metropolita Antonín. Ačkoli věděl, že mnozí duchovní už tak velice do zlozvyků a nepravostí zabředli, že pouhé napomenutí při nich bez účinku splyne, nedal se tím přece mýliti a vždy raději užíval mírnosti, nežli ku přísnému trestání přikročil.

Zákony církevními stanoveno jest, aby představený církve dříve předesílal troje aneb kde závažné příčiny ku spěchu pobádají, aspoň jedno napomenutí (admonitio), aby ten, jenž se přečinu dopustil, jej napraviti s to byl; a teprv jestli k nápravě se neměl, budiž pokuta proti němu pronešena.

Tohoto postupu zákonodárstvím církve naznačeného se arcibiskup věrně přidržel. Onť nejednou toliko, nébrž začasté písemně rozeslal a sám při konvokacích ohlásil duchovenstvu pravidla, ježby ohledně liturgie a bezúhonného, příkladného života jim zachovávati slušelo. Již svrchu jsme se zmínili, že hned r. 1564 při nastoupení skutečné vlády v diecési rozeslal „reformační artikule". Také později se několikráte publikace druhu tohoto opakovaly. Arcipřišt Krumlovský oznamuje v březnu 1569 arcibiskupovi, že dekret „de moribus cleri corrigendis" děkanům k archidiakonství témuž přislušejícím, tolikéž farářům k děkanství Doudlebskému[1]) přináležejícím ohlásil a jim „vůli, rozkaz a přísné poručení" arcibiskupa v známost uvedl; faráře pak téhož děkanství Doudlebského k tomu přidržel, že i podepsati i dekretu arcibiskupskému zadosti učiniti připověděti jsou musili[2]). Arcibiskup sám

[1]) Kteréž děkanství arcipřišt *Krumlovský* spravoval.
[2]) Pavel Camillus farář *Krumlovský* k arcibiskupovi dd. 28. Martii 1569. (Recepta v arch. arcib. Pražsk.)

také v listině, jížto svolává konvokaci Bechyňského arcipřištství, dotýká o jakýchsi nařízeních, jež nazývá „constitutiones pias et christianas, sacrae scripturae ac doctrinae catholicae in omnibus et per omnia consonas“; již před několika lety poprvé rozeslal arcibiskup tato nařízení a nyní je poznovu v pamět uvádí a důrazně na vyplnění jejich naléhá, spolu pak trestem exkommunikace, suspense a interdiktu všem, kdož by se jim protivili, vyhrožuje[1].

Jelikož tedy duchovenstvo vědělo, co činiti a jakým spůsobem život svůj uspořádati povinno, nemohli se lichými omluvami krýti, pakli při skutečné visitaci neb konvokaci konané od arcibiskupa neb jeho plnomocníkův pro zlořády své přísného pokárání došli aneb v skutečné trestání vzati byli. Pakliže církevní tresty vinníkem hnuly a jej k upřímnému polepšení přiměly, tuť velepastýř jej zase v společenství církve a duchovního stavu přijal a s otcovskou láskou se mu naklonil. Kdo ale v lehkovážném pohrdání autoritou církevní tak velice poklesnul, že si ani církevních pokut, klatby, suspense a interdiktu pranic nevšímal, ten byl světským ramenem v trestání vzat a do vězení vsazen[2], ve kterémž dle míry svého provinění jakož neméně dle menší neb větší ochoty, s nížto zloskutek napraviti sliboval, týden, 2—4 neděle, někdy však i půl leta, ano i celý rok a pro neobyčejnou tvrdošijnost a neustupnost více let chován býval. Obyčejně arcibiskup sám stanovil dobu, jak dlouho kněz některý v „skutečném trestání“ (slovy těmi přečasto se žalářní trest per euphemismum vyznačuje) držán býti má; začasté však i arcipřištům a děkanům rozsáhlá moc v té věci od arcibiskupa bývala puštěna, tam obzvláště, kde okamžitým zakročením se pohoršení zdvihnouti a vážnost autority církevní zahájiti musela.

[1]) Decretum Archiepiscopi de *convocatione* Cleri 1570 ad diem 24. Novbr. (Recepta v arch. arcib. Pražsk.)

[2]) Jsouť to vlastní slova arcibiskupa v témž decretum de convocatione Cleri, kdež dí: Sub poenis . . . etiam per *brachium saeculare* infligendis, adeo quidem, ut si qui eo levitatis pervenerint, quibus excommunicationis, suspensionis aut interdicti poena vilesceret, timore saltem publicae secularis justitiae a tam nefandae libidinis consuetudine (řeč jest o ženatých knězích) deterreantur.

Zřídka se událo, že proti duchovním správcům v obecenství církve katolické stojícím[1]) žaloba se vznesla za příčinou výtržných neb bludných kázaní. Roku 1565 pokáral arcibiskup faráře Jonáše v Libochovicích, že v kázaních svých „mnohé kacířské a proti ustanovení svaté obecné církve artykule káže a v lid vtrušuje;“ a r. 1566 povolává Martina faráře v Kozlích pro „nekřesťanské učení“ do Prahy, aby se před arcibiskupem neb officiálem jeho zodpovídal.[2])

Maje na paměti přísná nařízení sněmu Tridentského ohledně residence beneficiatů arcibiskup pilně o to dbal, aby nikdo úřad církevní za jakousi sinekuru nepovažoval a aby každý v povolání kněžském ne tak svého pohodlí jako spíše věčné spásy duší sobě svěřených pilen byl. Protož také spravedlivého pokárání neb trestu báti se musel každý, kdo bez náležitého opovědění a arcibiskupského svolení z fary své jinam se hnul aneb na cestu se vydal, osadníky své bez sv. svátostí a bez služeb Božích zanechávaje. Faráře v Habern kárá arcibiskup, že ve třech nedělích jen jedenkráte mši sv. sloužívá a když by měl křtíti, tu že nikdy jej lidé doma nenalezají a protož k jiným farářům sousedním se utíkati musejí. Pro přestupky takové arcibiskup nejprv napomínáním přísným zakročoval,[3]) pak ale i tresty, až i sesazením s beneficia vinníky stíhal.

O tuto povinnost residence arcibiskup nejen při menších beneficiích byl pečliv, ale také při větších prebendách na její plnění naléhal. Proboštství Litoměřické po celých 30 let užívali mužové, kteří nikdy v Litoměřicích nepřebývali; mezi nimi byl biskup Vratislavský, biskup Olomoucký Vilém Prusinovský a dvorní kazatel Cithardus. Když tedy r. 1566 Cithardus zemřel, vznesl ihned arcibiskup Pražský k císaři Maximilianovi II. žádost, aby proboštství po 2 leta uprázdněné zanechal, by z příjmův

[1]) O *sektářských* kněžích tuto řeč není, ješto o nich později jednati budeme.

[2]) Liber Missiv. boh. 1564—67. fol. 89. 191. dd. 13. dubna 1565; 29. května 1566. (v arch. arcib. Pražsk.)

[3]) Viz dopis arcibiskupa k faráři v *Planicích* dd. 3. listop. 1565, k faráři *Všerubskému* dd. 13. března 1566; ad parochum *Comutoviensem* dd. 30. Aug. 1569. (Liber Miss. boh. f. 136. 175. Miss. germ. 1569—71. fol. 36. 50.)

mohly oltáře obnoveny a proboštská budova znovu býti vystavena. Po uplynutí tohoto času budiž (tak žádá Antonín císaře) proboštství uděleno knězi, českého i německého jazyka mocnému, kterýž by stále v Litoměřicích sídlel.[1])

Jiná příčina k úřednímu zakročení a trestání kněží naskytovala se tenkráte, pakli některý mnoho dluhův nadělal a navzdor častému upomínání jich spláceti zanedbával. R. 1566 musel arciděkan Plzeňský faráře Chudenického do vězení dáti vsaditi a neměl jej propouštěti dříve, leč by se s věřitely o dluh urovnal a jim zaplatil.[2])

Ješto arcibiskupovi velice na tom záleželo, aby prostředkem konvokací lepší kázeň mezi duchovenstvem zavedena byla, nemohl toho bez trestu přehlédnouti, pakli někteří kněží bez spravedlivé příčiny k těmto konvokacím přijíti zameškali. V Plzni na př. se 13. května 1566 konala konvokace, kteréž se 9 farářů nesúčastnilo, ač konvokaci arcibiskup sám předsedal. Tudíž Antonín bez meškání ještě v Plzni dal napsati listy, jimiž neposlušné kněze[3]) k sobě do Prahy obeslal, aby se z toho zodpovídali, z jakých příčin nařízení arcibiskupské potupiti se odvážili. Kdo se zákonitými omluvami ospravedlniti nemohl, toho arcibiskup do vězení vsaditi rozkázal. Kdo navzdor citaci se do Prahy nedostavil, byl trestán suspensí.[4])

Byla-li již nepřítomnost v konvokaci trestuhodna, tím více ovšem musely pokutami přísnými stíhány býti zlořády, k jichž odhalení konvokace příležitost poskytla. Nejčastěji žalováni jsou kněží pro podezřelé obcování s ženštinami. Někteří dali se docela veřejně s kuchařkami oddati; jiní všady po jarmarcích a veřejných místech s ženskými choditi a je na kočářích voziti se

[1]) Erzbischof an *Maximilian II.* dd. 5. Novbr 1566. (Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 97.)

[2]) Liber Miss. 1564—67. fol. 194. dd. 7. června 1566.

[3]) Byli to farářové z Benečic, Chudenic, Mejtà, Milče, Mysliva, Nepomuku, Polyně, Zvíkovce a Žinkova. (Lib. miss. 1564—67. fol. 188. dd. 13. května 1566.)

[4]) Farář Carchesius v Mostu byv do Prahy citován neposlechl; arcibiskup vyřknul nad ním „*suspensionem ab officio*“ (zakázav mu vykonávati úřad kněžský) a naposledy jej před sebe obeslal. (Miss. germ. 1569—71. fol. 18. dd. 20. Jul. 1569.)

neostýchali; opět jiní chovali na farách svých cizí manželky a zlé pohoršení tudy mezi osadníky spůsobili.[1]) Jak velmi rozšířeny byly nešváry tyto, můžeme znáti z jediné události, že r. 1570 na Krumlově šest ženatých kněží bylo u vězení držáno, kteříž odtud neměli dříve propuštěni býti, až by se písemně zavázali, že budoucně žen těchto prázni zůstanou.[2]) Také v bílé věži na Hradčanech v Praze seděl ženatý kněz Hans Turgk v studeném sklepení, odkudž na hod Boží vánoční r. 1570 psal arcibiskupovi žádost, aby jej ze žaláře propustil.

Obyčejným trestem kněží se ženskými pohoršitelně obcujících bývalo vězení. Arcibiskup výslovně nařizuje, aby tací děkanové neb faráři, kteří u sebe nepočestné ženštiny přechovávají, vězením pokutováni byli a sice tak dlouho, pokud od arcibiskupa samého další nařízení v té věci učiněno nebude.[3]) Jestli výstupky se zhoršily a nebylo naděje, žeby kněz se napravil, byl nezřídka rozkazem císařským zcela ze země české vypovězen,[4]) aneb ortelem arcibiskupským k doživotnému vězení v některém klášteře odsouzen.[5])

Dříve nežli některý ženatý neb jinakou vinou stížený kněz z vězení byl propuštěn, musel vlastnoruční zápis učiniti, v němž se arcibiskupovi zavázal, že nikdy se podobného poklesku více nedopustí a že se ve všem vůli svého velepastýře podrobuje.[6]) Což aby tím jistěji se stalo, museli někteří (obyčejně čtyři) rukojmové společnou a nerozdílnou rukou za něho slíbiti pod propadením peněžité pokuty do kanceláře arcibiskupské.[7]) Když ně-

[1]) Viz Bartholomaei *Piczin*, decani Litomer. ad Antonium 8. Oct. 1570. (Recepta MS. arch. arcib. Praž.)

[2]) Th. *Albinus* Officialis ad Antonium dd. 10. Sept. 1570. (Recepta MS.)

[3]) Decretum de *convocatione* Cleri 1570 ad diem 24. Nov. (Recepta).

[4]) Ku př. farář v *Kolovči*, kněž Jiřík Chromý; viz Miss. boh. 1571—80. fol. 17. dd. 18. pros. 1573.

[5]) Tak farář *Droužkovický* (viz Miss. germ. 1569—71. fol. 216. dd. 19. Febr. 1571.)

[6]) Srovn. zápis Simeona Submontana, faráře v *Trmicích* dd. 6. Julii 1565. (Recepta v arch. arcib. Praž.)

[7]) Kněz Bartoloměj, farář *Hostomický*, na takový závazek propuštěn dne 8. července 1565. (Recepta v arch. arcib. Praž.)

který z vězení propuštěný farář navzdor zápisu svému přece předešlou kuchařku zase k sobě přijal, musel pokutu 100 kop míš. složiti.

Vězňové, kteříž nebyli příliš velkými přečiny stíženi, začasté obdrželi od arcibiskupa povolení, aby o větších slavnostech, zejmena o hodech Božích velkonočních neb svatodušních se na několik dní mohli odebrati do osady své a tam služby Boží konati, načež se opět do žaláře navrátili. I řeholníkům uvězněným se takové dovolení udílelo.[1])

Nemalé pohoršení dávali někteří kněží svým pijáctvím a jinými toho druhu výstřednostmi. R. 1566 rozkázal arcibiskup děkanu Kadaňskému, aby podal zprávu o faráři v Trubčicích, kterýž obžalován jest, že přes půlnoc v hospodách se zdržuje a mečem opásán chodí,[2]) také při konvokacích častěji stěžují sobě arcipřištové a děkanové, že se kněží nemírnému pití oddávají, odkudž hádky a různice ku pohoršení jiných lidí vznikají. Pročež i arcibiskup v často zmíněném decretum convocationis kněžstvo napomíná, aby se pijáctví a všelikého obcování s lidmi nemírnosti oddanými vystříhali.[3])

I přikázání církevního ohledně postu nebyli všickni kněží vždy pamětlivi.[4]) Děkany místo povinné úcty a poslušnosti někteří faráři nadávkami a vzdory svými uráželi. Proti výslovnému rozkazu císařskému i církevnímu dal farář sv. Štěpánský v Praze r. 1572 tisknouti knihy bez vědomí a povolení arcibiskupa; pro tu příčinu ihned dán jest do vězení.[5])

Také v ohledu liturgickém někdy (ač zřídka) se přestupky církevních pravidel udály a tudíž stížnosti proti kněžím se vznášely. Farář Bukovnický r. 1567 připustil Joachima jahna k

[1]) Liber Miss. 1564—67. fol. 101. dd. 19. června 1565. — Miss. germ. dd. 16. Maji 1567.
[2]) Miss. germ. 1566—67. fol. 118.
[3]) Ut mores suos corrigant, in absentia viventes a *compotationibus* et conversatione hominum ebriorum diligenter caveant.
[4]) Děkan *Budyňský* r. 1568 v pátek (v den sv. Máří Magdaleny) byl v Roudnici; i ač ryb dostati mohl, požíval kapouny a velké pohoršení tudy veřejně spůsobil. (Recepta dd. 8. Oct. 1570.)
[5]) Supplikací 1571—1616. fol. 28. v květnu 1572. (MS. archiep. arch.)

vykonávání úřadu kněžského, pročež ku přísnému zodpovídání pohnán.[1]) Ve Vrchním Schwedldorfu (v hrabství Kladském) dal farář Michal proti paní Anně, vdově po Adamu Abstatzovi z Šliků „šturmem zvoniti;" mimo to se zdráhal mrtvá těla (snad že mu poplatek štolový nebyl vyplacen) pochovati a nechal několik mrtvol nepohřbených na hřbitově ležeti.[2]) V Litoměřicích a Budějovicích přihodilo se, že kněží katoličtí k hrobu doprovodili a s obřady církevními pohřbili těla protestantův, což arcibiskup přísně pokárati a pro budoucnost zakázati neopomenul;[3]) jelikož se farář vymlouval tím, že mu od protestantů výhrůžky byly činěny, tak že se obávati musel všeobecného zbouření, kdyby žádosti jejich nebyl vyhověl, odpovídá arcibiskup, že se v městě katolickém zajisté žádných nepokojův obávati nemusel, a že by ovšem magistrát Budějovický nebyl připustil, aby ti, s nimiž katolíci nemají obcování v životě, po smrti s nimi na jednom místě pohřebeni byli. — Děkan Budyňský r. 1570 jest dán v obžalobu, že tak nazvanou maturu čí ranní mši sv. českým jazykem zpíval a také faráře Račiněvského k tomu donutil, aby epištolu i evangelium o nedělích a svátcích zpíval v řeči české; farář Havraňský zase kárán proto, že zdráhal se věřícím jinak posluhovati velebnou Svátostí, leč pod obojí spůsobou.[4])

Časem i to se přihodilo, že kněží arcidiecése Pražské, uhnouti se chtíce pokutě zasloužené do jiných zemí sousedních se utekli. Takovým spůsobem kněží Petr Peristerius, official arcibiskupův a Urban děkan kapitolní v Staré Boleslavi[5]) r. 1568 se uchýlili pod správu biskupa Olomúckého. Tam i kněz Frankeš, kaplan Staroboleslavský r. 1570 se utéci chtěl, z čehož jej Antonín arcibiskup pod pokutou exkomunikace varuje připomínaje mu, že písemný závazek učinil, podle kterého až do sv. Jiří

[1]) Liber Miss. 1564—67. fol. 244. dd. 15. března 1567.

[2]) Miss. german. 1569—71. fol. 67. dd. 11. Jan. 1570.

[3]) Miss. germ. 1569—71. fol. 145. dd. 28. Aug. 1870. — fol. 196. dd. 2. Jan. 1571.

[4]) Barth. *Piczin* de convocatione Libochovicii, 8. Oct. 1570. (Recepta.)

[5]) Probošt Scribonius arcibiskupovi o děkanu Boleslavském oznamuje, že v noci potají uprchnul a věci své na osmi vozích nákladních do *Moravy* převézti dal. (Recepta dd. 24. Martii 1568.)

1571 v Boleslavi zůstati připověděl; proboštovi Boleslavskému pak arcibiskup rozkázal, aby Frankeše ihned v okovech do Prahy dopravil, jestliby rozpustilého života svého nezanechal aneb poznovu útěk obmýšlel.[1]) Vikarista Vít, jenž při velechrámě Pražském ustanoven byl, o masopustních dnech odešel, za tři dni opět se navrátil i byl dán do vězení; ale odtud propuštěn jsa uprchnul i s kuchařkou, kam? nikdo nevěděl.

Křižovník Aquinus, farář v Chlumu Marianském (Maria-Kulmberg) byl r. 1567 obžalován, že se opilstvím a obcováním s podezřelými ženštinami těžce provinil a velké pohoršení v osadě své spůsobil, a že z Königsberku vedl křesťanské procesí, maje na sobě dlouhý kožich uherský a mečem jsa ozbrojen[2]). Byv od arcibiskupa k zodpovídání pohnán nechtěl se k takovým skutkům znáti, ale raději žádal, aby pro uvarování dalšího nabíhání neb obtíží jej arcibiskup do diecése Bamberské v sousedním Bavorsku propustil a jej „pochvalným“ vysvědčením na cestu opatřil. — Jiného kněze, Jakoba Scholze, faráře v Schösslu, dal arcibiskup pro pohoršlivý život strestati vězením; když ale tento daného slibu nesplniv kuběnu při sobě podržel, propustil jej arcibiskup do diecése Vratislavské.

Někdy se stalo, že ne tak z vlastního popudu, jako spíše vlivem jiných lidí některý kněz na čas z povinnosti své vypadl. Roku 1565 měl v domě svém arcibiskup dvorního kaplana Krištofa Paulini, jemuž matka i bratr častěji přimlouvali, aby se k protestantům přidal, sic jinak že bude otcovského podílu svého zbaven a vyděděn. Ku konci ledna přibyl k němu strýc se schválním poslem, kteřížto i přemluvili jej, že právě v dobu, kdy se arcibiskup spolu s Ferdinandem arciknížetem na Zbraslavi nalezal, podtají dům arcibiskupský opustil. Ale již na cestě litoval spáchaného skutku a prosebným listem se k arcibiskupovi utekl, žádaje za prominutí a hotov jsa i sebe těžší pokutě se ochotně podrobiti[3]).

[1]) Miss. germ. 1569—71. fol. 164. dd. 7. Oct. 1570.

[2]) Dass ich mit gewaptneter Handt im langen ungerischen Pelze so spottlich sollt in der christlichen Procession von Königsperk gegangen. (Recepta dd. 1. Januar. 1567. v arch. arcibiskupa Pražsk.)

[3]) Strýc přinesl list od *matky* Paulinovy: und mir von meiner Mutter ein Schreiben überantwortet (welches ich auch in meiner Schlafkam-

Leč v náhradu za kněze, kteříž z Čech se jinam odebrali, přicházeli někdy zase ze sousedních zemí kněží do českého království. Z Falcka přibyl do Čech kněz Ondřej Hermann[1]) a vypomáhal v Chomútově i nejbližším okolí zvláště v čas morové rány pastýřům duchovním konaje kázaní a přisluhujíc sv. svátostmi. Dozvěděv se o tom Antonín kárá jej, že proti církevnímu řádu bez přivolení biskupa se odvážil vkládati se ve správu duchovní; načež Hermann úpěnlivě arcibiskupa prosí, aby jej muže starého a chorobou navštíveného mezi kněžstvem svým potrpěl. — Jak moudře však jednal arcibiskup, an cizích duchovních k úkonům kněžským ne tak snadno připouštěl, o tom patrný důkaz podán r. 1566, když jakýsi vyběhlý řeholník jmenem Jan Jakubovský z Polska do Čech přibyl a tuto ač nejsa posvěcen úřad kněžský zastával. Týž byl ihned z rozkazu arcibiskupova do vězení dán a odtud po nějakém čase jen pod tou výminkou propuštěn, že se zavázal ve čtyrech nedělích ze země české vyjíti a do svého kláštera v Polsce, kdež professi učinil, se navrátiti, ovšem pak nikdy více neujímati ouřadu kněžského[2]).

Příklady těmito jsme ovšem nevyčerpali veškero soudcovské působení arcipastýře a officialův jeho. Mimo toto ať tak díme trestné řízení bývalo přečasto nutno pořádati a uklízeti rozmíšky, spory a rozepře, jež mezi sebou měli kněží, jakož i rozepře jejich s kollátory a osadníky[3]).

Jedna ze stížností na naše doby přechovaných patrně nám

mer mit Vleiss auf dem Tische habe liegen lassen, damit E. F. Gn. die Ursach meines Abschiedes erfahren möchte) . . . Ist mir, da E. F. Gn. mit ihrer F. Durchl. zu Königssahl gewesen, ein Unglück wiederfharen, welchs mich ganz kleinmutig gemacht, da bin ich aus Eingebung des Teufels dahin bewegt, dass ich consentirt und den folgenden Donnerstag mit ihnen aufgewesen bin. (Recepta dd. 14. Febr. 1565. v arch. arcib.)

1) Týž praví o sobě: Ich bin nun lenger denn *zwanzig* Jar ein armer unwürdiger Diener des Worttes des Herrn Jesu, ich hab aber in diesem Lande noch nie kein Pfarr in der Possess gehabt, sondern stets in der *Pfalz*. (Recepta dd. 16. Jan. 1565.)

2) Recepta dd. 17. Octobr. 1566. (arch. arcib. Pražsk.)

3) Rozepře tyto poslednější nejčastěji týkaly se zadržování duchovenských *příjmův*, a tudíž o nich v jednom z následujících oddílů obzvláště mluviti přijde.

to před oči staví, kterak častokráte v příčinách dosti malicherných aneb takových, které se dnes před obyčejnými soudy světskými vyjednávají, arcibiskup zaneprázdňován býval. Dne 15. března 1569 konal arcibiskup konvokaci kněžstva v Budyni. Po večeři když „J. M. Knížecí (arcibiskup) ráčil jíti do svého pokoje", zůstal děkan Budyňský Jeremiáš Brodenus spolu s proboštem Doxanským a několika jinými v zámku u pana Žďárského. Tu učinil zmínku mezi jinou řečí pan Zibřid Žďárský, že jest bylo v Čechách i v Uhřích dobře, dokudž nebyl vzat od Turků Dolejší Bělehrad, ale jakž jest vzat za krále Vladislava, čím dále vše hůře až do těchto časů že jest, Turek pobral, že málo zůstalo země uherské. K tomu děkan Brodenus řekl, že jest Bělehrad vzat za krále Ludvíka slavné paměti. Pan Žďárský hned děkana vybízel, oč chce s ním vetovati? Děkan řekl: „Oč vy chcete"; a p. Žďárský zase řekl: „Oč vy chcete, pane děkane". I řekl Brodenus: „Líbí-li se vám o sud vína dobrého[1])". A pan Žďárský k tomu řekl: „Jsem-li dobrým Žďárským, chci vám propadnouti na ten sud vína 1000 kop míš. a připovídám vám dáti". Když si to děkan hned osvědčil, řekl p. Žďárský: „A já ještě pravím, jestliže to okážete, že za krále Ludvíka vzat jest, jsem-li dobrým, že vám druhý tisíc kop míš. přidati chci". Na to se rukou dáním jeden druhému zavázali „pod zrádcí", kdoby komu nedostál a své řeči zadosti neučinil a smlouvy nedržel. I přinešena jest hned kronika Hájkova, a tu děkan panu Žďárskému ukázal, že Bělehrad za krále Ludvíka vzat jest leta 1521. — Ale p. Žďárský neměl se tak hned ku zapravení slíbených 2000 kop, vymlouvaje se, že byl v tom okamžení opilý a že tedy slib za neplatný považuje; naproti tomu Jeremiáš Brodenus děkan stál na svém, že sázka při úplné a dobré paměti od p. Žďárského byla učiněna a že jí tedy dodržeti povinen; i žádal tudíž arcibiskupa a jeho officiála, aby jemu poskytli svoji ochranu, by p. Žďárský připovědi své zadost učinil.

[1]) Sud vína nejlepší platil tehdáž 12 kop míšenských (jak Brodenus v listu zaslaném officialovi dr. *Albínovi* sám udává. Viz Recepta v arch. arcib. Pražsk. dd. 13. Januar. 1570.)

VI.

Péče arcibiskupova o dobré mravy křesťanského lidu.

Soudný čtenář přisvědčí nám, díme-li, že jsme o této péči Antonínově vlastně už mluvili v předešlé částce, dotýkající se kázně duchovenstva. Nebo což chtěl apoštolský muž tento neunaveným o bezúhonnost kněžstva usilováním docíliti jiného, než aby věřící ve cnostném životě svých pastýřů co v zrcadle se zhlížejíce sami též vždy více v dobrém prospívali a tudy poznenáhla i jinověrců k návratu do staré církve nabádali?

Muselť zajisté bolestný osten bodati v ušlechtilé srdce Antonínovo, kdykoli pomněl, jak maličké jest ono stádce, které se ještě věrně přidrželo církve katolické. Tu a tam ovšem se nalezaly osady, kteréž s řídkými výminkami samými katolíky byly obydleny. Tak na př. v Čermné (Leukersdorf v Litoměřicku) celá obec se zdvihla r. 1565 proti faráři luteranskému, jehož tam pan Jindřich z Bíny na Plankenštejně byl usadil; i žádali jednomyslně všickni, aby jim arcibiskup Ondřeje Egelthona, katolického kaplana v Krupce (Grauppen) za faráře stvrdil[1]. S druhé strany však došla do Prahy r. 1570 zpráva z Křivoklátu, odkudž p. Oulička z Oulic oznamuje arcibiskupovi, že na gruntech arciknížete Ferdinanda v Panoším Oujezdě (v Rakovnicku) zemřel farář Ondřej; při tom p. Oulička žádá, aby na to místo co nejdříve jiný kněz odeslán byl, „poněvadž v té straně mimo Zbečno žádného kněze pod jednou spůsobou do tří mil není a lid těchto časův velmi rozpustilý jest[2]. V celém kraji Loketském (Elbogen) se r. 1577 toliko 2 fary katolické nalezaly: v Chlumu Marianském a v Königsberku[3].

Na základě autentických zpráv z onoho věku nelze ničeho podstatného namítati proti obyčejnému domnění historikův, že počet všech katolíků v Čechách i na Moravě obnášel asi

[1] Recepta dd. Novbr 1565, z arch. arcib. Pražského.
[2] Recepta v arch. arcib. Pražsk., regest. dd. 13. Febr. 1570.
[3] Concept im Archiv d. böhm. k. k. Statthalterei. R. 109—15. dd. 18. Januar 1577. *Rudolfs II.* Befehl an den Hauptmann im Elbogner Kreise.

jednu třetinu celého obyvatelstva[1]). Toť arci byl počet velmi skrovný a chtěla-li církev úřadu svému apoštolskému zadost činiti, nastávala jí práce nesnadná. Jelikož ale při veškeré neúmorné píli a horlivosti se Antonínovi nezdařilo ještě úplné napravení duchovenské kázně, nebyloť ovšem lze při nekněžích čili věřícím lidu tak záhy pohledávati chvalitebných mravů křesťanských. Pokušení vycházející z tolikerých stran od velmožův proti autoritě církve se osopujících, jakož i zlý příklad od nejedněch kněží poskytovaný musely poznenáhlu i v obecném lidu zviklati spasitelnou kázeň i bázeň, tak že jest se proč diviti, kterak ve mnohých osadách nicméně za oné doby potrvalo smýšlení křesťanské v té míře, že osadníci sami chybných, zhoršitelnými poklesky stížených kněží mezi sebou trpěti nechtěli, nébrž tu arcibiskupa, tu zase místodržících i samého císaře snažně žádali, aby jiným příkladným správcem duší byli opatřeni. Aniž také častého vzdalování se duchovních správců osadníci rádi strpěli, dosti hojných stížností o to vznášejíce k velepastýři, že křesťanský lid pro takovou farářů nepřítomnost bez služeb Božích a bez sv. svátostí hynouti musí.

Smutnou známkou mravní pokleslosti lidu v 16. století jest časté znesvěcování dnů svátečních. Probošt Skribonius psal už r. 1562 do Tridentu o té věci arcibiskupovi a oznámil, že ani v Praze ani na venkově se dnové sváteční náležitě nesvětí; v den 1. května o slavnosti sv. apoštolů Filipa i Jakuba[2]) někteří rolníci nedaleko Prahy orali a na Novém městě Pražském byly v týž den dílny a krámy jako jindy všedního dne otevřeny. Probošt s některými kanovníky se hned odebral k arcivévodovi Ferdinandovi[3]) a ohlásiv jemu dotčené porušení dnů svátečních za ochranu církve a víry křesťanské žádal; nezdá se však, že by mimo pěkné sliby, jimiž se na takové stížnosti obyčejně odpovídalo, nějaké skutečné poručení císařské stran bedlivějšího dnů svátečních zachovávání se bylo stalo. Spíše říci musíme, že z hlavního

[1]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 6. — *Dudík*, Statuten der Diöcese Olmütz pg. 4.

[2]) Tehdáž dnové všech sv. *apoštolů* byli v Čechách svátky zasvěcenými.

[3]) *Henrici* praepositi literae ad Antonium AEpum dd. 4. Maji 1562. (Recepta MS. v arch. arcib. Praž.)

města se tato nevážnost předpisův církevních vždy dále po venkově šířila. Neboť r. 1574 viděl se arcibiskup nucena důtklivé napomenutí učiniti Plzeňské radě městské, že se při městě jejich nezachovávají výroční svátky, „kteréž prvé vždycky i od předkův jejich znamenitě se vší uctivostí, jakž dobrým křesťanům činiti náleží, se zachovávaly." Z dalšího obsahu listu porozuměti můžeme, že arcibiskup už předtím několikráte ústně i „skrz psaní Plzeňským činěné" pro takový přestupek je byl káral, a že tedy znesvěcování svátků již velmi v témž městě se bylo zahnízdilo[1]).

Jinde opět osadníci poznavše, kterak sousedé luteránští po vlastní libosti své si služby Boží zařizují, zkoušeli, zdaliby také katolický farář se jejich libůstkám v náboženských věcech podrobil, jim v kostele zpíval a se choval, jak oni by chtěli a zpověď jakožto věcí zbytečnou je nezaneprazdňoval. Takovým arcibiskup připomínal, aby oni raději živností svých hleděli a v „kollatorství a vyměřování náboženství aby se nevkládali", jelikož farář „jakožto osoba duchovní podle církve sv. bude věděti, jak se v kostele bez jich vyměřování chovati".[2])

Ješto od arcibiskupa byl vydán zákaz, aby se protestanté nepochovávali na hřbitovech katolických, přihodilo se časem, že některý farář se zdráhal pochovati katolíka, který ač bez vlastního provinění nezaopatřen[3]) zemřel. Zejmena se to při Budějovické faře stalo; bratr císařského rady Steinbergra r. 1570 po delší nemoci zemřel; že však před smrtí svatých svátostí nepřijal, tudíž farář nechtěl jej dáti pochovati v chrámě, kdež rodina jeho měla svou kryptu. Arcibiskup ale ku stížnosti rady Steinbergra farářovi rozkázal, aby zesnulého pochoval v chrámě, pakliže nikoli zúmyslně a potupně svátostmi církve neopovrhnul, nébrž jestli se to zcela bez jeho zavinění stalo. Pakliže však byl „suspectus" t. j. pakli někdy k protestantským kazatelům docházel, nařizuje

[1]) Miss. boh. 1571—80. fol. 35. dd. 1. února 1574.

[2]) Viz přípis arcibiskupa k p. *Černínovi z Chudenic*, aby osadní faráři *Dlažkovskému* ničeho nepředpisovali. (Lib. miss. 1564—67. fol. 191. dd. 29. května 1566.)

[3]) V poměrech tehdejších považováno už pouhé faktum, že se některý křesťan nedal zaopatřiti od katolického faráře, za důkaz, že týž jest luteránem.

arcibiskup, aby vně chrámu na hřbitově byl pochován a dovoluje, aby se při pohřbu zvoniti smělo[1]).

V Praze vznikl na jaře r. 1567 nechvalný obyčej druhu zcela obzvláštního, kterýž v tom záležel, že mnozí chudí lidé, když někdo z příbuzenstva jejich zemřel, umrlá těla déle u sebe přechovávali a sem i tam po ulicích se s nimi nosíce na ně žebrali. Nespůsob ten již tak velice se rozšířil, že zpráva o tom až k císaři Maximilianovi došla; k jeho vybídnutí nařídil arcibiskup[2]) Pražanům všech tří měst, aby dáleji „takových neřádův a nočních přechovávání, s tělem umrlým sem i tam se toulání“ více nedopouštěli.

U některých obzvláště rozkasaných lidí dostoupila nezbednost až i té výše, že na posvátném místě, ve chrámě Božím povyk a roztržitost spůsobili, jak se stalo o vigilii Všech Svatých r. 1572 v Staré Boleslavi[3]). Ovšem pak i duchovní správcové od lidí toho druhu nezřídka pohany utrpěli. V Plzni jakýsi Řehoř Vlk dal[4]) na potupu tamějšího arcipřišta a faráře r. 1570 nějaký „pasquil“ na rozích přilepiti a mimo to ještě následujícího r. 1571 proti témuž arcipřištovi důtklivými a hanlivými slovy všetečně se postavil. Následkem toho rozkázal arcibiskup městské radě Plzeňské, aby podle pokuty zřízením zemským na takové hanlivé věci vyměřené téhož Vlka vězením náležitě strestali.

V městě Roudnici r. 1567 měšťan tamější Eliáš Lieb dopustil se přečinu takového, že znamení svatého Kříže veřejně po-

1) Případ tento patrně ukazuje, že se na Antonína nějaká vina nevlídného s *jinověrci* nakládání nijakž sčítati nemůže. Neboť ač se všady věrně přidržel zásad víry a zákonů církve, snažil se přece raději mírností nakloniti mysle těch, kdož mimo církev stáli, než aby nevlídnou příkrostí záhubný žár neblahých roztržek ještě více byl rozdmychoval. — Viz Miss. germ. 1569—71. dd. 12. Octobr. 1570.

2) Liber Miss. 1564—67. fol. 244. dd. 10. března 1567.

3) Missivae lat. et germ. 1572—76. fol. 47. dd. 17. Novbr 1572.

4) Miss. boh. 1571—80. fol. 7. dd. 17. srpna 1571. Arcibiskup praví v listu zaslaném purgmistru a radě *Plzeňské*: Aby on farář poznati mohl, že my nad ním jako loci ordinarius a vy tamquam brachium saecularo ruku držíme, a jiní příklad měli a toho, což by k činění všelikých různic a umenšení obecné svornosti a lásky se vztahovalo, se nedopouštěli.

tupil. Arcibiskup byv od císařských místodržících tázán, jaká pokuta by se pro ten přestupek uložiti měla, tuto odpověď dal: Aby týž Eliáš několik dní byl u vazbě ponechán, pak aby koupil 2 neb tři kusy sukna a to na ošacení lidí chudých; posléze aby o čtveru suchých dnech v kostele klečeti a jistý počet žalmův se modliti byl povinen[1]).

Leč vedle stínu i světlé stránky v náboženském a mravním životě za věku Antonínova se jevily. Především podotknouti dlužno, že úřady císařské víru katolickou kde a jak mohly chránily. Vždyť pak i podle nařízení Maximiliana II. ten obyčej se zachovával, že každý pátek nejprv služby Boží se konaly a processí se drželo, načež teprv páni místodržící do kanceláře se scházeli.[2]) Neméně i mezi lidem obecným dosti upřímných katolíků se nalezalo. Nebylit katoličtí obyvatelé vesměs novotářským učením prosáklí v té míře, aby se byli hanbili za úkony náboženské, kterýmiž se před celým světem co vyznavači katolické víry prokázati mohli. Ku chrámu matky Boží na Pařeze v panství Fridlandském[3]) ode dávna zástupové zbožných katolíkův poutě vykonávali, až teprv asi okolo r. 1570 od úředníka církvi nepříznivého jim takové poutě zabráněny a zahájeny jsou. Jelikož ale důvěra k zmíněnému chrámu Marianskému příliš byla zakotvena v lidu křesťanském, tudíž mnozí „dobří pobožní lidé“ arcibiskupa žádali, aby dotčená pouť zase dopuštěna a při prvnějším zdávna chovaném obyčeji zůstavena byla. Z příčiny té nařídil Antonín úředníkovi na Fridlantě, aby týmž dobrým křesťanským lidem, kteříž tam při svatodušních svátcích 1574 putovati chtí, kostel otevříti dal a služeb Božích jim nezbraňoval.

Ke vzrůstu zbožné mysle českého lidu mimo obyčejné prostředky duchovní správy použil arcibiskup obzvláště jubilejních slavností, jichžto za jeho vlády několikero od papežův Římských oboru katolickému bylo slavně ohlášeno.

Pius V. při svém nastoupení v nejvyšší důstojnost papežskou roku 1566 udělil plnomocné odpustky ve spůsob jubilea. V

[1]) Miss. cath. 1565—70. fol. 141. dd. 14. Novembris 1567.
[2]) Miss. boh. 1564—67. fol. 212. dd. 1566.
[3]) List arcibiskupa k p. Melicharovi Langerovi z Střelic, úředníku na *Fridlantě* dd. 22. května 1574. (Miss. bohem. 1571—80. fol. 44.)

Čechách bylo jubileum to veřejně prohlášeno dekretem ze dne 11. dubna 1566, jejž Antonín arcibiskup veškerým arcipřištům, opatům a děkanům království českého rozeslal nařídiv, aby bez meškání plnomocné odpustky ve všech osadách svého kraje neb okršku a v klášteřích oznámili a věřících ku pravému pokání vybízeli[1]).

Od téhož papeže podruhé bylo prohlášeno jubileum r. 1570; nejvyšší pastýř církve vybízel křesťanský lid ku pravé kajicnosti a k vyprošení vítězství nad sveřepým nepřítelem křesťanstva, Turkem[2]). Také tyto jubilejní odpustky oznámeny jsou v Čechách výnosem arcibiskupa Antonína ze dne 4. června 1570[3]). Znamenitý příklad o tom, jak rozdivným způsobem si toho času nejen laikové, nébrž i nezřídka kněží odpustky tyto jubilejní vykládali a je ve svůj prospěch vyčerpati mínili, podává tato událost. Kněz Jan Knor, byv pro přestupky své vsazen do vězení při kostele sv. Víta v Praze, prosil listem ze dne 14. prosince 1570 arcibiskupa Antonína, aby jej z vězení propustil; odvolával se při tom na jubileum od papeže vydané, „v němž provinění jednomu každému se odpouští". Stěžuje si, že zimu snášeti a hlad trpěti musí, nemaje žádných známých, kteří by mu nějakou podporu poskytli. Slibuje polepšení a žádá k hodům vánočním z vězení propuštěn býti; po svátcích že se opět k trestu dostaví buď v Praze nebo v Plzni aneb u děkana Přeštického[4]).

Nástupce Piův, papež Řehoř XIII. rovněž jak onen hned na začátku svého pontifikátu r. 1572 udělil všem katolickým křesťanům v pravdě kajícím plnomocné odpustky pod názvem jubilea, vybízeje jich, aby se modlili za blahodárný výsledek jeho nad církví vlády, za sjednocení knížat křesťanských jakož i za zdárný prospěch konfederace proti Turkům uzavřené. V Čechách bylo toto jubileum dekretem ze dne 31. srpna 1572 týmž řádem jako obě předešlá věřícímu lidu v známost uvedeno[5]).

1) Miss. germ. 1566—67. fol. 57.

2) Následujícího roku 1571 dobyly voje křesťanské vítězství skvělého nad Tureckým loďstvem u *Lepanta.*

3) Miss. germ. 1569—71. fol. 118. Viz v dodatku č. 25. ze dne 4. Junii 1570.

4) Recepta dd. 14. Dec. 1570.

5) Archiepiscopi Prag. literae ad Abbates, Archidiaconos, Decanos etc. dd. 31. Aug. 1572. Viz v dodatku č. 36. — V jiném

Poslední jubileum za vlády Antonína arcibiskupa bylo od papeže Řehoře prohlášeno roku 1575[1]); v Čechách oznámeno jest listem arcibiskupským ze dne 25. prosince téhož roku[2]).

S nevšední bedlivostí Antonín i o to usiloval, aby svátostný ráz stavu manželského ode všech katolíků v uctivosti byl chován, obzvláště pak aby svědomitě plněna byla prospěšná nařízení, jež sněm Tridentský ohledně manželství a překážek manželských ve 24. sezení ustanovil. Zejmena při každé příležitosti napomínal diecesány své, aby zamezili lehkovážné a „neřádné“ sliby manželské. Plzeňským na př. píše r. 1565, aby synové a dcery jejich, majíce vůli k sv. stavu manželskému přikročiti, takových (jakž obyčej mají) nepořádných slibův se varovali a kromě jednoho manžela mnohým se nezavazovali, tolikéž i mládenci aby se tak chovali. Spolu rozkázal, aby jistá Kateřina Matiášova, kteráž majíc už dokonalý slib k stavu manželskému s Bartolomějem Woldanem, nyní opět s Tomášem Krásným v jiný slib vkročila, vězením byla strestána[3]).

Dispense od překážek manželských udílel Antonín z důležitých příčin ve 3. a 4. stupni příbuzenstva z vlastní moci[4]); v bližších stupních zasílal žádosti o prominutí překážek do Říma, odkudž v jednom takovém případě r. 1566 odpověď obdržel, že apoštolská Stolice v 1. stupni švakrovství (affinitatis)[5]) žádných dispensí neudílí[6]).

listu arcibiskupském ze dne 1. září 1572 rozkazuje se děkanovi kapitoly *Litoměřické* jakož i kazateli německému, aby dotčenou bullu v Litoměřicích s kazatelny ohlásili a její obsah vysvětlili. (Miss. lat. et germ. 1572—76. fol. 20.)

[1]) Byloť to *občasné* jubileum, jakéž dle nařízení Pavla II. (z r. 1470) se v každém století vždy po uplynutí *25 let* konati mělo a dosavad koná (*Alzog* Univ. K. Gesch. 8. Aufl. II. pg. 136.)

[2]) Miss. Cath. 1572—76. dd. 25. Decbr 1575.

[3]) Lib. Miss. 1564—67. fol. 70. dd. 24. ledna 1565. — Jiné případy tamtéž fol. 95. dd. 11. května 1565.

[4]) „Aus *erzbischöflicher Macht*,“ dí arcibiskup dd. 9. Nov. 1566. (Miss. germ. 1566—67. fol. 145). Za našeho času i tento 3. stupeň papeži jest reservován.

[5]) Aby ku př. vdovec si mohl vzíti sestru po sestře za manželku. (Miss. germ. 1566—67. fol. 165. dd. 12. Dec. 1566.)

[6]) Později apoštolská Stolice od této původní přísnosti ovšem ustoupila.

Soudní řízení v záležitostech manželských dal arcibiskup skrze officiála svého neb na venkově skrze arcipřišty (úřad arcipřištský někdy zván „Consistorium") aneb i děkany konati. Nikdy toho netrpěl, aby některý úřad světský neb městský magistrát soudcovskou moc u věcech manželských sobě osobovati směl. Roku 1567 přísně za to pokáral radu horního města Jáchymova, že v jisté rozepři manželské zapověděli stranám do Prahy před arcibiskupa se dostaviti; mělo-li by se něco takového opět státi, musel by arcibiskup vznésti dotyčnou stížnost k samému císaři.

Ale ani při arcipřištech a děkanech nebylo nějaké pochybení proti právu církevnímu tak snadno od arcibiskupa přehlídnuto. Arcipřištovi Horšovotýnskému r. 1566 vytýká, že nález u věci manželské jakéhosi Pavla Pelliona učinil proti právu v den sv. Apolináryše, kterémuž jest chrám Horšovo-Týnský zasvěcen; v den výroční pouti chrámové však nález právní vynesen býti nesmí[1]). Pročež pod pokutou exkomunikace jemu poroučí, aby nápravu toho neplatného rozsudku svého bez meškání učinil. — Děkan Budějovický v jisté rozepři r. 1570 týkající se slibu manželského odvážil se výrok od arcibiskupské první stolice soudné učiněný poněkud změniti. Z toho jej arcibiskup nemálo kárá vytýkaje, že aspoň tolik z církevního práva znáti mohl, že nebyl oprávněn měniti nálezu biskupského. Leč chtějí-li se strany z rozsudku arcibiskupského odvolati k druhé instanci, nařídiž jim děkan, aby appelaci svou zadali u biskupa Olomúckého, kterýž k tomu cíli od papeže co jeho subdelegát a komisař náležitou pravomocí jest opatřen[2]).

V týchž Budějovicích stala se rozepře mezi dvěma snoubenci a byla výrokem arcibiskupské stolice soudní rozhodnuta 7. listopadu 1569. Strany výrokem tím dotknuté teprv po uplynutí asi 8 měsíců zadaly appelaci k druhé instanci; o čemž arcibiskup se dozvěděv je poučuje, že nechavše projíti lhůtu neprodlužnou 10 dnův, kterouž zákony církevní k ohlášení appelace stanoví, vyko-

[1]) Miss. germ. 1566—67. fol. 189. dd. 7. März 1567. — Tamtéž fol. 110. dd. 10. Aug. 1566.

[2]) Arcibiskup nařizuje o *appellaci*: Ut appellationem suam coram Rdsmo D. Episcopo Olomucensi, tanquam summi Pontificis in hoc negotio destinato subdelegato et Commissario prosequatur. (Miss. germ. 1569—71. fol. 165. dd. 9. Oct. 1570.)

nati musejí rozsudek od arcibiskupa vynesený a to pod propadením zaručené sumy 500 kop míš.[1]).

Na vzdor veliké bedlivosti, s jakouž Antonín svátost stavu manželského chránil, některý odvážlivec přece ze zákonů církevních posměch sobě ztropiti se neoštídal. Roku 1574 pan Krištof Markvart z Hrádku v příbuzenstva stupni zapovězeném uzavřel sňatek manželský, i ač o dispens nikoho dříve nežádal, honosil se nicméně, že prý mu arcibiskup Pražský na místě papežově ku sňatku dovolení dal a za to 300 kop přijav papeži do Říma odeslal. Když takové řeči původem Markvartovým nejen v kraji Plzeňském, nébrž i v okolí Pražském zhusta proskakovaly, arcibiskup jemu otcovskou domluvu učiniv jej napomenul, aby lživých zpráv těch mluviti a rozsívati přestal[2]).

Bludné nauky netoliko slovem a kázaním ústným, nébrž i písmem, tištěnými traktáty, knihami a potupnými obrazy v 16. století se šířily. Obzvláště z Norimberka záhubné spisy v jazyku českém i německém tištěné v hojném počtu se do české země zasílaly a mezi lidem roztrušovaly; z kteréžto příčiny podle návrhu a žádosti kapitoly Pražské (u sv. Víta) se na zemském sněmu r. 1547 usnešení stalo, aby v Čechách toliko v Praze a v Plzni se knihy tisknouti směly a ty aby prvé osobám od císaře k tomu určeným (komisary těmi byli administrátoři arcibiskupství, jimž několik úředníkův světských přidáno) k přehlédnutí podány byly. Norimberským knihtiskařům však od císaře zápověď učiněna, aby českých kněh netiskli a žádných spisův do Čech neposílali[3]). O zachování tohoto předpisu pilně se dbalo, tak sice, že r. 1549 jistý obchodník, kterýž v Praze hanlivé obrázky, knížky a těm podobné věci prodával, z rozkazu císaře Ferdinanda[4]) dne 9.

[1]) Erzbischof Antonius an den Pfarrer zum böhmischen *Budweiss* dd. 29. Dzbr 1570. (Miss. germ. 1569—71. fol. 193.)

[2]) List Antonína k p. *Markvartovi* dd. 13. března 1574. (Miss. boh. 1571—80. fol. 37.)

[3]) Viz *Borový*, Akta kons. katol. pg. 62—63.

[4]) *Beckovský*, Poselkyně II. pg. 218. Týž historik vypravuje, že mimo to u všech „handlířův a kněhtiščův krámy se přehledaly, zdaliž by co takového zapověděného měli, aby podobnou pokutou trestáni byli.“

února z hradu Pražského skrze všechna tři města Pražská byl vymrskán.

Hned při došednutí Antonína na prestol arcibiskupský v Praze bylo mu od císaře Ferdinanda obzvláště poručeno, aby bedlivé zření a péči měl z strany knihařův a osob těch, kteříž v městech Pražských knihy tisknou a prodávají, aby „bez ohledání, uvážení a jistého povolení“ arcibiskupského žádné knihy se netiskly ani neprodávaly[1]). Antonín Mohelnický dobře na mysli uváživ, jak mnoho škodlivého mezi lidem křesťanským špatné spisy způsobiti mohou, podle tohoto císařského rozkazu a práva jemu uděleného přísně nad impresory bděl, a již r. 1564 dozvěděv se, že některé traktáty, kteréžby „dostatečného korrigování a opravení potřebovaly“, bez povolení jeho jsou v Praze vytisknuty a se veřejně prodávají, uvedl dotčený rozkaz císařský všem třem městům Pražským opět ve známost za to požádav, aby všem impresorům a knihařům poručeno bylo, by se podle rozkazu císařského poslušně zachovali.[2])

Nařízení tohoto nedbaje dal r. 1565 impresor Šebestian Oks, měštěnín Pražský nějaké básně a lživé noviny o Maltě vytisknouti bez arcibiskupského povolení[3]). Za tou příčinou k rozkazu téhož arcibiskupa dán jest do vězení na Starém Městě Pražském.

Přes to vše ale impresoři Pražští spolehajíce na smýšlení Maximiliana císaře (protestantům příznivé) nepřestali knihy potupné a traktáty imprimovati. Taktéž z Norimberka všelijaké knihy, traktáty a zvláště „biblí české v Norberce tištěné, jimiž se řeč česká falšovati a v jiný rozum vykládati by měla“ do země české se vozily. Z těch příčin vznesl arcibiskup Pražský dne 13. března 1567 žádost k císaři, aby rozkaz od Ferdinanda císaře slavné pa-

[1]) *Borový*, Akta konsist. katol. pg. 384. 386.

[2]) Slova arcibiskupova o tom svědčí, že upřímně pečliv byl slávy *českého národa*; onť Pražanům píše: I poněvadž pak takové jejich (t. j. impresorův) předsevzetí netoliko proti jistému poručení a nařízení J. M. C., ale i k nemalému posměchu *národu našemu Českému* takové nepořádné a nedostatečné knihy a traktáty tisknouti a prodávati při jiných lidech, kteřížto kupují, zvláště cizozemcům býti chce; vás v tom napomínajíce atd. (l. c. pg. 386.)

[3]) Lib. Miss. boh. 1564—67. fol. 125. dd. 18. září 1565.

měti ohledně impresorů vydaný byl nyní zase obnoven. Žádosti té ochotně vyhověl Maximilian II. rozeslav po Čechách otevřené mandáty, jimiž zakázal knihy neb traktáty z Norberka do Čech voziti, Norberčanům pak impresi českou úplně zastaviti poručil. Impresorům Pražským tisknutí kněh, „aby jim od cizích chlíb z rukou brán nebyl“, sice povolil, při tom však přísně nařídil, aby bez vědomí arcibiskupa nic netiskli, nýbrž coby tisknouti chtěli, jemu prvé k přehlédnutí podávali. Pan arcibiskup že má císařské poručení, jak impresory v tom rozděliti, aby chudí podlé bohatých také živnost svou provozovati mohli. Co se biblí české znova tištění dotýče, Jiříku Melantrichovi z Aventýnu císař privilegium k tisknutí jejímu udělil s tou výminkou, aby prvé než tisknuta bude, od arcibiskupa neb kohož by on k tomu zřídil, byla přehlídnuta a korrigována. Kdyžby ale některý impresor bez povolení arcibiskupského něco tiskl, to všecko má býti pobráno a impressí témuž impresoru ihned zastavena[1]). O tom všem dal císař vědomost arcibiskupu Antonínovi a impresorům dvěma recessy ze dne 26. dubna 1567.

Brzy však ani tohoto přísného mandátu císařského impresoři si nevšímali, dosti spisův a traktátův bez vědomí arcibiskupa Pražského tisknouce. Pročež Maximilian zase dne 30. května r. 1570 rozkaz svůj obnovil a impresorům pod uvarováním hněvu a přísného skutečného trestání nařídil, aby ničeho netiskli, cožby od arcibiskupa prvé přehlídnuto nebylo[2]).

Roku 1573 dal arcibiskup společně s pánem z Rožmberka, nejvyšším purkrabím Pražským, u Melantrycha tisknouti znamenitou knihu (obsah není blíže naznačen), „jíž jest v Čechách nikdá ještě v jazyku českém rovná nevyšla“. Tu však pro neočekávanou překážku musel tisk zastaven býti a to z té příčiny, ješto papírník Fridrich Frai od p. Jana Novohradeckého z Kolovrat u vězení

[1]) Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 115. dd. 18. März 1567. — *Recess* císaře Maximiliana II. k arcibiskupovi a k impresorům viz tamtéž fol. 127—28. dd. 26. April. 1567. Z císařských recesův a mandátův, jichž obsah svrchu sdělujeme, jasně na bíledni jest, že císař Maximilian ve mnohých záležitostech s velikou ochotou církvi katolické se propůjčoval a to zvláště za prvních let svého panování.

[2]) Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 224. dd. 30. Maji 1570.

držán byl. Protož se arcibiskup u téhož pána přimluvil, aby zmíněného papírníka aspoň na dvě neděle z vězení pustil, by on papír uchystati a Melantrych bez překážky tisknouti mohl[1]).

Také od císaře Rudolfa II. totéž poručení jako za Maximiliana impresorům Pražským jest učiněno; ale i nyní se proti němu často hřešilo, tak že arcibiskup r. 1579 pánů Staroměstských o tu věc napomínaje svědčí, že všickni impresoři se proti rozkazu císařskému provinili, v českém i německém jazyku spisy rozličné bez vědomí arcibiskupa tisknouce. Napomíná tedy staroměstské pány, aby impresory před sebe obešlíce vůli císařskou jim opět v známost uvedli. Mimo to však arcibiskup nařizuje, aby k Jiříku Dačickému, kterýž kacířský katechismuš[2]) tisknouti směl a podle toho i jiné dvě pohoršitelné knížky, bez meškání skutečným trestáním přikročivše jej do vězení vsadili.

VII.

Osudy jmění církevního za vlády Antonínovy.

1. Příjmy arcibiskupské.

K důstojnému konání služeb Božích, k slušné výživě duchovenstva a ku podpoře chudých a nuzných má církev katolická zapotřebí hmotného jmění a v každé krajině během časův rozličným právním spůsobem, nejčastěji pak obdarováním se strany králův a jiných velmožův jakož i vůbec z almužen majetných členův svých časného zboží nabyla. Dobrodincův takových se církvi také v Čechách hojnost vyskytla, kteříž chrámy štědře opatřili a taktéž k obročím duchovním (benéficiím) znamenitá nadání učinili. Nepřízeň časův, především pak války krvavé, kteréž v 15. století úrodnou Čechii hrůzně spustošily, citelným spůsobem se i jměn církevního dotkly a čeho nehody tehdejší ještě ušetřily, toho lest-

[1]) Miss. boh. 1571—80. fol. 21. dd. 24. října 1573.

[2]) O *katechismu* tom praví arcibiskup, že se „k němu prvé ani nyní stavové v království tomto nepřiznávali a nepřiznávají.“ (Miss. boh. 1571—80. fol. 91. dd. 15. ledna 1579.)

nými úskoky, nezřídka však i hrubým násilím četní harcovníci protestantského učení v století 16. církvi odciziti se snažili.

Za dlouhého uprázdnění prestolu arcibiskupského bylo také zboží k výživě vrchního pastýře českého někdy odkázané z velké části rozmetáno a v jiné účely vynaloženo. Starobylá residence biskupův a arcibiskupův Pražských na malé Straně čili v menším městě Pražském, tak zvaný dvůr arcibiskupův (curia archiepiscopalis)[1]) byl ve válkách husitských r. 1419 požárem zničen a rozsáhlá zahrada arcibiskupská[2]) úplně v pustinu obrácena. Tudíž byl císař Ferdinand I. přinucen po obnovení Pražského arcibiskupství Antonínovi z Mohelnice jinde sídlo vykázati, a sice dal jemu dům na Hradčanech u samého vjezdu do hradu královského. Dům ten náležel dříve pánům Griespekům (tudíž Griespekovským prozván jest[3]); císař Ferdinand koupil jej od p. Floriana Griespeka roku 1562, kterýž o svatém Jiří téhož roku se z něho vystěhoval a vystavěl si dům na pustém místě blíž mostu Pražského na Malé straně, kteréž mu Antonín postoupil[4]). Dům Griespekův ale tak jak byl Antonínovi připsán, velkého pohodlí neposkytoval. Bylať to budova, kteráž značnými změnami se teprv na residenci arcibiskupskou přetvořovati musila; od r. 1562—64 dal ji Antonín za svého v Tridentě pobytu se značným nákladem opraviti. Ještě pak úplněji po roce 1600 arcibiskup Zbyněk Berka sídlo své ozdobil, připojiv nynější malbami a plastickými zobrazeními okrášlenou kapli. Později také arcibiskup Matouš z Bilenberka (1669—

[1]) *Tomek* V. V., Dějepis města Prahy, díl II. v Praze v komisi u Fr. Řivnáče 1871. str. 113. Budova tato zaujímala prostranství od mostu až k fortně u sv. Tomáše.

[2]) *Balbin*, Miscell. lib. VI. p. 2. pg. 78. — Dle *Tomka* (l. c. pg. 128.) zaujímala velikanská *zahrada arcibiskupská* krom celého prostranství posavadní velké zahrady Anglických panen také místo domů v nynější ulici Lužické pod mostem pražským, a taktéž nepochybně i na půlnoční straně místo domů po obou stranách východního konce ulice Senovážné. Balbin vypravuje, že se v zahradě té nacházelo množství obzvláštních druhů ovocných stromů, jakých v celém Německu nikde není; stromy ty od Husitův byly vesměs zničeny.

[3]) *Beckovský*, Poselkyně II. pg. 317.

[4]) Recepta v arch. arcib. Pražsk. dd. 3. Mart. 1562 (list p. Flor. *Griespeka* k arcibiskupovi do Tridentu).

1675) některé změny v residenci podnikl, především ale Jan hrabě z Valdštejna (1676—94. arcibiskup Pražský) celou budovu přestavěl a ku všelikému svých nástupcův pohodlí zařídil[1]).

V tomto Hradčanském sídle arcibiskup obyčejně příbytek svůj míval; někdy však se stalo, že residenci svou členům rodiny císařské na některý čas propůjčiti musel. Tak na př. píše arcibiskup panu Jakubu Ochselovi dne 7. března 1570, že dům svůj arcivévodovi Ferdinandovi prozatím za residenci přenechal a nyní ve špitále křižovnickém bydlí, pročež jej (p. Ochsela) pohostinnu přijmouti nemůže, jelikož také dotčený špitál ve všech prostorách svých jest přeplněn[2]).

Ješto statky arcibiskupské za předešlých císařův i za Ferdinanda samého z větší části v zástavu byly dány[3]), vykázal císař Ferdinand I. Antonínovi z Mohelnice roční důchod 6000 kop z císařské komory, odkudž se mu ve čtyřech částkách vždy za minulé čtvrtletí tento „deputát“ (jak arcibiskup vždy jej nazývá) vyplácel aneb aspoň vypláceti měl[4]). Mimo to s povolením papežským

1) *Balbín*, Miscell. lib. VI. p. 2. pg. 78.

2) Erzbischof an J. *Ochsel* dd. 7. März 1570. (Miss. german. 1569—71. fol. 87.)

3) V *zástavě* se nalezaly zejmena: Tvrz a dvůr *Liblice*, (užíval p. Wachtl z Pantenova), pustý zámek *Kyšperk* a tvrz *Soběchleby* s dvory poplužními a vesnicemi (užívaly sestry z Vřesovic na Teplici), zámek a město *Chejnov* s vesnicemi a jiným vším příslušenstvím (užíval p. Zděnek Malovec), zámek a město *Tejn nad Vltavou* s mnohými vesnicemi (v držení měl p. Prokop Čabelický), město *Příbram* se vším příslušenstvím (užíval p. Ladislav ze Šternberka), město *Peldřimov* (Pilgram). — Viz seznam duchovních statků zástavních z r. 1570 v archivu c. kr. místodržitelství v Čechách. — Též Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 76. dd. 13. Juli 1566.

4) *Pelzel*, Abbildungen böhm. u. mähr. Gelehrten 4. Theil. pg. 19. — *Pešina*, Phosph. sept. rad. II. pg. 95. Týž historik sice praví: „Illa insuper sex millia sexagenarum Misnensium pro mensa archiepiscopi assignata evanuere;“ kterýmžto slovům dle dalších slov Pešinových tak se rozuměti může, jakoby arcibiskup nikdy toho platu 6000 kop nebyl dostával. Také *Beckovský* v Poselkyni II. pg. 317. praví, že po smrti císaře Ferdinanda se těch 6000 kop arcibiskupovi už z komory nevyplácelo. Ačkoli víme, že plat tento časem velmi nesprávně z komory císařské se vyplácel, musíme přece na základě spolehlivých

byly arcibiskupu Pražskému přikázány příjmy klášterův Světeckého a Osseckého. Ve Světci (Schwetz aneb Schwatz) v kraji Litoměřickém nacházel se ženský klášter panen křižovních z řádu Božího hrobu Jerusalemského (Kreuziger Ordens des hl. Grabs zu Jerusalem, crucigerae sacri Sepulchri Hierosolymitani), kteréž dvojnásobným červeným křížem byly vyznačeny. Ješto počet řeholnic vždy více klesal, tak že r. 1568 už jen tři jeptišky se v něm nacházely, bylyť posléze r. 1577 poslední řeholnice Světeckého kláštera do Prahy do Zderazského kláštera témuž řádu přináležejícího poslány[1]) a statek Světecký až po dnešní den zůstal vlastnictvím Pražského arcibiskupa. Klášter Osecký řádu Cisterciáckého zůstal ve svém bytu a trvání pod zvláštním opatem, a toliko část příjmův téhož kláštera byla k výživě arcibiskupa Pražského určena až do r. 1626, kdež (za kardinala Harracha) časné zboží zase Oseckým řeholníkům v celosti své připadlo. Konečně nesmíme zapomenouti, že Antonín byl také velmistrem řádu křižovnického s červenou hvězdou v Praze a tudy i z důchodův téhož řádu vyživení své bral; statky křižovnické i za nástupcův Antonínových delší čas k arcibiskupství přikázány zůstaly a teprv po smrti Jana Bedřicha hraběte z Valdštejna arcibiskupa Pražského r. 1694 byly řádu křižovnickému navráceny[2]).

Několikráte se arcibiskup Antonín ucházel o to, aby mu císař navrátil některé zastavené statky jindy k arcibiskupskému

listin a sice přípisů arcibiskupa samého tuto domněnku Pešiny a Beckovského za lichou prohlásiti. Neboť svědčí o tom dopisy arcibiskupa z r. 1570 a 1572, že oněch 6000 kop *dostával*, ovšem někdy ne čtvrtletně, nébrž pololetně a po častém napomínání císařského důchodního. (Miss. cath. 1569—71. fol. 121. et 174. dd. 23. Junii et 16. Octobr. 1570. Miss. germ. 1572—76. fol. 34. dd. 4. Octobr. 1572.) Deputát arcibiskupův vzat byl z „dědičného pivného“ (vom erblichen Biergeld.)

[1]) *Pelzel* l. c. — *Pešina* Phosph. l. c. — *Beckovský* Poselkyně II. pg. 317. — Miss. germ. 1569—71. fol. 259. dd. 16. Aug. 1571. Brief des Erzbischofes an den Abt zu *Osseg*.

[2]) *Beckovský*, Poselkyně II. pg. 317. Z listin autentických jen tolik připojiti můžeme, že od r. 1561—1694 bezmála všickni arcibiskupové byli spolu velmistry řádu křižovnického.

přestolu náležité, zejmena i Pelhřimov, Příbram a Rokycany[1]); leč prosby jeho zůstaly bez žádoucího výsledku.

Ku zmíněným příjmům arcibiskupským přistoupila jistá daň, kterouž beneficiáti na znamení a výraz poddanosti své pod pravomoc velepastýře (in recognitionem jurisdictionis) každoročně odváděti povinni byli; nazývalať se daň tato jura archiepiscopalia. Mnoho-li každý farář neb beneficiát platil, není nám do podrobna vědomo; jen tolik bezpečně tvrditi smíme, že dávky tyto ani při tehdejších z velké části skrovných příjmech duchovenstvo příliš netížily, což odtud znáti můžeme, ješto na př. v celém arcipřištství čili kraji Krumlovském ode všech farářův se ročně jenom 50 kop míš. sbíhalo[2]).

Mimořádným pramenem příjmův byly odkazy zesnulých kněží. O jednom takovém příkladu máme zprávu z r. 1574, v kterémžto kněz Krištof Noetus, arcipřišt v hrabství Kladském[3]) arcibiskupovi a officialovi jeho 8 dukátů ve zlatě odkázal.

2. Příjmy duchovenstva.

K nestrannému úsudku o hmotném postavení duchovenstva katolického v Čechách za vlády Antonínovy jest třeba, nejenom jmenovati práva či nároky, podle kterých beneficiáti časné příjmy vyžadovati mohli, nébrž nutno i znáti překážky, které se skutečnému užívání příjmův těchto v cestu stavěly.

Příjmy farní záležely na mnohých místech především v jistém platu, jejž duchovní správce ze záduší dostával. Také měly četné fary více méně pozemkův, o jichž vzdělávání se farář starati musel, a přes to měli duchovní správcové velmi často nároky na užívání lesa zádušního a lovení rybníkův. Osadníci pak byli podle církevních od státu schválených zákonův povinni farářům odváděti desátek z plodin zemských; v některých místech něco také drůbeže a jiné dárky se po staré zvyklosti zprávci duchovnímu poskytovaly. Taktéž ve mnohých místech

[1]) Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 16. dd. 12. Dec. 1565. — fol. 76. dd. 13. Jul. 1566. — fol. 111. dd. 8. Mart. 1567. — fol. 128. dd. 25. Mai 1567.

[2]) Miss. boh. 1571—80. fol. 87. dd. 2. list. 1578.

[3]) Miss. cath. 1572—76. fol. 211. Regest dd. 10. Oct. 1574.

osadníci i robotní prací u vzdělávání polností faráři napomáhati byli povinni.

Názorně lze si představiti sumu příjmův katolického faráře podle následujícího výtahu z rejster zádušních v městečku Planici, co každému faráři[1]) v témž městečku přicházeti má:

„Žita přichází 59 kbelců, 1 čtvrt a 1 mírka. — Item ječmene 46 kbelců 1 čtvrt — a ovsa též 46 kbelců a 1. čtvrti.

A hotových peněz přichází při sv. Jiří 4 kopy 11 grošů 1 denár vše míšenských; a při sv. Havle též 4 kopy 11 grošů 1 denár.

Item slepic se dává 18, vajec půl páty kopy a před narozením Pána Krista dávají se dva zajeci".

Farář v Bukovníce měl na penězích platu 2 kopy, desátku za rok 24 mandele žita a 24 mandele ovsa; mimo to také les k faře Bukovnické náležel. — Farář Přeštický dostával z jedné vsi (Soběkur) ročně 58 kbelců ovsa a 58 kuřat. — Farář v Tušmicích měl ročně 98 korců žita, tolikéž ječmena a ovsa, a něco na penězích.

Tyto příjmy mohou sloužiti za průměr farářského obročí při velké části beneficií v Čechách. Na začátku biskupování Antonínova chtěl nejvyšší místokancléř císařský věděti, které fary nejlepšími příjmy jsou opatřeny. Kapitola sv. Vítská dala za odpověď, že největší farní beneficia (opulentiores parochiae) v království Českém jsou tyto čtyři: Na Krumlově, v Jindřichovu Hradci, v Budyni a v Polné. O ta čtyři beneficia prý mnozí kněží více dbají než o fary Pražské, jelikož tyto značných příjmův neposkytují[2]).

Stěhoval-li se nově ustanovený farář na faru, byl obyčej, že osadníci na svůj náklad jej s nábytkem a zavazadly k sobě přistěhovali, na vzdálenost místa nic nehledíce[3]). Kde se stěhování

[1]) Výtah ten dán byl od purkmistra a konšelů městečka *Planice* r. 1565 faráři tamějšímu Václavovi, kterýž o takový výpis byl požádal. Purkmistr osvědčuje, že výtah vyhledán jest spravedlivě, „jakž rejstra samy v sobě ukazují." (Recepta v arch. arcib. Pražsk. dd. 17. Junii 1565).

[2]) *Borový*, Akta konsist. katol. pg. 356.

[3]) Roku 1566 dne 9. září nařídil arcibiskup městské radě v *Mostu*, aby o sv. Havle přistěhovali nového faráře svého, Wolfa Hem-

takové zřídka událo, osadníci bez reptání se starému obyčeji podvolili. Jestli ale (a takové případy dosti zhusta se údály) žádný farář příliš dlouho v osadě nesetrval, nébrž každý rok neb po 2—3 letech pastýřové duchovní se střídali, tuť se osadníci posléze zdráhali se znamenitou ztrátou času a s útratami peněžnými takové časté stěhování před se bráti. Obyčejně se farářové na své fary stěhovali o sv. Jiří (v kterýžto čas vůbec se v Čechách obnovovaly smlouvy trhové[1]),) někdy také o sv. Havle.

Jelikož se desátek v čas žní a na podzim od osadníkův vybíral, muselo ovšem býti postaráno, aby také nástupce, kterýž o sv. Jiří faru převzal, výživou náležitou byl opatřen. Z té příčiny zachovával se v koruně české[2]) obyčej ten, že předešlý farář byl povinen polovici desátku za celý rok přijatého ve prospěch svého nástupce ve faře zanechati.

Na farách ruralních (polnostmi opatřených) se spravedlivé rozdělení požitkův obilních mezi předchůdcem a nástupcem dálo v ten spůsob, že když který farář se od sv. Jiří z fary stěhuje, cožkoliv vsíti dal, z toho mu toliko polovice přináleží, druhá polovice patřila nástupci, poněvadž tento na žeň a sklizení toho nemalý náklad[3]) činiti musel.

Pakliže osadníci nějakou pohromou byli stíženi, nesměl

pla kanovníka z Budyšína a nyní faráře v Javorníce; mají tudíž poslati povozy do Marienthalu v kraji Žitavském. (Miss. 1566—67. fol. 125.) Osadníci v *Okenavě* (Okenau) obdrželi 17. října 1566 od arcibiskupa skrze hejtmana Novošönberského rozkaz, aby podle obyčeje v Čechách přijatého (wie allhie im Lande der Gebrauch) nábytek (supellectilem) nového faráře přistěhovali z České Lípy. (l. c. fol. 136.)

[1]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 8. Týž praví, že kollátorové přijímali farářů proti půlletní *výpovědi.* Ješto praxis taková zcela se protiví zásadám církevního práva a my jsme o tom bližších dokládův nenalezli, musíme náhled onen o své míře a váze zůstaviti.

[2]) Arcibiskup velí Šimonu Frankovi, arcipřištu Žateckého kraje a faráři Tachovskému, aby nástupci svému zanechal v Tachově *polovici desátku* (den halben Jahrzehent), „wie es in der Krone Böheim der Gebrauch ist.“ (Miss. cath. 1566—67. fol. 194. dd. 20. März 1567.)

[3]) Miss. cath. 1571—80. fol. 62. dd. 16. dubna 1575.

toho roku farář od nich desátek žádati. Faráři Neumětelskému[1]) na př. k dotazu jeho arcibiskup r. 1567 odpovídá, že pakli osadníci tohoto roku pohořeli, nejsou jemu desátkem povinni; pakli před 3—4 roky (jak farář v stížnosti své pravil), tedy mají desátek dáti.

Co se jiných beneficií dotýče, zejmena kanovnických, už výše jsme o tom zmínku učinili, že při metropolitním chrámu sv. Víta kanovníci i jiní duchovní měli postavení málo skvělé, tak že kapitola sama v listech k císaři zaslaných praví, že nezřídka farářové se zdráhají místo v kapitole uprázdněné přijíti, ješto na faře své lepší vyživení míti mohou. Velká část statkův kapitole sv. Vítské náležitých byla dána v zástavu i ačkoli přečastými supplikacemi u císařův o navrácení jich nalehali, mimo vesnici Dehnice ničeho zpět neobdrželi. Tak na př. o ves Chrášťany už r. 1549 císaře Ferdinanda žádali, avšak ještě r. 1574 a 1575 marně císaře Maximiliana o tutéž vesnici prosili[2]), marně sám arcibiskup se za kapitolu přimlouval. Kapitola požívala jenom skrovných platů od lidí poddaných v několika vesnicích, jinak ale žádného popluží, žádných dvorů, lesů ani rybníků neměla. Mimo to platy, kteréž k různým oltářům ve chrámě sv. Vítském odváděny býti měly, od pánův mnohdykráte se zadržovaly[3]). Tudíž se diviti nelze, že chrám sv. Víta ve mnohých částích silně se opravy domáhal; nemohouc kapitola ze svých skrovných příjmův s to býti, žádala r. 1569 císaře, aby o nutné zpravení stavby se postaral. Když ale Maximilian nařídil, aby se vše až do jeho příchodu odložilo, viděl se arcibiskup nucena aspoň o to jej opět žádati, aby dal opraviti chodbu, kteráž z komnat císařských vede do oratoria v chrámě sv.

[1]) Miss. cath. 1564—67. fol. 246. dd. 1567.

[2]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 115. — Supplikací 1571—1616. fol. 12. 67. dd. 28. dubna a 17. května 1574; 22. ledna 1575. (v archivu arcib. Pražsk.)

[3]) O platu k oltáři Panny *Marie* a sv. *Filipa a Jakuba* viz Miss. boh. 1571—80. fol. 61. dd. 9. září 1575. — Pan Zmrzlík odkázal *kapitole* 500 kop míš., jež ale p. Zdeněk ze Šternberka položiti obmeškával a tudíž od arcibiskupa o to upomínán býti musel. Miss. 1571—80. fol. 58. dd. 10. pros. 1574.

Vítském[1]) a tehdáž na spadnutí byla, tak že šesti trámy podepřena býti musela.

Nejlépe seznáváme sumu příjmův kapitoly a kněžstva při chrámě sv. Vítském příslušejícího z několika současných pramenův. Dle předlohy učiněné císaři Ferdinandovi r. 1562 od kapitoly metropolitní (se strany přiměřeného rozdělení těch 8000 tolarův, jež on chrámu darovati slíbil) měl děkan kapitolní 204 kopy (čili tolary, jak se tam dí), arcijahen, školastikus a tři kanovníci po 99, dva kanovníci kazatelé jen po 7 kopách[2]). Vikaristé měli po 50 kopách ročně, z čehož úplnou výživu i oděv opatřiti sobě museli; choralisté (zpěváci) měli ročně toliko po 25 kopách. Vikaristé zřídili sobě společný stůl a vzavše do domu, ve kterém přebývali, dva počestné manžely jim sklep i kuchyň a celý dům svěřili a takto snadněji své výživy našli, než kdyby po rozdílných hostincích byli obcházeti museli. V témž domě svém pak zřídili také šenk, ve kterém se pivo prodávalo kněžím sv. Vítským jakož i přespolním, kdožkoli za svým povoláním aneb pro jiné příčiny do Prahy přibyli, taktéž kostelníkům a jiným osobám při chrámě zaměstnaným[3]). Arcivévoda Ferdinand sice o to usiloval, aby raději choralisté tuto hospodu převzali a vikaristé aby se jí vzdali. Leč arcibiskup otcovsky se ujal vikaristův a poukázav k Vídni, kdež se také kněží při chrámě sv. Štěpánském šenkováním vína obživiti

[1]) Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 215. dd. 13. Juni 1569.

[2]) Bezpochyby výživu svou z fundací *mešních* brali. Viz *Borový*, Akta kons. katol. pg. 344.

[3]) Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 48. dd. 25. März 1566. Des Erzbischofes *Gutbedünken* an den Erzherzog, ve kterémž dovozuje, že od časův dávných vikaristé šenk měli: Vor Alters, da bei der alten Christen-Andacht die Gefäll bei den Stiften für solches Standes Priester viel besser und milder gewest sind und dieselben Vikarien doch dazumal gleichwol sich dessen gebraucht, dass sie ihrer Commodität nach für sich und andere dieser Kirchen Diener, geistlich und weltlich, Bier ihres Gefallens genommen, wie diess allen Ständen in dieser Kron bewust ist. Denn vor Jahren Herren und vom Adel und Bürgerschaft ehrliche Leut zu der Vicarien Tisch gangen. So nun das in besserem Stand und wolfeilen Jahren geschehen, wie viel mehr müssen die Armen itziger schweren, theuren Zeit auf die Wege gedenken, wie sie ihre Sachen aufs Genaueste mit allem Vortheil anstellen, damit sie sich erhalten können.

musejí, žádal, aby vikaristé při svém posavadním obyčeji byli zanecháni.

Jiným kapitolám v Čechách o nic lépe se nedařilo. Kanovnická prebenda královské kaple u Všech Svatých v Praze činila za rok 15 tolarův[1])! — O kollegiatní kapitole v Litoměřicích arcibiskup svědčí, že by „z důchodův kanovnických jeden kanovník nikterak se vychovati nemohl, kdyby při tom platy z oltářův kostelních, na kteréž se nejvíce živí, neměli." Též že od probošta „některý sud piva a jiné případnosti mívají."[2]) Při tom všem ale ještě takový nedostatek trpěli, že i proboštu Litoměřickému panu Citardovi v jeho důchody sáhli a více než 30 kop odtad vyzdvihli. — Že ani královská kapitola Vyšehradská a kollegiatní kapitola ve Staré Boleslavi velkému bohatství se netěšily, můžeme seznati ze suplikace kapitoly metropolitní, kteráž r. 1563 císaře Ferdinanda žádala, aby oběma kapitolám těmto vykázal peněžitou podporu k vystavení školy[3]).

Jestliže příjmy takovýchto korporací k slušné výživě nestačily a nadto i nepořádně od těch, jichž se týkalo, kapitolám zapravovány bývaly, tož zajisté o mnoho smutnější byl osud četných farářův, pakli vysychati začal hlavní pramen příjmův jejich, t. j. desátek. A že se to často, příliš často dálo, že desátky farářům častěji zadržovány než dávány byly, toho máme přehojné důkazy.

Mnohdykráte osadníci sami v tom ohledu překážky činili, povinný desátek duchovnímu správci svému odváděti zanedbávajíce. Pročež arcibiskupa docházely ustavičné stížnosti požkozených farářův a on zase častá napomenutí osadníkům činiti nepřestával, tu aby zadrželých desátků zapravili, brzy opět aby povinných platův k záduší (z něhož farářové část příjmu brali a bohoslužba se udržovala) vyplniti nemeškali[4]). Zejmena také o to dbal arcibiskup,

[1]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 367.

[2]) Zpráva arcibiskupa k *císaři* dd. 26. srpna 1566. (Miss. 1565—70. fol. 89.)

[3]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 357.

[4]) O zapravení *desátku* aneb *platu* k záduší a vyplnění *robot* upomenul (abychom ze mnohých jen některé příklady zejmena uvedli) arcibiskup r. 1565 osadníky a poddané v Pšově, Strašecím, Belšanech, Velké Vsi, Chrášťanech, Tajnci, Prostiboři,

aby se desátky neb jiné platy k záduší náležející v tom čase, když osada žádného faráře vlastního nemá (ku př. pro velký nedostatek kněžstva), k opravě chrámu vynaložily[1]). Někdy ale všecko upomínání nic nespomáhálo, tak že 2—3, ano docela i 9 let někteří osadníci s desátkem faráři náležitým v dluhu zůstávali.

Zřídka kdy se přihodilo, že ohledně desátkův někteří představení řeholní farářům obtíže činili, jako na př. opat Kladrubský si chtěl osobiti právo, aby desátek ze vsi Soběkur jemu, nikoli však (jakož od sta let bývalo) faráři Přeštickému byl vydáván.

Největší však překážky kladli farářům v užívání jich příjmův kollatorové (či patroni), ač úřadem svým k tomu byli povoláni, duchovních správcův obhajovati a všelikou ochranou se jim propůjčiti. Příčinu tohoto potlačování farářů se strany kollátorů hledati sluší u některých pánův v jejich zištnosti, ješto z jmění církevního oni sami časného prospěchu dosíci žádali. Obyčejně však zájmy náboženské toto jednání jich za sebou povodily; byliť mnozí pánové nakloněni naukám novotářským, zvláště luteranským a snažili se dosaditi pokud možná protestantské neb aspoň protestantismu příznivé duchovníky na své fary, jež posud arcibiskup kněžími katolickými osazoval. Chtíce tudíž farářů katolických se sprostiti všelijak je utiskovali, sami jim desátku a jiných poplatkův odpírajíce, i osadníky k tomu též povzbuzujíce.

Již r. 1561 stěžovala si Pražská kapitola u císaře Ferdinanda, že mnozí patronové kněží týrají a z domů farních činějí příbytky ovčáků a že desátky zadržují[2]). Tytéž a horší ještě věci dály se od kollátorův i za vlády Antonínovy. Na pána Henrycha ze Švamberka stížnost sobě vedli r. 1565 někteří kněží na panství jeho přebývající, že si na míli daleko pro kněze posílá, povětří nepříznivého nic při tom nešetře a poroučeje, aby k němu pěšky k

Přešticích, Trmicích, Podbořanech, Řečici, Loukým, Proseči, Lipnici, Buděticích, Zbirově, r. 1566 osadní v České Lípě, Königsberku, r. 1567 osadní v Bukovci, 1571 v Charvátci; 1573 v Soběkurech, 1574 ve Svojšicích, Budějovicích, 1575 ve Višňově, 1577 v Chlumu Marianském, 1578 v Kladně. (Lib. Miss. 1564—67. fol. 69—159. — Supplikace 1571—1616. fol. 26. seqq. — Miss. boh. 1571—80. fol. 63. seqq.)

[1]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 138.

[2]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 307.

posluhování nacházeti dáti se měli; po vykonané práci ale dával je pán ze Švamberka „mezi holomky a čeleď k jídlu sázeti“,[1]) kdež se jim od dvorské čeládky nenáležití posměchové činili. — Pan Bohuslav Doupovec faráře Zvíkovského r. 1565 zhaněl, bil a nohama šlapal. — Od p. Jana Chrta byl děkan okresu Žateckého, farář v Podbořanech r. 1565 políčkován; farářovi Poliňskému bylo téhož roku obilí ve stodole z rozkazu p. Zachariáše z Hradce zamčeno a zastaveno. — O „koláturu“ (patronát) fary Charvátecké vznikl r. 1566 spor mezi Mikulášem Zajícem z Hazumburka a Jiříkem Žďárským ze Žďáru a oba praetendenti dědiny, obilí a jiné důchody k též faře náležející odnímali. — Paní Brigita vdova po Fridrichu Harovi z Ocelovic zadržela r. 1566 faráři Trubčickému desátek, i nařídila, aby se z fary vystěhoval. Což když dobrovolně neučinil, vedral se písař dotčené paní do fary a se zbrojí v ruce odvlekl faráře až do Görkavy. — Jan starší Bořita z Martinic r. 1567 sobě z dědin, lesův, rybníkův, luk i jiných důchodů jisté (nejmenované) fary každoročně několik set kop ponechával, faráři ale pouze 20 kop platu ročního vykázal a ještě mu za 3 leta 50 kop dlužen zůstal. Václav Žíla ze Svojšic farářovi Svojšickému desátky zadržel a lotrů i zrádců mu nadal. Kalina krčmář p. Žílův na faráře meč na cestě vydobyvši jej velmi utloukl a kdyby se jiní byli k tomu nepřitrefili, byl by ho i zamordoval.

Ač bychom řadu těchto utiskovatelů duchovenstva[2]) ještě dále rozvinouti mohli, spokojíme se uvedením jediného ještě pří-

[1]) Liber Miss. 1564—67. fol. 88. dd. 7. dubna 1565. Taktéž fol. 128. —

[2]) Stůjtež tuto jmena některých z oněch pánův, jež arcibiskup pro *neplnění platův* neb *týrání farářů* napomínati a kárati byl donucen: Šebastian Šlik, Jan Pešík, Hendrych ze Švamberka, Bohuslav Doupovec z Brodův na Zvíkovci, Zdeněk ze Šternberka, Jan Chrt na Hlubanech, Zachariáš z Hradce, Mikuláš Zajíc z Hazmburka, Jiřík Žďárský ze Žďáru, Brigita Hara z Ocelovic, Lev Fictum, Jan starší Bořita z Martinic, Arnošt von der Jan v Ottavicích, pánové z Zedlitzu, Stainbach z Libiše, Jindřich hrabě z Guttenštejna, Bouslav z Michalovic, Petr ze Švamberka, Václav Žíla ze Svojšic, Václav Přichovský, Jiřík Kokořovec. (Liber Missivar. 1564—67. — Miss. germ. 1566—67. — Supplikací 1571—1616. — Missivae 1571—80.)

padu, v němž se takřka soustřeďují rozličné nátisky, jež se farářům dály se strany kollátorův.

Vladyka Václav Přichovský byl kollátorem fary Švejské (Schweissing v Plzeňsku), kdež r. 1565 byl kněz Mikuláš Sylván správcem duchovním. Ale sotva krátký čas na faře pobyl, už mu kollátor dal výpověď beze vší slušné a spravedlivé příčiny; protož kněz Sylván sobě u arcibiskupa stížnost vedl a také pana Přichovského žádal, aby mu oznámil, čím on aneb čeládka jemu ublížili, a má-li spravedlivé příčiny, aby je arcipřištovi Tachovskému aneb arcibiskupu samému oznámil. Mezitím farář propustil jistého poddaného páně kollátorova, kterýž u faráře za žáka byl, ale příkladně se nechoval. Ze msty chtěl poddaný tento faráře Sylvána „hanebně, nehodně zamordovati, když s ním šel z Kladrub dne 5. srpna svěříc se jemu všecek na noc ve dvě hodině, vydobyl na faráře meče nahého pravíc: Braň se, neb ty, neb já zabit budeš“. Tu pan Přichovský o tom se dozvěděv vyslal několik poddaných na faru a zkázal farářovi: „Poněvadž dal jsi mému poddanému vodpuštění (t. j. propuštění), aby se sám provedroval“ (z fary stěhoval). Sylván praví, že kollátor nelibost takovou proti němu vzal z té příčiny, poněvadž on farář „hájí vše, co k záduší a faře náleží, aby se neubližovalo, ale přinapravovalo“. Patron však sám všech požitků farních užiti touží, proto i předešlého faráře Řehoře vystrčil, načež 4 leta fara neosazenou zůstala. V té době lidé páně Přichovského „obilí co náleží k faře pobrali, vymlátili, prodali, peníze utratili, kostel, faru opustili, dříví pobrali, spilku, pivovár ustavili, činili co chtěli. Čtyři leta dítky bez křtu, bez svátosti, staří bez slova, bez správy Boží mřeli, hůř než hovada se pochovávali, nemajíce pastýře, na faře svině, husy zavírali, naposledy ovčín z ní chtí ustaviti, luk, rolí, lesův, gruntův všech co k faře náleží užívali a nic neopravovali.“ Také nyní ještě dal pan Přichovský obilí v domě farním i na poli farářovi pobrati a vždy říkal, že faráře živiti nemůže[1]).

Kaplani se farářům obyčejně zamlouvali na tři leta (jak tuto praxi také při utrakvistech nacházíme)[2]) a uzavírali s nimi smlouvy, které se arcibiskupovi ku stvrzení předkládaly. Smlouva

[1]) Recepta v arch. arcib. Pražsk. 1565 post 5. Augusti.

[2]) *Borový*, Akta kons. utrakvistické pg. 168—327.

mezi farářem Jindřichem Adlerem v Schiless (Scheles v Litoměřicku) a jeho kaplanem Ondřejem Čelivíkem r. 1564 uzavřená ohledně výživy a služného (Bestallung und jarliche Besoldung) toto v sobě zavírá:

Roční služné kaplana činí 12 kop, kteréž se ve čtvrtletních lhůtách vyplácejí.

Mimo to obdrží kaplan třetinu štoly (der Kirchen-Accidentalien); 8 korců žita míry Kralovické, jeden vůz sena, jeden vůz otavy a 18 otepí dříví, vše to mimo roční služné.

Konečně povinen jest farář úplnou stravu kaplanovi poskytovati.

S druhé strany kaplan zavázal se tři leta u faráře zůstati a jemu v duchovní správě pomáhati, všemi spůsoby poslušně se k němu zachovati a povinnostem svým se vší bedlivostí práv býti, život svůj podle zákonův církevních v koruně české platných spořádati[1]) a pokoje i jednomyslnosti v obyčejích církevních šetřiti tou měrou, aby k J. M. panu arcibiskupu žadné stížnosti proti němu kaplanovi zaneseny býti nemusely. Ještě přislíbil také týž kněz Ondřej, že ze smlouvy této žádnými prostředky nevykročí; nébrž po celá tři leta ve svém úřadě kaplanském setrvá.

Na některých místech byl farář povinen, z vlastních (ač někdy dosti skrovných) příjmův živiti rektora čili učitele školy farní; ano v Tachově r. 1566 usilovala městská rada o to, aby farář mimo rektora ještě i písaře obecního živil.

Příjmy své mohli kněží katoličtí podle libosti vynaložiti k účelům, jenž se jim za pravé viděly; arcibiskup jen o to usiloval, aby počestně živi byli a ti, kdož více měli, aby přebytkem neplýtvali, marnotratníkům se podobajíce, ale raději aby to co jim zbývá, ku zbožným účelům křesťanským vynakládali.

Právo učiniti poslední pořízení neboli závět (kšaft) o statku od kněze zanechaném podle církevních zákonův jen částečně bylo

[1]) Dagegen soll er gedachter Andreas . . sich also wass ime in seinem Ampt zuständig ist, willig verhalten dem gaistlichen Brauch dieser Khron Behaimb nach geleben und sich allermassen in Kirchen Gebrauch fridlich, ainig und dermassen verhalten, das ir F. G. der Herr Erzbischoff kain Clag erfarn. (Recepta v arch. arcib. Pražsk. dd. 29. Dec. 1564.)

duchovenstvu propůjčeno. Neboť dekretály[1]) jen potud dovolovaly kněžím o něčem zavětovati, pokud měli vlastního (na př. po rodičích zděděného, soukromou pílí, uměním atp. dobytého) jmění mimo své příjmy duchovní. Cokoli však z beneficialných příjmů čili obročí svého zanechali, to po smrti jejich připadlo k záduší chrámu a chudině téhož místa, kde církevních požitkův se súčastnili. Nicméně se od 14. století počínaje větší počet duchovenstva zákony oněmi nespravoval a poznenáhlu zavládl obyčej ten, že kněží katoličtí vesměs bez překážky poslední pořízení o svém zboží činívali.

I v Čechách již v první polovici 16. století kněží kšafty činili, a v nich po vlastní libosti jmění své k rozličným účelům odkazovali. Leč páni kollátorové jim v tom velmi často překážku spůsobili, podle tak řečeného jus spolii sami se v pozůstalost duchovních pastýřů vkládajíce a zanechaný jich stateček násilím uchvacujíce[2]). Z těch příčin duchovenstvo časté stížnosti k administrátorům vznášelo za pomoc a ochranu je žádajíc. Tudíž posléze probošt Jindřich Skribonius s arcijahnem Pražského velechrámu Janem z Puchova, Mikulášem Janem, arcijahnem Litoměřickým a Janem Přeštickým, kanovníkem u sv. Víta roku 1551 žádali krále Ferdinanda I., aby katolickému duchovenstvu právo kšaftování udělil. Král, kterýž i v jiných záležitostech radou jmenovaných mužův začasté se spravoval, ochotně přivolil a dal na sněmu konaném 4. ledna 1552 předložiti všem stavům království Českého návrh zákona[3]), jejž sněm jednosvorně přijal a císař co král český prohlásil dne 16 ledna 1552.

Zákonem tím stanoveno především ohledně závětů, že každý kněz učině kšaft pořádný můž svůj statek odkázati, komuž mu

[1]) X. lib. III. tit. 26. cap. 1. cap. 7.

[2]) Viz *Borový*, Akta kons. katol. pg. 65. 114. — *Utrakvistům* bylo od krále Ferdinanda již r. 1531 výslovně přiřknuto právo, aby každý kněz svého statku, což by ho Pán Bůh nadělil, mohl odkázati a pryč dáti, komuž by se jemu zdálo a vidělo; srovn. *Borový*, Akta kons. utrakv. pg. 63. — Domníváme se, že v praxi také kněží katoličtí téhož práva požívali, že jim ale pro lepší ochranu vůči lakotným kollátorům právo to r. 1552 zřejmým a výslovným zákonem zemským bylo přiřknuto.

[3]) *Pešina*, Phosphor. septic. rad. 3. pg. 317. — *Beckovský*, II. pg. 237.

se zdá a líbí, bez překážky každého kollátora. Bylo však při tom nařízeno, aby každého kněze kšaft administrátorům arcibiskupství Pražského byl ku stvrzení náležitému předložen a o vyplnění kšaftu aby se starali ti, které zesnulý sobě byl za poručníky zvolil a jim se, že jeho poslední vůli vykonají, důvěřil. Předpisy tyto i po osazení prestolu arcibiskupského v platnosti své potrvaly[1]) a každý kšaft musel od arcibiskupa dříve stvrzen býti, než se poručníci o jeho skutečné vykonání zasaditi směli.

Pro ten případ ale, že kněz žádného posledního pořízení o statku svém neučinil, byla tímtéž zákonem zemským vyměřena pravidla,[2]) podle kterých se tak zvaná successio ab intestato spořádati měla. Sněm rozkázal, že se v takovém případu celá pozůstalost, kteráž po zaplacení dluhův zbývá, na tré rozdělí; jeden díl že se má vydati k záduší toho chrámu, při kterém zesnulý církvi sloužil; druhý díl náleží přátelům (příbuzným) nebožtíka, třetí kollátoru čili patronovi beneficia.

Pakli tu nebylo žádných příbuzných, připadla jedna třetina pozůstalosti chudině onoho místa, kde zesnulý býval správcem duchovním.[3])

[1]) *Borový*, Akta konsist. katol. pg. 277. (ohledně *Slezska* týž zákon se zachovával) pg. 373.

[2]) Také ohledně *intestátu* zachovávalo se už dříve v Čechách podobné zařízení, jakéž se zde stanoví; a bylo ť zařízení to aspoň u *kališníkův* zákonem, neboť se již r. 1548 konsistoř utrakvistická o intestátu takto vyjadřuje (v listu k p. Divišovi Slavatovi z Chlumu): V. Mi za to žádáme, že podle starobylého řádu a snešení od všech tří stavův v tomto království, i také podle práv duchovních to opatřiti ráčíte, aby ten stateček na tři díly spravedlivě rozdělen byl. Jeden díl k *záduší* tomu, na kterémž byl, druhý jeho *přátelům* a třetí *konsistoři* Pražské aby se dostal. (*Borový*, Akta kons. utrakv. pg. 222.)

[3]) *Pešina*, Phosphor. septic. rad. 3. pg. 317. Týž dokládá, že později, brzy po osazení prestolu arcibiskupského, vešlo v obyčej, že v případu tom, když kněz příbuzných nezůstavil, ona třetina připadla *arcibiskupu Pražskému* aneb jeho vikáři jeneralnímu (officialovi), kteříž po svém dobrém zdání takovou částku k účelům zbožným vynaložiti mohli. Co se Antonína Mohelnického týče, nemůžeme připustiti, že by se tato slova Pešinova také na něho vztahovati měla; neboť jsme jediného důkazu o tom nenalezli. Pešina to také skutečně o Antonínovi výslovně netvrdí

Antonín z Mohelnice i v tomto ohledu bedlivě o to dbal, aby se dotyčné předpisy a zvyky zachovávaly. Mimo několik příkladův nejsou ovšem zprávy o té věci příliš četné; což se odtud vysvětliti dá, že zákon Ferdinandem I. r. 1552 vynesený trval ještě všem v dobré paměti a tudíž také svědomitě se plníval.

V Starém Plzenště zemřel r. 1567 farář bez kšaftu; syn kollátora p. Jiříka Kokořovce, nevšímaje si zákona zemského, dal veškeren po faráři pozůstalý statek pro sebe pobrati. Ješto však zesnulý farář byl mnohým lidem dlužen, nastupovali nyní věřitelové a k zaplacení svému přijíti žádajíce prosili arcibiskupa v tom za opatření. Antonín bez meškání psal p. Jiříkovi Kokořovcovi[1]) a odvolávaje se na to, že v tomto království o statcích kněžských nepořízených jisté nařízení jest, jej důrazně žádal, aby synu svému dostatečné poručení učinil, by takový statek zase navrátíc a složíc o zaplacení věřitelův se postaral a což po dluzích zůstane, to na tré rozdělíc jeden díl k záduší, druhý kollátoru a třetí přátelům nebožtíka aby vydány byly.

Pozůstalost Šimona Krebelse, faráře v Atšavě (u Kadaně, jinak Uhošťanech) nenasvědčuje tomu, žeby velkým bohatstvím byl oplýval. Neboť zbylo po jeho smrti toliko něco šatstva, lněného prádla a nádobí kuchyňského; mimo to měl mezi lidmi něco peněz rozpůjčených, kteréž se teprv vyupomínati musely. Městská rada Kadaňská ale skrovný ten stateček vzala ve své opatrování vydati ho se zdráhajíc. Z té příčiny arcibiskup r. 1568 vyzval pány Místodržící, aby radě Kadaňské nařídili podle zákona zemského poslušně se zachovati[2]) a pozůstalost na tré rozdělíc díl

(ač slova jeho: mox a restituta Archiepiscopali sede na Antonína poukazovati se zdají), nébrž toliko o nástupcech jeho: Martinu Medkovi, Zbyňku Berkovi, Karlu Lambergovi a Janu Loheliovi zmínku činí; v aktech arcibiskupův Martina i Zbyňka (od r. 1581—1606) jsme skutečně nalezli příklady, kteréž zprávu Pešinovu stvrzují.

[1]) Liber Miss. 1564—67. fol. 254. dd. 6. května 1567.

[2]) Und aber in der Landordnung dieser Krone löblich vorgesehen, wann ein Pfarrer ab intestato stirbt, dass seine Verlassenschaft in 3 Theile getheilt, ein Theil dem *Collatori*, der andere der *Kirche*, und der dritte des Verstorbenen *Blutfreunden* gegeben würde. (Miss. 1565—70, fol. 156, dd. 4. Febr. 1568.)

chrámu, druhý přátelům a třetí kollátorovi[1]) vydati. Císařský sudí v Kadani, jménem Selender, byl zesnulému faráři Krebelsovi 500 tolarův dlužen; arcibiskup jemu r. 1569 dovolil, aby (podle nabídnutí, jež sám učinil) poznenáhla dluh ten spraviti mohl, a sice v 10 letech, tak že každoročně 50 tolarův položiti byl povinen.

Táž ustanovení, která za vlády Antonínovy ohledně kšaftův a intestátu v platnosti se nacházela, byla také v synodě r. 1605 konané poznovu stvrzena. Žádajíť dekrety synody této, aby každý kšaft byl od arcibiskupa stvrzen a intestátní jmění aby ve třech rovných dílech chrámu, příbuzným a kollátorovi chrámu připadlo.

3. Poplatky duchovenstva.

V celém onom věku, jenž předcházel míru Vestfalskému, těšilo se duchovenstvo katolické leckterým výsadám či privilejím, kteréž mu vedle příslušníků jiných stavů značných výhod poskytovaly. Mezi výsadami těmito neposlední místo zaujímalo osvobození duchovenstva od rozličných daní, berní a jakéhokoli jmena poplatkův. Nemůžeť ovšem na tomto místě býti úlohou naší, abychom celý průběh tak řečené realní immunity (osvobození od daní) církve v Čechách vylíčili, což z jiných pramenův historických s dostatek seznáno býti může. Pokud se ale týká občasí spadajícího pod vládu Antonínovu, některé důležitější věci tuto dotknuty buďtež.

Jak často císař Ferdinand se v nesnázích peněžitých ocítal, o tom již při sněmu Tridentském nejednu zmínku jsme učinili; taktéž jsme podotkli, že pro tyto nesnáze nucena se viděl, některé statky duchovní v zástavu dáti. Nelzeť se tedy diviti, že Maximilian II. při nastoupení trůnu r. 1564 na rozličné cesty a prostředky pomýšlel, jimiž by pokladnici státní naplniti lze bylo. Ješto se mu zdálo, že nejsnáze by některé kláštery a takové sice, jenž pozemků vlastních měly, k potřebám státním přispěti mohly, vydal v podzim r. 1564 rozkaz, aby dotčené kláštery mimo daně, kteréž už dříve z pozemkův platiti musely, ještě mimořádným spů-

[1]) Jelikož právě tehdáž o kollátorství fary Atšavské rozepře byla, rozkázal arcibiskup, že teprv po ukončení sporu se *patronovi* třetina pozůstalosti vydá.

sobem značné sumy berně do komory císařské zaslaly. Avšak ani zámožnější řehole nebyly s to velkému od císaře vyměřenému poplatku vyhověti; a tudíž o nějaké zmírnění žádaly. V polovici listopadu 1564 přibyli opatové do Prahy, kdež prosbu svoji přednesli, načež od osob k tomu zřízených s nimi jednáno a posléze císař se pohnouti dal, aby něco s požádané sumy slevil. Ustanoveno tedy, aby opat Ossecký zaplatil 2500 tolarů, Broumovský 2000, Zbraslavský 1000, Kladrubský 2000, Teplský 2500, Chotěšovský 2500, Doxanský 1000, Plaský 300 tolarův; a sice peníze tyto nejdéle do vánočního hodu Božího (25. prosince 1564) měly býti složeny,[1]) což opatové slíbili s ochotou osvědčujíce, žeby i větší sumou milerádi císaři nápomocni byli, kdyby dostatečných příjmův požívali.

Opat Osecký, Baltazar, skrze přímluvu arcivévody Ferdinanda ještě většího ulevení dosáhl, tak že císař konečně svolil, aby pouze 2000 tolarův zaplatil, přitom však nemilostí císařskou[2]) a násilnými prostředky jemu vyhrožováno, jestli do vánoc tuto sumu v komoře nepoloží.

Daň tato stihla nejenom Čechy, ale i jiné země dědičné. Zejmena z Vratislavi psal tamější špitalní mistr Tomáš Smetana (řádu křižovnického) arcibiskupovi co velmistru svému, že mu od

[1]) Nicolaus *Cromerus* ad Antonium archiepiscopum, Viennae degentem; dd. 20. Nov. 1564. (Recepta v archivu arcib. Pražsk.) V témž listu Cromerus vyslovuje naději, že o zájmy arcibiskupa (neníť blíže naznačeno, jakého druhu zájmy tu rozuměti) lépe bude postaráno, než jak odpůrcové katolické víry si přejí; nicméně žeby císař ještě více ku prosbám Antonínovým se naklonil, kdyby jej osobně u sebe spatřil. „Facilius M^tas^ Caes^a^ aequissimis Vestrae Amplitudinis petitionibus subscribet, ubi eum praesentem viderit, a quo *regium diadema* accepit, et quem *patri* charissimum fuisse novit.“ Zdá se, že se tu jednalo o připuštění konfesse Augsburské v Čechách. (Viz *Gindely*, Gesch. der böhm. Brüder II. pg. 26.)

[2]) Erzherzog *Ferdinand* an Abt von Ossek dd. 10. Dezbr 1564. „So zweiveln wir demnach nicht, Du werdest dir die Sach, sonderlich als ein geistlich Personn desto mehr angelegen sein und an dir nichts erwinden lassen, dann da es nicht beschehen, hast selbst abzunehmen, dass ir Mt. verursacht werden möchten, in annder Wege gegen den Stifft zu verfaren, darzu du es aber nicht khumben würdest lassen.

císaře bylo přísně rozkázáno, aby příplatek 3000 tolarů do císařské komory zapravil. Špitalmistr však oznamuje arcibiskupovi, že jindy sice pouze 20—30 chudých lidí při Vratislavském špitále vyživení své mívalo, teď ale že 60—90 lidí stravou i všemi potřebami jinými opatřovati povinen; že mimo to povodní pozemky ku špitálu náležité velkou škodu utrpěly a že on špitalmistr už mimo to značnou daň[1]) císaři odvádí; tak že neřku-li 1000, ale ani 100 tolarů spraviti jemu nikterak možné není. Když to vše špitalmistr pánům od císaře splnomocněným[2]) sdělil, vyhrožovali tito, že v případu nezaplacení výš dotčené sumy některé k špitálu náležité statky by se v zástavu dáti musely. Protož se mistr špitálu Vratislavského uchyluje k arcibiskupovi s prosbou, aby skrze přímluvu svou jej tohoto placení příspěvku[3]) sprostil.

Ostatně i v následující době byly řehole dosti značnými daněmi stěžovány. Zejmena poroučí arcibiskup r. 1573 proboštu Kladskému, že jako jiní preláti v Čechách, on také skrze celých 6 let povinen jest roční kontribuci císaři platiti a sice 250 kop. A zase r. 1576 žádal císař, aby mu opatové Osecký, Strahovský, Doxanský a jiní k nastávajícím potřebám 60.000 tolarův zapůjčili.

Také duchovenstvu světskému byla již r. 1567 dekretem českého sněmu zemského uložena daň a sice aby každý farář platil 20 grošů bílých při každém termíně. Zpráva o nové berni této spůsobila velký poplach mezi duchovenstvem. V kraji Chomutovském farářové přišedše k císařskému hejtmanu s ním se radili, coby počíti měli, ješto při skrovničkých příjmech svých nejsou s to daň platiti. K radě hejtmanově psali arcibiskupu Antonínovi a sice nemajíce žádného děkana podepsali se všickni, napřed farář Chomutovský, Jan Kirsten, kterýž dokládá, že kněží katoličtí až dosavad pražádných daní neb poplatkův zapravo-

[1]) Zoveť se tato již déle trvající daň: Den vierten Tail der *Silber-Zinsen*. (Thomas Smetana, Meister des Spitals zu St. Mathias in Breslau, an Prager Erzbischof dd. 12. Dezb. 1564; Recepta v arch. arcib.)

[2]) Wilhelm von Kurtzpach, Freiherrn zur Trachenburgk und Militsch, Hansen von Oppersdorff, Freiherrn auf Aich und Fridstain, und Georgen von Praim zue Ottendorff.

[3]) Někdy se poplatek ten nazývá „*Beisteuer*," jindy zas „*Schatzung*," neb „Schetzung."

vati povinni nebyli.[1]) Že přímluva arcibiskupova v té věci zcela bez výsledku zůstala, o tom další události svědčí. Ještě téhož roku v kraji Plzeňském začali kollátorové zmíněnou daň od farářů vybírati; arcipřišt Plzeňský se arcibiskupa jen táže o to, zdali daň kollátorům odevzdána býti má;[2]) proti dani vůbec se duchovenstvo arcipřištství Plzeňského nikterak nevzpíralo. Vždyť i kapitola metropolitní u sv. Víta, kteráž r. 1546 se mohla ještě immunitou svou honositi,[3]) a kteráž silně se proti ukládání nových daní bránila, musela r. 1579 doznati, že „podle jiných obyvatelův tohoto království berně i jiné věci podle svolení sněmovního" platívá. V témž roce ale císař Rudolf II. mimořádnou a kromobyčejnou daň od kapitoly požadoval a sice „pro ochranu království a zemí" císaři náležejících i „všeho křesťanstva proti tomu ouhlavnímu a všeho křesťanstva krve žíznivému nepříteli Turku;" kapitola měla zapraviti 800 kop grošů míšenských. Leč kapitola nemajíc peněz hotových prosí císaře, aby jí daň tu prominul, ješto by jinak buď dluh učiniti aneb počet kněžstva, kterýž při chrámě beztoho dosti skrovný jest, ještě zmenšiti musela. Radám pak komory české oznamuje kapitola, že co se zástavy některých vesnic ku kostelu sv. Víta náležících dotýče, ač by se snad našly osoby, kteréž by na duchovní statky, po nichž téměř všickni dychtí, půjčily; avšak že kapitola nikdy k zastavování takovému povoliti nemůže, ješto privilegia královská tomu na odpor jsou.[4]) Když ale nicméně komora na rozkaz císařský se odvolávajíc ještě mimo sumu výš udanou žádala, aby kapitola ku potřebě válečné jednoho každého měsíce na kůň po 14 zlatých platila a

[1]) Dieweil wir arme Priester gar geringe Pfharn und Einkomen, auch die *Tage unseres Lebens kein Steuer noch Rendt einicherlei* haben geben dörfen. (An Erzbischof dd. 11. Dezbr. 1567; Recepta v arch. arcib. Pražsk.)

[2]) Akta matrimon. v arch. arcib. Pražsk. dd. 28. Jun. 1567.

[3]) *Borový*, Akta konsist. katol. pg. 27.

[4]) Nebo privilegia a majestátové, kteréž od císařů a králův českých slavné paměti na statky kostela Pražského dané sobě máme, to v sobě zavírají, aby *žádný z králův Českých* neměl a nemohl jich zapisovati, zastavovati, na dlouho ani na krátko zavazovati, jakož pak majestát krále Vladislava svaté paměti to šíře v sobě zavírá a obsahuje. (MS. bibl. Capit. Prag. U VII. fol. 91. 94, 95. dd. 1579.)

koně i s vozy vypravila, uvolili se kanovníci posléze, že „nanejvýš sobě ze svých porcí uskrovně“ půl druhého sta kop míš. dáti chtějí. Při tom však poukazují ku klášterům, kterýchž statkové na 30—40.000 ročně vynášejí, ač jen dva neb tři kněží se z toho živiti mají, kdežto kanovníci majíce míň, všickni se na to vychovati musí; žádajíce tudíž, aby aspoň s kláštery[1]) a se stavy tohoto království v rovnosti zachováni a mimo to, což podle jiných obyvatelů tohoto království činí, dále potahováni nebyli.

VIII.

Řehole církevní.

a) Jesuité v Čechách.

Proti reformaci Lutherem a jeho sstoupenci započaté nižádný prostředek neukázal se církvi katolické tak velice prospěšným býti jako zdárné působení tovaryšstva Ježíšova. Ačkoli o směru, jejž později církevní řád tento sledoval, rozdílné náhledy u historikův místo své mají, v tom zajisté všickni souhlasí, že tovaryšstvo Ignáciem z Loyoly založené opět mocně vztyčilo prápor víry katolické naproti protestantům a že nejen dalšímu šíření sektářství s dobrým prospěchem bránilo, nébrž také četné tisíce odštěpencův zase v lůno církve uvedlo.

Osvícený probošt kapitoly sv. Vítské, doktor Jindřich Skribonius záhy poznal, že by tací bojovníci Kristovi také v Čechách k urovnání rozháraných poměrův náboženských značně přispěti a k utvrzení pravé víry nápomocni býti mohli. Pročež se bez meškání vydal na cestu do Vídně v říjnu 1552, přibrav k sobě arcijahna Jana z Puchova, a byl u krále Ferdinanda k slyšení

[1]) Však ani *klášterův* císařové valně nešetřili. Roku 1574 byla od stavův povolena zvláštní sbírka či berně na vychování snémovníkův. Opatové Teplský i Kladrubský s proboštem Chotěšovským daň takovou splniti obmeškávali; leč arcibiskup jim nařídil, aby „poněvadž jiné všecky artikule, které se při sněmích zavírají, zdržeti povinni jsme,“ i ohledem daně této se stavy království českého se srovnali. (Miss. boh. 1571—80. fol. 52. dd. 6. září 1574.)

připuštěn. Tu pak vedle některých jiných záležitostí přednesl králi jmenem celé kapitoly metropolitní žádost, aby Jesuity do Prahy povolal, by zde katolické školy zřídili, jakož na vysokých školách Ingolstadtských již delší čas se znamenitým prospěchem vyučují. Za příbytek uvolila se kapitola jim vykázati na malé Straně čtyry domy i s blízkým chrámem sv. Magdaleny[1]). Král Ferdinand uslyšev s velkou radostí žádost jejich přislíbil, že ji brzy splní a že dotyčné rozkazy synu svému arcivévodovi Ferdinandovi zašle. Mezitím ale vznikla v Německu válka náboženská a tudíž král splnění slibu odročiti musel. Teprv r. 1554 Urban biskup Krkský (z Gurku) králi věc tu zase na paměť uvedl. Ferdinand psal papeži Juliovi III. jakož i zakladateli Ignáciu z Loyoly, kterýž r. 1555 Petra Canisia do Prahy vyslal[2]). Antonín Mohelnický co velmistr křižovnický Canisia pohostinu přijal, tak že tento ve špitále křižovníků byt[3]) i celé vychování měl až do té doby, kde se do kláštera sv. Klementa přestěhoval. S povolením papežským postoupen jest Jesuitům týž klášter sv. Klementa, blíž mostu naproti křižovnickému špitálu, jenž dříve Dominikánům náležel, avšak od r. 1420—1496 úplně spustnul. Od r. 1497—1552 bydlel tam převor se 2—3 bratřími. Král Ferdinand v náhradu daroval Dominikánům spustlý klášter sv. Anežky (vedle židovského města),[4]) jejž na své útraty dal opraviti. Dne 21. dubna 1556 přibyli do Prahy Jesuité v počtu 12 a byli od probošta Skribonia do kláštera sv. Klementského uvedeni[5]). Ač základní listina kollegia teprv r. 1562 byla

[1]) *Pešina*, Phosphor. septic. rad. 3. pg. 318—320. — *Beckovský*, Poselkyně II. pg. 238. — *Borový*, Akta konsist. katol. pg. 201. 204.

[2]) Florian *Riesz*, „Petrus Canisius.“ Freiburg 1865. pg. 128 seqq.

[3]) *Beckovský* praví, že bydlel Canisius v témž pokoji, v kterém někdy blahoslavená *Anežka*, panna zakladatelkyně téhož špitálu, bydlívala (pg. 241).

[4]) Kdež dříve (až do válek husitských) byly Klarisky. Viz *Tomek*, Geschichte der Prager Universität pg. 159. — *Hammerschmid*, Prodromus pg. 86. — *Beckovský*, II. 239. Po bitvě Bělohorské obdrželi Dominikáni chrám sv. Jiljí.

[5]) *Beckovský* (II. pg. 285) praví, že císař Ferdinand jesuity napomenul, aby z svého obydlí bez veliké a důležité příčiny mezi obecný lid Pražský *nevycházeli*, což oni ačkoliv pilně zachovávali, přece však jich okna kamením často vytloukána byla i jiné

vyhotovena, začali přece Jesuité už r. 1556 vyučovati a vlastní školy v Klementinum sobě zřídili.

O výživu Jesuitů se císař Ferdinand postaral tím způsobem, že jim r. 1556 daroval pozemky spustlého kláštera Celestýnův v Oibině. nedaleko Žitavy v Lužici. Pozemky ty byly později pronajaty a od císaře Maximiliana II. úplně městu Žitavě prodány s tou však výminkou, aby ročně 1400 tolarův kolleji jesuitské v Praze odtamtud se odvádělo. Mimo to užívali příjmův bývalého kláštera Dobroluku v Lužici, ročně 450 tolarův a z komory královské jim daroval Ferdinand roční důchod 300 tolarův. Byvše od šlechty a vůbec od zámožných obyvatelů katolických v krátké době hojnými statky obdarováni mohli Jesuité ještě za živobytí arcibiskupa Antonína kollegium své (zakoupením některých sousedních domův) rozšířiti a chrám sv. Salvátora (1578—1582)[1] vystavěti.

Školy jesuitské záležely z trojího oddělení: Nejprvé nižší školy čili gymnasium, pak vyšší školy filosofické a theologické. Zde vychovali jesuité mnoho tisíc jinochů nejen ve vědách, nébrž jim také lásku a přítulnost k církvi katolické do srdcí vštípili. Obzvláště pak v očích lidu ta okolnost byla pro jesuity velmi výhodná, žeť veškero vyučování zdarma[2]) udíleli. Když jednou za příčinou kruté zimy byli nuceni žákův svých k zapravení skrovničkého příspěvku na dříví vybídnouti, ihned jim někteří vytýkali, že prý nyní za peníze vyučují; následkem toho jesuité i od onoho malého požadavku upustili.

Vedle jmenovaných škol zřídili Jesuité ještě dva zvláštní ústavy a sice: Konvikt šlechtický (contubernium nobilium), jinak také Bartolomějský. Papež Řehoř XIII. k žádosti jesuitův r. 1573 založil při konviktě tom 12 nadací pro chudší studující,

škody činěné; tak následovních let několik nikda sami bez stráže do města vycházeti nesměli pro nezbednost obecné chasy, která jim všeliké nepříležitosti činívala; však žádný přece nikda zamordován nebyl.

1) *Tomek*, Gesch. d. Prager Universität pg. 161.

2) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 253. — Počet Jesuitů Pražských za vlády Antonínovy činil asi 40 členův, z nichž ani polovice kněžského svěcení neměli. Časem vzrostl počet až na 50—60 členův. (*Tomek* l. c. pg. 162.)

obzvláště šlechtice, vykázav k jich výživě některé důchody z komory papežské; stipendisté ti nazývali se „alumni pontificii". Presentační právo udělil papež velmožům českým panu Vilému z Rožmberka a p. Vratislavovi z Pernštejna[1]); alumnové papežští měli se najmě k stavu duchovnímu připravovati. Druhým ústavem byl seminář pro chudé študující (domus pauperum), kteříž taktéž ku kněžství se připravovali.

Císaři Ferdinandovi mimo jiné i na tom velice záleželo, aby řád Jesuitský se v brzku mohl dostatečným počtem členův jazyka českého povědomých honositi, kteřížby činností misionářskou i mezi obecným lidem blahodárně působili. Neboť jesuité vyučováním mládeže v kolleji Klementinské zaměstnaní byli z většího dílu Němci, Nizozemci, Vlachové a Španhelové[2]). Za tou příčinou r. 1555 Ferdinand ustanovil, že jinochové českoslovanští v jistém počtu mají býti vysláni do Říma, aby tam na útraty císařské v kollegium Jesuitův k duchovnímu stavu se připravovali a do vlasti se někdy navrátíce církvi ku prospěchu býti mohlí[3]). Jinochů takových bylo z Čech 12, z Moravy 12 a ze Slezska taktéž 12 přes Augšpurk (kdež se tenkrát císař nacházel) do Říma vypraveno. Jelikož pak jinochové ti všickni téměř do tovaryšstva Ježíšova vstoupili, měl tento řád po nedlouhém čase dosti členův českých, kteříž slovem i písmem[4]) církev katolickou v Čechách proti odpůrcům statečně hájili.

[1]) *Tomek*, Gesch. d. Prager Universität pg. 165.

[2]) *Tomek*, l. c. pg. 162.

[3]) Dass zur Lernung der wahren katholischen christlichen Religion ezliche Nationen in den Collegiis der Jesuiter daselbst (in Rom) sollen auferzogen werden, die nicht schuldig einige Profession ohne ihren guten Willen zu thun, sondern wann sie instituirt werden und zu der Ehre Gottes auferzogen, mögen sie dann zu allerlei Prälaturen, Beneficiis, Pfarren und Seelsorgen ohne alle Argwöhn einigerlei befleckten Sekten gebraucht werden, denen auch ihr Unterhalt zu Rom zu ihrer Notdurft verordnet. (Kaiser Ferdinand an Erzherzog Ferdinand dd. 5. Mai 1555. Sr. *Borový*, Akta kons. katol. pg. 211. 213. 214. 282.)

[4]) Mezi jinochy těmi byl také *Václav Šturm*, kterýž vstoupiv do řádu Jesuitského napotom velmi vydatné služby církvi katolické v Čechách prokazoval. (*Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 253. 258.)

Dle svědectví Bohuslava Balbína[1]) byl arcibiskup Antonín nevšedním příznivcem tovaryšstva Ježíšova a to jednak z osobní úcty, kterouž choval k Petru Canisiovi, jednak i z té příčiny, ješto nahlížel, jak důležité služby svým vyučováním a kázaním jesuité církvi katolické v Čechách prokazují. Neméně i probošt Skribonius přátelsky se k nim choval, tak že při stavbě kláštera a školy r. 1555—1557 i sám vlastními penězi svými[2]) častěji jest jim vypomáhal.

Kollej jesuitská obdržela r. 1562 od císaře Ferdinanda a r. 1571 také od papeže Řehoře XIII. právo, že rektor kollegia mohl udíleti akademické stupně bakaláře a mistra (mistrové bohosloví nazývali se doktoři).[3]) Podřízena byla Pražská kollej provincialovi Německa (tehdáž úřad ten držel Petr Canisius); r. 1563 byla však zřízena obzvláštní provincie rakouská, jejíž provincial ve Vídni sídlel. R. 1565 byla také v Olomouci kollej Jesuitů zřízena a o něco později v Jindřichovu Hradci, na Krumlově a v Kladsku se usadili. Pan Vilém z Rožmberka přál si velice, aby také do Třeboně uvésti mohl Jesuity do spustlého kláštera Augustianského; k tomu účeli psal arcibiskup Pražský r. 1566 Františkovi de Borgia, jenerálu jesuitův, v kterémžto listu nejprv s pochvalou činí[4]) zmínku o pracech, jež dosavad bratři z tovaryšstva Ježíšova v Čechách ve prospěch církve podnikli, pak ale o vřelém přání páně z Rožmberka vědomost dává, kterýž by rád do Třeboně některé členy tovaryšstva a obzvláště Čechy uvésti chtěl, aby tam o školu i duchovní správu péči měli. Leč úmysl páně Rožmberkův nedošel valného úspěchu; neboť když r. 1567 bullou papežskou vysloveno jest švolení k zmíněné fundaci Třeboňské, nechtěli Jesuité převzíti správu duchovní[5]) a mimo

[1]) Et favit huic religioni Antonius maximopere etc. (*Balbin*, Misscell. l. VI. p. 2. pg. 67.)

[2]) *Borový*, Akta konsist. katol. pg. 388—90.

[3]) *Tomek* l. c. pg. 167.

[4]) Miss. 1565—70. fol. 78. dd. 14. Juli 1566.

[5]) Wiewol es meines Erachtens zuträglicher wäre, sie hätten sich der *Seelsorge* auch unterwunden, aber weil cura animarum in alle Wege den Ordinariis und Bischöfen im Lande zusteht, bei denen der Gewalt solche zu verrichten soll gesucht werden, sie aber die Jesuiten von allen Ordinariis *exempt sein wollen*, vermeinen sie auch mit dem von den Ordinariis abgesondert zu

to kurie římská žádala taxu 200 dukátů (tak zvané Annaty), kdežto celý klášter Třeboňský se svými pozemky nic víc nevynášel leč 1000 zlatých ročně (čili 200 dukátův). I ačkoli ještě v listopadu 1568 arcibiskup kardinala Commendona o urychlení dotčené záležitosti žádal, nikdy přece k uskutečnění té fundace nedošlo.

Důkazem otcovské ochrany, jakouž se arcibiskup jesuitům Pražským propůjčoval, jest tato udalost z r. 1574. Pražský klóboučník Volf Krátký dal syna svého do školy k Jesuitům u sv. Klementa; odtud ale jej vzal a dal jinam na učení, a tu chlapec z nenadání zmizel. Manželka Volfova však před kolejí jesuitskou spůsobila povyk, přede vším lidem křičíc, že Jesuité vinni jsou ztrátou syna jejího a nenáležité pohrůžky jim činila; návodem jejím také manžel jesuity v ošklivost a zlehčení před obecným lidem vydával[1]). Dozvěděv se o tom arcibiskup dal okamžitě skrze císařského rychtáře a primasa věc vyšetřiti, tak že soudní cestou úplná nevinnost otcův u sv. Klementa jest prokázána. Aby však úplně táž nevinnost jejich uznána byla, podvolili se jesuité, že Volfovi do všech kollejí krajiny této zavřené listy aneb otevřené patenty dají, jestli by to pachole ve Vídni, v Brně, Olomouci neb kde jinde doptáno býti mohlo.

b) Kázeň řeholní.

Předeslavše některé zprávy o začátku činnosti řádu jesuitského v Čechách poukázali jsme tudy na třetího činitele, o němž císař Ferdinand se důvěřil, že (vedle znovuosazení arcibiskupství Pražského a vedle přijímání pod obojí) k zdárnému vyzdvižení katolické víry v diecési sv. Vojtěcha značně prospěje. Můžemeť se tedy v tomto druhém odstavci tím spíše lišiti řádu jesuitského, jelikož spořádaná kázeň a vzorná kanonická poslušnost ve sboru tom nově utvořeném Antonínovi nejmenší příčiny k nějakému zakročení úřednímu neposkytovala.

sein. (Erzbischof an H. von Rosenberg dd. 18. Jänner 1568. Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 152.)

[1]) List arcibiskupův k purgmistru a radě *Starého M. Pražského* dd. 8. června 1574. (Miss. bohem. 1571—80. fol. 45.)

O jiných však už déle trvajících a od několika set roků i v Českém království usazených řeholích v celku a vesměs táž chvála hlásati se nedá. Kláštery, jichž pustošení husitské buď vůbec ušetřilo aneb aspoň zcela se zemí je nesrovnalo, hmotně i duchovně spustnuly. Za příčinou skrovných příjmů nemohli se začasté bratři řeholní slušně vyživiti, a tudíž sotva 3—4 mnichové v jednom klášteře se nalezali; ale ani v těch několika zámožnějších konventech nebylo osob dosti, ješto se k duchovnímu stavu vůbec málo který jinoch hlásíval. Pročež kapitola Pražská v suplikaci r. 1561 císaři Ferdinandovi I. předložené právem si naříkati mohla, že bratří v klášteřích, ač jich málo dosti[1]), rozpustilí jsou, ani oděvu svého řeholního mnozí nositi nechtějí. Také za vlády Antonínovy opakují se velmi často stížnosti, jimiž sobě obyvatelstvo pro nezbednost a mnohé nepříslušnosti řeholníkův naříká a brzy arcibiskupa, brzy opět císaře za nahlédnutí a spomožení prosí.

Antonín byl k řeholníkům rovněž spravedlivý a přísný, jako k vlastnímu duchovenstvu svému. Pokud sám domluvou, otcovským napomenutím a pokáráním, kde toho potřeba se viděla i trestem zaslouženým odpomoci stačil, nikdy k úřadům světským se neuchyloval. Kdykoli však mu se zarputilou tvrdošijností co činiti bylo, tu nejen k císaři aneb místodržícím jeho, ale i k samé Stolici apoštolské co nejvyššímu všech řeholníků představenému věc takovou vznášel a za obhájení kázně žádal. Aby se mu od nikoho platný odpor státi nemohl, požádal Antonín papeže o plnomocenství k visitování klášterů, kteréž mu papežským brevem od Pia V. bylo asi r. 1567 uděleno.

1. Jakož ale arcibiskup ohledně duchovenstva světského žádného rozdílu neznal, nébrž ku všechněm v stejné míře spravedlivým se býti jevil, tak ani mezi řeholníky nikomu přednosti před jiným nedával a bratřím řádu křižovníků s červenou hvězdou, jehožto sám velmistrem byl, pražádných svobod a výhod naproti jiným neposkytoval. Pečovalť o hmotný prospěch své řehole, an co velmistr r. 1558 opravil a (jsa tehdáž biskupem Vídeňským) posvětil chrám sv. Františka blíž mostu v Starém Městě Pražském, kterýž v husitských válkách r. 1420 velké porušení vzal a 138 let

[1]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 318.

pustý státi zůstal[1]). Ku pozdvižení křižovnického proboštství v Pöltenberku[2]) (u Znojma na Moravě) z vlastních arcibiskupských příjmův 1000 kop dluhů zapravil. Taktéž naproti městské radě Znojemské privileje téhož proboštství hájil, když Znojemští překážky činili proboštovi, kterýž v městě tom v domě křižovnickém víno šenkovati dával. Krom toho jak císaře Maximiliana II., tak nástupce jeho Rudolfa II. žádati nepřestával, aby na místě dvou vesnic v kraji loketském (Rola řečené), jež od špitálu pražského císaři Ferdinandovi propuštěny a od něho v zástavu dány jsou, jiné dvě vsi a sice hořejší a dolejší Mokropec[3]) řádu křižovnickému byly darovány.

Vedle hmotného prospěchu nezapoměl velmistr Antonín kázně řeholní a ovšem ji nad časný zisk mnohem výše cenil. Kdykoli proti některému z křižovníků ve správě duchovní postavenému pro nemravný život, nemírnost v jídle a pití, s podezřelými ženštinami obcování, nedbalost v povolání kněžském[4]) žaloby docházely, pokaždé Antonín takového mimo poslušnost biskupovi povinnou také na slib řeholní, jímž se k dokonalému životu zavázal, upomenouti nezanedbal. Za touž příčinou r. 1567 ke dni 9. dubna svolal jeneralní kapitolu křižovníků ze všech far a konventů v České zemi do Prahy[5]), aby jim bedlivé zachovávání kázně na srdce vložil. O jiné konvokaci křižovníků máme

[1]) *Beckovský*, Poselkyně II. pg. 301. Bylť to kostel mnohem menší, než jest nynější, kterýž od r. 1679—1687 byl stavěn a r. 1688 posvěcen od Jana Fridricha, hraběte z Waldštejna, arcibiskupa Pražského, velmistra křižovníků s červenou hvězdou.

[2]) Missivae boh. 1571—80. fol. 16. dd. 10. září 1573.

[3]) Ačkoli už císař *Maximilian II.* obě ty vesnice arcibiskupovi dáti připověděl, nezdá se, žeby kdy ku špitálu byly připadly. Viz Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 119. dd. 18. April 1567. — Supplikací 1571—1616. fol. 71. dd. 1575. — Miss. boh. 1571—80. fol. 79. dd. 26. srpna 1578.

[4]) Magistrat von *Eger* an den Erzbischof dd. 21. Febr. 1564; žádají, aby špitalmistra napomenul: Die Gebäude zu pessern, die Schulden abzulegen, sich verdechtigen Weibspilder so woll übermassigen Schwelgens und Trinkens zu äussern, auch andere Unordnungen abzustellen und dem gemeinen Man mit gutem pristerlichem unergerlichen Leben und Wandl vorzugehen. (Recepta im erzb. Archiv.)

[5]) Miss. 1566—67. fol. 182. dd. 18. Febr. 1567.

zprávu z roku 1573, kdež ke dni 4. června do Prahy svoláni byli a od arcibiskupa napomenuti, kterak by se v bohoslužbě a řádech církevních jakož i v soukromém životě chovati měli. I můžemeť se domnívati, že podobných konvokací neb kapitol ještě více konal. Kdo se však z bratří jeho řeholních dobrotou napraviti nedal, toho spravedlivým trestem neušetřil, jak zejmena r. 1566 faráře Řevnického, kterýžto život kněze nehodný a nenáležitý vésti nepřestával, s fary ssadil a do konventu Pražského nazpět jej zavolal; ano i probošta Peltnberského[1], kněze Lukáše s úřadu naprosto složil z té příčiny, ješto nedbanlivě ono proboštství spravoval a mnohými dluhy obtížil.

2. Ku zlepšení arcibiskupských příjmův byly Antonínovi přiděleny požitky klášterův Oseckého a Světeckého. V Oseku byli Cisterciáci, kteříž i některé fary ve vůkolí osazovali.

Opatovi téhož kláštera svěřil arcibiskup dohlídku kláštera Světeckého, kdež se několikmálo panen řádu Strážkyň Hrobu Spasitelova v Jerusalémě nacházelo, jimž za zpovědníka a duchovního správce přidělen byl kněz z téhož řádu mužského (custodes s. Sepulcri), jichž klášter se na Zderaze v Praze nacházel.

Ač Světecký klášter již v úpadku se nalezal a pro nedostatek osob úplné zaniknutí jeho se v brzku očekávati mohlo, tedy převorka Anna ze Schönberku přece ještě rozličné nenáležité věci podnikala; zejmena chtěla změniti oděv řeholní, což jí arcibiskup ale přísně zakázal[2]. Hned pak následujícího roku táž převorka o své ujmě a proti vůli arcibiskupově se ucházela o císařské svolení, aby klášter Světecký v jedno spojen byl s klášterem jeptišek Magdalenitek[3] čili kajicnic v Saresu nedaleko Mostu; protož

[1]) Liber Miss. 1564—67. fol. 153. dd. 7. ledna 1566. — Miss. boh. 1571—80. fol. 79. dd. 26. srpna 1578.

[2]) Eb. Antonius an die Priorin zu *Schwetz* dd. 30. Dezbr. 1566. (Miss. germ. 1566—67. fol. 167.)

[3]) Viz Miss. germ. 1566—67. fol. 195. dd. 21. März. 1567. Byly to tak zvané „*bílé Magdalenitky*“ čili „bílé paní,“ ješto měly bílé roucho řeholní; v Saresu čili Zahras blíž Mostu (Brüx) od r. 1283 měly svůj klášter. (*Frind* Ant., Kirchengeschichte Böhmens. Prag 1866. II. pg. 315.) Anna ze Schönberku bývala předtím sama jeptiškou řádu s. Mariae Magdalenae poenitentiariae v Míšensku, odkudž řád tento nalehánim protestantův byl vypuzen a táž Anna ve Světeckém klášteře pohostinnu přijata.

Antonín ji kárá a k tomu ukazuje, že dva kláštery zcela rozdílných řeholí v jedno sloučeny býti nemohou. — Spolu však zaslal arcibiskup i císaři Maximilianovi žádost, aby sloučení obou klášterů a tudíž zaniknutí řehole Světecké nepřipouštěl.

Téhož roku byla jedna z řeholnic jmenem Ludmila pro neposlušnost svou z rozkazu arcibiskupova dána do vězení; když se ale blížily svátky svatodušní, udělil Antonín opatu Oseckému plnomocenství, že ji zatím na svobodu pustiti může[1]) s tím však podotknutím, aby se po svátcích opět v žaláři najíti dala a mezitím svátost pokání jakož i nejsv. Svátost oltářní nábožně přijala. Avšak i potom různice mezi několika těmi osobami v klášteře přebývajícími vždy více se rozmáhaly, tak že arcibiskup v listu svém, jejž místodržícím zaslal, doznává, že se žádným klášterem mu není tolik co činiti, jako s jediným klášterem Světeckým;[2]) na doklad sděluje místodržícím, že jeptiška Ludmila bez přivolení převorky o novém roce 1569 vešla ráno do kostela a pomocí kaplana (čili zpovědníka) klášterního začala řeholním rouchem přiodívati 12leté děvčátko, kteréž posud telátka pásalo, ani čísti neumějíc, tím méně noviciát řeholní vykonavši. V témž okamžení ale převorka do kostela vstoupivši Ludmilu kárala, kterážto jako zběsilá si počínajíc dokonce knihou modlitební jiné jeptišky jest bila. — Ješto klášter tím spůsobem vždy více pustnul, přivolil r. 1571 císař k návrhu od Antonína učiněnému[3]), aby pozůstalé jeptišky dány byly do kláštera Zderazského v Praze. Z příčin nám neznámých zdrželo se ještě několik let provedení tohoto rozkazu císařského. Ještě r. 1574 dne 8. ledna byl od apoštolského nuncia Petra Vergera, biskupa Justinopolitanského probošt Skribonius vyslán do Světce, aby visitaci téhož kláštera vykonal. Jelikož ale téhož roku v měsíci květnu Antonín císařským místodržícím ozna-

[1]) Erzbischof an Abt zu *Osseg* dd. 16. Mai 1567. (Miss. 1566—67. fol. 216.)

[2]) Dann ich in Wahrheit sagen mag, dass mir *alle Klöster in Böhmen* nicht so viel zu schaffen machen, als dies *allein*. (Miss. 1565—70. fol. 202. dd. 6. Febr. 1569.)

[3]) Dass itziger Zeit keine Person desselben Ordens zu Schwez ist. sondern die einigen noch übrigen von der kaiserl. Majestät gegen Prag ins Zderas transferirt worden. (Miss. germ. 1569—71, fol. 259. dd. 16. Aug. 1571.)

muje[1]), že při svém předešle projádřeném dobrém zdání trvá, a ješto po roce 1576 žádných dalších zpráv nenalezáme, můžemeť za to míti, že nejpozději r. 1577 klášter Světecký zaniknul.

V Lužici přináležel k jurisdikci arcibiskupa Pražského též klášter panen Cisterciáckých v Marienthalu v Žitavském arcipřištství. R. 1566 oznamuje arcibiskup abatyši, panně Markétě z Pelvic, že kanovníka Budyšínského Hempla, faráře v Javorníku ustanovil arcipřištem Žitavského kraje. Ohledně pak služeb Božích tutéž abatyši důrazně napomíná, aby ve chrámech svého kollátorství netrpěla písní luteránských a bludařských, jež prý lidé proti řádu křesťanské církve zpívati se odvažují. Takéť ji žádá, aby kněžím katolickým od poddaných svých[2]) jakékoli křivdy činiti nedopouštěla. Posléze posílá arcibiskup abatyši list přímluvný za kněze Fügera, aby jemu na faru v Reichenavi dosednouti dala, o čemž spolu děkanu Leisentrittovi do Budyšína[3]) připsání učinil.

Duchovním správcem čili proboštem v Marienthalu arcibiskup ustanovil Budyšínského kanovníka Konrada Fabri. Leč opat Cisterciáckého kláštera v Neuenzell v Lužici nebyl s tím srozuměn[4]) hodlaje některého bratra své řehole za probošta ustanoviti. Avšak Antonín hájí proti němu pravomoci své jakožto loci Ordinarius a jemu velí, aby žádných změn v té věci nepodnikal.

Jiný klášter Cisterciáckých panen byl ve Frauenthale (Pohledu) blíž Brodu Německého; duchovní správa v klášteře tom byla svěřena Sedleckému opatu Cisterciácké řehole. Rada městská Německého Brodu usadila v Bělé faráře, kterýž se konfessí augsburskou spravoval; následkem toho katoličtí poddaní ku klášteru Frauenthalskému přináležející zdráhali se jemu desátek dávati. Arcibiskup r. 1579 o tom zpraven byv vytýkal radě, že proti snešení sněmovnímu[5]) poddané téhož kláštera k neznámé a nikdy

[1]) Miss. Cath. 1572—76. fol. 154. dd. 8. ledna 1574. — Supplikací 1571—1616. fol. 62. dd. 19. května 1574.

[2]) Erzbischof an *Margaretha von Pelwitz* dd. 18. Julii und 3. November 1566. (Miss. germ. 1566—67. fol. 103. 142.)

[3]) Miss. germ. 1566—67. fol. 27. dd. 26. Febr 1566.

[4]) Erzbischof an Abt zu *Neuenzell* dd. 26. März 1571. (Miss. germ. 1569—71. fol. 235.)

[5]) Městská rada Německého Brodu si příliš široce vykládala *svobodu vyznání*, kterouž Maximilian r. 1575 propůjčil. (Viz po-

dovolené víře přinucovati chtějí, až i vězením jich stěžujíce; i napomenul jich, aby vězně svobodné učinili.

V Plasích bylo r. 1567 uprázdněno opatství tamějšího kláštera Cisterciáckého. Jelikož mezi tamějšími mnichy nebylo nikoho, jenžby k hodnosti té se byl trefiti mohl, nařídil císař arcibiskupu Pražskému, aby opatové cisterciáčtí v Čechách společně nového opata do Plas zvolili. I vyvolen jest od nich Ondřej, kterýž až dosavad opatem byl v Sedlci[1]) blíž Kutných Hor a celých 26 let velmi příkladně v této řeholi žil. Týž nový opat měl v Plasích úkolu těžkému dostáti. Neboť před ním tak špatné hospodářství v řeholi místo zaujalo, že pod správou pěti opatův žádné daně komoře královské zapraveny nebyly. Ačkoliv tedy nynější opat Ondřej dobře hospodařiti začal, nebylo mu přec možno všecky berně v krátkém čase nahraditi, jak toho komora královská požadovala; a tudíž arcibiskup k radám komorním i k nejvyššímu písaři zemskému[2]) učinil přímluvné psaní za opata, žádaje, aby o zaplacení tak velké sumy naň naléháno nebylo. — Bohužel se klášter Plaský netěšil dlouho správě muže toho výtečného. Již r. 1573 nastoupil po něm opat Vavřinec, jenž sám nelidsky s poddanými nakládal, je vězením a hladem mořil a na zdraví tak jim ubližoval, že někteří na berlách choditi museli. Arcibiskup přísně jej z toho kárá napomínaje ho, aby zanechaje takových tyranských příkoří raději poddaných svých se zastal a jim v potřebách jejich nápomocen byl. Podle opata i bratří též řehole cností nepíleli; obzvláště kněz Kašpar, farář v Ledči u Plzně těžkých věcí se dopustil a nad vlastním svědomím se zapomenouc v bezbožný život se vydal, z

zdejší článek o sektářství. Cfr. Miss. boh. 1571—80. fol. 97. dd. 23. března 1579. — Lib. Miss. 1564—67. fol. 231. dd. 20. pros. 1566.)

[1]) Miss. lat. boh. et germ. 1565—70. fol. 144. dd. 19. Dez. 1567. Případy takové, že do jednoho kláštera zvolen představený (neb představená při jeptiškách) z *jiného kláštera*, zhusta se tenkráte v Čechách opakovaly (čemuž se diviti nelze, pomníme-li, že se jen několik řeholníků v každém klášteře nacházelo a výběr snadný nebyl).

[2]) Erzbischof an die HH. *Kammerräthe* dd. 7. Febr. und an obristen Herrn *Landschreiber* dd. 7. Febr. 1569. (Miss. 1565—70. fol. 206—7.)

kteréžto příčiny arcibiskup nařídil arcipřištu Plzenskému[1]), aby jej vězením strestal.

3. O klášteřích starobylé řehole Benediktýnské z času arcibiskupa Antonína skrovné toliko zprávy nám jsou zůstaveny. Opatu kláštera Kladrubského (Kladrau, v Plzeňsku), kterýž se za uvězněného faráře Semňovského přimlouval, nařizuje Antonín, aby rozepři jeho vyšetřil a pakli se mu vhod uvidí, vězením jemu polehčil. Jestliby však žaloba tak byla stížná, že by se hrdla dotýkati měla, musel by opat s vědomím arcibiskupa celou záležitost pánům místodržícím odevzdati. Byv od opata Kladrubského zpraven o tom, že písař klášterní velkou škodu konventu spůsobil, píše arcibiskup, že to opatovi k výstraze sloužiti může, aby opatrnějším se stal a dobře uvážil, komu statkův klášterských svěřovati. Roku 1570 vznesl týž opat stížnost proti děkanu Klatovskému, kterýž slovy hanlivými se ho dotknul; arcibiskup opatovi nařizuje, aby u arcipřišta Plzeňského jednání soudní proti témuž děkanovi zavedl. Při tom však vytýká opatovi, že pozůstalý po faráři Dnešickém[2]) stateček, jejž k sobě přijal, navzdor rozkazu arcibiskupskému dědicům nevydal, což aby se teď bez meškání stalo, jemu velí. — Ohledně benediktinského kláštera v Brunově máme zprávu z r. 1569; arcibiskup nabyv přesvědčení, že se ve mnohých klášteřích zanedbávají služby Boží a neméně kázeň řeholní, vydal ku všem Benediktýnským i jiným představeným klášterů obšírné napomenutí, kterak by co chybného se kde nachází, napraveno býti mohlo. Jeden z listův arcibiskupských opatu Brunovskému svědčí.[3]) Další zpráva pochází z roku 1575, kdež

[1]) Pozoruhodna jsou slova, jimiž arcibiskup nařizuje arcipřištu Wolfgangovi, aby se knězem Kašparem ujistil. „Abyšte ho jakýmkoli spůsobem moci budete, buď tím, že byšte mu něco jmenem naším tajně oznámiti měli, anebo nějakou lepší faru dáti chtěli, na faru vaši k sobě vloudili a vloudíce ho hned do vězení dali.“ (Miss. 1571—80. fol. 27. dd. 28. pros. 1573. — fol. 40. dd. 3. května 1574.)

[2]) Arcibiskup opatu *Kladrubskému* dd. 25. listop. 1566. dd. 5. Junii 1570. (Miss. 1564—67. fol. 226. — Miss. 1569—71. fol. 119.)

[3]) Viz list Antonínův Abbati *Brunoviensi* dd. 2. Sept. 1569. v dodatku č. 22. Brunov ve Slezsku náležel tehdáž k hrabství Kladskému.

arcibiskup převora i celý konvent tamější napomíná,[1]) aby ze svého středu muže jak nejvýš k důstojnosti té spůsobilého zvolili za opata, načež aby císaři i arcibiskupovi bez meškání zprávu o vykonané volbě předložili.

Na Moravě zdá se, že okolo r. 1572 nějaké nepořádky v klášteřích Benediktýnských vznikly, z kteréžto příčiny císař Maximilian II. mimořádnou visitaci tam zříditi obmýšlel a Pražského arcibiskupa o jeho dobré zdání v té věci požádal. Antonín tuto dal odpověď,[2]) že kláštery řádu s. Benedicti jakož i Canonicorum regularium (ku př. Praemonstráti, Augustiniáni) podle zákonů církevních podrobeny jsou pravomoci biskupa diecésního, do kterýchžto klášterův ordinarius čili biskup moc a právo má opaty neb proboštý potvrzovati a také pořádně visitovati. Nicméně dodává Antonín, že císař jakožto defensor víry a nejvyšší vrchnost světská tu moc má, aby biskupa Olomúckého o správu a vysvětlení toho, pakli by něco nenáležitého při týchž klášteřích se dálo, požádal a že se v tom biskup slušně spěčovati nemůže.

Při starobylém klášteře řeholnic Benediktýnek u sv. Jiří na Hradčanech v Praze i za vlády Antonínovy častěji se událo, že na místo abatyše některá panna z jiného kláštera ano docela i z jiného řádu dosazena byla. Roku 1562 za nepřítomnosti arcibiskupovy požádala kapitola Pražská císaře Ferdinanda I. o svolení, aby v přítomnosti několika opatův Benediktýnských mohla nová abatyše býti zvolena. Jelikož v klášteře Svatojirském žádné k úřadu tomu spůsobilé jeptišky nebylo, chtěla tam kapitola povolati abatyši z Frauenthalu, když tato se zdráhala (omlouvajíc se, že jest řádu Cisterciackého a tudíž nespůsobilá ku správě kláštera benediktynek), volali převorku premonstrátek z Chotěšova, kteráž ale taktéž raději ve své řeholi zůstati mínila.[3]) Posléze pomýšleli kapituláři sv. Vítští na to, povolati nábožnou pannu z Doxanského

[1]) Miss. cath. 1572—76. fol. 284. dd. 17. června 1575.

[2]) Arcibiskupa Pražského odpověď k pp. *Místodržícím* dd. 19. března 1572. (Supplikací 1571—1616. fol. 23.) Obávalť se bezpochyby Maximilian II. odporu se strany biskupa Viléma Prusinovského (jemuž nebyl velkou přízní nakloněn; — viz *Procházka*, život bl. Jana Sarkandra) a tudíž se ještě v čas hleděl krýti dobrozdáním Pražského Metropolity.

[3]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 350. 368.

kláštera premonstrátek[1]) do Prahy a žádali k tomu přivolení císařské. — Když pak r. 1576 panna Dorota Krumlovská abatyše u sv. Jiří pro sešlost věku k vlastní žádosti své téhož úřadu mocí arcibiskupskou byla zbavena, zvolena jest abatyše kláštera Frauenthalského, panna Judit z Eibenstolu za abatyši u sv. Jiří, načež Antonín všem poddaným[2]) téhož kláštera nařídil, aby ji za vrchnost svou přijali, jí a konventu „věrnost, poddanost a člověčenství slíbili.“

4. Z klášterův řehole Premonstrátské nebyla arcibiskupovi zavdána příčina k častějšímu jednání neb nahlédnutí. V rozepři, kteráž vznikla mezi opatem v Milevsku (Mühlhausen) a pány ze Švamberka, vydal se r. 1566 arcibiskup sám do Bechyně a 22. ledna rozepři urovnal. Opatu Teplskému r. 1572 odporučil Antonín kvardiana kláštera Františkánského ve Stříbře, Jakuba Mainazzu, kterýž k výchově bratří almužny sbíral a jehož velepastýř v příčině jeho bezúhonnosti velice chválí![3])

V Chotěšově u Plzně byly Praemonstrátky pod duchovní správou zvláštního probošta. Jakási jeptiška z kláštera Frauenthalského, kteráž sliby řeholní byla učinila, tajně uprchnuvši v Přešticích u bratra svého se zdržovala, leč postihnuta byvši dána jest prozatím do kláštera Chotěšovského[4]). Arcibibiskup r. 1571 nařizuje proboštovi, aby tutéž jeptišku v klášteře zanechal, až Frauenthalská abatyše, kteráž v Praze mešká, u císaře záležitosti řehole své vyřídí a onu pannu zase do Frauentálu dopraviti

1) Ješto obyčejně *šechtičnám* se téhož abatyšství Svatojirského dostávalo, připojila kapitola o panně Doxanské poznámku: Cujus pater fuit nobilitatus, sed frater virginis est aurifaber; si alia magis idonea non reperiretur, videtur haec sui ordinis et loci non esse indigna.

2) Antonín poddaným *Střebenickým* dd. 15. října 1576. (Miss. boh. 1571—80. fol. 67.) Cfr. *Hammerschmid*, Prodromus pg. 388.

3) Také opatu *Kladrubskému*, jakož i proboštu *Chotěšovskému* arcibiskup kvardiana Mainazzu odporučil řka o něm: Ab integritate et innocentia vitae est nobis a probis hominibus commendatus ob eamque causam a nobis etiam plurimum amatur. (Miss. lat. 1572—76. fol. 30. dd. 21. Sept. 1572. — Cfr. Lib. Miss. 1564—67. fol. 145. dd. 11. pros. 1565.)

4) Miss. 1569—71. fol. 203. dd. 29. Jänner 1571.

nechá. — Také v Doxanech byl klášter panen Praemonstrátek[1], a sice pod duchovní správou probošta; dne 10. února 1566 arcibiskup sám osobně v témž klášteře byl přítomen, kdež tři panny v ruce jeho složily slavné sliby řeholní.

5. Tak zvaná řehole Augustinianská byla v Čechách oběma odvětvími svými zastoupena a sice:

a) Řeholní kanovníci sv. Augustina[2] (Augustiner-Chorherrn, canonici regulares s. Augustini) měli především opatství na Karlově v Praze; řeholní kázeň se tu v dobrém stavu nalezala, jak o tom arcibiskup svědčí v listu, ve kterém se r. 1572 přimlouvá u císaře Maximiliana II., aby opatu Karlovskému navrácena byla vinice, kteráž jindy ku konventu témuž náležela; příčinu schudnutí téhož kláštera arcibiskup tuto pokládá, že proboštství Ingelheim nad Rýnem (kteréž pro čtyři české kněze bylo zřízeno a opatovi Karlovskému k vrchní správě svěřeno)[3] od téhož Karlovského kláštera bylo odňato.

Jiný konvent kanovníků této řehole se nacházel v Rokycanech ještě r. 1541, ve kterémžto roce probošt s konventem uzavřeli smlouvu s Hamerníkem, aby tento huť a hamr na gruntech klášterních v Klabavě[4] zříditi mohl. Ješto ale r. 1561 čteme, že sobě Rokycanští vyžádali na Ferdinandovi I. majestát a zástavu na tento klášter sv. Augustina, tudíž se podobá, že v tom čase dotčený konvent zaniknul. — Taktéž v Borovanech ještě r. 1547 byl konvent řeholních kanovníků pod zvláštním proboštem[5]; za vlády Antonína arcibiskupa žádné zprávy další o něm nečteme.

[1]) Miss. 1566—67. fol. 17. dd. 2. Febr. 1566.

[2]) Jedno odvětví týchž řeholních kanovníků nalezá se od mnohých století při chrámě Lateranském v Římě, odkudž kanovníky *Lateranskými* se zovou. (*Frind*, K. Gesch. Böhmens II. pg. 318.)

[3]) V *Ingelhaimě* byl Karel IV. narozen a pokřtěn. Opat Karlovský nazýval se Pater, Archi-Abbas et Visitator monasterii Ingelheimensis. (*Hammerschmid*, Prodrom. glor. Prag. pg. 323. — *Frind*, Kirch. Gesch. Böhmens II. pg. 321.). Viz Supplikací 1571—1616. fol. 24. dd. 22. března 1572, kdež arcibiskup dí: „I majíc já v dobré paměti, jakým spůsobem ten klášter, když jest proboštství u Rejna Ingelheim odňato bylo, o čež já v jednání jsem byl, k zkáze přiveden jest.“

[4]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 21. 318. 328.

[5]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 36. 71.

Velmi špatná kázeň řeholní shledána jest od arcibiskupa při řeholních kanovnících v Třeboni pod pány z Rožmberka. Neboť v lednu 1566 dva kněží z téhož kláštera, Václav a Petr noční dobou z kláštera vyšedše opilí se po městě toulali a v hádku i rvačku mezi některými lidmi světskými mečem svedenou se vmísili, při kteréžto jistý rybář páně z Rožmberka zavražděn, jiný těžce poraněn byl. Obdržev o tom od p. Vilíma z Rožmberka zprávu nařídil Antonín arcipřištu Bechyňskému, aby jmenované dva řeholníky ihned do temného vězení uvrhl, přečin jejich vyšetřil a rychlou zprávu do Prahy zaslal. Převora také[1]) (kterýž měl po smrti opatově zatímní správu konventu) arcibiskup přísně napomíná, aby se noční dobou po městě netoulal a řeholních povinností svých pilen byl, nechce-li vězením trestán býti.

Nemalý spor s Maximilianem II. musel Antonín podniknouti r. 1568 za příčinou osazení proboštství řeholních kanovníků Augustianských v městě Kladsku. Císař vší mocí tam chtěl konfirmovati doktora Krištofa Noëtia, faráře u sv. Michala ve Vídni. Marně se hájil arcibiskup Pražský rozličnými důvody jako: Že řeholníci už sobě řádného probošta zvolili, že Noëtius není řeholníkem, nébrž světským knězem, že nadto jest ženatý. Císař stál na svém a konečně byl Noëtius za probošta dosazen[2]) a r. 1573 i za děkana Kladského okršku ustanoven.

b) Poustevníci Augustiniánští (Eremitae Augustiniani) měli v Praze klášter u sv. Tomáše, kdež byl převor s dvěma kněžími. Mimo to se nalezal u sv. Kateřiny (na Novém M. Pražském) klášter panen téhož řádu, jehožto převorka však r. 1565 zemřela. Ješto příjmy tohoto kláštera jeptišek byly tuze skrovné[3]) a v celém království českém jediné jeptišky téhož řádu nebylo, žádal arcibiskup císaře, aby klášter sv. Kateřiny připojen byl ku

[1]) Miss. germ. 1566—67. fol. 11. dd. 22. Jan. 1566. — Lib. miss. boh. 1564—67. fol. 181. dd. 31. března 1566.

[2]) Ač za to máme, že arcibiskup Antonín jinak k tomu nepřivolil, leč s výminkou, pakli Noetius onu ženštinu od sebe vzdálil. (Viz Miss. 1565—70. fol. 181—183. dd. 28. Juni et 7. Juli 1568. — Miss. 1572—76. fol. 135. dd. 18. Aug. 1573.)

[3]) *Příjmy* kláštera u sv. Kateřiny činily za rok 80 kop. Po převorce poslední činila celá pozůstalost 5½ kopy a 4 dukáty ve zlatě. (Miss. 1565—70. fol. 12. dd. 21. Okt. 1565.)

klášteru sv. Tomáše s tím dodatkem, že převor zavázán jest mimo nynější počet bratří ještě jednoho kněze, kterýžby německy kázati mohl, chovati, poněvadž na Malé Straně mnoho lidu německého jest, kteřížto zvláštní zření ku klášteru sv. Tomáše mají[1]) a na velikém díle se tu pochovávají. Týž třetí kněz byl ustanoven k tomu, aby v kostele sv. Kateřiny i dále služby Boží vykonával.

Provincial eremitův Augustinianských ve Vídni, jmenem Jakub, na počátku l. 1566 zaslal arcibiskupu Pražskému list, ve kterémž dosti zpupně si stěžoval, že prý Antonín jistého kněze řádu Augustinianského co vězně dal v klášteře u sv. Tomáše zavříti; provincial odvážil se docela vytýkati arcibiskupovi, že prý v odporu s výnosy sněmu Tridentského jednal. Načež ale arcibiskup Pražský se všelikou vážností odpověděl, že uvěznění onoho bratra s vědomím místodržících císařských nařídil[2]), a dokládá: Výnosy pak (canones et decreta) sněmu Tridentského v té míře známe, že výkladu tvého dobře postrádati můžeme, a nikdy nedopustíme, aby někdo skrze lichý těchto výnosův výklad nás v biskupském právu našem zkracoval. Byv pak r. 1568 tázán od císaře, zdaž provincialovi téhož řádu má dovolena býti visitace českých klášterův, arcibiskup se přimlouvá, aby císař dovolení to udělil, spolu však aby provincialovi přísně nařídil dbáti o napravení řeholní kázně u sv. Tomáše, kdež mnichové lehkovážně a rozpustile žijí, ani oděvu řeholního nenosíce.

Mimo konvent Pražský stávalo tou dobou ještě čtvero[3]) klášterův eremitských, z nichž jeden, na Šopce u Mělníka,

[1]) Dekret *Maximiliana* II. dd. 9. listop. 1565. — Dobré zdání *Antonína* arcibiskupa dd. 21. Okt. a 30. října 1565. (Miss. 1565—70. fol. 12—16. Lib. Miss. 1564—67. fol. 134.)

[2]) Archiepiscopus ad *Provincialis Jacobi* literas insolentes respondet dd. 22. Jun. 1566. (Miss. 1566—67. fol. 92.): Canones et decreta Concilii Tridentini ita novimus, ut tua interpretatione non indigeamus, neque patiemur, ut quisquam nos a jure nostro ordinario, canones et decreta male interpretando, absterreat.

[3]) Arcibiskup dí sice o klášterech eremitův Augustinianských: „Deren in Böhmen nur *zwei* des Ordens *noch in esse sind*, die andern aber zum Theil von den Fundatoren eingezogen, zum Theil auch sonsten abalienirt worden;" leč poněvadž z časův jeho vlády celkem o pěti klášteřích té řehole zprávy máme, domníváme se, že slovy „*in esse*" arcibiskup chtěl vyjádřiti, že

nepěkný obraz života řeholního poskytá. Neboť r. 1566 musel k rozkazu arcibiskupovu převor do vězení vsaditi Krištofa mnicha starého, kterýž cizoložstva se dopustiv veliké pohoršení mezi lidem vůkolním spůsobil. Hned pak následujícího roku bez vědomí arcibiskupova mnichové Mělničtí jednoho z Bratří Českých, kmeta 90 letého, někam na jiné místo tajně dopravili k velkému zhoršení[1]) všech stavův království. Titéž arcibiskupa v Římě obžalovali, a na svých pozemcích sedláky české utiskovali, je i zcela zapuzujíce a cizé Vlachy na jich místo usazujíce, což vše arcibiskup císaři stížně oznámil, za nápravu žádaje. — Neméně trpěl zmíněný klášter také tím, že páni Beřkovští chtěli za patrony konventu býti považováni a také se dotyčnými privilejemi u arcivévody Ferdinanda vykázali, převor Mělnický však toho nedbaje za patrony uznati je nechtěl.

V městě Bělé (Weisswasser) nebylo r. 1571 žádného převora v klášteře Augustinianském, ješto pan Jan Berka z Dubé nechtěl dopustiti, aby tam nový převor byl uveden[2]); z té příčiny arcibiskup žádal císaře, by témuž p. Berkovi rozkázal, že spravedlivost svou k témuž klášteru prokázati musí; nicméně ještě před vyřízením té otázky (dí arcibiskup) jest zapotřebí, aby císař převora, kterýž by česky i německy uměl, do téhož kláštera uvésti poručil.

V Ročově byl od pánův z Kolovrat ve 14. století klášter augustinianský založen, o jehožto kollatorství však nyní mezi dědici rozepře trvala. Petr z Kolovrat uměl toho na sešlém převorovi dosíci, že mu poddané lidi k užívání postoupil, kteréž on Petr všelijak utlačoval a při tom klášter tak spustnouti nechal, že když tam arcibiskup z rozkazu císařského v červenci 1572 s opatem

jen ve dvou klášteřích (Pražském a Pivoňském) řeholníci pokojně žíti mohou, kdežto v ostatních třech od kollátorův neb pánův se jim ubližovalo. (Miss. 1565—70. fol. 192. dd. 7. Sept. 1568.)

[1]) Miss. germ. 1566—67. fol. 68. dd. 17. Mai 1566. — Miss. 1565—70. fol. 124. dd. 16. April 1567.

[2]) Jak praví arcibiskup v listu svém k císaři dd. 11. listop. 1571, měl při tom p. Berka bezpochyby v úmyslu, některého *nepořádného* kněze do kláštera uvésti. (Supplikací 1571—1616. fol. 16.)

Oseckým a proboštem Litoměřickým přijel, v kostele výslech stran předsevzíti musel, jelikož jediného místa nebylo v témž klášteře, kdež by v suchu co takového se bylo jednati mohlo[1]). Antonín následkem této visitace učinil císaři návrh, aby převora Martina Čerta pro neřádné obcování jeho odtud vyzdvihnouti a nového usaditi i o to se postarati ráčil, by páni z Kolovrat o kollátorství se srovnavše to, co od kláštera odňali, zase navrátili.

Nemilou příčinu k úřednímu zakročení poskytnul arcibiskupovi r. 1573 augustianský klášter Pivoňský (Pivoňka, Stockau), odkudž převor Augustin Klementin zvolen byl za převora do Brna. Týž ale se zdráhal nástupce svého kněze Mikuláše, kterýž od Antonína za převora Pivoňského byl stvrzen, do kláštera uvésti, z čehož arcibiskup jej kárá[2]) a mu velí, aby se do Brna nestěhoval, dokudžby dluhy nespravil a všech věcí podle inventáře neodstoupil; napomínaje ho spolu, aby novému převoru, „jenž přirozený Čech jest," do kláštera se stěhovati nezbraňoval.

6. Řehole Mendikantův byla v českém království oběma hlavními odvětvími zastoupena. Porovnáme-li však obě větve mezi sebou, musíme pravdě vydati svědectví v ten spůsob, že o Dominikánech znějí zprávy daleko nepřízniveji než o bratřích řádu sv. Františka. Domníváme se, že cíle příliš nechybíme za to majíce, že vinu této korrupce dominikánské řehole v Čechách z velké části hledati sluší v Italii, odkudž mnichové do Čech přicházeli, kteříž už národností svou nelibost mezi obyvatelstvem působili, ještě však více pro rozkasaný život nenáviděnými se stávali, a ješto časem ani ti, kdož z Italie na visitaci dominikánských klášterů byli vysláni, lepšími mravy nevynikali, snadno nahlédnouti lze, že při takových okolnostech všecko namáhání horlivého arcibiskupa na prázdno splynouti musilo.

[1]) Relace arcibiskupa Pražského k císaři *Maximilianovi* II. dd. 14. července 1572; Antonín sice již r. 1571 rozkaz od císaře obdržel, aby jel do Ročova, ale pro trvalou chorobu vykonati toho dříve nemohl. (Supplikací 1571—1616. fol. 12.) Do místa, kde se klenoty klášterní nalezaly, arcibiskup v nedostatečnosti zdraví svého přes spustlé a na díle sbořené schody nemohl jíti a tudíž opata s proboštem tam poslal.

[2]) Miss. 1571—80. fol. 22—24. dd. 24. Oct. 2. & 6. Nov. 1573.

Jak Antonín sám píše r. 1565 jenerálovi Vincenci Justinianovi, nacházelo se tou dobou jen něco málo bratří v klášteřích dominikánských, a tito prostopášný život vedli. Zejmena provinciál jejich, Fridrich Bořikovski (rodem Polák), kterýž i bludné nauky rozšiřoval, pravověrného kazatele českého (ze svého řádu) z Prahy vzdálil, dluhy hromadil, a jednomu z řeholních čekancův jmění jeho odňav své sestře daroval[1], do Plzně místo českého kazatele vyslal Vlacha, kterýž jazyka českého neznal. Pro takové přestupky naléhal arcibiskup na to, aby jeneral co nejdříve téhož provinciala sesadil a zpět povolal.

Nohsledou provincialovým ukázal se brzy potom býti převor u sv. Anežky v Praze, kterýž v letě 1567 mnoho dluhů učiniv, kalich z chrámu vzal, klášterní pozemky odprodal a velmi mnohá pohoršení zlolajným životem svým (až i krvosmilstvím) spůsobil, pak ale trestu zaslouženého uniknouti chtěje k útěku se chystal. Předeslav k Litoměřicům kuchařku svou, osobu podezřelou, s celým povozem věcí z kláštera odejmutých, sám také druhého dne odjeti mínil, ale v čas ještě zatknut a do vězení uvržen. Sám apoštolský nuncius Bilia v listu arcibiskupovi Pražskému zaslaném dokládá, že onen převor netoliko vězení, ale nejpotupnější smrt hroznými zločiny svými zasloužil[2]). Roku 1570 chtěl tehdejší převor při klášteře sv. Anežky zaříditi šenk a pivo tam prodávati, což mu ale od arcibiskupa a posléze k zakročení rady staroměstské i od císaře Maximiliana II. přísně bylo zakázáno.

Ku konci listopadu 1570 vznesli konšelé a rada Starého Města Pražského k císaři Maximilianovi žalobu proti Dominikánům u sv. Anežky a to z té příčiny, ješto podpřevor Antonius Siculus (Vlach) s několika bratřími ukradli z břehu Vltavského šest velkých trámův (sedmý vzíti nemohli, poněvadž byl kolíky zapažen) a do

[1]) Dvěma slovy jej Antonín charakterizuje: homo totus luxui et mollitiei deditus; a dokládá o něm, že professí řeholní jen rukou dáním sobě skládati nechává, že často několik dní trvá mimo klášter, a že na jedno posezení s hosty svými za 15 tolarův vína vypíje. (Archiepiscopus *praeposito Generali* dd. 19. Oct. 1565. Miss. 1565—70. fol. 11.)

[2]) Melchior *Bilia* ad Antonium dd. 4. Julii 1567. (Recepta). Erzbischof an den Kaiser dd. 3. Juli 1567. (Miss. 1565—70. fol. 132.)

kláštera je odvlekli. Když pak úředníci městští s rychtářem přišli, aby věc vyšetřili, nebyli dveřmi do kláštera vpuštěni a museli otvor ve zdi dáti učiniti, kterýmžto mimořádným vchodem do kláštera vstoupivše přijati jsou od podpřevora a dvou mnichů s nehorázným pokřikem, ano týž podpřevor se opovážil rychtáři nadávati, šelmou (bestia) jej nazývajíc. Přitom rada městská osvědčuje, že pravdivá není omluva téhož podpřevora, řkoucího, že prý naň rychtář svého meče vytasiti chtěl a že on z té příčiny se bránil. Visitátor téhož řádu Dominikánského pravil sice, že se ona krádež bez jeho vědomí a proti vůli jeho stala, leč omlouval skutek tím, že prý řeholníci pražádného dříví nemajíce z velké nouze to učinili a mimo to připojil, že prý jim náleží celý břeh Vltavský blíž kláštera sv. Anežky a že tedy z věcí tam ležících „desátek" sobě vzíti mohou (!). K čemuž ale rada staroměstská dokládá, že břeh nenáleží klášteru, nébrž městu a to mocí privilejí od Ferdinanda I. udělených. Ještě pak i na to sobě konšelé stěžují, že dominikáni na mnohých místech prolámali zeď, kteráž blíž kláštera sv. Anežky k ochraně města Pražského byla postavena, jakož prý také množství malých chýží na hřbitově vystavěli, kdež lidé podezřelí ano tací, jenž z měst Pražských metlami byli vymrskáni, přebývají a místo, kdež kosti mnohých zbožných a svatých lidí odpočívají, poskvrňují, ješto zajisté blahoslavená Anežka, dcera krále českého Ottakara, dotčený klášter nevystavěla s tím úmyslem, aby na posvátných těch místech chýžky byly zřízeny a nepočestným lidem za obydlí ponechány. Rada staroměstská tedy císaře žádá, aby dominikánům takové předsevzetí konečně staveno a oni donuceni byli, porouchanou zeď opraviti dáti, by zlolajní lidé noční dobou otvory ve zdi učiněnými nemohli sem a tam prolízati a krádeže neb jiné zločiny stropiti, jak se nyní nezřídka stává[1]).

Jiné stížnosti vznesli k arcibiskupu Antonínovi v týž čas někteří obyvatelé u sv. Anežky, kterýmž ve staveních, jenžto blíž kláštera a na gruntech klášterských se nacházely, od dávných časův zdarma přebývati bylo dovoleno. Bydleli tam chudí řemeslníci, kteříž jindy docela ničeho převorům u sv. Anežky neplatili.

[1]) Consulis et Senatus antiquae Urbis *Pragensis* ad Maximilianum II. gravamina contra fratres ordinis Praedicatorum in monasterio s. Agnetis. (Recepta v arch. arcib. dd. post 27. Nov. 1570.)

Nynější převor ale vymáhal od nich činži 10 bílých grošův za půl leta; kdo mu ji dáti nechtěl neb nemohl, toho do šatlavy uvrhnouti kázal. Tu se tři z obyvatelů těch a sice Jiří Štěpán, Erhart Lochman a Jiří Schneider osmělili převora jmenem ostatních všech žádati, aby je při starém obyčeji zanechal a břemeny nezvyklými neutiskoval. Z té příčiny převor obzvláště proti ním obrátil hněv svůj; přišed s několika dráby a jinými lidmi (celkem jich 15 bylo) ku chýžce Štěpánově poručil dvéře vyraziti, okna shoditi, i dal do jmenovaných tří mužův stříleti, bodati a je tlouci a s ženami i dítkami je pryč vypudil; i usadil převor na to místo hospodského, který pivo šenkoval, u něhož tolik nevěstek se zdržovalo, že v celé Praze nebylo hampejsu horšího[1]). Tudíž ti ubozí ze svého přístřeší bezprávně vypuzení lidé úpěnlivě prosí, aby arcibiskup převorovi přísný rozkaz učinil, by je zase ku klášteru přijal a křivdu učiněnou napravil.

Neslýchaných věcí také se v témž klášteře r. 1572 dopustili dva Vlachové dominikáni, kteří se šesti koňmi přijevši od převora vlídně uvítáni byli, hned ale (za visitátory papežské se vydávajíce) jemu násilí činiti začali, a když tento utéci chtěl, za ním běželi, tak že převor ze strachu oknem vyskočiv obě ruce zlámal, načež Vlachové všecky komory a truhly zotvírati davše 14 kop jemu vzali, jej proti zřejmému zákazu arcibiskupskému vězením stěžovali a protože rodu Charvátského byl, jej vystrčiti a nějakého Vlacha na jeho místo uvésti chtěli[2]). Z té příčiny dal arcibiskup všecky klenoty klášterní zinventovati a spečetiti a zakázal oněm Vlachům další visitaci i vznesl o těch výstupcích stížnost k císaři. Za takových okolností ovšem nejvýš zapotřebí bylo řádné visitace a proto arcibiskup rád souhlasil s úmyslem císaře Maximiliana II., když tento ještě téhož r. 1572 se na tom ustanovil, že k opravě dominikánských klášterů zvláštního visitatora povolá. Arcibiskup jen za to žádal, aby při témž visitatorovi jedna osoba duchovní a druhá z komory české se nacházela aneb na venku jiné úřední

[1]) Recepta v archivu arcib. Pražského 1570.

[2]) Ve všelikém jednání Antonínově ohledně řeholí vždy prosvítá jeho *nestrannost* a věrná láska k *českému národu*, tak že v tom ohledu vzorem apoštolského biskupa nazván býti zasluhuje. (Viz zprávu, jižto arcibiskup podává císaři dd. 18. ledna 1572 č. 29. v dodatku.)

osobnosti; a přeje si Antonín Mohelnický, aby „těch častých visitování umenšeno býti a neřády, které se při takovém visitování mnohokrát sbíhaly, tudy přetrhnuty býti mohly[1])". Jak dobře o tom Antonín soudil, výsledek brzy ukázal; neboť visitace klášterů Mendikantských byla sice r. 1574 skutečně od provinciala Feliciana Ninguarda vykonána; ale roku 1576 témuž Felicianovi[2]) oznamuje arcibiskup, že nikde dobré výsledky oné visitace pozorovati nelze; posud že k arcibiskupovi docházejí stížnosti a zprávy o hanebném životě mnichův, a tudíž by nejlépe se stalo, kdyby na místo těch nezbedných jiní příkladným životem vynikající bratří do týchž klášterův byli uvedeni.

Mimo Prahu ještě o třech klášterech Dominikánských v té době zprávu nacházíme. V Litoměřicích u sv. Michala týž Vlach, kterýž se svým soudruhem takový nepořádek v Praze r. 1572 způsobil, na místo učeného a zbožného převora kněze Lukáše, rodem Slováka usadil Vlacha, který službami Božími lidu posluhovati nemohl. Arcibiskup žádal pány rady komorní[3]), aby téhož Vlacha převora do vězení vsaditi a kněze Lukáše za převora ustanoviti rozkázali; leč úmysl arcibiskupův se nezdařil a pro takové nesnáze zůstalo převorství Litoměřické celý rok neosazené, teprv r. 1573 ku konci července odeslal tam arcibiskup kněze Bernarda co převora.

Dominikánský klášter v Plzni se obyčejně nazývá „černým klášterem". V květnu 1574 nařizuje Antonín převorovi, aby Cecilii Strakové, chudé vdově, zahradu, na niž ona dostatečný zápis má, zanechal, jelikož ona vždycky z té zahrady roční platy ku klášteru slušně spravuje. V červenci téhož roku sděluje arcibiskup Plzeňským, že stížnosti jejich[4]) proti nynějšímu převoru černého kláštera,

[1]) Arcibiskupa Pražského dobré zdání dd. 12. května 1572; viz v dodatku č. 31.

[2]) Felicianus *Ninguardus* byl prokurátorem arcibiskupa Solnohradského na sněmu Tridentském. (Viz Miss. 1571—80. fol. 51. dd. 23. Aug. 1574. — Miss. 1572—76. fol. 197. 322. dd. 29. Juli 1574 et 5. Jan. 1576.)

[3]) Arcibiskup pp. radám komorním dd. 10. března 1573; viz v dodatku č. 30.

[4]) Miss. boh. 1571—80. fol. 41. et 48. dd. 4. Maji et 29. Julii 1574.

Ondřeji, sdělil visitátorovi téhož řádu Felicianovi, kterýž tam jiného muže dobrého za převora dosaditi míní.

Do kláštera dominikánského v Jablonné (Gabel[1])) byl r. 1571 kněz Baptista de Utinio (Vlach) za převora dosazen, jejž ale pan Jindřich Berka do kláštera pustiti se zdráhal, a to z té příčiny, že německy neuměl; arcibiskup se přimlouvá, aby týž Baptista (protože Dominikáni jiného nemají) prozatím v Jablonné zůstati mohl, an prý o to bude postaráno, aby tam jiný převor brzy poslán byl, kterýžby měl známost německého jazyka.

Ačkoli pak kláštery tohoto řádu dosti nemilého zaneprázdnění arcibiskupovi spůsobily, nedal si tudy v nevyčerpatelné vlídnosti své brániti, aby ve hmotných potřebách se jich pilně neujímal. Za převora u sv. Anežky přímluvné psaní učinil r. 1573 k pp. Místodržícím, kdež za poshovění v jistém dluhu žádá, ješto převor peněz nemá[2]); téhož roku připomíná arcibiskup panu Zdenkovi z Vartmberka, aby zapravil plat ku klášteru sv. Anežky náležitý; a již r. 1567 týž velepastýř p. Kapléřovi ze Sulevic upomenutí činí, aby desátky z popluží Sulevického, 3 kopy v penězích a džber ryb podle fundace dominikánům u sv. Michala v Litoměřicích dávati nezanedbával.

7. Řád sv. Františka Serafínského, toto druhé odvětví řádův Mendikantských byl v Čechách několika družstvy zastoupen a sice:

a) Minorité (ordo minorum Conventualium s. Francisci) byli v Praze u sv. Jakuba. Za vlády Antonína Mohelnického se poprvé děje zmínka a konventu tomto r. 1562; neboť téhož roku daroval císař mimo klášter sv. Anežky také chrám sv. Barbory s celým klášterem řádu sv. Františka Dominikánům (v náhradu za klášter sv. Klementa) a ustanovil, aby klášteru sv. Jakuba[3]) se za odstoupení téhož kláštera sv. Barbory z komory císařské vyplácel roční důchod 30 tolarův. Leč do r. 1572 týž sv. Jakubský klášter

[1]) Arcibiskup píše: *Jabel*; jest Jablonná v Boleslavsku; Miss. germ. 1569—71. fol. 209. dd. 6. Febr. 1571.

[2]) Dít o převorovi, že „na ten čas tak mnoho grošův, jak on (věřitel) od něho kop míti chce, v moci své nemá." Supplikací 1571—1616. dd. 15. září 1573. Cfr. Miss. 1571—80. fol. 20. Miss. 1564—67. fol. 255. dd. 12. Maji 1567.

[3]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 347.

velmi schudnul, a mnichové žádali císaře, aby jim dovolil u kláštera sklenné hutě vystavěti, začež také arcibiskup přímluvné psaní k radám komory české učinil. Témuž klášteru byl od hejtmana Přerovského po 2 leta povinný plat roční zadržován, pročež arcibiskup r. 1573 pánům komorátorům (radám komory) opět list přímluvný[1]) zaslal.

Ve Stříbře (Mies) byl rovněž klášter Minoritský, od pánův ze Švamberka založený. Kvardian tamější, Jakub Manasses byl muž zbožný, kterýž výborně dům řídil a vážnosti obecné požíval; týž byl však r. 1569 ze Stříbra odvolán na jiné místo. K nalehání pánův ze Švamberka psal téhož roku arcibiskup provincialovi u sv. Jakuba, aby zmíněného Jakuba zase do Stříbra za kvardiana vyslal[2]); když ale provincial na přání arcibiskupovo ohledu žádného nebral, konečně r. 1571 mu to Antonín co ordinarius přísně nařídil, načež onen uposlechnul.

Povšimnutí hodný jest list, jejž arcibiskup dne 11. září 1572 poslal Matouši Anebaldovi do Říma v příčině minoritského kněze Jiřího Benigna, kterýž jindy býval provincialem řádu, nyní pak od rakouského i českého provinciala rozmanitým spůsobem byl týrán. Antonín ujal se ho a pojal jej k sobě do paláce za dvorního kaplana svého; i dává o něm výtečné svědectví řka, že v církevních a zejmena řeholních záležitostech nade všecky jiné z Italie sem poslané visitátory předčil a také mezi šlechtou velké vážnosti požíval[3]). Protož arcibiskup si přeje, aby jeneral Minoritský téhož Benigna zase provincialem v Čechách ustanovil a žádá v té věci za prostřednictví Anebaldovo. Následkem toho byl skutečně týž Benignus opět za provinciala ustanoven; až r. 1575

[1]) Supplikací 1571—1616. fol. 22—54. dd. 19. března 1572 a 7. srpna 1573. Z prvějšího listu arcibiskupova dovídáme se, že také *dominikáni* při klášteře sv. Anežky hutě sklenné měli, jež ale z rozkazu císařského zastaviti museli.

[2]) Archiepiscopus Vicario fratrum *Minorum* dd. 21. Nov. 1569 et 20. Junii 1571. (Miss. 1569—71. fol. 60. 240.)

[3]) *Omnibus aliis*, quos unquam vicarios Italos habuimas, et in gubernandis rebus Ecclesiae et in administranda familia *laudem praeripuit*, quo nomine omnium baronum Catholicorum animos sibi devinxit nobisque gratissimus est. (Literae ad *Anibaldum* dd. 11. Sept. 1572. Miss. 1572—76. fol. 24. dd. 30. April. 1575. fol. 270.)

arcivévoda Ferdinand jej za svého dvorního kaplana zvolil, za kteroužto příčinou psal arcibiskup Pavlovi de Nursia, jeneralnímu komisaři Minoritův, aby jiného provinciala na jeho místě jmenoval.

b) Františkáni vlastně tak řečení (ordo minorum s. Francisci reformatorum) měli klášter v Jindřichově Hradci, o němž arcivévoda Ferdinand r. 1566 tázati se dal, jak velkých příjmů požívá, a zdažby v něm více bratří vychování své míti mohlo. — Také o klášteře Plzeňském, Bechyňském a Chebském zmínka se činí. Ohledně kláštera u čtrnácti sv. Pomocníků v Kadani byl p. Bohuslav z Lobkovic dle fundace povinen řeholníkům ročně 40 korců obilí, dříví a ryby dávati; v jiném všem poukázáni jsou k almužnám dobrých lidí. Pan Bohuslav po celá 4 leta klášteru ničeho[1]) nedával, tak že arcibiskup byl nucen císaři žalovati, k jehožto rozkazu řeholníkům r. 1569 zmíněné požitky konečně byly vydány.

c) Bosáci (Franciscani discalceati, Barfüsser)[2]) měli klášter v Krupce (Graupen), kdež ale r. 1567 stařičký kvardian zemřel a žádný mnich více se tu nenalezal. Za tou příčinou požádal arcibiskup císaře Maximiliana II., aby z Vídně jednoho neb dva mnichy bosáky do Krupky vyslal, aneb k tomu své přivolení dal, aby arcibiskup jinak o duchovní správu při témž místě se postarati mohl. Druhý klášter měli bosáci v Tachově. Byl tam r. 1568 kvardian, opilec a člověk surový, kterýž chlapce jednoho nelidsky utýral, tak že 19 modřin a opuchlin i otevřených ran zůstalo; i chtěl jej nožem také protknouti, kdyby chlapec útěkem se nebyl zachránil. Kuchaře klášterního, muže starého, pruty často zmrskal, jej k řebříku pevně přivázav hořícími svícemi na obojím boku pálil a mučil z té příčiny, že nějaký hrnec rozbil. K žalobě městské rady Tachovské byl týž kvardián od arcibiskupa sesazen[3]) a vězením strestán. Po odchodu jeho téhož roku 1568 ani tam žádného kvardiana nebylo a tudíž světský kněz služby Boží v klášteře konal.

[1]) Miss. 1565—70. fol. 156. 219. dd. 4. Febr. 1568 et 1569.
[2]) *Hammerschmid* Prodrom. glor. Prag. pg. 291. Farář Tachovský ve zprávě arcibiskupovi zaslané je zove: *Parfoten* (Barfüsser). Recepta dd. 13. Juli 1568. — Miss. 1565—70. fol. 133. dd. 20. Juli 1567.
[3]) Recepta dd. 9. Febr. 1568.

d) Řád Klarisek čili ženská řehole sv. Františka měla klášter v Chebu; kapitola Pražská se r. 1561 za Klarisky Chebské přimlouvala, žádajíc, aby jim císař Ferdinand I. navrátil dvorec a zahradu, kteréž jindy ku klášteru náležely[1]). Roku 1572 nařídil arcibiskup abatyši v Chebu, aby jeptišku Annu, již dost přísně pokáranou, zase mezi ostatní sestry přijala, by snad v přílišné tesknosti mysle sobě nezoufala. — Abatyši kláštera Tejneckého (Panenská Tejnice, Jungferteinitz) velí arcibiskup r. 1573, aby neposlušnou jeptišku Annu do vězení dala a ji tak opatřila, by k žádnému papíru ani černidlu, čímž by psáti mohla, nepřišla. V témž roce ospravedlnil arcibiskup abatyši Tejneckou před Místodržícími, ukázav, že faráři Dřínovskému[2]), jehožto kollátorkyní jest, žádného obilí nezadržela. — Posléze také na Krumlově byl klášter Klarisek, jemužto Zdeněk a Jan ze Sternberka zadržovali peníze, kterýchž se po některých pannách do téhož kláštera oddaných jmenem věna od přátel jejich dostalo; ku prosbám abatyše Bohunky ze Sternberka[3]) učinil arcibiskup k oběma pánům přímluvné psaní, aby dotčenou sumu zapravili.

8. Karmelité měli v Praze klášter u Matky Boží Sněžné (Mariae ad Nives) v Novém Městě, kdež Jan Šmigelský r. 1566 převorem byl. Arcibiskup upomenul p. Svítakovou z Rabštejna, aby její poddaní, kteříž dědiny k témuž klášteru přináležející drží, povinné obilí odevzdali; v témž roce vybízí faráře na Zvíkovci, aby převorovi poručil vydati obilí už na třetí leto nashromážděné; a posléze p. Šebestiana Černína na Prčici[4]) upomíná, aby za louku, kterou od téhož záduší drží, plat za 5 let zadržalý zaplatil.

To co jsme o kázni řeholní sdělili, sloužiti může za důkaz, kterak bedlivý arcibiskup Antonín si na tom záležeti dal, aby ti, jenž slavnými sliby před Bohem k dokonalému životu se zavá-

[1]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 310. Miss. 1572—76. fol. 17. dd. 31. Aug. 1572.

[2]) Miss. 1571—80. fol. 27. dd. 28. pros. 1573. — Supplikací 1571—1616. fol. 48. dd. 19. května 1573.

[3]) Bylať strejna obou jmenovaných pánův ze Sternberka. (Miss. 1571—80. fol. 34. 23. ledna 1574.)

[4]) Liber Miss. 1564—67. fol. 202. 209. dd. 18. července a 31. srpna 1566.

zali, v pravdě také cností křesťanských pileli a jiným za příklad vzdělání sloužili. Znaje neposledním pramenem bludných kázaní i prostopášného života při mnohých tenkrát církvi se odcizivších řeholnících a kněžích býti nevědomost jejich, pilně o to dbal, aby řeholníci toliko tenkráte na kněžský úřad povýšeni byli, pakli ve vědách theologických důkladného vzdělání dosáhli. Podle nařízení sněmu Tridentského[1]) museli se před udělením vyšších svěcení (kteráž arcibiskup obyčejně konával v čas angarie čili šestera sobot předepsaných[2])) kandidáti přísné zkoušce podrobiti. Jestliže dobře neobstáli, nebyli od arcibiskupa ku svěcení připuštěni, aneb pakli při nedostatcích méně křiklavých jim Antonín přece svěcení kněžské udělil, aspoň opatům neb jiným představeným uložil povinnost, aby jich nepřipouštěli k užívání úřadu kněžského dříve, pokud dokonale to, čeho se jim nedostává, nahraženo nebude.

Teplským klerikům dvěma udělil arcibiskup r. 1570 svěcení kněžské, ale píše o nich opatovi, že jsou málo cvičeni a nedostatečně k úřadu kněžskému připraveni; obzvláště jeden z nich že před sv. přijímáním říkal v Confiteor slova: „Ideo precor te, Domine Jesu Christe, ut ores Deum Patrem pro me,“ kteréžto slova bludný smysl (proti božství Kristovu) v sobě obsahují;[3]) tudíž se zapotřebí vidí, aby mimo domluvu od arcibiskupa jemu učiněnou opat jej k lepším věcem napomenul. V týž smysl psal opatovi také r. 1572 Antonín, když byl třem klerikům Teplským svěcení udělil.

Do Bechyně odeslal arcibiskup nově svěceného kněze Františkána Stanislava s podotknutím, že tuze málo jest učený a vycvičený v povinnostech úřadu kněžského, i napomíná[4]) kvardiána,

[1]) Trid. sess. XXIII. cap. 7. reform.

[2]) Jsouť to *soboty* čtvera suchých dnů, pak sobota před nedělí smrtelnou a bílá sobota. Časové ti ještě podnes jsou od církve ku sv. svěcení ustanoveni, ač s dispensí papežskou biskupové mnohých krajin mimo tyto dny svěcení udílejí.

[3]) Erzbischof an den Abt zu *Tepl* dd. 26. Febr 1570; viz v dodatku č. 23. et 21. Sept. 1572.

[4]) Antonius Quardiano *Bechinensi* dd. 17. Mart. 1570. viz v dodatku č. 24. 20. Sept. 1572. — Miss. 1572—76. dd.

aby jej nejprv náležitě v obřadech vycvičil a pak teprv ku sloužení první mše sv. (primice) připustil.

Opata Luckého (z řádu praemonstrátův)[1]) napomíná arcibiskup r. 1572, aby dva kněze a tři podjahny, jež posvětil, pilně napomenul, že statečnými a neohroženými bojovníky Kristovými se státi mají; pro budoucnost pak opata ve svědomí zavazuje, aby mu toliko takové bratry ku svěcení posílal, kteříž schopni jsou nésti jho Páně s odevzdaností. — Roku 1574 byl za opata Luckého zvolen jahen Šebestian hrabě z Freitagu a Čepirohu,[2]) jejž Antonín arcibiskup dne 3. března 1574 na kněžství posvětil.

V září 1572 poslal opat cisterciácký ze Žďáru (Saar, na Moravě) dva kleriky do Prahy;[3]) arcibiskup je posvětil na podjahenství, ač opat je za kněze chtěl míti vysvěcené; leč nebyli v theologických vědomostech dostatečně vzděláni a při zkoušce (jak arcibiskup dí) „byli jako němí,“ nedávajíce ani z dogmatiky, ani z jiných věd odpovědí takových, aby examinátoři za schopné k úřadu kněžskému je uznati mohli. Tudíž Antonín opata napomenul, aby lépe o vycvičeni jich se postaral. Ale opat zase v prosinci

[1]) *Luca* (česky Louka, něm. Bruck, teď Klosterbruck) nedaleko Znojma na Moravě. Judita, choť vévody českého Břetislava, vystavěla tam kapli ke cti Marie P. a sv. Václava, i byla v kapli té pochována. R. 1190 povolal do Louky markrabí moravský Otto Praemonstráty ze Strahova v Praze; kanonie Lucká byla r. 1784 zrušena. (Annales sacri et can. Ordinis Praemonstrat. pars I. tom. 2. pg. 87.)

[2]) Dle Annálů řádu Praemonstrátského na Strahově chovaných byl tento hrabě *Šebestian* rytířem Jerusalémským a vychovatelem arcivévody (později císaře) Rudolfa II.; Benátčané jemu ke cti a z vděčnosti postavili sochu jeho v městě svém na památku vítězství r. 1571 nad Turky dobytého, v němž Šebestianovi úhlavní zásluha náležela. Odřeknuv se slávy světské stal se řeholníkem v Louce, a velkých zásluh co opat sobě dobyl nejen opravou kláštera, založením gymnasia atd., nébrž co biskupský visitátor na Moravě i zvelebením víry katolické a potlačením bludařství. (Miss. Cath. 1572—76. fol. 161. dd. 16. Febr. 1574. — *Procházka* M. Život bl. Sarkandra pg. 386.) Jelikož biskup Olomúcký Jan Grodecký 6. ledna 1574 zemřel, uchýlil se nově zvolený opat k metropolitovi do Prahy s prosbou o kněžské svěcení.

[3]) Byloť tehdáž biskupství *Olomúcké* uprázdněno úmrtím Viléma Prusinovského.

je poslal do Prahy k svěcení jahenskému rovněž tak nevědomé jako zprvu; pročež ještě přísněji od arcibiskupa byl pokárán. Konečně v únoru 1573 titéž dva mnichové byli na kněžství posvěceni, a tu po třetí nařizuje arcibiskup Pražský opatovi,[1]) aby je od nějakého vzdělaného muže (per praeceptorem aliquem eruditum) důkladněji vyučiti nechal.

Opat cisterciáckého kláštera Sedleckého vyslal r. 1574 do Prahy dva bratry z konventu a třetího varhaníka téhož kláštera, aby svěcení kněžské obdrželi. Leč arcibiskup[2]) toliko za jahny je posvětil, a opatovi psal, že ti tři „velmi sprostní a hloupí troupi jsouce nic odpovídati a tomu, co by při oltáři k vykonávání služeb Božích čísti měli, rozuměti nemohou" a že tedy arcibiskup bez velkého obtížení svědomí svého je na kněžství světiti nemůže, dokud učenějšími nalezeni nebudou.

Ještě máme zprávy o svěcení klerikův kláštera sv. Hipolitského (S. Pölten) v Rakousích;[3]) probošt k vánocům 1570 poslal bratry své řehole do Prahy, žádaje, aby Antonín je posvětil, jelikož v diecési Pasovské už po 2 leta se žádné ordinace nekonají. Mimo to máme také zprávu o svěcení klerikův cisterciackého kláštera v Mnichovu Hradišti (Gradic, Münchengrätz)[4]) z r. 1573. V témž roce světil arcibiskup také dva řeholníky kláštera Herzogburku (v Rakousích), uděliv jim nižší svěcení; ale napomíná probošta, aby je pilněji vycvičiti dal; neboť starší z nich obou tak jest nevzdělaný, že ani dobře čísti neumí. Posléze r. 1574 slibuje Antonín opatu benediktynského kláštera v Mölku[5]) (v Rakousích), že konventualy jeho posvětí, pakli písemné přivolení biskupa Pasovského (co ordinaria) ssebou přinesou.

[1]) Archiepiscopus Abbati *Sarensi* dd. 21. Sept. et 20. Decbr. 1572. V dodatku č. 37 a 39. — Miss. Cath. 1572—76. fol. 83. dd. 14. Febr. 1573.

[2]) Arcibiskup opatu *Sedleckému* dd. 5. června 1574. (Miss. boh. 1571—80. fol. 45.)

[3]) Recepta v archivu arcib. Pražsk. dd. 12. Oct. 1570.

[4]) Bylť tehdáž arcibiskup těžce churav a praví v listu k opatovi, „se podagricis doloribus vexatum cum valetudinis periculo ipsos ordinasse." (Miss. Cath. 1572—76. fol. 88. dd. 14. Febr. 1573.)

[5]) Miss. Cath. 1572—76. fol. 152. 160. dd. 26. Dec. 1573 et 16. Febr. 1574.

IX.

Jednání arcibiskupa Antonína s Utrakvisty.

1. Jaké pravomoci požíval arcibiskup vzhledem strany pod obojí?

Podle úmyslu Ferdinanda I. měl nově ustanovený arcibiskup Pražský netoliko katolíkům, nébrž také utrakvistům býti předložen co vrchní pastýř církve české; co ještě před rokem 1562 císař Ferdinand utrakvistům sliboval, o tom hned po nastolení Antonína z Mohelnice konsistoři pod obojí vůli svou projevil, jak toho konsistoř sama r. 1565 doznává.[1])

K tomuto cíli směřovala také změna, kteráž r. 1562 nastala ohledně znovuosazování míst administrátorských a jmenování konsistorianů. Od r. 1517—1562 byla konsistoř od stavův českých osazována. Arcivévoda Ferdinand již r. 1555 činil návrh, aby král sám ze své moci administrátora pod obojí ssadil a jiného ustanovil; leč král Ferdinand vyznává, že se za vlády jeho nikdy nestalo, aby sám byl administrátora usazoval aniž ssazoval a že tedy stavům se má právo to ponechati;[2]) že však arcivévoda o ssazení administrátora Jana Kolínského usilovati nepřestával, nalezen jest posléze ten vhodný prostředek, že Kolínský sám se poděkoval z úřadu za příčinou „stáří a choroby své.[3])“ Volba nového administrátora ponechána jest stavům českým, kteřížto zvolili mistra Jana arcijahna v Hradci a mistra Matěje Dvorskýho z Hájku; Ferdinand král stvrdil volbu obou administrátorů[4]) jakož i 10 konsistorianů. Od r. 1562 však, kdež Ferdinand I. z vlastní moci ustanovil Jana Mystopola a Martina Mělnického za administrátory, zůstalo předešlé právo stavův zrušeno a osazo-

[1]) Liber act. Cons. utr. 1564—66. dd. 4. července 1565; „že J. M. Císařská na onen čas povolal konsistoř a jim předložil p. *arcibiskupa.*“

[2]) Kaiserl. Schreiben an Erzh. Ferdinand dd. 27. März 1555. (Archiv c. k. českého místodržitelství R. 109. 1—9.)

[3]) Kaiserl. Rescript dd. 9. Juli 1555. dd. 24. Juli 1555. (zu Augsburg; Statthalterei-Archiv R. 109. 1—9.)

[4]) Kaiserl. Schreiben an die höchsten *Landoffiziere* dd. 10. Oktober 1555. (Statthalt. Archiv R. 109. 1—9.)

vání konsistoře dálo se od císaře.[1]) Maje v úmyslu dosáhnouti u apoštolské Stolice koncessi kalicha pro všecky vyznavače víry katolické doufal, že pak utrakvisté zcela v jedno splynou a se sloučí s katolíky a tudíž chtěl, aby do té doby v konsistoři zasedali mužové, na které by se spolehnouti mohl a kteříž by vůle císařské vyplniti vždy hotovi byli.

S jakýmsi nezdarem potkaly se však úmysly Ferdinandovy hned r. 1561, jelikož papež Pius IV. se zdráhal k tomu přivoliti, aby Antonín arcibiskup světiti mohl utrakvistických bohoslovců. Když pak r. 1564 konsistoř nedbajíc vůle císařské arcibiskupovi dekret papežský o koncessi kalicha i s canony sněmu Tridentského neotevřené zpět poslala, tuť zmizela poslední naděje, že by kališníci, kteříž nikdy před tím upřímnými katolíky nebyli[2]) (ač v zevnějších obřadech na mnoze se s církví srovnávali), se arcibiskupovi podrobili a žeby koncessi kalicha za náplň veškerých požadavků svých považovali.

Tudíž v celém jednání konsistoře velikou nedůslednost pozorovati lze. Když se ucházeli o ordinaci svých žákův,[3]) když kněžstvo napomínali a k nápravě života neb k zachovávání předepsaných obřadův vyzývali, tuť se rádi kryli autoritou arcibiskupa Pražského, kterýž prý nejen katolíkům, ale jim také předložen jest. Jestliže však se někdo s výrokem konsistoře spokojiti nechtěl a se k arcibiskupovi odvolával, tuť hned se bránili a žádné instance nad sebou uznati nemínili. A přece i sám císař Maximilian II., jinak zajisté kališníkům příznivý, dne 26. ledna 1566 v Augsburku meškaje, vydal rozkaz[4]), že veškeři utrakvisté se podrobiti mají pravomoci biskupa, jelikož nyní od papeže přijímání pod obojí jest vůbec povoleno. Ačkoli výnos císařský se nejpředněji týkal Moravy,[5]) kdež Olomúcký biskup

[1]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 14. — *Borový*, die Utraquisten in Böhmen. pg. 8. — *Tomek* V., v čas. Mus. 1848.
[2]) Antwort des Erzbischofes an den *Kaiser* dd. 19. Febr. 1566. (Miss. 1565—70. fol. 29.). — *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder I. pg. 159.
[3]) Viz o tom následující článek o *svěcení* utrakvistův.
[4]) *Gindely*, Gesch. d. Böhm. Brüder II. pg. 35.
[5]) Ještě r. 1563 konsistoř utrakvistická bez překážky kněze na fary *Moravské* usazovala, jak jí přípisem císaře Ferdinanda z

Vilém Prusinovský trpěti nechtěl, aby Pražská konsistoř dolejší se ve správu jeho diecése (ohledně utrakvistů) vkládala, mohlo se samo sebou přece rozuměti, že také k českému obyvatelstvu diecése Pražské se táhne.

Arcibiskup Antonín uměl se vpraviti do poměrů, jakéž zvláště po r. 1564 mezi ním a konsistoří utrakvistickou nastaly. Jsa daleký všeliké mstyžádosti nikdy toho utrakvistům zlým nesplácel, že lehkovážně pohrdnuli šlechetným úmyslem jeho, směřujícím k docílení konečného smíření mezi stranami, kteréž v příkrém odporu půl druhého sta let trvajíce vzájemně se nesnadily. On naopak kde mohl ujímal se konsistoře, jak o tom zejmena svědčí četné přímluvy, jež zasílal císaři neb radám jeho žádaje[1]), aby administrátoru Jindřichu Dvorskýmu z Helfenburka uděleno bylo děkanství u sv. Apolináře na Novém městě Pražském, ješto opatství Slovanské (v Emausích, kdež Dvorský spolu opatem byl) velmi skrovné a špatné vychování[2]) má, tak že od nějakého času mimo opata sotva ještě jeden kněz a zvoník z důchodů klášterních se vychovati mohou. Téhož administrátora ujal se také v rozepři jeho[3]), kterou měl s Martinem farářem u sv. Mikuláše na malé straně, a žádal císaře, aby administrátora chránil.

Konsistoř utrakvistická po svém vlastním dobrém zdání fary osazovala; arcibiskup se jí nejenom v právo takové samochtě nevkládal, nébrž ani tenkráte její pravomoc nezkracoval, když od jiných o to byl požádán; tak na př. r. 1573 farář Vysočanský (sub una) chtěl dosazen býti na faru Schav[4]) kraje Žateckého;

téhož r. 1563 právo to jasně stvrzeno. (Archiv c. k. místodrž. Česk. R. 109. 1—19. z r. 1563.)

[1]) Des Erzbischofs Fürschrift an H. *Wilhelm von Rosenberg* dd. 3. April 1572. (Miss. 1572—76. fol. 6.) — Arcibiskupa přímluvné psaní *k císaři* dd. 13. dubna 1572. (Supplikací 1571—1616. fol. 25.). — Ad Secretarium Niclas *Walter* dd. 17. Juli 1572 et 11. Sept. 1572. (Miss. 1572—76. fol. 13. 25.)

[2]) Arcibiskup ukazuje, že Dvorský, jsa již 50 let knězem a mnohými pracemi v tomto ouřadu obtížen tak často, jak potřeba ukazuje, pěšky na zámek pracovati nemůže, ale dva koně chovati musí.

[3]) Arcibiskup nejvyššímu *kancléři* dd. 2. září 1573. (Miss. 1571—80. fol. 14.)

[4]) Miss. cath. 1572—76. fol. 143. dd. 26. Sept. 1573.

Antonín žádost jeho zamítnul řka, že od starodávna farářové utrakvističtí na té osadě bývali a že on arcibiskup práva toho konsistoři dolejší odnímati nechce.

Ačkoli se však arcibiskup v řádný obor působnosti konsistoře nevkládal, nicméně ve věcech správy (administrace) církevní i v soudních záležitostech moc a právo druhé instance vykonával.

Především se právo to jevilo tím spůsobem, že arcibiskup bděl nad řádným osazováním far kališnických. Již r. 1565 poručil konsistoři, aby Pražské fary u sv. Mikuláše v Star. M. a u sv. Michala v Nov. M. kněžími opatřeny byly, aby se služba Boží a církevní posluhování v nich dostatečně dálo a obecný lid aby sobě spravedlivě co do nich stěžovati neměl. Roku 1570 nařídil arcibiskup konsistoři, aby kněze Turka neusazovala co faráře u sv. Mikuláše na Malé Straně, při kterémžto chrámě pro velký nával lidu a blízkost císařského dvoru zvláště zapotřebí se vidí, by obezřetný a pokoje milovný farář byl ustanoven, a nikoli tento Turek, kterýž tolikerými ohavnostmi jest poskvrněn, že záhubou hrozí dušem krví Kristovou vykoupeným touž měrou, jako od sveřepého Turka nepřítele křesťanstva jest se báti záhuby těla. Pro pohoršitelné přečiny faráře Vrbenského[1]) nařídil arcibiskup r. 1574 konsistoři, aby jej na jinou faru podali a do Vrbna hodného správce duchovního ustanovili. Farářové u sv. Michala a sv. Mikuláše[2]) na St. M. v Praze byli pro bludná učení a rušení ceremonií nejprv od konsistoře, pak od arcibiskupa káráni, konečně rozkazem arciknížete Ferdinanda do vězení ku panu arcibiskupu dáni[3]), od-

[1]) Arcibiskup *konsistoři utr.* dd. 17. dubna 1565. (Lib. Miss. 1564—67. fol. 121.) — Týž rychtáři a konšelům *Vrbenským* dd. 18. května 1574. (Miss. 1571—80. fol. 43.)

[2]) Liber action. Cons. sub utr. 1564—66. fol. 107. b. dd. 12. března 1565. — Recepta v archivu arcib. Pražského dd. 18. Julii 1565.

[3]) „A tam dosti těžce sedí a nedajíce k nim žádnému.“ Tak o nich dí konsistoř. Naproti tomu (Recepta 18. Jul. 1565) oba farářové tito arcibiskupovi poděkování učinili, „že jest je v náležitém místě v světnici míti ráčil slušně poručiti chovati, stravou opatrovati otcovsky, s tím doložením, že by na svejch farách doma jsouce, jakožto chudí kněží sotva tak opatřeni mohli bejti.“

kudž po 4 nedělích byli propuštěni na fary své, obdrževše od arcibiskupa jistou instrukci, kterak se chovati mají.

Ohledně soudnictví pilně hájil Antonín co metropolita právo svoje, aby totiž stranám utrakvistickým bylo dovoleno, proti výnosům soudu konsistorního se k němu co druhé instanci táhnouti. Dlouho se ovšem konsistoř toho zdráhala, ješto se obávala domluvy stavův českých, kteřížto na sněmu zemském r. 1531 byli ustanovili[1]), že od konsistorních rozsudkův žádná další appelace připouštěti se nemá. Když tedy Adam Vršovský r. 1565 ve lhůtě zákony církevními vyměřené proti konsistornímu rozsudku zadal appelaci k arcibiskupovi, nechtěla toho konsistoř připustiti a žádala konečně, aby Vršovský u konsistoře 30 kop mîš. složil. Byvše napomenuti od arcibiskupa[2]), aby bez dalšího průtahu soudní listiny vydali, tázali se konsistoriáni Ferdinanda arciknížete, co by v těchto „věcech nových a nám nezvyklých" činiti měli, aby se jim to ve zlé nevykládalo, jelikož prý v předešlých letech „od duchovního práva konsistoře appelací bývaly k nejvyššímu biskupu do Říma, když arcibiskupa v království českém nebylo." K poručení arciknížete konsistoř zmíněnou appelaci připustiti musela. Rozsudek konsistoře byl od arcibiskupa potvrzen.[3])

Zajímavou okolností při soudech vedených ohledně manželských záležitostí a rozepří se nám vidí býti spůsob, kterak se utrakvisté před konsistoří hájili. Rektor školy a bakalář Jiřík byl obviněn ze slibu manželského. Justina z Podskalí pravila, že jest ji za ruku vzal a se ptal, chce-li jeho pravou manželkou býti a že ji sobě vzal za manželku. Naproti tomu Jiřík odpověděl, že jest Justina sama pravila, že při tom slibu žádný nebyl krom oni dva a Pán Bůh třetí; i žádal za přečtení jedné kapitoly z dekre-

[1]) *Borový*, die Utraquisten in Böhmen pg. 8.

[2]) Retulit . . . quomodo ad nos tamquam ordinarium et *Metropolitanum* appellaverit. (Miss. cath. 1565—70. fol. 9—11. dd. 18. et 22. Oct. 1565.)

[3]) Konsistoř praví, že „jest appelace vydána ne na jeho (Vršovského) kotrbu a hlavu, ale na poručení J. M. arciknížecí." — Adam Vršovský, že před právem (konsistoří) nevážně mluvil, dán jest do šatlavy. (Lib. act. Cons. utr. 1564—66. fol. 199. dd. 20. února 1566. O jiné apelaci čteme 12. listop. 1565. tamtéž.)

tálův Řehoře IX. libro 4. a pak výnosu sněmu Tridentského sess. XXIV. cap. I. reform. matr., kdež se čte: Qui aliter quam praesente parocho vel alio sacerdote de ipsius parochi seu ordinarii licentia et duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit etc., odkudž dovodil, že slib, jejž Justině učinil, žádným manželstvím nebyl.[1]) Takto musela konsistoř na to hleděti[2]), kterak od věřících s úctou přijaty a za zákon považovány jsou tytéž dekrety Tridentské, kteréž konsistoř před rokem byla arcibiskupovi nerozpečetěné navrátila.

Čím méně však konsistoř sama si dekretů Tridentských všímala, tím bedlivěji arcibiskup o to dbal, aby ustanovení sněmovní všady průchod měla i vzhledem utrakvistův. Jakýsi kněz kališnický Jakub odešed do Witemberka študoval tam lékařství a později v Praze co lékař se usadil a ženu pojal. Dozvěděv se o tom arcikníže Ferdinand ihned zavedl vyšetřování a tázal se arcibiskupa o jeho dobré zdání, načež arcibiskup r. 1565 dal odpověď arciknížeti a na základě mnohých zákonův církevních starších (ex corpore Juris canonici) i dekretův Tridentských ukázal, že nadřečený Jakub jsa knězem v platné manželství vejíti nemohl[3]) a že tedy sňatek od něho uzavřený se za neplatný prohlásiti musí.

2. Svěcení utrakvistických bohoslovců.

Dokud v Čechách nebylo žádného arcibiskupa, museli bohoslovci utrakvističtí do cizích zemí s velikými útratami i nebezpečenstvím cestovati, aby od biskupův katolických platného svěcení kněžského dosáhli; nejčastěji byli ordinováni ve Vlašských Benátkách.[4]) Tato obtíž byla kališníkům tím citelnější, ješto v brzku veliký nedostatek kněžstva spůsobila, a proto vedle katolíkův neméně i utrakvisté zvláště po roce 1545 nepřestávali o to

[1]) Lib. act. Cons. utr. 1564—66. fol. 116. dd. 30. března 1565.
[2]) Odvolávání se na dekrety *Tridentské* nesčíslněkrát se v aktech utrakvistické konsistoře opakuje.
[3]) Des Erzbischofs Gutbedünken an den Erzherzog *Ferdinand* dd. 13. Nov. 1565. (Miss. cath. 1565—70. fol. 13—15.)
[4]) *Borový*, die Utraquisten in Böhmen pg. 23. seqq.

usilovati, aby konečně arcibiskupství Pražské znovu bylo osazeno a bohoslovci doma ve vlasti své úřadu kněžského docíci mohli.

Z rozkazu krále Ferdinanda I. konaly se na hradě Pražském r. 1557 v srpnu pilné porady, při kterých 38 úředníkův a soudcův zemských se účastnilo a které arcivévoda Ferdinand řídil. Jednaloť se o to, nalézti a císaři ponavrhnouti nejvhodnější prostředky, kterak by se dalšímu šíření novot a sektářství platně v cestu vstoupiti mohlo. Všickni přísedící jednomyslně na to ukázali[1]), že velmi skrovný jest v Čechách počet kněžstva řádného pod jednou i pod obojí spůsobou a tudíž na uprázdněná místa za správce duchovní se lidé rozličným sektářstvím porušení a nesvěcení vetřeli aneb od kollátorův tam vpuštěni jsou. Protož důležitá potřeba toho žádá, aby král Ferdinand se o to postaral, by konečně od papeže ustanoven byl arcibiskup, jenžby kněží pod jednou i pod obojí světil.

Také v dobrém zdání, kteréž arcivévoda zaslal císaři Ferdinandovi r. 1563, zvláštní důraz na to klade, aby papež dovolil nově ustanovenému arcibiskupu Pražskému světiti bohoslovce pod obojí, neboť, tak dí arcikníže[2]), budou-li utrakvisté od arcibiskupa ordinováni, přilnou zajisté opět ku staré církvi křesťansko-katolické a pak se snadno podaří potlačení bludného sektářství.

Ale již r. 1562 museli kališníci k zármutku svému seznati, že navzdor ustanovení arcibiskupa záležitost ordinace bohoslovcův jejich k lepšímu obratu nikterak se nechýlila. Neboť Antonín, meškaje v Praze za příčinou korunovace krále Maximiliana II. četným kandidátům katolickým nižší i vyšší svěcení udělil, utrakvistů však neposvětil, tím se omluvena čině, že dosavad od papeže Římského té moci neobdržel, aby jich ordinovati mohl. I stěžuje sobě konsistoř za tou příčinou[3]) u císaře Ferdinanda I. připomínajíc jemu, že jim často bylo slibováno, kterak prý po

[1]) Erzherzog *Ferdinand's* Bericht an den König über die bezüglich der nicht ordinirten Priester sub utraque gepflogenen Verhandlungen dd. 25. Aug. 1557. Viz v dodatku č. 1. (Sdělujeme jen částku obšírné té listiny, vynechavše, co k účeli svrchu vytknutému přímo nečelí.)

[2]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 365.

[3]) Consistorium sub utr. ad *Imperatorem* a. 1562. (Z archivu c. kr. ministeria osvěty. Viz v dodatku č. 10.)

znovuzřízení prestolu Pražského také jejich bohoslovci od arcibiskupa tuto v Čechách posvěceni býti mají.

Následujícího roku 1563 byl Antonín v Tridentě a zajisté ani téhož roku aniž roku 1564 žádných utrakvistů nesvětil.[1])

Avšak v červenci 1564 byla v Čechách veřejně prohlášena koncesse kalicha a tu zdálo se utrakvistické konsistoři, že lze čerpati zase pevnější naděje ohledně ordinace. Domněliť se ovšem, že papež ani arcibiskup nyní žádného více rozdílu mezi stranami pod jednou a pod obojí činiti nebudou. I přihlásili se tedy na podzim téhož r. 1564 k ordinaci žáci kališničtí v počtu 15, a konsistoř jim s radostí zvěstuje, že teď nemají zapotřebí 100 mil daleko pro svaté svěcení cestovati. Ale ještě téhož dne 29. srpna 1564 dal arcibiskup konsistoři vzkázati, že mu Jeho Svatost papežská nic jistého o utrakvistech nenařídil. Zpráva tato sice na okamžik konsistoriány zarazila, nicméně však doufali, že Antonín přece vyhoví žádosti jejich a protož 15. září poznovu čekatelové kněžství okřepeni jsou nadějí, že prý v nejblíže příští suché dny (od 20—23. září) úřadu sv. kněžství konečně dojdou. Ješto však téhož roku zuřila v Praze morová rána, dal arcibiskup dne 22. září konsistoři oznámiti, že k výslovnému rozkazu arciknížete Ferdinanda ordinace musí býti odročena. Z toho bohoslovci nad míru jsou zkormouceni, an prý všecky peníze již vydali a déle v Praze meškati nemohou. I k tomu také ukazují, že včera i dnes pan arcibiskup nic nedbaje rány morové své vlastní bohoslovce ordinoval na Strahově; proč by tedy kališníkův byl světiti nemohl? Když se rána morová poukrotila, mládenci opět před konsistoř předstoupili dne 25. října žádajíce, aby od úřadu jim bylo něco ku potěše oznámeno. K čemuž konsistoriáni za odpověď dali, že s nimi půjdou p. farář Tejnský kněz Jan a p. farář Jindřišský kněz Jan k panu arcibiskupovi a se přimluvějí, aby jejich práce daremna nebyla. Oba farářové oznámili dne 27. října žádost arcibiskupovi, aby do 10 osob osvětil pro potřeby konsistoře. A tu p. arcibiskup že stížně oznámil: „Proč na mne nastúpáte o to?“ a že jest oznámil, že toho učiniti nemůže. A pan probošt doktor Henricus

[1]) Viz *Borový,* Utraquisten in Böhmen pg. 29. Tam vyslovena mylná domněnka, že r. 1562 a 1563 arcibiskup Pražský ordinoval utrakvisty, což tuto opravujeme.

(Skribonius) že oznámil, že to býti nemůže, aby ordinováni byli. A pan arcibiskup že oznámil: Když to bude moci udělati, že dá znáti pánům Administrátorům[1]).

Nemohouc na arcibiskupu sama ničeho dosíci, obrátila se konsistoř dolejší k pánům Pražanům, vyslavši k nim administrátora Martina Mělnického s faráři Týnským, sv. Havelským a od sv. Jiljí. Tito pak dne 24. listopadu 1564 relací učinili, že páni Pražané slíbili o to jednati s císařem, když ráčí zde teď brzo býti, a že také od stavův o to usilováno bude, aby pan arcibiskup oboje žáky jak pod jednou tak také pod obojí ordinovati mohl. Nyní ale, nežli ta věc vyřízena bude, aby bohoslovci utrakvističtí jako prvé jinam k některému biskupu odsýláni byli.

Příznivá pro utrakvisty změna však nastala s počátkem roku 1565. Vidouce nezbytí nařídili konsistoriáni svým ordinandům, aby podle žádosti a přání pana arcibiskupa jemu jakožto řádnému biskupu svému náležitou poslušnost připověděli. To se stalo a následkem takového slibu byli na začátku ledna 1565 utrakvisté v počtu 12 na kněžství posvěceni[2]). Z čehož konsistoř měla velké potěšení a administrátor Mystopolus dne 15. ledna k novosvěcencům promluvil a radost projevil, že se „na nás a na národ náš Pán Bůh ráčil ohlednúti, tak jakž jest od mnoha let nebylo, aby tato země svého arcibiskupa měla, jako tohoto času," také i z toho že mají potěšení, že „jste k úřadu svatého kněžstva přijati a ordinováni jste. Ano i to, že co sú zde slibovali i též panu arcibiskupovi, že sú to všecko stvrdili přijímáním těla i krve Syna Božího dne včerejšího."[3]) I napomenuti jsou, „aby se ničeho scestného proti povolání svému nedopouštěli, aby se

[1]) *Borový*, Utraquisten in Böhmen pg. 29—30. — Lib. act. cons. utr. 1564—66. fol. 80—81.

[2]) Liber act. Consist. utr. 1564—66. fol. 92. dd. 15. ledna 1565. Z listiny té a zvláště ze slov „co slibovali (ordinandi) *panu arcibiskupovi*" jasně vysvítá, že nebyly bezdůvodné stížnosti, které arcibiskup dne 19. února 1566 k císaři vznesl, jakož také že spravedlivá a pravdivá byla omluva, jížto r. 1568 před papežem vykonanou ordinaci utrakvistův ospravedlňoval.

[3]) Viděti, že konsistoř stežejný důraz na tuto okolnost klade, že arcibiskup svěceným kněžím utrakvistickým sv. přijímání *pod obojí způsobou* podal.

chovali tak, aby nebyli uhašené a smradlavé svíce, ale dobrým příkladem jiným tak jako učením prospívali".

Byloť již při této příležitosti od arcibiskupa vytýkáno utrakvistům, že ho „někteří hanějí a antikristují," i žádal, aby od toho ti kněží přestali. Leč docházely k němu nové opět stížnosti. Mezitím arcivévoda Ferdinand zaslal utrakvistické konsistoři instrukci o tom, kterak by se u věcech náboženských chovati měla; konsistoř instrukci kněžstvu prohlásivši dne 15. března 1565 spolu oznámila, že pan arcibiskup bude žáky světiti. Avšak farářové od sv. Havla, sv. Štěpána a sv. Haštala byvše o tu věc k p. arcibiskupovi posláni, dne 30. března učinili relací, že arcibiskup utrakvisty světiti nemůže[1], poněvadž jest zpověď zlehčena a že by kandidátův musel examinovati.

K žádosti stavův českých stal se v té věci prostředníkem císař Maximilian II., kterýž asi 1. dubna 1565 nařídil Antonínovi[2], aby jelikož už jednou utrakvisty světiti počal, i dále v tom jich svěcení pokračoval, tak aby utrakvistická konsistoř na fary všude kněze dáti a na ten čas upokojena býti mohla. Při tom císař slíbil, že skrze vyslance svého v Římě o to jednati dá, by papež arcibiskupovi Pražskému povolení udělil, aby mohl tak dobře pod obojí jako pod jednou kněží světiti. Následkem rozkazu tohoto císařského se arcibiskup odhodlal, zase bohoslovců utrakvistických ordinovati, což těmto dne 6. dubna 1565 od konsistoře oznámeno bylo s podotknutím, že zítra 7. dubna v domě pana arcibiskupa přijmou acolytatum a pak některý den vyšší svěcení. I jsou napomenuti, aby se lépe chovali při ordinaci, než někteří předešle jsou učinili, že když při konvičkách byli, řekl některý z nich: „Zvystydnem, že tak dlúho nás nešpikuje"; rozkázáno jim, aby sobě vínky[3]) zjednali a neskládali jich, leč kněz složí je a smyje; a někteří že je (při předešlém svěcení) skládali bojíce se, „aby ho

[1]) Liber act. Consist. utr. dd. 30. března 1565. Viz v dodatku č. 12.

[2]) Královský přípis arcibiskupu *Pražskému*, aby nedosvěcené kněze pod obojí pro jich velký nedostatek sám dosvětil; 1565 dne 1. dubna; v dodatku č. 13.

[3]) Rozumí se *stužka*, kterouž se při kněžském svěcení svazují prsty pomazané svatým olejem. Viz Lib. act. Cons. utr. 1564—66. fol. 120. dd. 6. dubna 1565. V dodatku č. 14.

frejířka neuhlídala.“ Pročež aby o tom věděli, že arcibiskup k takovým, kteří ceremonií a řádův se nedržejí, potom trestáním přistoupiti chce. — Před velkonocemi 1565 byli tito bohoslovci a sice někteří na kněžství, jiní k nižším stupňům posvěceni.

V červenci 1565 byli ordinandi od konsistoře předvoláni a jim domluva učiněna, že se toulají a po hospodách s kobzami[1]) chodíce se opíjejí a že všude rozhlašují, jakby je prý těžce pan arcibiskup zavazoval. Ačkoli pak bohoslovci se vymlouvali řkouce, že prý „se oni na farách drží a v kolejích a v školách“ a že žádných klevet nečiní, přece jim konsistoř hrozí, že pakli se lépe chovati nebudou, k ordinaci je nepřipustí. Snad že takovéto stížnosti proti ordinandům až k arcibiskupu samému se donesly, jisto jest, že v témž červenci arcibiskup se opětně zdráhal kališníkův světiti, a že od stavu panského i rytířského tolikéž Pražan i jiných poslů z měst království českého pod obojí spůsobou přijímajících vznešena jest prosba k císaři Maximilianovi II., aby to opatřil, by arcibiskup Pražský utrakvistův světiti mohl[2]). Císař dne 8. srpna 1565 dal za odpověď, že pro mnohá a pilná zaneprázdnění na ten čas ničeho ustanoviti nemůže. Ale konsistoř nepřestávala u arcivévody Ferdinanda vyslyšení proseb svých se domáhati; kterýžto 5. října[3]) konsistoři oznámil, že p. arcibiskup „široké psaní ráčil odeslati císaři Pánu,“ proč utrakvistů ordinovati nemůže, aby tedy sčekání měli. Císaři pak Maximilianovi zaslal arcikníže Ferdinand do Vídně dobré zdání své dne 2. listop. 1565[4]), ve kterémž oznamuje, že světští páni i konsistoř pod obojí nepřestávají sobě do arcibiskupa stěžovati proto, že bohoslovcův jejich světiti nechce; arcibiskup však že se od císaře takový rozkaz míti praví, aby svěcení utrakvistův odložil až do šťastného císařova do Čech přijezdu; tudíž arcikníže radí, aby císař přikázal Antonínovi, kališnické

[1]) Čili podezřelými ženštinami. Viz Liber act. Cons. utr. fol. 141. dd. 4. července 1565.

[2]) Odpověď cís. *Maximiliana* dd. 8. Aug. 1565 (v archivu c. k. česk. místodrž. R. 109. 1—9.)

[3]) Lib. act. Cons. utr. fol. 208. dd. 5. října 1565.

[4]) Erzherzog *Ferdinands* gutächtliches Schreiben dd. 2. Nov. 1565. (böhm. k. k. Statthaltereiarchiv R. 109. 1—9.). Mandát císařský dd. 15. Nov. 1565. (Archiv místodržit. R. 109. 1—9.)

čekately kněžství řádně posvětiti; a Maximilian v skutku takovýto rozkaz 15. listopadu 1565 arcibiskupovi Pražskému zaslal.

Antonín následkem císařského mandátu pilnou nahlížel toho potřebu, aby obšírně se před Maximilianem II. ospravedlnil vyloživ důvody, pro které utrakvistův světiti se zdráhal. Tato odpověď arcibiskupova[1]) ze dne 19. února 1566 jest velmi závažná ze dvou příčin: Nejprvé proto, ješto nám ukazuje, že Antonín pro jisté nedostatky, kteréž při straně utrakvistické shledal, a zvláště proto, že se ve všem s církví srovnati nechtěli, nemínil tak těžké zodpovídání na sebe uvaliti a je mezi ostatní kněžstvo přijímati; že tedy nikterak záští aneb jinými ohledy pouze osobními k tomu, jak se utrakvistům zdálo, nemilosrdnému s nimi jednání povodín nebyl. Za druhé však i proto na zmíněnou arcibiskupovu odpověď k císaři zvláštní váhu klademe, abychom seznali, že omluva, jakouž se r. 1568 arcibiskup před nejvyšší hlavou církve pro předsevzatou ordinaci utrakvistův ospravedlniti hleděl, s ryzí pravdou se úplně srovnávala.

Již pak v zmíněném listu ze dne 19. února 1566 stěžuje si především arcibiskup Pražský do konsistoře utrakvistické za tou příčinou, že se jemu v biskupskou pravomoc vkládati osměluje. Neboť uvozují faráře utrakvistické na takové fary, kdež dříve (i v době uprázdnění prestolu Pražského) vždycky katoličtí faráři pod pravomocí administrátorův arcidiecése sub una bývali. Tak nedávno usadila konsistoř jednoho faráře v Kralovicích pod panem Florianem Griespekem a zase podobně na fary v Rosentále a v Plané i do Borku (Görkau) faráři pod obojí uvedeni byli. Mohou-li — tak soudí Antonín — mohou-li mimo fary své vlastní také ještě moje katolické fary svými kněžími osazovati, jest to bezpečným důkazem, že mají dost velký počet kněžstva, ano že jim kněží zbývá; a ješto tedy nových kněží nepotřebují, nestává žádné příčiny nutné, proč bych bohoslovce jejich světiti musel.

Přivedliť ke mně (takto dále arcibiskup vypravuje) minulého roku asi 35 jinochův, ale toho dopustiti nechtěli, abych já s officialem a notářem svým je examinovati měl; nicméně obávaje se

[1]) Des Erzbischofs Antwort auf I. Majestät befehl die *ordination* der Priester sub utraque belangend, dd. 19. Febr. 1566. (Missivae cath. 1565—70. fol. 29—33.)

za příčinou blízkého sněmu, žeby snad horší věci odtud pojíti mohly, začal jsem je světiti. Když jsem jim však nižší svěcení (ordines minores) udílel, shledal jsem je býti tak necvičené a k úřadu kněžskému neschopné, že nejen kněží, nébrž i čeleď moje domácí z toho pohoršení vzali. Pročež jsem je před sebe povolal a tu úplně dvě hodiny jsem k nim mluvil, co mně Bůh vnuknul a mluviti kázal a je napomínal, že co kněží povinni budou mocně vstříc vejíti mravní zkáze vždy více se šířící, že tudíž se o to starati mají, aby lidé lehkovážně ku stolu Páně nepřistupovali, nébrž dříve skrze sv. zpověď (kteráž mezi utrakvisty jest velmi zlehčena) se od hříchův očistili. Také jsem jim na srdce vložil, aby se vší péčí se o to přičinili, by poznenáhla (ješto by náhle a najednou možné nebylo) se zastavil nechvalný obyčej, udělovati svaté přijímání malým dítkám. Toto mé napomenutí otcovské bohoslovci vděčně přijali a že se podle toho zachovati chtějí, jsou slíbili.

Sotva však dva dny uplynuly, nastal opět nepříznivý obrat v této záležitosti. Neboť administrátoři s několika konsistoriány přišedše k arcibiskupovi zle jsou se před ním ozvali, a slova jeho (kteráž ve prospěch svěcencův a celého království byl pověděl) předvčerejší k nejhoršímu smyslu natahovali řkouce, že na ten čas vůli arcibiskupově vyhověti nelze a protož aby prý kněžím jejich o to pokoj dal. Nadto farář Malostranský po městech Pražských lichou pověst rozšířil, jakoby arcibiskup kněží utrakvistických proti konsistoři pozdvihovati a je od ní odvraceti zamýšlel.

Ješto tedy oni (jsou slova Antonínova)[1]) svěcencům svým na jinou cestu ukazují a já ani vědomosti o tom míti nemám, koho mně ku svěcení přivedou, ale mám tu jenom seděti a čekati, až mi rozkáží: Posvěť nám toho, posvěť nám onoho, jehož neznám,

[1]) Weil sie nun ihren Ordinanden einen andern Weg weisen und ich nicht weiss, wen ich ordiniren soll, und soll bloss da sitzen und mir sie schaffen lassen: Ordinire uns jetzt diesen, bald einen anderen, den ich nicht kenne, und wie gemeldet, weder fragen noch examiniren darf, hab ich mich bald gegen ihnen hören lassen, dass ich meinem Gewissen das nicht aufladen könne, sie möchten mich, weil die Sachen also gestellt, mit ihrer Priesterweihe unbekümmert lassen und also ist die Ordination eingestellt und unterlassen worden.

aniž se ho tázati aneb jej examinovati smím, tudíž jsem jim oznámil, že tak velikou věc sobě na svědomí vzíti nemohu, aby mne tedy v takových okolnostech se svěcením kněží svých ušetřili; a tím spůsobem stavena a přerušena jest ordinace utrakvistův.

Ku konci téhož listu ještě o tom arcibiskup císaři zprávu sděluje, kterak od roku 1564, když koncesse kalicha byla v Čechách prohlášena, začasté s konsistoří pod obojí se smlouval o rozličné cesty a prostředky, jimiž by se úplné sjednocení katolíkův s utrakvisty docíliti dalo. Vše to ale bylo marné; neboť utrakvisté chtějí podržeti svou vlastní konsistoř a s katolíky se sloučiti nezamýšlejí. Protož také konsistoriáni dolejší ani dekrety sněmu Tridentského, které jim arcibiskup poslal, u sebe nepodrželi, nébrž je navrátili omlouvajíce se, že nevědí, co s těmi věcmi činiti,[1]) aby jich tedy arcibiskup neobtěžoval. Taktéž i akta de publicatione calicis, kteráž jim Antonín pod svým sekretem spolu s deklarac Ferdinanda I. zaslal, nerozpečetěná vrátili řkouce, že jim po tom nic není.[2]) Kdykoli některý kardinal neb nuncius do Prahy zavítal, pokaždé Antonín vybízel konsistoř, aby sami o papežské svolení k ordinaci kališnických kněží se ucházeli; zejmena když v prosinci 1565 kardinal Comendonus celý týden u arcibiskupa přebýval, opět je arcibiskup vyzval, aby s ním o to jednali, by bohoslovci jejich ordinováni býti mohli; neboť budou-li sami žádati, pak prý v Římě snadněji se tomu víra přiloží, že se upřímně s církví katolickou ve všech věcech srovnati hodlají; ale ani tenkráte konsistoř kališnická ničeho nepodnikla a přece opět a opět sobě u císaře stěžovati nepřestává a na to naléhati, aby arcibiskup bez povolení papežského utrakvisty světil, čímž by klatbu anebo suspensi s úřadu biskupského na sebe potáhnouti musel.

Arcibiskup posléze žádá, aby při nejbližším sněmu zemském skrze některé od stavův k tomu zvláště zvolené muže poznovu o důležitém předmětu onom se uvážení stalo a pak aby císař buď s nunciem aneb přímo s papežem vyjednávati započal.

[1]) Haben sie gebeten, ihrer damit zu verschonen, sie wüssten mit den Sachen nicht umzugehen.

[2]) Mit Anzeigung, es ginge sie nichts an.

Další události o tom svědčí, že se opravdu jakési vyjednávání konalo, ač průběh jeho blíže vypsati nelze pro nedostatek dotyčných pramenův. Dne 29. března 1566 učinil Mystopolus v konsistoři relaci, že pan arcibiskup na přímluvu pánův chce ordinovati žáky a že zejtra bohdá chce jim dáti minores ordines a v tom čase mezi velkonocemi a svátky svatodušními že jim udělí svěcení kněžské. Leč nestalo se tak;[1]) arcibiskup neordinoval v určený den utrakvisty odvolávaje se na to, že jest se jemu stala zápověď. Tuť teprva administrátoři s konsistoří nahlížejíce, že jinak toho nedosáhnou, aby jejich bohoslovci od arcibiskupa svěceni byli, učinili před arcibiskupem slavné vyjádření[2]) prohlásivše, že arcibiskupa jakožto řádného biskupa svého ve všech věcech poslušni býti chtějí; rovněž i to slíbili, že podle milostivé vůle císařské se vynasnažejí, aby poznenáhla úplně zaniknul neužitečný obyčej přisluhovati malým dítkám velebnou Svátostí. I tu k takovému jich (jak se zdálo) upřímnému vyjádření a s církví shodnutí arcibiskup Antonín dne 13. srpna 1566 skutečně 30 kněží utrakvistických jest vysvětil.

Toutéž dobou vždy více se zmáhalo mezi utrakvisty smýšlení sektářské, tak že kompaktáta, kteráž tolikerými a tak prudkými boji od otcův Basilejských byla dosažena, většině utrakvistův nezdála se býti (jako jindy) pevným základem jejich vyznání a řádův náboženských, a hrází, kteráž je od katolíkův sub una dělila; nyní naopak tato kompaktata překážela Luteranům a Bratřím českým, že se svým náboženským vyznáním na světlo denní vystoupiti se neosmělili; a proto všelijak snahy jejich k tomu čelily, aby kompaktáta byla úplně odstraněna. Tudíž na sněmu zemském v Praze dne 3. března 1567 Bratří s Utrakvisty se srozuměvše vznesli k císaři Maximilianovi II. žádost, aby kompaktáta byla zrušena[3]) a císař aby jen všeobecně jak těm, kteříž pod jednou, tak oněm, jenžto pod obojí spůsobou velebnou Svátost přijímají, milostivou ochranu svou přislíbil. A takto po

[1]) Liber act. Consist. utr. 1564—66. fol. 209. dd. 29. března a 10. dubna 1566.

[2]) Erzbischof an Kaiser *Maximilian* II. dd. 16. August 1566. (Miss. cath. 1565—70. fol. 83.)

[3]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 41—42. *Beckovský*, Poselkyně II. pg. 342.

131letém trvání (1436—1567) byla kompaktáta spůsobem dosti neslavným a ve vší tichosti zrušena a neplatnost jejich prohlášena v tento spůsob:

„Jakož sou také osoby ze všech tří stavův království Českého pod obojí spůsobou přijímající poníženě a poddaně při jeho M. C. toho žádali, co se kompaktát dotýče, ty aby v potvrzení privilegium zemského vypuštěny a pominuty byly, k tomu J. M. C. povoliti ráčí, tak že z téhož privilegium i jinde se vypouštějí, však na ten jistý spůsob, což sice koli se strany dobrého pořádku v náboženství u víře svaté křesťanské v tomto království od starodávna buď sněmy, smlouvami a starobylými křesťanskými pořádky a zvyklostmi, i tolikéž jich králův českých obecního dobrého tohoto království i jiných všech věcích v týchž zemích a smlouvách nařízeno a spůsobeno jest, to aby beze všeho přerušení v mocnosti své zachováváno a podle slova Božího drženo bylo. A mimo víru křesťanskou pod jednou a pod obojí spůsobou, tak jakž výš dotčeno, do tohoto království žádných sekt bludných, pod žádným vymyšleným spůsobem uvozováno nebylo.[1]"

Touto všeobecnou formulí „podle slova Božího" jakož i obvyklým a zdánlivě nezávadným přídavkem „pod obojí spůsobou" mohlyť se arci od nynější doby všelijakého jména sekty krýti a v Českém království šířiti, jelikož oběma věcmi těmito všickni sektářové se honosili.

Stavové čeští pod obojí ještě ale jinou žádost na témž sněmu zemském k císaři Maximilianovi vznesli, a sice, aby osazování konsistoře pod obojí bylo jim přenecháno; odvolávajíce se na císaře Ferdinanda I., kterýž prý hned r. 1562 jim připověděl, že pro budoucnost osazování konsistoře podle starobylého obyčeje stavům českým zůstaviti ráčí.[2]) Kdyby císař Maximilian II. i v tom ohledu žádosti naň vzložené byl vyhověl, jistě by v témž roce ještě veliký a náhlý obrat v poměrech nábožen-

[1]) Výpis z *desk zemských* r. 1567 v kvaternu sněmovním červeném v pondělí po neděli Oculi (3. března); v archivu c. k. místodržit. R. 109. 14.

[2]) Schreiben *Maximilians* II. an Erzherzog Ferdinand dd. 7. Febr. 1568. Böhm. Statthalt. Archiv R. 109. 1—9. Viz též jednání sněmovní z r. 1567.

ských se byl událl a to nikoli ve prospěch církve katolické ani starého Utrakvismu. Leč Maximilian psal z Vídně do Prahy, že věc tak důležitá obšírného uvážení zasluhuje a že konečné rozhodnutí její až do svého bohdá šťastného příchodu do Čech odkládá. Tímto výnosem císařským bylo tedy další trvání konsistoře kališnické v posavadním bytu a směru pojištěno a proto říci můžeme, že zrušení kompaktát na utrakvism starý (luteranstvím posud nenakažený) pražádného podstatného vlivu nevyvíralo.[1])

Ovšem pak ani v záležitosti ordinace utrakvistických bohoslovcův zrušením kompaktát pražádná změna se nestala. Arcibiskup Antonín bohužel příliš brzy se přesvědčil o tom, že slibové jemu od kališnické konsistoře r. 1566 činění byli klamní a že ani konsistoř aniž také jiné duchovenstvo přípovědi dané splniti neobmýšleli. Z té příčiny také r. 1567 žádných utrakvistův neordinoval.

Avšak zpráva o tom, že předešlých rokův arcibiskup nějaký počet kališníků na kněžství byl posvětil, zanesena jest k papeži Piu V., kterýžto v roce 1568 několikráte pro nekonání synody Antonínovi upomínací listy zasílaje nezapomenul stížně vytknouti i to, že bez povolení papežského arcibiskup Pražský se utrakvisty světiti odvážil. I byloť se tedy našemu Antonínovi před apoštolskou Stolicí zodpovídati, což dobře učiniti mohl, an si vědom byl, že proti zákonům církve nižádné viny se nedopustil. V listech zaslaných apoštolskému nunciovi a císaři Maximilianovi dne 21. července 1568, jakož také v dopise ku kardinalu Comendonovi ze dne 28. listopadu téhož roku[2]) osvědčuje Antonín, že nikdy

[1]) *Beckovský* podává o tom zprávu, že hned po zrušení kompaktát Maximilian II. ze své královské moci muže učeného a katolíka horlivého učinil rychtářem na Starém M. Pražském, a sice Šebestiana Agrikolu, který také po krátkém čase do rady za konšela vzat byl a nejpřednější místo mezi konšely držel; z čehož všickni katolíci sub una velice potěšeni byli, protože tehdejších časův žádný pod jednou (sub una) do rady se nepřijímal, nejenom v Praze, ale i v mnohých jiných českých městech. (II. pg. 343.)

[2]) Viz v dodatku č. 15. 16. 20. V listině k nunciovi dí: *Biennium* fere est, quod aliquot eorum ordinaverim; odtud souditi lze, že po 13. srpnu 1566 nikoho více nesvětil.

dříve utrakvistů nesvětil a že se mu tedy od nikoho vytýkati nemůže, jakoby jednotu církve byl rušil aneb odpůrce její hájil on, kterýž od prsu mateřského vždy církev tuto ctil a miloval. Že přede dvěma roky některé utrakvisty skutečně posvětil, toho neupírá; ale tenkráte mohl tak učiniti, jelikož administrátoři a jiní jejich představení (primores) u přítomnosti četných svědkův z lidu jakož i duchovenstva katolického, ano i před samým arciknížetem Ferdinandem, tehdáž království českého gubernátorem, všickni ústy jednosvornými Pražskému arcibiskupovi co svému řádnému velepastýři poslušnost slíbili. Pro tu příčinu arcikníže Ferdinand jemu arcibiskupovi i celé církvi katolické přál štěstí, že v tomto čase odpůrcové po dlouhé věky od církve odloučení s obecnou všech mateří, církví sv., zase v jednotu vstoupili; i tudíž arcikníže netajil toho, že přítomný okamžik klade mezi nejblaženější doby svého života. Leč jakmile arcibiskup k zármutku svému seznal, že byl od utrakvistův oklamán, ustal s ordinací a nedbal na přímluvy stavův pod jednou ani pod obojí, kteréž stokráte mu byly přednášeny; však ani mandáty císařské nebyly s to jej k tomu pohnouti, aby zase někoho ordinoval.

S omluvami těmito se Pius V. spokojil. Za to však Maximilian II. nepřestal o to usilovati, aby Antonín zase utrakvisty světil. Zejmena 30. prosince 1568 zaslal císař z Vídně arcibiskupovi rozkaz, aby tak učinil, ješto utrakvistická konsistoř nemůže posílati své žáky do cizích zemí, což s velkými útratami a nebezpečím spojeno bývá; nyní však že málo jest kněží pod obojí, tak že lidé bez sv. svátostí umírají a že tedy spása duší toho vyžaduje, aby arcibiskup utrakvisty opět ordinoval, což mu tímto císař poroučí[1]). Aby však se nějaké domluvy z Říma obávati nemusel, bylo od rady císařského Snickmosera jmenem Maximilianovým psaní k apoštolské Stolici zasláno, aby papež arcibiskupa výmluvna měl, že z důležitých příčin svěcení utrakvistův konati bude. Arcibiskup ale neohlížeje se na rozkaz císařský k svěcení nepřivolil a opět v odpovědi Maximilianovi zaslané důvody jednání svého vyložil. Nicméně již zase 14. dubna 1569 jiné psaní poslal císař

[1]) Kaiserliches Dekret, wornach dem Erzbischof von Prag auferlegt wird die *utraquistischen* Priester auf ihr Begehren zu weihen. dd. 30. Decembr. 1568; viz v dodatku č. 21.

z Vídně arcibiskupovi a stejně i komorátorům, kdež oznamuje, že papeži psal „o indulgenci na to, aby též osoby pod obojí svobodně ordinovány býti mohly", že však přece mínění arcibiskupovo v té věci lépe seznati žádá. Když pak Antonín poznovu důvody své byl císaři vyložil, upustil Maximilian od svého dřívějšího úmyslu a listem daným ve Vídni 1. června 1569 celou záležitost ordinace kněží pod obojí poručil odložiti až ku svému do Prahy příjezdu. Ješto však stavové nepřestávali vždy o tuto věc ku komoře císařské nabíhati, museli radové císařští v témž roce opět císaři psáti, načež Maximilian listem daným 3. října 1569 v Prešpurku přislíbil, že při svém „bohdá šťastném příjezdu do království českého bez prodlévání, nedadouc sobě ničemuž jinému v tom překážeti", tu všecku věc se zřízenými radami, i s jinými nejvyššími ouředníky a soudci zemskými s bedlivou a obzvláštní pilností vážiti a „jakby to všecko opatřeno, v dobrý a křesťanský řád uvedeno a takových velkých stížností lidských uvarováno bejti mohlo, k skutečnému nařízení přivésti ráčí".[1]) Při tom ještě poručil, aby komorátoři s arcibiskupem Pražským zatím o to pilné promluvení měli a ty cesty všelijak obmejšleli, aby jak jedna tak druhá strana v tom čase strany takových nedostatkův žádné stížnosti vésti nemohla.

Roku 1571 byla konsistoř utrakvistická obnovena a za administrátora ustanoven Jindřich Dvorský z Helfenburku, opat na Slovanech, rozhodný přívrženec staršího utrakvismu a tudíž nepřítel novot náboženských a všeho sektářství. Následkem tohoto svého smýšlení musel vytrpěti mnohé křivdy od těch, kdož se k novému učení zjevně klonili; a v nátiscích svých nenalezl přítele a ochránce lepšího[2]) nad arcibiskupa Antonína, kterýž častěji za něho přímluvná psaní činil k císaři a k místodržícím.

Konsistoř utrakvistická po obnovení svém ihned vznesla k císaři žádost, aby bohoslovci jejich od arcibiskupa byli svěceni. Důvěra, kterouž Antonín choval k osobnosti Dvorského, přiměla jej

[1]) Cís. dopis *Maximiliana* II. radám komory české a arcibiskupu Pražskému dd. 14. Aprilis 1569 z Vídně; téhož list arcibiskupu Pražskému dd. 1. Junii 1569 z Vídně; a cís. list zřízeným radám na hradě Pražském dd. 3. Oct. 1569. (Archiv c. kr. česk. místodržitelství R. 109. 1—9.)

[2]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 91—92.

skutečně k tomu, že po tolika nezdařených pokusech opět s utrakvisty vyjednávati začal.

Administrátor učinil 29. srpna 1572 v konsistoři relací, že od arcibiskupa (spolu s vyslanými pány konsistoriány) vlídně byl přijat a jemu nařízeno, aby konsistoř 30 neb 50 hodných mládencův vybrala a jich seznam podala, že arcibiskup od nuncia apoštolského, který se v Praze na dvoře císařském nachází, na ně dispensaci zjedná a je ordinovati bude.[1]) Na to dne 3. září přijala konsistoř 13 mládencův, a slíbila, že úřadu kněžství dojdou; že se ale mezi nimi nacházejí někteří, kdož bludně smýšlí de invocatione Sanctorum, de oratione pro mortuis et de sacrificio Missae. Ješto pro takové nespůsoby J. M. pan arcibiskup neráčil tak dlouhý čas ordinovati, musejí prý se kandidáti podrobiti zkoušce a toliko na starobylé řády pod obojí spůsobou budou přijati.[2]) Dne 4. září posílá arcibiskup jistého Jakuba Sofiána[3]), kterýž u něho se o svěcení hlásil, k administrátoru Dvorskýmu, jemuž velí, aby jej napsal mezi čekately kněžství, o jichžto vysvěcení se právě vyjednávání děje. Podobně i jiní kandidáti v následujících dnech jsou od konsistoře přijati, tak 5. září pět mládencův, jež konsistoř přijala pod výminkou: Jestliby v náboženství a řádích starobylých trvanlivě státi a bez žen býti chtěli, což oni připověděli. Dne 10. září se přihlásil rektor (školní) z Rožďálovic a žádal dojíti vyšších svěcení, poněvadž r. 1566 byl mezi ordinandy přijat a nižší svěcení (primos ordines) od pana arcibiskupa obdržel. Následujícího dne 11. září a opět dne 16. září byli ordinandi od konsistoře examinováni; i ač jim administrátor domluvu učinil, že někteří z nich dosti málo ku kněžství se naučili a že jsou mdlí v učení, přece slíbeno jim, že svěceni budou; a přespolní odejdouc aby zdejším poručili, by jim oznámili, kdy k ordinaci přijíti mají.

Vyjednávání, které arcibiskup s nunciem papežským konal, nevedlo k cíli od utrakvistů kýženému. Neboť administrátor Dvorský učinil dne 4. prosince 1572 v konsistoři relaci, že p. arcibiskup jemu a konsistorianům vyslaným strany ordinování tuto

[1]) Akta Cons. Utr. 1572—73. fol. 40. dd. 29. srpna 1572. V dodatku č. 35.

[2]) Akta Cons. Utr. 1572—73. fol. 42. dd. 3. září 1572. (bibliotéka fakulty filosofické v Praze Oecon. B.)

[3]) Miss. cath. 1572—76. fol. 21. dd. 4. Sept. 1572.

odpověď dal, že se o to pilně staral a posavad stará, aby tím konsistoři mohl posloužiti; a že předešle (r. 1566) ordinoval, to že učinil, dokud mu interdikt nepřišel. Nynější pak vyjednávání s nunciem že s tím se skončilo, aby arcibiskup ordinovati mohl[1]) utrakvistů, pakli tito vyznání víry Tridentské podle předpisu Pia IV. složí. Jinak že jich arcibiskup ordinovati nemůže, jelikož by na sebe klatbu (exkomunikaci) uvalil. K podmínce takové však konsistoř přivoliti nechtěla a tudíž arcibiskup svěcení žádné neudílel.

Z dalšího průběhu této záležitosti na jisto vysvítá, že od r. 1567—1578 arcibiskup Antonín ani jednoho bohoslovce utrakvistického neordinoval; kdykoliv konsistoř se odvážila poznovu prositi císaře Maximiliana, aby s toho interdiktu sjíti a žákovstvo kališnické ordinováno býti mohlo, jiné odpovědi nevzali mimo tu, že „ta věc při Svatosti papežské v jednání a na odpovědi zůstává.“ Bolestný a ovšem pochopitelný jest nářek konsistoře, kteráž r. 1578 zase o to se pokouší, aby prostřednictvím Rudolfa II. dosáhla, čehož Maximilian II. jí byl nezjednal. Za těch jedenácte let byli bohoslovci její svěceni v Pasově, Vratislavi, Olomouci, Poznani a jinde, ač v počtu velmi skrovném, ješto řídcí při takových obtížích stavu kněžského dosíci volili. Netoliko menší, ale i některé větší fary musely úplně bez kněží zůstati, a velké osady v Praze i na venkově, kdež po třech, čtyřech i pěti kněžích bývalo, již nyní sotva po jednom knězi míti mohly a následkem toho sektáři vždy více se rozšiřují. V těch místech, kde se lidé k sektářskému posluhování utíkati nechtějí, „dítky bez křtu svatého a lidé co hovada bez správy Boží (což hrozné jest slyšeti) z světa scházejí“.[2]) Takto mnozí lidé na duších svých hynou, kněžstva pak pořádného a věrného maličká hrstka zbývá. Konečně konsistoř císaře pro Pána Boha prosí, aby tu věc strany ordinování utrakvistů k místnému opatření přivedl, tak aby p. arcibiskup zase žákovstvo k úřadu kněžskému náležitě světiti mohl.

[1]) *Borový*, die Utraquisten in Böhmen pg. 34. — Acta Consist. Utr. 1572—73. fol. 75. dd. 4. prosince 1572. V dodatku č. 38.
[2]) Rotulus missivar. bohem. Consist. Utr. 1578—80. fol. 78. dd. 17. září 1578. V dodatku č. 43. *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 237.

Leč ani Rudolf II. nedobyl u papeže pro ordinaci utrakvistův příznivějších výminek. Papežové římští považovali koncessi kalicha za ústupek tak vážný a důležitý, že se jím utrakvisté úplně spokojiti mohli a dalšího nabíhání o lecjaké výminky a dispense dobře zanechati měli.[1])

Konsistoř po všecka léta brala sice od arcibiskupa svěcených olejův k rozdávání svátostí, ale nezdá se, žeby v posledních dvou letech svého života (1579—80) Antonín byl některého utrakvistu posvětil. A jestli to přece učinil, tedy zajisté pod žádnou jinou výminkou, leč pakli kandidát složil Tridentské vyznání víry, jakož také nástupcové[2]) Antonínovi jen pod touto výminkou jich světívali. To dosvědčuje Pavel Skála[3]), an dí, že ordinandi utrakvističtí až do roku 1609 byli od arcibiskupův Pražských k tomu přidržováni, aby vyznání víry Tridentské (jež Skála v překladu českém sděluje) složili. Po renovaci dolejší konsistoře a zavedení nového (protestantského) spůsobu svěcení starý utrakvism úplně zaniknul.

[1]) *Gindely*, l. c. pg. 238.

[2]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder praví II. pg. 279., že císař Rudolf II., aby od ustavičného nabíhání a supplikací konsistoře konečně pokoj míti mohl, rozkázal konsistoři utrakvistické, aby s arcibiskupem vyjednávati počala. Tuť že administrátor Václav Benešovský s konsistoriány 12. prosince 1580 v ruce arcibiskupovy *přísahu poslušnosti* složil; a že od té doby aspoň formálně separace utrakvistická ku konci svému dospěla. My si tuto dovolujeme podotknouti, že Antonín Brus zemřel 28. srpna 1580 a po něm Martin Medek teprv 8. října 1581 nastoupil; snad tedy zmíněná událost padá do roku 1581; ač my jí nepřikládáme důležitosti o nic větší, než jakou měli slibové r. 1566 od konsistoře činění.

[3]) *Skála*, Historie Česká; Monumenta historiae bohem. svazek 5. pg. 69.

X.

Antonína arcibiskupa neunavený boj proti bludům a sektářství.

1. Obecná povaha zápasu.

Chceme-li spravedlivě oceniti veškera podniknutí arcibiskupa Antonína Mohelnického, čelící k zachování víry katolické a k ochránění jí naproti bludným sektám, především nutno, abychom zaujali stanovisko, s jakéhož v té době, o které mluvíme, nejen církev katolická, nébrž i státní vláda katolických knížat se na haeresii dívala. Zakládání a šíření sekt bludných netoliko pokládáno za přečin náboženský, o němž by autoritě církevní souditi příslušelo, nébrž spolu za zloskutek takový, jenž pokutě světské propadá a jehož úřadové zemští bez trestu zanechati nemohou. Nelzeť ovšem upříti, že od samého počátku reformace Lutrovy, obzvláště pak od uzavření míru Augšpurského r. 1555 poznenáhla jiné na věc tu nazírání sobě cestu klestiti počalo, ačkoli teprv po ukončení 30leté války mírem Vestfalským přiřknuta jest vyznáním protestantským v ohledu politickém úplná rovnost s církví katolickou; — ale v Čechách ještě při nastoupení vlády Antonínovy r. 1561 stávalo jenom dvojího vyznání, kteréž zákony zemskými dovoleno a chráněno bylo a sice katolické čili strana pod jednou a utrakvistické neboli strana pod obojí.

Všecky jiné sekty a jakéhokoli jmena vyznání byly zapověděny a to zejmena mocí těchto zákonův:

1. Na sněmu Kutnohorském dne 13. března 1485 byla učiněna a od krále Vladislava II. potvrzena smlouva mezi katolíky a utrakvisty, kteroužto se stanovilo, aby jedna strana druhé neutiskovala a nekaceřovala a každá ty chrámy podržela, které při počátku panování Vladislavova v držení měla[1]). Tato smlouva byla vedle kompaktát základním zákonem, dle něhož se poměry náboženské mezi katolíky a utrakvisty říditi měly.

[1]) *Palacký*, dějiny národu českého; díl V. část 1. pg. 245. — *Procházka* M., Život bl. Sarkandra pg. 158.

2. Majestát krále Vladislava II. (jinak nazván: zápis, dekret krále Vladislava), kterýmž stvrzeno jest usnešení sněmu Svatojakubského konaného v Praze 25. července 1508. Majestát Vladislavův[1]) nese datum 10. srpna 1508 v Budíně a zahrnuje v sobě tato královská nařízení: Sborové Pikhartští zjevní i tajní buďtež zastaveni a zkaženi a schůze jejich nebuďtež v kostelích, v domích a na žádném místě dopuštěny. Spisy a knihy jejich buďtež spáleny. Všecka pzsluhování a rozdávání svátostí, křtové i také oddávání buďtež zastavena, a od nynějška ať se pikhartě řídí kněžstvem katolickým neb utrakvistickým podle toho, jak by sobě tu neb onu stranu oblíbili. Kazatelové a duchovní správcové Pikhartův buďtež postaveni k nápravě před kněžstvem obojí strany a ku kterékoli straně přistoupí, té strany kněžstvem se spravte; pakliby se tou nápravou spraviti nechtěli, buďtež co vězňové královští nejvyššímu purgkrabí Pražskému[2]) v moc dáni. Kdoby ze stavův, pánův, vladyk, Pražan, Horníkův i jiných měst podle dekretu královského se nezachoval, budiž od nejvyššího purkrabí napomenut a kdyžby ve dvou nedělích neuposlechl, budiž před soud zemský pohnán. Kdokoli kazatele neb jiného Pikarta ukrýval a jej vydati nechtěl, měl býti k soudu zemskému pohnán a pokutou peněžitou trestán. Obecný lid Pikhartský ze všech stavův mužského i ženského pohlaví budiž kněžstvem z obojí strany rozumně k nápravě a přestání takového bludu svého veden a Páni, vladyky a Pražané i jiná města mají fary kněžími osaditi a užitky farní kněžím přiděliti; nemohou-li míti ku kostelům všem farářův, nechť jeden farář drží far šest i víc i méně, jak se to zříditi může.

Podali jsme něco obšírněji obsah dekretu Vladislavského jednou z té příčiny, že byl do desk zemských vložen a co zákon království českého prohlášen, druhé proto, že všecka téměř pozděj-

[1]) *Palacký*, dějiny díl V. část 2. pg. 138 nn. — *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder I. pg. 132. — *Procházka M.*, Život bl. Sarkandra pg. 182. — *Balbin*, Miscell. lib. VI. append. pg. 93. podává dobrý text téhož mandátu Vladislavova, ale mylně jej klade do roku 1495.

[2]) Mimořádná moc, které dříve požíval nejvyšší *kancléř*, byla nyní přenesena na nejvyššího *purkrabí* a *soudce zemské* vůbec; ti od té doby nazývali se „regenti“ neboli „správcové království Českého.“ *Palacký*, V. 2. pg. 138.

ších králův nařízení proti bludařům směřující se výslovně k tomuto majestátu krále Vladislava táhnou a že také arcibiskup, jakož neméně konsistoř utrakvistická na týž majestát bezpočtukráte se odvolávají tu, kdež se o potlačení a vytisknutí novot a sekt vždy více se zmáhajících jedná.

Mimo to za krále Ludvíka[1]) jakož častěji za vlády Ferdinanda I. dekrety proti Pikhartům i jiného jména bludařům byly vydány[2]).

Jelikož tím spůsobem veřejné šíření nových sekt v Čechách místa obdržeti nemohlo, stalo se brzy zvykem obecným, že se každá haeresie ukrývala pod jmenem „strany pod obojí“.[3]) Dokud tak činila, nemohl jí nikdo překážeti; jestli však staří Utrakvisté pozorovali, že ti, kdož náuku zcela protivnou vyznávají, stejného s nimi jména sobě osobují, tuť se proti takovým Pikhartům neb jiným bludařům nezřídka s větším úsilím než katolíci na odpor postavili. Obzvláště pak konsistoř utrakvistická bludaře od sebe odmítala a žádného bludného neb scestného kněze na farách svých trpěti nechtěla. Pozorujeme-li však časté její stížnosti, ve kterých vždy o neposlušnosti mnohých kněží svých mluví a kterak sobě po své libovůli řády církevní mění, jakož i další nářky proti kollátorům, že řádných kněží přijmouti nechtí, nébrž nesvěcené predikanty na fary uvozují; hledíme-li dále ku povšechnému jednání stavův českých, kteříž bez obalu i na sněmích zemských svoji náklonnost k učení protestantskému na jevo dávali: tu již vyznati musíme, že staré učení utrakvistické (kteréž v jádru svém bylo učením katolické církve, lišíc se od něho jen u věcech nepodstatných a dogmatu se nedotýkajících) vždy méně upřímných vyznavačův čítalo, kdežto nauce protestantské hovící Novo-Utrakvisté tvořili většinu obyvatelstva českého království.

Vedle nových utrakvistů, a později s nimi spojeni jsouce šířili se v zemi Pikharté (Bratří čeští, Jamníci, že pronásledováni

[1]) *Borový*, Akta kons. katol. pg. 65.

[2]) Obzvláště se r. 1547 a 1548 o vyjití takového mandátu častěji zmínka děje; *Borový*, Akta kons. katol. pg. 70—84. 202. 284.

[3]) Arcibiskup Antonín v listu k *nunciovi Bilia* dne 21. dubna 1567 praví: S. Caesareae Majestati facile fuerit mandare et instituere, ne aliae haereses sub pallio sub utraque communicantium invalescant. (Miss. lat. 1565—70. fol. 122.)

jsouce, často ve skrýších a jamách zůstávali, Grubenheimer)[1]); pak Luteráni (tito nejvíce v německých krajích). Novo-Utrakvisté, Pikarté a Luteráni ku konci biskupování Antonínova, jak pravdě podobno, činili dohromady dvě třetiny[2]) veškerého obyvatelstva českého království.

Menší sekty Mikulášencův, Novokřtěncův a Schwenkfeldianův jen v několika málo místech se nalezaly a nikdy obecného rozšíření v zemi nedosáhly.

Arcibiskupova péče k tomu čelila, aby v té míře, v jakéž zákony zemské sektářům na odpor se stavěly, novotářskému učení přítrž učiněna byla. Pokud osadníci a správcové jich duchovní netoliko jmenem utrakvistův se kryli, ale v skutku poslušnost ku konsistoři dolejší zachovávali, Antonín jim nebránil aniž kdy ku své straně jich převésti hleděl. Jakmile však se kollátoři, správcové duchovní neb osadníci arcibiskupa aneb konsistoře strhli a zjevně k bludným naukám se hlásili, tuť arcibiskup ni času ni zdraví svého nešetře jim v cestu vkročil; kněží přísným pokáním a tresty, jiných pak napomínáním a kde toto neprospělo, prostřednictvím světské vlády zase na pravou cestu uvésti se snažil. Žeby vášeň neb zášť a jiné hnutí pozemské jej byly někdy ku kroku nepředloženému svedly, toho jediný příklad nenacházíme; ale naopak podivení vzbuzuje klidnost apoštolského muže, jakáž se jeví i tenkráte v listech jeho, když po druhé, po třetí a ještě častěji a vždy bez výsledku o tutéž věc upomenutí činiti byl přinucen.

2. Průběh boje a úhlavní činitelové jeho.

Nejméně obtíží působili arcibiskupovi Pražskému Čeští Bratří čili Pikharté, o kterých ještě v poslední době administrace Pražského arcibiskupství dosti zhusta zmínka se děje.[3])

[1]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder I. pg. 36.

[2]) *Gindely*, Rudolf II., 2. Band pg. 21. praví: Zu ihnen gehörte die Masse des böhmischen Volkes, an 70 Perzent der Bevölkerung des Landes.

[3]) *Borový*, Akta konsist. katol. pg. 400. — Akta konsist. utr. pg. 393.

Roku 1565 psal arcibiskup p. Jaroslavu Liebštajnskému, že v Přebenici, vsi k Chyšem náležející, Pikharté a Novokřtěnci (Anabaptistae) se scházejí a náboženství své zvláštní mimo spůsob církve sv. obecné provozují, aby tedy takových pokoutních schůzí nedopouštěl.[1]) Roku 1566 začali Pikharté konati pokoutná scházení v Pardubicích; farář tamější (utrakvistický) žaloval na ně u arcivévody Ferdinanda v Praze, kterýž ihned pikharty do vězení dáti poručil; ješto pak tito neustupně ve svém předsevzetí stáli a od těch schůzí upustiti nemínili, byli konečně rozkazem císaře Maximiliana II. ze země vypověděni; přitom nařídil císař, aby domy a statky jejich, kteréž mají, přátelům svým k prodaji a k spenězení poručili, kteříž potomně jim peníze za to odeslati budou moci; vypovězení Pikharté v počtu 80 osob odešli na Moravu[2]). Následujícího r. 1567 byl z rozkazu nejvyšších úředníků zemských zavřen sbor Pikhartský v Tuchoměřicích. Uslyševše titéž regenti, že páni bratři Krajířové opět v Mladé Boleslavi[3]) schůzí pikhartských trpěli, jim to pod uvarováním nemilosti císařské zakázali[4]), poručivše spolu, aby Augustu i druhého kazatele bratrského dobře opatřeného na hrad Pražský odeslali. A ještě r. 1573 oznámil arcibiskup místodržícím, že proti císařským mandátům i také zřízení zemskému Pikharté časté schůzky v městech Pražských mívají, v Novém M. na spálené ulici, v kterémžto domu více lidu nežli v mnohém předním kostelu, čehož se zapříti nemůže, bývá.[5])

Mnohem více zaměstnávalo Antonína rychlé vzmahání se Luteranské nauky zejmena v zapadní části diecése, kde se již zjevně hlásala konfesse augšpurská.

[1]) Lib. Miss. 1564—67. fol. 67. dd. 10. ledna 1565.

[2]) Rozkaz cís. Maximiliana II. dd. 3. července 1566. (Archiv místodrž. česk. R. 109. 15.) *Gindely*, Gesch. der böhm. Brüder II. 37.

[3]) Odtud se Pikharté nezřídka zvali „*Bratří Boleslavští.*“ (*Borový*, Akta kons. utr. pg. 201. 202. 239.)

[4]) „Abyšte ihned týž sbor kolmi zabiti a zavříti dali, tak aby do něho žádný choditi nemohl.“ (V archivu místodrž. česk. R. 109. 15. dd. 17. Juni 1567.)

[5]) Supplikací 1571—1616. fol. 47. dd. 2. května 1573. Supplikace ta zůstala bez výsledku. Viz *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 102.

Mocnou ochranu sektářům těmto poskytovali především kollátorové. Zadržováním desátku a jiných příjmův, často i zjevným násilím tak dlouho faráře katolického týrali, až se tento odstěhovati musel, načež ihned predikanta bludného na faře usadili. Když je arcibiskup k zodpovídání poháněl, řídili se velmi často zásadou: Quod fecisti, nega. Na patronátě města Loktu (Elbogen) r. 1564 byli někteří farářové pro bludné učení obžalováni u arcibiskupa a do Prahy obesláni. Rada městská hájí nevinnost kněží těch a praví, že by se ráda podívala na toho člověka, kdo takové lživé zprávy k panu arcibiskupovi donésti směl; a posléze dokládá, že pro nutné práce polní (bylot v dubnu!) farářové se do Prahy odebrati nemohou.[1])

Faráře Mašťovského pan Jan z Lobkovic vytiskl z fary tím nekřesťanským spůsobem, že za příčinou rány Boží morové r. 1564 mezi farní čeledí pošlé nechtěli poddaní ani ve škole, ani v městečku farářovi mezi sebou bytu příti, tak že se odstěhovati musel; načež pán z Lobkovic arcibiskupa žádal, aby mu na tu faru utrakvistického (t. j. luteranského) kněze přijíti dovolil.[2])

Jiní kollátorové zcela otevřeně žádali arcibiskupa za přivolení, aby mohli ustanoviti faráře konfesse Augšpurské. Tak pánové Jan a Šebestian ze Šteinbachu r. 1565 si přejí protestantského správce duchovního do Kirchbirku, a užívají při tom té omluvy, že prý předešlí jich farářové z řádu křižovnického byli málo dbalí svých povinností a že také v životě svém dobrý příklad neposkytovali. Můžeme-li slovům obou pánův a osady Kirchbirku víru přiložiti, šířilo se bludné učení velmi rychle; neboť tam v celé osadě nebylo více katolíkův než 4 osoby; jiní vesměs konfessí augšpurské se přidrželi.[3]) — Vedle toho však nalezáme

[1]) „Und wollten den Mann, der Eu. F. Gn. über uns so einen öffentlichen Ungrundt anzeigen dörffen, gerne nennen hören und sehen.“ (Recepta v arch. arcib. Praž. dd. 24. April. 1564.)

[2]) Recepta v arch. arcib. dd. 11. Nov. 1564. et 28. Nov. 1564. Týž se odvolává na papežské breve, kterýmžto prý všem katolíkům se povoluje přijímání pod obojí spůsobou.

[3]) Demnach auch vier Personen in dem ganzen Kirchspiel Kirchenpirk nicht seindt, so der Augspurgischen Confession nicht anhengig; auch in andern Pfarhen zum Theil des Kreises die Augspurgische Confession zugelassen. (Recepta dd. 19. Aug. 1565.)

případy, kdežto se i na takové fary predikanti usazovali, v jichžto osadách velký počet katolíkův se upřímně k církvi hlásil, tak na př. v Bergstajně a Graberu (Kravař), kde žilo 700 katolíkův pod jednou spůsobou přijímajících.[1] — O panu Gintrovi z Bíny píše arcibiskup v červnu 1568 místodržícím, že na faru v Nebočanech (Neschwitz) uvedl predikanta luteranského, ačkoli v té osadě letos o velkonocích 1500 katolíků pod jednou přijímajících bylo a žádní Luteráni se tam nenacházejí.

Zase jinde byla přání osady nesvorná; tak na př. pan Ginter z Bíny usadil v Spendorfu kazatele Luteranského; občané Špendorfští byli spokojeni; ale protivili se se tomu katoličtí obyvatelé v Schlabischu (Slavošově), a zadali stížnost u děkana v Oustí n. L. a jeho prostřednictvím u arcibiskupa, žádajíce, aby katolickým správcem duchovním byli opatřeni. Žeby tento nynější Spendorfský farář byl katolík, o tom pochybují z příčin závažných; zejmena proto, že jindy pokaždé někteří osadníci šli s novým farářem ku kollátorovi a odtud k děkanovi a teprv s přivolením vrchnosti duchovní jej za správce duchovního přijali; tento však jich farář po obyčeji onom se nezachoval. Arcibiskup následkem stížnosti té rozkázal Ginterovi z Bíny, aby Spendorfského faráře poslal do Prahy, a to za tou příčinou, by o svém kázaní, o kněžském svěcení a životě svém náležitou zprávu podal.

[1]) Kollátor byl p. Zigmund Berka, o němž praví děkan Česko-Lipský: Est apertissimus haereticus. (Recepta 22. Oct. 1565.) Z jiných *kollátorův protestantům příznivých* se uvádějí zvláště: Ginter z Bíny (Bünau auf Weissenstein und Plankenstein), šlechta v Lomnici (Lanz, Lampz), Jindřich kníže z Plavna, Jiří Schachausen na Svádově (Schwaden), Markéta z Bojetic na Konojedech, Jáchim Blekten z Antippeshornu, páni Zajícové, Jiří Žďárský, Jan Markvart z Hrádku, Leo Victhum, Adam Řep z Neveklova, Krištof z Lobkovic, Jan z Lobkovic, Jan a Šebestian ze Štainpachu, pán na Zvíkově, Vilém Sviták z Langštejna, Václav Leskovec z Leskovce, Fridrich a Melichar Strauchové, Jan z Wartemberka, Abraham z Jahnu, Václav z Řičan, Jan Pěšík na Hořovicích, paní Lacková ze Šternberka, Petr z Mühlen, Jan z Valdštejna, Zachariáš z Hradce, hrabě z Turnu, Ladislav Humpolec z Prostiboře, Jan Kolovrat na Luběticích, hrabě z Ebersteinu, pán z Gendorfu.

U vyhledávání rozmanitých **výmluv** svého jednání byli luteranští kollátorové nevyčerpatelni. Šlechta fary Lomnické (Lamptz) obdrževši od arciknížete Ferdinanda rozkaz, aby luteránského predikanta odstranila, zapřísahá se svou neobmezenou poslušností, s jakouž k císaři prý lne; i řkou, že na uprázdněnou faru přijali kazatele Jana Klubu, rodilého v loketském kraji v Čechách, kterýž své kázaní na zkoušku (Probpredig) dobře vykonal a podle „biblických a apoštolských písem čisté slovo Boží hlásá a svátosti podle obyčeje a předpisu církve rozdává.“ Také poukazují k tomu, že v Loketském kraji vyjma 5—6 far všecky ostatní osazeny jsou[1]) těmitéž (luteránskými) predikanty, zejmena: Hroznětín (Lichtenstadt), Ostrov (Schlackenwerth), Karlovary, Nejdek, Heinrichsgrün, Rola, Bleistadt, Gossengrün, Schönbach, Falkenau, Kadaň, Toterwies, Lobs, Fronau a Schönficht. Jelikož i v kraji Chebském a jinde prý císař takých predikantů trpí, doufají šlechticové Lomničtí, že jim totéž přáno bude. — V týž smysl také paní Markéta z Bojedic na Konojedech ujišťuje v říjnu 1566 arcibiskupa Pražského, že na gruntech svých žádných sektářských neb luteránských predikantův nechová, leč jenom řádných farářův, kteříž týmtéž spůsobem jako při jiných vrchnostech[2]) služby Boží náležitě vykonávají.

Někdy osadníci u vymýšlení planých výmluv pomáhali kollátorovi, kterýž jim luterána byl ve faře usadil. Zejmena rychtářové a konšelé panství Blatenského (Platten) žádají r. 1566 kollátora p. Václava z Lobkovic,[3]) aby jim ponechal protestantského faráře Rödera, ačkoli týž od arcibiskupa byl s fary ssazen. Leč osadníci se zavázali jej chrániti také proti samému arcibiskupovi a hledí všelikou vinu se sebe smýti tou příčinou, že prý posavad mívali faráře (katolické), kteří na kazatelnici jen kleli a nadávali, a kteříž dítky a čeleď ani tolik nenaučili, aby se Otče náš pomodliti mohli. Kdyby však někdo (rozumějí arcibiskupa) se odvolával na zemské zákony v království Českém platné a na rozkaz arciknížete Ferdinanda tu prý kollátor aby jen ukázal na ostatní krajiny, kde

[1]) Recepta v arch. arcib. Praž. dd. 29. April 1566.

[2]) So volkomlich verbringen und vorhalden, wie under andere Herrschaften; měla v tom pravdu, pokad slovy těmi na kollátory *luteranské* ukázala. (Recepta dd. 16. et 27. Okt. 1566.)

[3]) Recepta a. 1566. Podpis zní: Richter und Schöppen sammt der ganzen Gemein der sechs Dörffer in der Herschaft Platten.

se na mnohých místech luteráni nacházejí; mohou-li jinde strpěni býti, proč by v Blatensku, kteréž téměř na hranicích leží, se měla státi výminka? A ještě snadněji prý by se pan kollátor mohl u arcibiskupa omluviti, když by řekl, že nedávno teprv panství Blatenské ujal a že tam onoho faráře už zastal, že tudíž na rychlo ničeho měniti nechce, aby snad poddaných proti sobě nepozdvihl.

Začasté však užili kollátorové i hrubého násilí a těžkých křivd naproti farářům katolickým se dočinili, tak že viděti bylo, kterak jim nejde jen o to, aby katolického faráře vypudili, nébrž aby duchovní stav a v něm církev potupili. V Klášterci (Klösterle) uvedl úředník páně Leo Victhuma[1]) predikanta Luteranského z Vitemberka na faru; ale s tím spokojen nejsa, chtěl, aby také v Niklasdorfu protestantské služby Boží se konaly. Dozvěděv se však, že rolníci Niklasdorfští dvakráte pozvali kněze katolického, aby jim kázal a mši sv. sloužil, dal jich několik uvrhnouti do vězení a smrtí jim hrozil řka, že náboženství papežencův se pánu jeho nejvýš protiví.

Farář Chýšský, Benedikt, spravoval nějaký čas také faru Štědrskou (Štiedra). Tu r. 1567 přišel úředník Toužímský do Štědrých a počet kostelní maje držeti toho nevykonal, než rejstra ssebou vzal. Když pak mu kostelníci (Kirchenvögte, jenž s farářem záduší spravovali) řekli, že někdy farářovi stravu dávali[2]) a to do účtů vložili, velmi se na to horšil a kostelníkům pod ztracením hrdla i statkův přikazoval, aby faráře Benedikta do kostela Štědrského nepouštěli a jestližeby jej v tom kostele postihl, že by ho s kazatelnice shoditi chtěl; to vše v tom úmyslu učinil, aby do Štědrých nějakého Luterána uvésti mohl; v čemž Benedikt arcibiskupa za mocnou ochranu žádá.

[1]) Nejdřív nechal téhož Wittemberského predikanta pan Leo kázati u sebe v *zámku* v jakési síni; po odjezdu páně však vykázal úředník jeho témuž predikantovi *chrám* katolický, a to (jak farář Kadaňský arcibiskupovi píše) z té příčiny, aby se pan Victhum, byv snad od arcibiskupa k zodpovídání pohnán, snadno vymluviti mohl řka, že v nepřítomnosti jeho a proti jeho vůli byl predikant do chrámu uveden. (Recepta 28. Sept. 1566.)

[2]) t. j. když ve Štědrých služby Boží konal, z fary Chýšské tam dojížděje.

Ouředník pana Krištofa z Lobkovic chtě na faru v Lužci kněze nepořádného usaditi, žaloval kněze Matyáše, faráře Lužeckého[1]) z toho, že prý oddal v Zlatnikách s jistým sedlákem nevěstu, s kterouž on úředník pravil se míti slib manželský (ač to pouhý výmysl byl); i žaloval Matyáše faráře u pána z Lobkovic, že toho sedláka oddal jenom toliko pro tolar; čemuž farář v žádosti své arcibiskupovi zaslané odpírá dokládaje, že za svou práci (kopulaci) neobdržel „nic více než čtyry české groše podle starobylého pořádku;" i žádal za faru Liteňskou.

V Kozojedech dal pan Vilím Sviták z Langštejna háj kněžský vysekati, nemaje v něm svobody ani jednoho dřeva stíti; mimo to dal v zástavu vesnici, která k snadšímu vychování faráře se všemi poplatky byla do Kozojed oddána. Byv odtud vypuzen chtěl se farář dostati do Zvíkova. Leč pán nechtěl jej přijíti a to za příčinou, aby paní jeho lepší přístup „k pikhartům a spletencům" míti mohla. Když tam kněz Tomáš co farář do Zvíkova přišel, nechtěl s ním kollátor ani mluviti, ale rychtáři svému poručil, co by jemu za odpověď dáti měl. To vše kollátor učinil, jsa toho oumyslu, aby sám „podle svých kacířských kněh knězem byl," jakož toho dovedl prvé, když faráře neměli, že sám od poddaných desátek bral. Též nyní o faráře nestojí zkazujíc knězi Tomášovi, „aby se ke všem čertům stěhoval." Tudíž arcibiskupa týž kněz úpěnlivě prosí, aby jej od těch tyranův vysvobodil, aby snad od nich z světa sprovozen nebyl.

Pán Leskovec z Leskovce hleděl faráře Šebestiana Bavorovského z fary Katovické vytisknouti tím spůsobem, že mu za čtyry leta desátek zadržoval[2]) a beze vší příčiny kuchařku farářovu do těžkého vězení uvrhnouti rozkázal i nechtěl ji na žádné rukojmě vydati, než aby farář pánu zápis na sebe učinil pod propadením 200 kop míš. a po smrti farářově, aby se všecko jmění jeho pánu

[1]) Klademe zde neobyčejnou formuli pozdravovací, s jakouž farář Lužecký list k arcibiskupovi počíná: Dobrý a šťastný den dej Pán Bůh Vaší knížecí Milosti, nejdůstojnější a osvícené kníže, pane Antoníne arcibiskupe Pražský a pane Otče v Kristu Pánu milý!

[2]) „Celkem velké míry Strakonické kopu strichů; neb každého roku trojího obilí žita, ječmene, ovsa 15 strichů platí. A ten desátek všecken osvícené kníže, letos lépe než za 50 kop stojí."

dostalo. Protož kněz Šebestian žádá arcibiskupa[1]) za ochranu, aby tak dlouho aspoň na faře zůstati mohl, až by obilí sklidil.

Odstranivše faráře katolického dali nejedni kollátorové z chrámu vzdáliti sochy a obrazy svatých, mešní roucha, misály, monstrance, prápory, svícny i se svícemi, varhany z chrámu, ano i zvony s věže odstraniti kázali; a na konec chrám v stodolu proměnili.[2]) Fary nechali tak spustnouti, že v nich ani bytu bezpečného před deštěm nebylo, a jestli fara déle neosazena zůstala, z ní ovčín neb maštal pro svoje potřeby vlastní sobě učinili.

Velikou vinu rychlého šíření se protestantismu přičísti sluší hejtmanům císařským, kteříž sice dle povinnosti své víru katolickou chrániti měli, ale málokdy samochtě se protestantům na odpor postavili, a proto od arcibiskupa častěji napomínáni býti museli; tak zejmena hejtman kraje Loketského, kterýž veřejně prohlašoval, že on to spůsobí, aby v krátkém čase jediného papežence v celém kraji Loketském nestávalo; taktéž hejtman v Chomutově, který trpěl predikanty; Kadaňský hejtman Selender, jenž tomu nebránil, že rada městská si vzala kalvínského učitele; hejtman Budyňský dal od pánů Strauchů kněze nepořádného a rouhavého uvésti na faru Račiněvskou.[3]) Někteří z hejtmanův byli sami novotám nakloněni; a jiní zdá se lecjakými ohledy k tomu jsou vedeni, aby přísně nezakročovali. Jakýsi Pavel Emilius vydal 20. října 1567 na hejtmana Kadaňského Konstantina Selendra list, ve

[1]) „A poněvadž V. knížecí Milost v tomto slavném království Českém Pán Bůh za nejvyšší vrchnost a hlavu duchovní nám dáti ráčil, čehož jsme zdávna očekávali, jsouce co někdy lid izrahelský v egyptském trápení, poníženě toho na V. kn. Milosti žádám, že nás nehodné kněži ochraňovati, zastávati a opatrovati račíte, aby páni kollátorové tak tyransky s námi nenakládali.“ Ku konci ještě se farář Šebestian omlouvá, proč osobně do Prahy nepřišel: „Byl bych se sám osobně k V. kn. Mi vypravil, ale obával sem se snad, nežlibych se zase navrátil, nemaje kdo by mi co opatřil, aby mi pobráno nebylo a o všecko nepřišel.“ (Recepta v arch. arcib. Praž. dd. 8. April. 1567.)

[2]) Jak to učinil u Děčína Ginter z Bíny. (Miss. 1565—70. fol. 167. dd. 29. April 1568.)

[3]) Miss. cath. 1572—76. fol. 22. 47. dd. 1. Aug. 1569. 19. Nov. 1572. — Recepta a. 1566.

kterém jemu vyčítá, že prý jindy rád od něho dary brával, ano násilím jich vynucoval, a že také nyní mu z jarmarku krásný dar posílá, a sice obrázek, kterýž sobě nad lože anebo nad stůl zavěsiti může; na obrázku tom byl vypodobněn Sisamus, soudce nespravedlivý, s něhož král Cambyses za živa prý kůži sedříti a jí stolici soudcovskou, na které syn Sisamův, Otanus seděl, potáhnouti dal.[1]) Ačkoliv arcibiskup Pražský v listu svém, biskupovi Pozňanskému[2]) zaslaném, hejtmana Selendra co ochránce náboženství katolického chválí, přece se nám vidí onen list Pavla Emilia jakýmsi ohlasem býti obecného mínění, kteréž úplnou nestrannost hejtmanův v pochybnost bralo.

Tážeme-li se již, jakým spůsobem místodržitelství české co úřad, jenž bdíti byl povinen nad zachováním obecného pořádku a zvláště zákonův zemských i častých dekretův císařských,

[1]) Na obrázku byl tento nápis: Otanus, des falschen Richters Sisamus Son, welchen Kunig Cambyses lebendig hat schinden lassen.

Des falschen Richters Stuel mit der Haut überzogen,

der Otanus Richter.

Ein Pauer (Bauer), der procuriret. — Ein Pauer mit einem Seckel mit Goldt.

Dále pod obrázkem tyto verše:

Merk auf du Richter ungenandt,
Was geschehen ist in Perser Land.
Cambyses liess mit Haut und Haar
Ein falschen Richter schinden gar.
Der umb Geschenk verkeret drat (trat)
Das Recht, unrecht geurtheilt hat;
Den Richtstuel liess er überziehen
Mit seiner Haut. Mich recht vernimm,
Und setzt darauf desselben Sohn
Mit dem Befehl, dass er khein Lohn,
Kein Gelt, Geschenk sollt nemen an
Sondern recht richten jederman,
Ansehen die Haut des Vaters sein,
Dass er nicht komm in gleiche Pein.
(Recepta 20. Oct. 1567.)

[2]) Miss. cath. 1565—70. fol. 214. dd. 27. Mai 1569.

jak, díme, místodržitelství české ku pomoci spělo arcibiskupu Antonínovi, když tento násilnictví kollatorův a zpupné vzdory nepořádných kněží mocí ramene světského ukrotiti se snažil? Tuť se celá odpověď zahrnouti může slovy: Místodržitelství mnoho psalo, ale málo jednalo.

Arcibiskup jen tenkráte se k místodržícím neb k arcivévodovi Ferdinandovi o pomoc uchýlil, jestli všecko napomínání jeho se marným ukázalo. Zejmena žádal arciknížete r. 1566, aby chránil katolíky v Kadani proti sektářům, aby z Lomnice (Lamptsch) luteranského predikanta vypuditi rozkázal. V Jablonné (Gabel) dal luteranský kazatel zazdíti ciborium s nejsv. Svátostí oltářní; pro ten zlolajný skutek má podle žádosti arcibiskupa týž sektář (pod p. Jindřichem Berkou žijící) ihned ve skutečné trestání vzat a do Prahy odvežen býti, aby jej zasloužená pokuta stihla[1]. — Místodržícím psal Antonín r. 1567, že pan Lobkovic na Hasištejně sobě osobuje beze všech důvodův právo na klášter Kadaňský, kamž luteránského kněze uvedl, žádá, aby luterán tento vypuzen byl. Týmž předkládá žádost r. 1568, aby p. Janovi z Kolovrat rozkázali vykliditi luteránského predikanta z Lubětic. R. 1569 je žádá o připsání, aby p. Petr z Mühlen vypudil sektáře z Gardic. Několikeré přípisy zaslal r. 1571 a 1572 arcibiskup místodržícím o pánech ze Švamberka, aby z Boru a Ronšperku luteránské kazately vzdálili. Zejmena ukazuje, jak nespravedlivě pan Jan Erazim ze Švamberka jedná, an tří neb čtyr osob luteránských více šetří nežli vlastní své manželky, kteráž jsouc víry katolické a nemajíc tu v městě Boru kde k službě Boží jíti, s jinými pobožnými ženami přes pole tam, kdež se pořádné služby Boží vykonávají, jezditi musí[2]. S jakým výsledkem se tato žádost arcibiskupova potkala, můžeme souditi odtud, že zase r. 1573 v listopadu nové zadání v téteż věci bylo učiněno.

Obyčejně se místodržící spokojili tím, že kollátora napomenuli; kollátor na to zaslal obšírnou omluvu, ve kteréž všecko upíral neb aspoň omlouval; omluva byla dána arcibiskupovi k

[1] Miss. 1565—70. fol. 54. dd. 29. März 1566.

[2] Miss. 1565—70. fol. 135. dd. 8. Aug. 1567. — fol. 154. dd. 27. Jan. 1568. fol. 218. a. 1569. — Supplikací 1571—1616. fol. 10. dd. 26. září 1571.

úřednímu vyjádření neb dobrozdání; když došel nový přípis od arcibiskupa k místodržícím, učinili tito kollátorovi nové a přísnější napomenutí;[1]) kollátor žádal za průtah tří neb více měsícův, místodržitelství odložilo vše „až do šťastného příjezdu císařova“ — a sektářství se při tom stále vzmáhalo.

Jestliže stížnosti k místodržícím zadané bez náležitého vyřízení zůstávaly, musel arcibiskup Pražský až u samého císaře Maximiliana II. útočiště hledati. Zejmena r. 1567 jej žádal, aby sektářství v kraji Loketském bylo zastaveno; r. 1572 v měsíci dubnu zadal supplikaci stran pánů ze Švamberka, aby nepořádných kněží nechovali; v srpnu (12.) opět na tytéž pány ze Švamberka sobě u císaře stěžoval, mimo to na pány Markvarty, paní Lukšanovou, vdovu po p. Lackovi ze Šternberka a p. Hendricha z Bínu. Ku stížnostem jeho odpověděl císař 28. srpna 1572 z Vídně,[2]) že se osobám od arcibiskupa obžalovaným připsání učinilo a že konečné těch věcí uspořádání sobě císař až do svého šťastného příjezdu na hrad Pražský ponechává.

Kdyby s Antonínem arcibiskupem na stejné brázdě bylo pracovalo veškeré duchovenstvo katolické v Čechách, nemuselať církev utrpěti pohromy tak veliké a snadno by se bludové při samém počátku svém byli potlačiti dali. Avšak nalezlo se dosti bohužel kněží takových, kteříž útokům nepřátel dlouho nezdolali, nébrž zradou proti povinnosti a přísaze své spáchanou zalíbení těch, kdož novotám náboženským přáli, sobě vydobyti se snažili.

[1]) Šlechticové fary Lomnické (Lamptsch) ani s tím vším se nespokojili, nébrž zejmena s hrabaty z Ebersteinu a s p. Sigmundem Berkou *obžalovali arcibiskupa Pražského* r. 1566 na *říšském sněmu v Augšpurku* a sice proto, že prý nechce v Čechách trpěti augšpurského vyznání. Antonín musel na tu žalobu se zodpovídati a Maximilian II. se s odpovědí jeho úplně spokojil. (Miss. 1565—70. fol. 84. dd. 22. Aug. 1566.)

[2]) Miss. 1565—70. fol. 125. dd. 21. April 1567. — Supplikací 1571—1616. fol. 8. dd. 30. dubna 1572. — Archiv c. k. místodržitelství českého dd. 28. Aug. 1572. R. 109. 15. „Z strany toho předního artikule v té suplikací Tvé doloženého, *konfesí augšpurské* se dotejkajícího, kteréž některé osoby z stavův z strany pod obojí žádostivi jsou . . . . . aby co toho na ten čas před se vzato bejti mělo, to se z mnohých slušných příčin trefiti nemůže.“

Vyběhlí mnichové a kněží odpadlíci (apostatae) stávali se hlasately novotářského učení nad jiné tvrdošijnějšími a neustupnými.

Po našem zdání lze sobě rychlý postup sektářského učení vysvětliti uvážením dvojí okolnosti:

Nejprvé velké nejistoty, v jakéž se lid obecný nacházel, když tu najednou mu od kollátora vnucen byl kazatel bludařský, o němž nevěděli, jestli posvěcen od biskupa čili nic, a je-li od arcibiskupa Pražského řádně stvrzen či není; zvláště je klamal predikant takový, kterýž z počátku opatrně si počínaje zdál se osadníkům ve mnohých věcech zcela po katolicku pokračovati; kázaním si učitelové bludní připravovali půdu v myslech lidských, načež poznenáhla se chystali odstraniti některé řády a obyčeje katolické. Ke křtu nebrali posvěcených olejův, o posledním pomazání ničeho věděti nechtěli a soukromou zpověď zavrhli; kazatel luteránský sto i více lidem najednou a beze vší zpovědi rozhřešení uděloval[1]). Ještě do větších pochybností a trapné nejistoty uvrženi bývali osadníci tenkráte, pakli farář jejich katolický poznenáhla sobě oblíbil některé zvyky a řády protestantské a pakli ve smyslu luteránském kázati započal. Tak sobě farář Trutnovský r. 1565 usazený vede u arcibiskupa stížnost, že předchůdcové jeho skrze celých 40 let bludařství v městě šířili, oběť mše sv. zanedbávajíce, obřady zavrhnuvše, a soukromou zpověď zúplna zrušivše, tak že v Trutnově přemnozí neumějí se zpovídati, ano ani modliti.[2])

Druhou příčinu rychlého se šíření sektářství hledati sluší v rozpustilém a pohoršitelném životě mnohých kněží katolických.

Děkan Mostský r. 1565 v listu arcibiskupovi zaslaném o to nářek vede, že lid houfně se hrne z celého vůkolí na kázaní luteránských predikantů do Seestadtlu, Neudorfu, Olbersdorfu a Oberleutensdorfu, tak že na kázaní a při mši sv.[3]) v katolických

[1]) Recepta v arch. arcib. Pražsk. dd. 28. Okt. 1566. Schreiben des Pfarrers Agricola von Kadan an Antonius, Erzbischof von Prag.

[2]) Jindy, dí farář, bývalo v Trutnově 7 kaplanů a všickni dostatečné vyživení měli; teď ale od města vše pobráno, tak že farář zimu trpěti a sotva hladu se ubrániti může. Chrám, fara, škola, špitál vše jest na zboření. (Recepta 20. Okt. 1565.)

[3]) Zvláště dotýká děkan toho, že německé zpěvy, jež se při pro-

chrámech zbývá sotva 10 aneb ještě míň lidí, a málokterý pod jednou spůsobou přijímá. Mimo to predikanti i do příbytků přicházejí a tam večeři Páně rozdávají. Mnozí, obzvláště šlechticové zvou takové predikanty ke křtu a ke kopulaci, pohrdnouce svým farářem katolickým, a to proto, že luteránští kazatelové nehledí na žádné příbuzenstvo snoubenců, a kdokoli jim přijde, toho bez prohlášek ihned oddávají; a lidem toho pouštějí, aby neděle a svátky nesvětili. Když pak farářové katoličtí lidem pro nesvěcení dnů svátečních domlouvají, za odpověď se jim řekne: V Mostě, v Kopicích, v Oberleutensdorfu nikdo svátky nesvětí, proč jen my bychom je světiti měli?

I kdož by se tomuto šíření sektářstva příliš divil, slyší-li od téhož děkana Mostského úřední zprávu o životě a spůsobech farářů katolických v témž okresu? Bečovský farář Jindřich pro churavost nemohl mnoho pracovati, ale byl lakotě oddán a bez prohlášek lidi oddával. — Farář v Telně Kašpar nádherně se strojil, tak že za jeden rok až do 80 tolarů za oděv vydal. Farář Jan v Lužci běhá z jedné hospody do druhé a od kopulace celý tolar vyžaduje. — Farář v Novosedlech (Weisskirchlitz), vyběhlý mnich, byl sice od kollátora přijat pod výminkou, aby katolické učení hlásal; týž však některé obřady luteránské drží, ve mši Canon vynechává, nikomu nechce podávati nejsv. Svátost pod jednou toliko spůsobou, po hospodách se sedláky se toulá a sám doma pivo šenkuje.[1]) — Farář v Tschauschu mše sv. často neslouží, obzvláště nikdy za zemřelé, rád tančí, a se s jinými zbraní potýká, tak že na celém těle má šrámy.[2]) — Farář v dolním a hořejším Jiřetíně

testantské bohoslužbě konaly, velice lid katolický vábí: Dass sie haufendig zu inen laufen, mit ihnen das maiste Tail wegen der *deutschen Geseng* an diese Orther laufen.

[1]) Es hindert ihn seine Schwacheit nit, dass er nit ärgerlich leben sollte, schenkt über die gantze Zeit Bier, schwelget mit den Bauern, helts in der Kirchen gut lutherisch mit Singen und Taufen . . . zeuget jerlich salva reverentia mit seinem Weib Kinder und gehet bei im wüst zu.

[2]) Ist im mit Hauen und Stechen fast gleich, wie seine grosse Schäden am Leib ausweisen . . . Ist mit Springen und Tanzen fertig, ist von mir oft admonirt und corrigirt, leugnet vor mir Alles; helt nicht gern Mess, sonderlich pro defunctis, helt lose Bestien.

(Nieder- und Ober-Jornthal) chodí veřejně se svou manželkou a s dítkami[1]) a veliké pohoršení vzbuzuje. — O faráři v Kopicích děkan dosvědčuje, že v obřadech se úplně s katolickou církví srovnává, že ale vinárny a pivnice příliš často navštěvuje a obyčejně dvěma ručnicemi ozbrojen chodí, s nimiž také k děkanovi přišel. Kuchařka (o kteréž se praví, že ji skutečně za ženu pojal) chodí s ním vystrojená co nějaká šlechtična,[2]) a farář sám nosí oděv více ševcovský než duchovní. — V Kadani byl r. 1566 predikantem Ludovicus, vyběhlý mnich z diecése Vratislavské; každý den býval opilý. Děkan Chomútovský podával toliko pod obojí spůsobou, a nikoli pod jednou, řka, že dvěma pánům sloužiti nemůže. Dítky nechal beze křtu sv. umírati, a dorostlé bez svátostí, pakli pod jednou spůsobou nejsv. Svátost přijmouti žádali. Kdysi při purkmistrovské mši, když už vel. Svátost byla na oltáři vystavena, a varhaník tuze brzy hráti počal, dal se děkan do hrozného klení, že to v celém kostele slyšeti bylo[3]). Týž v zapovězený čas snoubence oddával a desíti až dvanácti věřícím najednou beze vší zpovědi rozhřešení uděloval.

Neposlušných a neřádných kněží takových, kteří se poznenáhla v predikanty[4]) luteranské přetvořiti chtěli, arcibiskup Pražský bedlivě na zřeteli choval a o nápravu jich usiloval. Napomínal kněze, napomínal i osadníky,[5]) aby k bludným učitelům nedocházeli, víru neporušenou zachovávajíce. Jestli však kněží

[1]) Dieser gehet auch mit seinem Weib, da führet itlichs ein Kind mit sich bei der Hand und setzt bueben sich, dadurch die Leut geergert werden. (Recepta a. 1565. Bericht des Dechantes von Brüx an den Erzbischof.)

[2]) Ku konci ještě o témž faráři dokládá: Er hat diss Jar selbst personlich zu Gefattern gebeten Bürger in der Stadt und das Kind in der Stad herlich taufen lassen; das Kindtbett sampt den Küssen (Kissen) mit Seidenüberzug und Vorhang schön geziert, wie ichs dan zu Chometau selbs gesehen.

[3]) Als wir die Bürgermeister-Mess gesungen haben, . . . fing er an, demselben (Organisten) Gottes Wunden und Marter zu fluchen etc. (Recepta 17. Maji 1566.)

[4]) Neb jak arcibiskup na jednom místě o nich píše: „*Pletichanty.*“ (Supplikací 1571—1616. fol. 13. dd. 15. listop. 1571.)

[5]) Zejmena v Oustí (Aussig), Kadani, Kolmen, Loktě. (Miss. germ. 1566—67. fol. 77. 46. dd. 26. März 1566 seqq. — Miss. 1569—71. fol. 23. 34.)

neuposlechli ani nyní, a v převráceném úmyslu svém déle trvali, tuť sám ze své moci, a kde třeba bylo, s mocí od císaře neb arciknížete jemu propůjčenou skutečným trestáním ku vzdorovitým duchovním přistoupil, jak to zejmena viděti r. 1566, kdež pánu z Vartemberka nařídil, aby faráře z Neustädtlu a z Holen, kteříž novotám hověli a pohoršitelně žili, do Prahy propustil, kdež se před arcibiskupem zodpovídati mají. Kdyžby ale dobrovolně jíti se zdráhali, budiž to od pána opatřeno[1]), aby jmenovaní dva kněží byli k vozu přikováni a takto bezpečně do Prahy dopraveni[2]). Roku 1569 dal arcibiskup do vězení vsaditi kněze Jana Hyntia, kterýž se zjevně k augšpurské konfesí přiznával.

Na témž Hyntiovi máme zajímavý příklad, jak rychle se tehdáž udál úplný převrat smýšlení i při takových knězích, kteří dříve velmi horlivě práva církve katolické hájili. Roku 1564 byl týž Jan Hyntius farářem v Trutnově a odtud v prosinci psal arcibiskupovi Pražskému, kterak v okresu Trutnovském pohoršitelný život kněžstva mnoho zlého působí, cizoložstva, rouhání, klení a jiné nepravosti obecně jsou rozšířeny. Lidé cvičení i nevzdělaní oddávají se nepravostem a zlořádům nejhorším. Nejedni, kdož v řemesle svém neb obchodu světském všecko jmění utratili, hledí se před hladem a chudobou zachovati tím způsobem, že se za duchovní správce vtírají. Jdouť do Frankfurtu a jinam a brzy se navrátíce pod jmenem kazatelů pravé víry ubohý lid k záhubě vedou, sami pak úřadu svého k nasycení svých chtíčův užívají, opilství, lakotě a všelijaké rozpustilosti se oddávají. V kázaní odporuje jeden druhému, ano mnohý sám sobě odporen jsa dnes to, zítra něco jiného hlásá. Jedni se drží Flaccia, jiní Kalvína, opět jiní Schwenkfelda, jiní Osiandra. Každý něco jiného hlásá o ospravedlnění, o milosti, svátostech, svobodné vůli, dobrých skutcích. Ceremonie katolické, obzvláště pak mši sv. zavrhují[3]), papeže

[1]) Miss. 1566—67. fol. 42. dd. 25. März 1566.

[2]) Dass sie auf einen Wagen geschmiedet und also wol verwahrt hieher auf unsere Kosten geantwortet werden.

[3]) Omnes ceremonias et praesertim sanctum sacrificium, preces et id genus e templo Dei, quasi claudicantem senem de ponte perturbant, pontificem et totam romanam curiam et omnes suos asseclas damnant et teterrimo barathro ac cerbero commendant. (Recepta 24. Dec. 1564.)

i s celým římským dvorem a všemi jeho přívrženci do pekla odsuzují. Zpověď zcela zavrhli a svátosti tak lehkovážně rozdávají, že se to lidu hnusí. Svaté oleje v ošklivost uvozují, do křtitelnice obyčejné vody nalévají a tou křtí. Zprávu svou končí Hyncius s žádostí, aby arcibiskup brzy některého kněze za děkana okresu Trutnovského ustanovil, protože po 4 leta žádného tu děkana není a zlořády už v té míře se zmáhají, že nejen kněží, ale i zbožní katoličtí nekněží nad tím lítost mají a Boha za smilování prosí.

A ejhle! týž Hyntius byv později od arcibiskupa dosazen na faru Chomutovskou zcela zjevně augšpurskou konfessi vyznával a hlásal; i ač jednou od arcibiskupa k zodpovídání byv pohnán bludův se odřekl a poslušnost poznovu slíbil, záhy přece do starých cest se navrátil, až konečně s fary byl ssazen a vězením opatřen.

O zlém řádění kněží nepořádných čili predikantův luteránských obdržel arcibiskup názornou vědomost od arcipřišta Plzeňského, kněze Jiříka Netolického, kterýž faru v Plané pod kolaturou pana Griespecka r. 1565 visitoval[1]) a o faráři tamějším následující zprávu arcibiskupu Pražskému podal:

Jestli farář v Plané jest luterán či katolík, věděti se nemůže.

Při mši sv. nečiní modlitbu stupňovou (confessionem circa altare non praemittit); vynechává introit a místo něho zpívá verše německé a luteranské.

[1]) Arcipřišt Jiřík dozvěděv se, že farář v Plané řády křesťanské zlehčuje, vzal některé spolubratry ssebou a visitoval toho faráře; kterýž ale vědouc o jeho příjezdu, poodstoupil do jiné vsi. Několik dní potom byl arcipřišt předvolán na rathouz Plzeňský; aby nebyl za spurného a nevolného vyložen, vzavši k sobě dva bratří šel do kanceláře, kdež p. primátor mu oznámil, kterak pan Griespek Plzeňským skázal, že se toho nikoli na ně nenadál, aby oni faráře svého a jiné kněžstvo proti p. Griespekovi pozdvihnouti měli a na gruntech jeho kostely visitovati, berouc všelijak proti němu příčinu nelibosti a nepřátelství, a tak že již sebou před pány Plzeňskými a farářem jejich na svém zámku Kazarově bezpečen nebude moci bejti. I toto doloženo, že kdyby byl pan Griespek o visitaci arcipřišta věděl, že by byl dal k šturmu udeřiti a své poddané po arcipřištovi a kněžích jeho pustiti, tak že by s těžkostí mohli do Plzně trefiti. (Řecepta a. 1565).

Epištolu i evangelium zpívá německým jazykem a po přezpívání jich koná kázaní.

Po kázaní neříká Canon mešní, ale jen (ač neví se jakým spůsobem) konsekruje, Těla a Krve Páně nepozdvihuje[1]) a sám také Tělo Páně nepřijímá, nýbrž jiným pouze rozdává.

Z křtitelnice vylil vodu posvěcenou a nyní křtí jednoduchou a nesvěcenou vodou.

Svatých olejův nepřijal; když pak byl od jisté matky požádán, aby dítě její svatým křižmem a olejem pomazal, odpověděl, že to beztoho k žádné platnosti není.

Nejsvětější Svátost v tabernákulu přechovávanou chtěl farář do vody vhoditi, v čemž jemu jistý Missbach osadník katolický překážku učinil a to zamezil.

Za biskupa svého (Ordinarium) neuznává nikoho jiného mimo pana Griespeka.

Jestli byl od nějakého biskupa platně posvěcen na kněžství, nikdo věděti nemůž.

K manželství druhému oddal jistou osobu, kteráž už měla jednoho manžela z fary Ledecké.

Co se mravův jeho týká, má týž farář manželku, s kteroužto tři dítky splodil.

Dříve byl kněz a mistr Michal Ecker farářem v Plané, kterýž plných 25 let duchovní správu svědomitě ve službě církve katolické řídil a luteránského správce duchovního nikdá na té faře a osadě nebylo.

O valném rozšíření luteranského vyznání podává svědectví katolický farář Jakob Scultetus v Schesel (Schössl, Všestudy v Žatecku), kterýž se r. 1566 u vězení v Praze nacházel a odtud arcibiskupovi prosebný list zaslal[2]), žádaje, aby ho do Všestud nazpět propustil, jelikož ve vůkolí na míli daleko jsou sami predikanti luteranští a sice v Bílenci, Příčaplech (Pritschepel), Údlicích (Eudlicz), Novosedlech (Neundorf), See, Trupšicích a Chomutově; tak že osadníci Všestudští nemajíce faráře nuceni jsou v ducho-

[1]) Vynechání elevace (pozdvihování) bylo v tom věku u haeretikův v Čechách obecným pravidlem; později zavedli místo elevace tak zvanou „obrátku.“

[2]) Recepta v arch. arcib. Pražsk. a. 1566.

vních potřebách se k luteránům utíkati; a již dvě dítky v té osadě bez křtu sv. zemřely. Ze zprávy Scultétovy patrno, že často predikanti ze Sas neb od jinud vypuzení se utekli do Čech a zde usazeni byli na farách od kollátorů. Protestantský farář v Bilenci měl dvě manželky, jednu v Němcích, druhou v Čechách. V Příčaplech byl pastorem jistý truhlář, kterýž se chlubil, že celá 3 leta opisoval kázaní, jež nyní lidu hlásá, a že jedno kázaní takové jest mu vzácnější než 1000 kop peněz. Predikant v Neundorfu všecky katolíky do pekla odsuzuje. Kazatel Trupšický se ku potvrzení svého kázaní nejčastěji odvolává na bájky Ezopovy. Také Chomutovský predikant má dvě manželky a byl ze Slezska vyhnán. O jediném Janu Vicelovi, faráři v Udlicích, Skultét dotvrzuje, že by ochotně se církvi katolické podrobil, kdyby jej arcibiskup mezi kněžstvo svoje přijal[1]).

S takovou pak smělostí se toto šíření protestantismu v Čechách dálo, že se čekatelové úřadu kazatelského vmísili i mezi katolické ordinandy, aby lstivým spůsobem svěcení kněžského dosáhli. Jakýsi Kaspar Fischer z Lokte byl od kněží i světských lidí arcibiskupovi odporučen a obdržel dimissoriales, jimiž jej tento do biskupství Bamberského propustil; tam pak od biskupa Víta na kněžství posvěcen byv do Čech se navrátil a ženu pojal i luteránským predikantem se stal. Arcibiskup odňal jemu dimisoř i literas formatas, jimiž řádné kněžství jeho osvědčeno bylo a poslal obé Bamberskému biskupovi[2]) s žádostí, aby týž Fischer, pakli pro jiné vysvědčení tam přijde, do vězení byl uvržen.

Organisace protestantův byla už v té míře provedena, že od r. 1565 měli pastoři luteránští v Čechách zvláštního superintendenta; byl jím nejprv Vavřinec Schönfelder v Schönfichtu, kterýž také v Königsberku, Chlumu Marianském, Kirchenperku a jinde učení protestantské hlásal. V roce 1570 byl superintendent v Annaberku (u Chebu), k němuž docházeli ti, jenž za duchovní správce chtěli býti usazeni; tak se u něho hlásil Chomutovský farář Jiří Krynes (katolický kněz), a pan superintendent jej potěšil

[1]) Snad by to z nouze byl učinil, ješto mu za celý týden dávali pouze *půl tolaru* na výživu.

[2]) Antonius Rdmo Principi D. Vito, Episcopo Bambergensi dd. 3. Mai 1566. (Miss. 1565—70. fol. 61.)

řka, že jakmile se některé místo uprázdní, on jemu před jinými úřadu kazatelského dopřeje.[1]) V roce 1572 posléze arcibiskup Antonín v supplikaci podané císaři Maximilianovi II. dosvědčuje, že pan Hendrich z Bínu to spůsobil, aby jeden německý kněz, superintendent kurfiršta Saského byl do Čech povolán, kterýž na dvoje místa takové nepořádné kněží k sobě obsílal a s nimi jednání držíc, jak by se chovati měli, oznamoval; kterážto neobyčejná v království českém novota nikterakž by se (podle arcibiskupova zdání) trpěti neměla[2]).

Vzájemný poměr mezi obyvatelstvem katolickým a luteránským nebyl za tehdejších okolností přátelský, a zvláště tam, kde protestanté většinu obyvatelstva měli na své straně, dosti příkře sobě počínali. Farář Rokycanský Ondřej Piešín (katolík) r. 1570 oznamuje arcibiskupovi, že mu jest v ustavičném nebezpečí života trvati; obzvláště mysl protestantského obyvatelstva proti sobě popudil tím, že se odvážil v kostele opět některé obřady katolické uvésti;[3]) i hrozili mu nekatolíci, že ho zabijí; zvláště prý štvou proti němu lid někteří v „husitském náboženství vychovaní" bakalářové z Prahy, Žatce a Žlutic, kteří v Rokycanech bydlí. Dne 5. července dali jej měšťané požádati, aby u večer všemi zvony zvoniti rozkázal k oslavě zítřejšího dne Jana Husa, a taktéž dne 6. července aby se zvonilo k velké mši sv., poněvadž jest Hus muž svatý a patron Českého království. Farář odepřel splnění té žádosti, načež měšťan odešel se slovy: Nebudeme poslouchati

[1]) Dass der Pfarrer zu Comothaw bei dem Superintendente auf S. Annaberg schon ettlich mal ist gewesenn und umb eine lutherische Pfarr gebeten, welcher im auch Vertröstung geben, das so balt etwas vacirn möcht, er vor andern solt gefördert werden. (Recepta 14. April 1565 & 16. Nov. 1570.)

[2]) Neb aby jiní němečtí kněží v spravování duchovní v království tomto se vkládati svobodu měli, ráčí V. C. Milost milostivě rozuměti, co by z toho povstati mohlo. (Zpráva arcibiskupa dd. 12. srpna 1572. Supplikace 1571—1616. fol. 35.)

[3]) Nemálo je také popudilo prohlášení papežského *jubilea*, které farář z rozkazu arcibiskupova vykonal: o vigilii sv. Petra a Pavla nezachovali půst (jak od arcibiskupa bylo nařízeno), ale maso jedli a na dveřích kostelních přilepena byla hanlivá píseň proti papeži, končící slovy: „Nechť rozkazuje v Římě a ne v Čechách."

tebe, ale Boha. A jelikož měšťané u sebe chovali klíče chrámové, dali na večer sezváněti všemi zvony; jeden bakalář zvoníky na věž uvedl. V den 6. července opět se zvonilo, načež se měšťané sešli ve chrámě a celou hodinu nějaké husitské písně prozpěvovali v průvodu hudby a varhan a to vše bez kněze vykonali. Jelikož tedy v celých Rokycanech až na jednoho chudého krejčího žádných upřímných katolíkův není, žádá farář, aby jej arcibiskup z Rokycan[1]) propustil a mu dovolil u rodičů v Horšově Týně pobyti až do té doby, kdyžby jinou faru ujíti mohl.

Mnohem horšího stupně dosáhla nenávist mezi stranami v městě Kadani, kde už od r. 1565 skoro jen protestanté v městské radě zasedali. V noci masopustního úterku 12. února 1566 přepadl v městě jistý Řehoř Freitag[2]) luterán nejhorlivějšího katolíka Kadaňského, Jana Zimmermanna vražednou zbraní, i ačkoli tento jsa bez zbroje nejméně 20krát jej pro Boha prosil, aby se nad ním slitoval, přece nelitostně jej mečem probodl a usmrtil. Strážcové městští se na to lhostejně dívali; a vražedníka povzbuzoval jistý pokřtěný žid, řka, aby se ničeho nebál, že se mu nic zlého nestane. Několik dní později opět se strhla bitka mezi dvěma příbuznými za příčinou rozdílné víry, a bylby jeden proklál druhého, kdyby lidé násilím je byli od sebe neodtrhli. Farář katolický Jan Agrikola oznamuje vše arcibiskupovi řka, že katolíci Kadaňští od protestantův tamějších za míň jsou váženi nežli pohané a židé, ano než ten dobytek, a že obíhá mezi luterány pověst, kteráž dí, že všickni katolíci budou v brzku pohubeni.[3]) Prostřednictvím arcibiskupovým byla zpráva o zločinu ohavném podána komoře české a Freitag v městě Kadani do vězení uvržen. Ale příznivcové jeho brzy vymohli u komory české rozkaz, aby mu v Kadani

[1]) Recepta v arch. arcib. Pražsk. dd. 6. Julii 1570. — Podotýkáme ještě, že dle *Beckovského* (Poselkyně II. pg. 367.) utrakvisté a protestanti v Čechách vůbec den upálení Jana Husa více nežli výroční památku kteréhokoli apoštola světili.

[2]) Týž býval před tím písařem v kanceláři arcibiskupa Antonína v Praze, později stal se písařem městským v Kadani a byl zuřivým luteránem.

[3]) Recepta v archivu arcibiskupa Pražsk. dd. 25. Maji & 23. Aug. 1565. — 27. Febr. 2. Mart. 8. Martii 11. Maji. 10. Julii 1566. 18. Oct. 1567.

vězením polehčeno a průtah k dokázání neviny popřán byl.[1]) Zvláště se ho onen pokřtěný žid ujímal a to v té míře, že sám hejtman císařský v Kadani, Selender se nad tím pozastavuje a prosí arcibiskupa, aby se v té věci obyvatelstva katolického zastal.[2]) Z dalších zpráv vysvítá, že arcikníže Ferdinand přísnou důtku učinil radě Kadaňské, že tam vraždy, cizoložstva a jiné neřády se vzmáhají a katolíci že se velice utiskují. Načež rada Kadaňská všecko zapírajíc se omlouvá a věrnost svou k císaři vychvaluje. Vražedník Freitag byl odvežen do Prahy a dán pod moc hejtmana hradu Pražského i tuto uvězněn na jaře r. 1566. Jaký konec rozepře vzala a zdali Freitag hrdla odsouzen, o tom žádných zpráv nenacházíme, ač se podobá, že komora královská jej na svobodu propustila. Dá se tak souditi z té příčiny, ješto žalobám nepřátel se podařilo, katolického faráře Agrikolu do vězení na hradě Pražském připraviti, kdež v říjnu 1567 v studeném a smrdutém žaláři dlíti musel.[3])

Sektářství Schwenkfeldské začalo se r. 1566 šířiti v okolí Trutnovském, kdež několik predikantů učení to hlásali; farář Hyntius oznámil arcibiskupovi o tom, načež Antonín přislíbil, že se o vypuzení sekty postará[4]). — Mnohem více však byly bludy Schwenkfeldské rozšířeny v jiné vzdálenější části arcidiecése, a sice v hrabství Kladském, což odtud se vysvětliti dá, ješto nauka řečená v blízkém Slezsku byla vzniknula. Arcibiskup častěji o potlačení tohoto bludařství usiloval a císaři samému dotyčné žádosti

[1]) An se omlouval, že Zimmermann dříve jej Freitaga se zbraní přepadl a že on Freitag byl opilý.

[2]) Týž praví: Man spürt, das wir erger dan die Juden geacht, ja mit einem Huntlein hät man grösser Mitleiden, dan das man mit dieses entleibten redlichen frumen Mans verwandten Freunden trägt.

[3]) Probošt Scribonius píše o něm arcibiskupovi: Quod attinet ad Joannem Agricolam, sperabamus fore, ut brevi dimitteretur et hactenus pauper detinetur in squalore et frigore; nobis nihil constat, in quo statu res ipsius sint; libenter eum juvaremus, si modum sciremus, nobis persuadentes, quod R. Paternitas Vestra per scripta ad Caes. Mtem et ad Nuncium apostolicum, et veram informationem facile eum exemtura esset et liberatura ista molestia. (Recepta 18. Oct. 1567.

[4]) Recepta a. 1566. — Miss. 1566—67. fol. 17. dd. 2. Febr. 1566.

předložil. Ku konci r. 1571 byli zvláštní komisaři od císaře ustanoveni, kteříž v hrabství Kladském očitě se přesvědčili o tom, jak značného počtu přivrženců̊v Schwenkfeldské bludařství už získalo i radili císaři vydati rozkaz, aby v žádném místě Schwenkfeldiáni do rady městské voleni nebyli[1]. Další jednání v té záležitosti vedené jest nám novým důkazem liknavosti, s jakouž od regentův co zástupcův císařských se naproti novotářům pokračovalo. Neboť regenti nejprv se tázali arcibiskupa o dobré zdání jeho[2]; když ale tento za odpověď dal, že už před několika lety o potlačení sektářství v Kladsku usiloval, ale tehdáž ničeho u úřadův císařských nedosáhl, psali soudcové zemští císaři Maximilianovi[3], aby hlavní původce Šwenkfeldské sekty v Kladsku dal vězením strestati. Leč císař tu věc o své míře a váze zanechal až na zimu téhož roku 1572. Tu však královský hejtman Kladského hrabství v listopadu poznovu vznesl žádost k císaři, aby se přec něco k potlačení sekty Schwenkfeldské stalo; týž radil, aby obnoven byl dekret arcivévody Ferdinanda, kterýž před několika lety rozkázal, aby tvrdošijní Schwenkfeldiáni ze země byli vypuzeni. Na místě rychlého nařízení však císař tuto žádost hejtmana Kladského zase soudcům zemským odeslal[4] a s tím zdá se záležitost ta beze všeho výsledku byla v moře zapomenutí pochována.

Ty boje Antonínovy proti bludům a novotám 16. věku, o nichž jsme podotkli, údály se vesměs v době od r. 1564—1574. Rok 1575 ale spůsobil velikou proměnu v celém poměru arcibiskupa Pražského k jinověrcům v Čechách a to následkem důleži-

[1]) Artikel aus der Relation der *Komissarien* dd. 20. Jänner 1572. (Böhm. Statthalterei-Archiv R. 109. 15.)

[2]) *Maximilian* II. an die böhm. Landoffiziere dd. 16. Febr. 1572. — *Antonius*, Erzbischof an die böhm. Landoffiziere dd. 10. Mart. 1572. (Böhm. Statthalterei-Archiv R. 109. 15.)

[3]) Gutachten der obristen *Landofficiere* dd. 9. Juli 1572. (Böhm. Statthalterei-Archiv R. 109. 15.)

[4]) Bericht des königl. Hauptmannes dd. 27. Novbr 1572. — *Maximilian II.* an die obr. Landoffiziere dd. 23. Dec. 1572. (Böhm. Statthalterei-Archiv R. 109. 15.)

tých jednání sněmovních, kteráž na podzim téhož roku k jistému cíli a konci dospěla.

Už dříve jsme podotkli, že Maximilian II. s počátku svého vladaření byl vlídně ku katolíkům nakloněn a že protestanté i Bratří čeští brzy sklamanými se býti shledali v těch nadějích, jimiž se ohledně náboženského smýšlení císařova byli kojili. Avšak ku konci života svého patrně se Maximilian stával chladnějším ku katolíkům a naopak zjevně přál protestantům. Již v lednu r. 1570 kolovala v zemi české pověst, že císař zamýšlí veřejně prohlásiti dáti augšpurskou konfesí a už tenkráte luteráni nemálo pro tu zprávu zplesali.[1]) Skutečně pak na sněmu českém v květnu 1571 v Praze konaném podali stavové království českého císaři Maximilianovi žádost, aby vyznání augšpurské v Čechách zákonem bylo veřejně dovoleno.[2]) Tenkráte však na dolehání arcibiskupa i kapitoly Pražské císař odepřel splnění jejich prosby, z čehož, jak arcibiskup sám dokládá,[3]) všickni katolíci tenkráte velice byli potěšeni.

Leč stavové se odstrašiti nedali a hned z jara r. 1575 svoji žádost opět na sněmu Pražském obnovili. Věděliť stavové, že císař o to usilovati chce, aby syn jeho Rudolf byl zvolen za krále českého a že tudíž i ku prosbám stavův volnějšího sluchu nakloní.

Arcibiskupa Antonína nezůstaly tajny tyto úmysly stavův, jakož znáti můžeme z listu, jejž 1. ledna 1575 psal rektorovi Ingolstadtské university, dr. Eysengrenovi a v němžto mimo jiné praví: O hromnicích očekáváme příchod J. M. Císařské ku sněmu zemskému, načež rozhodné půtky a truchlohry u věcech víry započnou.[4]) Předpovědění to brzy skutkem se splnilo. Neboť hned při prvním zasedání sněmovním (od 21. února do 24. března 1575) prohlásili stavové, že k vyřízení předloh od Maximiliana učiněných nemohou přikročiti dříve, pokud nebudou vyřízeny věci spásy a blaženosti se týkající t. j. záležitosti náboženské.

[1]) Dotvrzuje to *arcipřišt Plzeňský* Wolfgang v listu zaslaném officiálu dr. Tomáši Albínovi do Prahy dd. 8. Januar. 1570. (Recepta).

[2]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 57—60.

[3]) Zpráva arcibiskupa Pražského k *císaři* dd. 12. srpna 1572. (Supplikací 1571—1616. fol. 35.)

[4]) Nos hic Caes. Mtis adventum ad regni comitia circa festum Purificationis magnasque tum circa religionis negotia concertationes et tragoedias exspectamus. (Miss. 1572—76. fol. 239.)

Pamětihodno jest, že na sněmu tomto stavové pod obojí (jak dí Beckovský)[1]) s Bratry se spojivše na to nic více se neohlíželi, kterak za panování Vladislava a Ferdinanda králův Českých Utrakvisté žádné sjednocení a přátelství s Bratry českými neboli Pikarty míti nechtěli a jich se vzdalovali; odkudž se poznati může, jak daleko tito Čechové pod obojí, kteříž r. 1575 za potvrzení konfesse protestantské žádali, od starobylé víry pod obojí se uchýlili, an se nyní ve všech podstatných artykulích s jednotou Bratrskou snášeli.

Protestantští stavové domáhali se toho na katolických, aby tito sami za ně u císaře prosili a jim svobody náboženské vymohli.

V čele pánův luteránských stáli Bohuslav Felix Hasištejn z Lobkovic, nejvyšší sudí zemský, pan Václav z Vřesovce a p. Michael Španovský, podkomoří zemský.

Vůdcem katolíkův byl již dle úřadu svého Antonín arcibiskup, k němuž se několik prelátů a proboštů družilo; ze šlechty byli při straně katolické: nejvyšší purkrabí p. Vilém z Rožmberka, nejvyšší hofmistr p. Ladislav z Lobkovic, nejvyšší kancléř Vratislav z Perštejna a president komory p. Jáchym z Jindřichova Hradce.

Maximilian II. předvídal nesnáze, kteréž mu odtud vzejíti musejí, pakli volné vyznávání protestantismu připustí. Z té příčiny sobě přál, aby katolíci sami se za Luterány a Bratry přimlouvali a takto rozpaky jeho umenšili. Ale tomuto přání císařovu katolíci vyhověti nechtěli a nikdo jim to za zlé pokládati nemůž; neboť nikdo od nich právem nemohl žádati, aby se zapřením vlastního přesvědčení náboženského se za protivníky své přimlouvali. Katolíci učinili seč byli, ponechavše stavům pod obojí přijímajících úplnou volnost, aby náboženské záležitosti po vlastním svém dobrém zdání jak možná nejlépe uspořádali.

O poradách, jež dne 8. března konali katolíci společně s arcibiskupem Antonínem a s císařem Maximilianem, není nám nic podrobného známo[2]) a právě tohoto nedostatku historických zpráv

[1]) *Beckovský*, Poselkyně II. pg. 368. — Viz důkladné a velmi obšírné vypsání všech událostí sem sahajících: *Gindely*, Gesch. der böhm. Brüder II. pg. 109—210. — Srovn. *Procházka*, Život bl. Sarkandra str. 416—428.

[2]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 119.

nad míru želeti musíme. Jen z rozmluvy té, kterou arcibiskup dne 12. března s císařem měl, některé úryvky se zachovaly. Maximilian pravil, že by rád viděl dorozumění obou stran, dokládaje, že sub una mají mandatum Ecclesiae, sub utraque pak mají mandát či rozkaz Kristův. Načež Antonín odpověděl: „Milostivý císaři, jistě že bych já rád pokoj měl, ale nikoli mi ho kněží pod obojí (staro-utrakvisté) nedají, na mne ustavičně nabíhají a žalují, že se sekty rozmáhají, aby byli ochraňováni, žádají. Někdy jich nechci k sobě pustiti, oni na tom nepřestávají; k místodržícím supplikují a když ani tu co obdržívají, tehdy k Vaší M. C. s tím se utíkají a Vaše Milost někdy ráčíte mi poručiti něco, a když z toho nesnáz jde, opět jinak ráčíte poroučeti. Vy pak milostivý císaři, já již nevím co činiti, než přeráď bych pokoje, já při svém řádu zůstávám, nechť mi jest pokoj dán, račte to spůsobiti."[1])

Nelzeť upříti, že podle tohoto kusého úryvku rozmluvy by se zdáti mohlo, že arcibiskup Antonín povinnosti vrchního pastýře české církve katolické úplně nedostál.[2]) A proto tím více jest litovati, že nemáme po ruce pramenův, z nichž bychom úplnou známost čerpati mohli onoho vlivu, jejž arcibiskupovo jednání v té věci vyvíralo. Pozorujeme-li však tuto událost ve spojení s celým jeho životem a máme-li v živé paměti ty boje rekovné, jež on pro víru Kristovu po celý život svůj podstoupal; tuť s jistotou za to míti musíme, že arcibiskup Pražský všemožně se o to zasazoval, aby i při tomto jednání sněmovním pravou víru katolickou proti bludům ochránil. Že tento úsudek náš na omylu nespočívá, toho důkaz patrný podává Pešina z Čechoroda, kterýž vypravuje, že kapitola metropolitní u sv. Víta, ale obzvláště arcibiskup Antonín podle osvědčené své neohroženosti a stálosti v obhájení pravé víry

[1]) MS. Mus. bohem. 2. G. 10. fol. 6. dd. 1575.

[2]) *Procházka M.*, Sarkander pg. 388 a nn. Máme za to, že by slovútný spisovatel Moravský jiný soud o Antonínovi byl pronesl, kdyby tisíceré ty důkazy jeho pastýřské horlivosti byl po ruce měl, kteréž my jsme tuto použiti mohli. Prof. Procházka (str. 390.) se domnívá, že Antonín Mohelnický z hříšného pohodlí se v jakési zmalátnělosti všeho boje s bludem vzdává. Domněnky té ovšem nižádným spůsobem se přidržeti nelze, jelikož bychom tudy křiklavého bezpráví proti muži tomu apoštolskému a pastýři bedlivému se dopustili.

a odmítání novot a bludův i při této příležitosti výtečným způsobem svoji statečnost dokázal.[1])

Domníváme se, že jednání arcibiskupa v r. 1575 si ve shodě s ostatním jeho působením nejlépe takto vysvětliti lze: Znaje smýšlení Maximilianovo a neprospěšnost všelikých dosavádních pokusův, k potlačení bludných novot jej přiměti, také o tom dobře zpraven jsa, že týž císař před 7 roky stavům Rakouským svobodu augšpurského vyznání udělil, mohl Antonín předvídati na jisto, že císař i nyní k žádosti českých stavův přivolí a že si v tom nižádným úsilím katolíkův brániti nedá. Mimo prosby však nezbývalo jiných prostředkův, jimiž by Antonín byl nějakého úspěchu docíliti s to býval; neboť velká většina stavův stála při straně pod obojí a ovšem proti skrovnému počtu katolíků opanovati konečně musela. Odpor arcibiskupův proti novotám bludným, dříve aspoň z části podporován bývaje ramenem světským, musel se nyní obmeziti pouze na obor přísně církevní a tudíž nemohl více záležeti v prostředcích násilných, nébrž v poučování slovem i písmem, což Antonín i sám osobně i pomocí jiných kněží činiti nikdy nepřestal; jakož ani o tom pochybovati nelze, že neposlušné a vzdorovité napomenutím i pokutami církevními na pravou cestu přivésti se snažil.

Pan z Hasištejna činil z počátku návrh, aby augsburská konfessí v celosti své od sněmu byla přijata.[2]) Leč proti němu zvítězil návrh jiný, aby totiž zvláštní konfesse česká byla vypracována. Doktor Pavel Pressius a mistr Krišpín sestavili tuto konfessí dílem z vyznání augsburského, dílem z konfesse Bratrské.

Konfessí česká obsahuje 25 článků. Ospravedlnění člověka se v ní toliko víře připisuje (tak jako v Augsburské); o večeři Páně přijata náuka Melanchthonova, že se tělo a krev Páně toliko duchovně přijímá. Druhá část konfessí týká se řízení náboženských záležitostí. Konsistoř měla býti od císaře neodvislá, toliko od stavův spravovaná. Jí k ochraně a spolu k dozoru přidáni jsou defensorové či obráncové ze stavův zvolení.

[1]) „Imprimis Archiepiscopi Antonii pro sua, in tuenda orthodoxa fide arcendisque novis erroribus integritate ac constantia, praeclara enituit virtus.“ Phosphor. septic. rad. 3. pg. 332.

[2]) *Gindely*, l. c. pg. 127. — *Procházka*, Sarkander pg. 419.

Císař rozeslal konfessi na rozličná místa ku posouzení. Arcibiskup Antonín rozkázal dvěma učeným jesuitům, Václavu Šturmovi a Hostovínovi, aby sepsali důkladnou odpověď na českou konfessí a všecky bludy v konfessí té obsažené aby vyvrátili.[1]) Odpověď tu arcibiskup císaři předložil.

Maximilian z počátku sliboval stavům psaný majestát, konečně ale ústně dne 2. září 1575 žádanou svobodu náboženskou protestantům povolil, a sice nejen stavům, ale i městům, načež 15 defensorův zvoleno; konsistoř ale zůstala starému utrakvismu věrna a zřízení nové konsistoře nebylo od císaře připuštěno.

Sotva ale císař po ukončeném sněmu odejel do Řezna, počal litovati slibův protestantům udělených a zakázal především, aby se konfesse česká tiskem nerozšířila; pak vydal mandát proti Pikhartům a konečně městům českým přísně rozkázal, aby z strany náboženství žádných novot a pokoutních schůzí nedovolovali[2]).

Také arcibiskup činil seč byl proti dalšímu se zmahání novot. On zvláště vyvolil učeného jesuitu Šturma Václava[3]) k tomuto účeli, nařídiv jemu, aby pilně študoval spisy českých Bratří, by s výsledkem skvělým proti nim vystoupiti mohl. Práci té věnoval se Šturm s pílí neoblomnou; seznav důkladně veškery důležitější spisy jejich pilně po Čechách cestoval a slovem i písmem proti Bratřím bojoval.

Na sněmu v květnu 1576 v Praze konaném stěžovali sobě stavové čeští do konsistoře utrakvistické, kteráž prý neustále přívržence české konfesse týrá a pronásleduje i faráře protestantské do vězení dává. Naproti tomu o arcibiskupovi Pražském a katolících vůbec stavové dosvědčují, že tito nejmenší křivdy protestantům neučinili. Stížnost tato stavův byla od Rudolfa II. bez odpo-

[1]) *Gindely*, Gesch. d. böhm. Brüder II. pg. 258.
[2]) Král. přípis městu Hradci nad Labem dd. 5. října 1575 z Řezna. (Arch. místodrž. R. 109. 1—9.) — *Gindely*, l. c. II. pg. 213. — *Procházka*, l. c. pg. 429.
[3]) Šturm byl jedním z oněch 12 jinochův, kteříž na útraty císaře Ferdinanda I. v Římě byli študia svoje konali.

vědi zůstavena. — Týž císař nebyl sice nakloněn protestantům, ale také ničeho ve prospěch katolíkův nepodniknul.[1])

Závěrek.

Z posledních let života Antonínova se tyto události zejmena připomínají:

R. 1577 jmenoval Martina Medek-a, křižovníka rozeného z Mohelnice, proboštem Peltenberským[2]) (na Moravě). Týž Martin byl nejdříve dvorním kaplanem u arcibiskupa Antonína, později stal se farářem a děkanem v městě Friburgu, (Freiberg, na Moravě) pak v Brně děkanem a kanovníkem (na vrchu Petrově), nyní proboštem v Peltenberce a r. 1581 byl učiněn nástupcem Antonínovým na prestolu arcibiskupském.

Následujícího r. 1578 byl arcibiskup na Českém Krumlově a oddal dne 27. ledna novomanžely: Pana Viléma z Rožmberka s Annou Marií, dcerou vévody Badenského.[3])

Dne 15. března 1580 vydal papež Řehoř XIII. v Římě bullu, ve kteréž poznovu vyřknuta jest klatba církevní čili exkomunikace proti Husitům, Viklefitům, Zvinglianům, Kalvíncům a jiným bludařům[4]). Bulla papežská byla z rozkazu Antonína arcibiskupa v Praze vytištěna a na dveřích kostelních u sv. Víta na hradě Pražském, na dveřích kostela tovaryšstva Ježíšova, taktéž na dveřích kostelních u sv. Jakuba a na jiných místech veřejných zavěšena.

[1]) V *Olomouci* byl r. 1578 uvězněn jakýsi tovaryš soukennický, jenž rouhavý a bludařský spis byl vydal. Císař Rudolf II. dal se arcibiskupa Antonína tázati, jaký trest zločinci onomu má býti vyměřen? Arcibiskup dal za odpověď, že práva sice ukazují: Pro parva haeresi manus abscindenda, pro magna igne comburendus; ale hned dokládá: darzu kein Geistlicher radten (rathen) wirdt. A protož jest arcibiskupovo dobré zdání takové, aby týž soukenník, pakli neodvolá a že se polepšiti chce nepřipoví, ze země byl vypověděn. (Archiv c. k. česk. místodrž. R. 109. 15. dd. 15. Mai 1578).

[2]) *Beckovský*, Poselkyně II. pg. 378. 400. 437.

[3]) *Beckovský*, Poselkyně II. pg. 380.

[4]) *Beckovský*, Poselkyně II. pg. 393.

Dne 20. srpna v den sv. Bernarda téhož roku posvětil arcibiskup Antonín slavným spůsobem chrám kollegiatní kapitoly u Všech Svatých na hradě Pražském,[1]) kterýžto chrám r. 1541 dne 11. června požárem byv zničen nyní nákladem dcery císaře Maximiliana II. jmenem Alžběty jest zase znovu vystaven.

Toť byl poslední biskupský úkon šlechetného arcibiskupa; o týden později nebylo ho více mezi živými. Tělo častými nemocemi a obzvláště dlouholetými bolestmi pakostnice velice ztýrané nebylo déle schopno sloužiti za schránu ducha vždy bujarého, zkušenostmi nejžalostnějšími nezlomeného. Dne 28. srpna 1580 usnul Antonín v Pánu, jak se podobá po kratičké nemoci, maje stáří svého 62 let; zemřelť právě v témž věku, jako největší příznivec jeho, císař Ferdinand I. Dne 2. září byl arcibiskup v kostele sv. Víta a sice v kapli sv. Antonína k věčnému odpočinku uložen. Nástupce jeho Martin Medek opatřil hrob svého předchůdce velkým kamenem mramorovým, na němž postava Antonína arcibiskupa vytesaná se posud spatřuje s tímto latinským[2]) nápisem:

Reverendissimo ac Illustrissimo Principi, Domino Domino Antonio, primo a restauratione Archiepiscopo Pragensi, Imperatoris Ferdinandi ad Concilium Tridentinum Oratori, anno 1580 die 28. Augusti mortuo, Reverendissimus ac Illustrissimus Princeps, Dominus D. Martinus successor gratae memoriae ergo f. f. (fieri fecit.)

Devatenáct let spravoval Antonín Brus církev katolickou v Čechách s pílí neunavenou, s vytrvalostí bezpříkladnou, s mírností neomrzelou, s nestrannou spravedlností a s neohrožeností apoštolskou; tak že v plné míře zasluhuje chválu, kterouž jemu vzdávají slovútní mužové Jiří Pontan z Braitenberka, Pešina z Čechoroda, a Bohuslav Balbín, řkouce o něm, že Antonín nad jiné hoden byl prestolu arcibiskupského, že se stkvěl výtečnými vlastnostmi ducha a mnohými skutky znamenitými že jméno své proslavil. Vůle jeho byla pevná a činnost rázná ji sprovázela, ku povznešení a rozkvětu církve katolické v Čechách směřující: pakli přes to

[1]) *Hammerschmid*, Prodromus gloriae Pragenae, pg. 390.
[2]) *Beckovský*, Poselkyně pg. 394. — *Hammerschmid* Prodromus, pg. 517.

vše dobré úmysly jeho někdy se s nezdarem potkaly, nebyla to jeho vina, nébrž spůsobili to poměrové té doby církvi katolické naskrz nepříznivi. Země česká však nekonečný dík vzdáti povinna Prozřetelnosti Božské za to, že po sirobě půl druha sta let trvající na prestolu Pražském usazen byl velekněz, kterýž po příkladu slavného předchůdce svého biskupa Vojtěcha neznal bázně a nepřál sobě odpočinku u vykonávání povinností posvátného úřadu svého, vždy bedlivě na stráži trvaje, aby zbloudilé na pravou cestu přivedl a rozplašené stádce pod vítězný prapor kříže Kristova shromáždil.

Dodatek

obsahující

listiny důležitější

posud neuveřejněné.

1.

Erzherzog Ferdinands Bericht an den König über die bezüglich der nicht ordinirten Priester sub utraque gepflogenen Verhandlungen.

1557, 25. August.

(Original im böhm. Statthalterei-Archiv. R. 109—I.)

Demnach Eur Rhöm. Khun. Mt. allen Officirern, Rechtsiczern unnd Räten von wegen etlicher hochwichtigen sachen, das sie auf den Montag nach Bartholomey allhie für meiner auf dem Prager Schloss erscheinen unnd Eur Mt. genedigisten willen von mir anhören und vornehmen sollen, aufferlegt und befolhen haben: Hierauf wil Eur Mt. ich gehorsamblich nit pergen, das angeregte Officirer, Rechtsiczer und Räte dero achtunddreissig gewesen, auf den bestimbten Tag alle ausser zwo oder drey Personen, die leibsschwachheit halber nit raisen khönnen, allhie underthänigst erschienen, welches ich von E. Mt. wegen zu genaden angenomben, auch Inen angezeigt, dass ich solch Ir gehorsambist erscheinen bey E. Mt. Innen gehorsamblich nachruemen und nit unvormeldet lassen wil, on Zweifl Eur Mt. wurden solches von Inen zu sondern genaden vormerken und unvergessen halten.

. . . .

Unnd wiewol als Eur Mt. Ich yeczo gemeldet, in solicher anzal nit so palt einhellig khan geschlossen werden, so sein doch alle Officirer, rechtsiczer und Rate, dorauf wie volgett gegangen und beruet und Ir underthänigst guetbeduncken angezaigt.

Zur förderist, das sy sich wol zuerindern wissen, das Ire vorfarn sub una unnd utraque zwischen einander verträgen und

Landtsordnungen aufgerichtet haben, das in dieser Cron kunfftiglich nit mehr alleine diese zwen glauben und Religion undter ainer und beder gestalt sollen gelitten und geduldet werden, welche Verträge und Landtsordnung Eur Mt., auch derselben vorfaren Kunige zu Behaimb löblicher gedechtnus confirmirt, bestettigt und darob alwege genedigst handttgehalten haben, darzu wären Eur Mt. auch alleine diesen undter ainer und bedergestalt und keiner andern seitt mit Irer Pflicht verbunden, wie dann der beder sub una und utraque vorfarn, und sy bis auf diese Zeit mit einander in gueter treuer Freundtschafft, lieb und anigkheit gelebet haben; das aber von etlichen Jaren heer andere Sect in dieser Cron Behaimb eingerissen sein, das erfolgete am meisten aus Manglung der Brister, welche sub una und utraque sein, das man dieselben so ordentlich geweihet nit haben und bekhomben khan, wie dann wissentlich ist, das jeziger zeitt die Brister auss der Cron Behaimb und sonderlich die sub utraque, welche alwege gen Venedig mit grossen Uncosten und geferlicheit ziehen mussen, das auch der zwanzigste solchen Uncosten nicht erschwingen khan, sonder armuts und des geferlichen wegs halber gedrungen, davon abzusteen, gar beschwerlich Ire ordentliche weihung khönnen erlangen, zu abhelffung unnd ausrottung solcher unordnung, so yeziger Zeitt in dieser Cron Behaimb sich erzaigett, achten Sy, es soldte nutzlich und guet sein, das ein Bischof in diesem Khunigreich oder E. Mt. lander ainem, welcher bede die Brister sub una unnd utraque weihen möchte, von babstlicher Heiligkeitt erlangt und eingesezt wurde, wie dann die Stende Eur Khun. Mt. auf etlichen verschienen landtagen offtermals darumben underthanigists vleiss gebeten, auch den Stenden der halben von Eur Mt. genedigiste Vertröstung bescheen sein; dann aldiweil die Venediger bey der Bäbstlichen Heiligkeitt sovil erhaltten und zuwege gebracht, das sy daselbsten ainen Bischof haben, welcher die macht hatt, bede sub una und utraque Brister zu weihen, vermeinen, sy wern E. Mt. darumben bey Irer Heiligkeit genediglich handeln und erhalten würden, Eur Mt. Khönten daselbige auch zu wege pringen, und hierzu nit alleine gemelte Officirer, Rechtsizer und Räte raten, sonder auch darumben Eur Mt. underthänigst pitten, mich auch gegen E. Mt. umb Furpitt gebetten, Eur Mt. wolten darauf genediglich bedacht sein, wie ich dann hiemit E. Mt. auch

gehorsamblich pitt, dieweiln ich solches nit für unpillich sonnder auch nottwendig erachte, Eur Mt. woldten sich hierin gegen Inen genedigist erzaigen.

. . . .

Geben auf dem Kuniglichen Schloss Prag den 25. August 1557.

Euer Rhöm. Khun. Mt.

gehórsamer son

Ferdinand m. p.
Joachim von Neuhaus m. p.

2.

F. Staphylus ad Antonium, episcopum Viennensem de variis sectis librum mittit; res novas communicat.

1561, 10. Martii.

(Recepta ab anno 1560—1564. — Archiv. archiep. Pragensis.)

S. P. officiosissimamque servitiorum meorum commendationem. Scripsi admodum nuper, et cum raro respondeas, te reverendissime praesul semper vereor abesse Vienna, quo fit, ut, si quid necessario scribendum esset, non satis hoc tuto queam facere. Vinariensem ducem Saxoniae aiunt in consessu principum accusavisse Zvinglianismi socerum suum palatinum. Reliquos principes vero sensivisse syncretismum, scilicet, ut palam profiteantur se amplecti augustanam confessionem; privatim vero licitum, quemque pro se in ditione sua sentire quicquid velit. Itaque nullam ullius sectam damnari debere. Hunc syncretismum quoniam Saxoniae duces, nec civitates Saxoniae approbare voluerunt, dicuntur seclusi a confoederatione. Aiunt praeterea protestantes vehementer irasci quibusdam pontificiis, quorum hortatu ac practicis factum putant, quod Moschus tam diligens sit haereticae pravitatis inquisitor. Concilium hic dicitur a Pontifice in duos annos suspensum; verum hoc, an falsum, abs te cupio nobis perscribi. Libellum meum mitto. Plura exempla mittam postea, si placet; iam per hunc mitti non poterant. Imperatori ligari curavi, sed pene, propter recentem editionem. corruptum. Misi ad D. Citardum, dubitabam n. (empe?) Viennae ne. vel in Bohemia esses. Si forsitan D. Citardus illic non adest, tu quaeso offeras nomine meo: et postea nactus opportunitatem, mitiges, si quid aulici duriusculum esse causarentur. Mitto etiam ligatum exemplar generoso et illustri domino mariscalco. Tu quaeso cures ei offerri meo nomine, et si quid est offensionis propter nuperrimam moram, tu sagacis ingenii cum sis, excuses, obsecro. Vale et me, tuum Staphylum, amplectere, ut fecisti hactenus.

Datum Ingolstadii, 10. die Martii ao 1561.

Tuae reverendissimae celsitudini

addictissimus clientulus

F. Staphylus.

3.

F. Staphylus ad Antonium, episcopum Viennensem, de rebus ecclesiasticis.

1561, 28. Martii.

(Recepta ab anno 1560—1564. Archiv. archiep. Prag.)

S. P. et officiosissimam mei commendationem. Cum dubitem semper Viennaene, an alibi sis reverendissime praesul, sit, ut ego scribam rarius, et tu rarissime. Postquam de Lango scripsisti, nihil literarum abs te accepi. Scripsit nuper huc ad me quidam te causam Langi probare, et quod de gloriosa carne Christi in divinitatem mutata sentit Langus, non reprehendere. Quae cum ex literis tuis prorsus contraria videam, nullo modo possum istud mihi de te persuadere. Scribit idem, magnum mihi futurum esse cum Longinis Suenckfeldianis certamen, ac esse iam quid eiusmodi sub proelo; utrumque hoc fit, firma arx veritatis est, quam utinam ii, aeque ac deberent, qui inde copias et opes et honores et voluptates habent, defenderent, minus laboraremus. Sed haec cura omnium hominum judicatur esse leviculorum, quos istis feris tamque bestiariis per ludum jocumque obiici conveniat. O domine, expergiscere et iudica terram. Omnis enim caro corrupta est, et declinavit de via sua. Sed quid ego haec? Ego jam subsenex rogor nunc discere sapientiam iuvenilis cleri, quam nescio an nunc quis evidentius depingat, quam olim Cleanthes Philosophus in sua tabula reginam illam ἡδονήν. Concilii memoria consilescit apud nos, quid isthic apud vos praesertim in aula quid spei promittatur, cupio abs te mihi per hunc tabellarium rescribi. Atque si futurum speretis, quis episcoporum nomine Imperatoris illuc mittendus existimetur. Vale reverendissime praesul, et me, sicut hactenus fecisti, amplectere. Reverendissimo Quinqueecclesiensi salutem precor offeroque servitia mea et reverendissimo Strigoniensi pariter.

Datum Ingolstadii 28. Martii, Anno 1561.

Reverendissimae Celsitudini tuae

obsequentissimus

F. Staphylus.

4.

Freiherr Thrautson schreibt an Anton, Erzbischof von Prag, der dem Concil zu Trient beiwohnt, dass der Kaiser den Trienter Postmeister zur fleissigeren Zusendung der an den Erzbischof gerichteten Briefe anhalten will; ferner über die bevorstehende Königskrönung in Prag, wozu auch der Erzbischof selbst aus Trient erfordert werden soll; nebst dem theilt er ihm mit, dass seine Beförderung des palii wegen an den Papst in meliori forma abgegangen sei, und was das begerte Geld betrifft, soll der Kaiser selbst dafür gesorgt haben.

1562, 28. März.

(Erzbischöfliches Archiv in Prag. 1500—1579. Fasc. I.)

Hochwirdigister Fürst, gunstiger lieber Herr! E. G. sein jeder Zeit mein geflissen und willig Dienst zuuor. E. G. Schreiben vom 13. dieses hab ich entpfangen und so uil erstlich die Entschuldigung des so langsamen Antwortens gelangt, hat es derselben nit pedarft, dann ich wol weiss, dass E. G. mit vilen und hochwichtigen Gescheften dieser Zeit geladen ist; ich her gern, dass E. G. meinen Sun haimzusuchen willens ist, versich mich, er wert E. G. guetwilliger Diener sein und alle Er peweisen, wie er denn dessen von mier in Beuelch hat.

Was dann der kuniglichen Wirde aus Hispania Potschaft und Condinuation halben des Concilii pelangt, da wirt E. G. und die anderen Herrn Gesanten aus ierer Mt. Schreiben derselben Gemiet und Mainung vernemen; dass dan der Postmaister zu Triendt mit den Priefen, so ime von E. G. zugeschickt werden, so unfleissig und langsam ist, daran thut er Unrecht und die kai: Mt. wirt ime deshalben schreiben und ernstlich auflegen, dass er hinfort williger und fleisiger sei.

Weiter, dass zu Triendt das gemein Geschray ist, die kuniglich Wierde solt nach Ostern alhie zu behemischen Kunig gekrent werden, sambt angehengten E. G. Anzeigen, und Pegern; darauf gib ich E. G. disen warhaften Bericht, dass nit on ist, die kai: Mt. und kuniglich Wierd haben sich verglichen und entlich geschlossen dieselb Krönung gewisslich hie zu thain, und dasselbig

aufs erist, so es die Gelegenhait geben wiert, und ist ier Mt. und auch die kön. Wierd entlich entschlossen, wie es auch vir sich selbst pillich und recht ist, euer Gunst nit auszuschliessen, sunder wan die Krönung vir sich gen wiert, E. G. ainen Rit auf der Post hieher zu thain lassen, und dieselbig als Erzbischofen, dem es dan gepurt, zu uerrichten; dass aber ier Mt. deshalben E. G. nichts angezaigt und geschriben hat, ist aus dem erfolgt, dass sich ier Mt: und die kun. Wierd noch kaines entlichen Tages entschlossen haben, es wiert auch noch sopald nit geschechen, sunder pas hinaus im Summer und mugen sich E. G. gewiss darauf verlassen, dass sie nit solt ausgeschlossen, sunder zu sollicher Krönung zeitlich, wan ain gewisser Tag furgenumen, hieher erfordert werden.

Ich hab nit underlassen E. G. jeziges mier gethanes Schreiben und Anzaigen der Krönung halben die kai: Mt. underthenicklich zu perichten, wie mier auch beuolchen, E. G., wie vorgemelt, denselbig also zuezuschreiben und gewiss zu uertrösten, dass ier Mt. welle zu der Kronung Ewer Gunst hieher zeitlich peruefen und alsdan wieder hinein gen Triendt nach Vollendung derselben von hinnen schicken.

Weiter als uil die pegert Pefurderung des pallii halben an die babstliche Heilikait gelangt, die ist in meliori forma schon hinein geschickt worden.

Zum Peschlues, dass E. G. Gelt mangelt, und alle Ding zu Triendt theuer sein, das glaub ich gern und kan wol gedenken, dass E. G. immer Gelt mangelen wiert, ich versich mich auch, die kai. Mt. wert in kurz deshalben Verordnung thain, wie sie mich denselben auf mein Anhalten gnedigist vertrest haben, das hab ich E. G. auf derselben Schreiben zu dienstlicher Antwurt nit verhalten und thue mich zu derselben Diensten jeder Zeit erpieten.

Datum Prag den 28. Tag Martii anno 1562.

Ewer G. williger

Thrautson, *Freiherr* m. p.

5.

Nicolaus Cromerus ad Antonium, archiepiscopum Pragensem, ut mox literas mittat; refert de variis eventibus et sermonibus ad concilium Tridentinum spectantibus.

1562, 30. Junii.

(Recepta ab anno 1560—1564. — Archiv. archiep. Pragensis.)

Reverendissime et illustrissime domine, domine benignissime!

Non possumus non vehementer mirari, p. v. Reverendissimam nullas plane per postam hanc misisse huc literas. Me profecto pudet prodire in publicum, nam interrogatus aliquoties a Mantuano, oratore Gallorum, et a plerisque Episcopis, num quid novi de Reverendissima p. v. haberem, respondere solebam, nihil me adhuc habere, sed habiturum certo ab ea literas per proximam postam; ubi me viderint, quaerent absque dubio de his literis: quid vero ego? responsum in promptu habeo: Reverendissimum D. meum pragensem propterea nihil cuique scripsisse, quia ipse brevi Tridentum rediturus est; si frater meus non significasset nobis, p. v. reverendissimam 17. Junij Pragam pervenisse, non parum equidem nos reddidisset sollicitos hoc ipsius silentium. Oratores Mtis Caesareae huc ad nos conveniunt de rebus concilii consultaturi. Nuper vocato ad se Bavaro aegre illi persuaserunt, ut, priusquam patres ferrent sententias de articulis propositis, mandata sui principis in generali patrum congregatione exponeret. Quod die sabbato proxime praeterito non infeliciter fecit. Tria potissimum petiit a sacro concilio: primum fuit, ut fiat cleri generalis reformatio et ut praelati scholas instituant iuventuti erudiendae. Secundum ut communio utriusque speciei concedatur; tertium, ut sacerdotibus uxores dentur, quae ab eodem capite profecta esse videntur, a quo nostra provenerunt. Credo hominem hunc duo incompatibilia ambire, ut cum uxore alicui episcopatui praeficiatur. Apud Graecos sane episcopo non licet uxoratum esse; priusquam autem orator ducis Bavariae eam rem agressus esset, protestatus est primum, se priorem locum Veneto concessisse, non quod jure ei debeatur aliquo vel quod dubitaret principem suum debere praecedere, sed quia locus iste non est aptus huiusmodi contentionibus, in quo de communi christianae reipublicae tran-

quillitate, et de iis, quae ad dei optimi maximi gloriam pertinent, agi debet. Consurexit mox Venetus, et palam dixit, locum priorem suum, esse jure ac more veteri, et se recte praecedere. Negavit id Bavarus, quae ut in acta concilii inscribantur, uterque Thilesium facta prius protestatione, rogavit. Cavilonius, qui pro collega adiunctus erat oratori Bavaro, noluit in conspectum patrum venire, ut oratorem decuit, neque amplius vult pro oratore haberi, sed pro theologo; non dubium est Salmeroni et Canisii suasu eum id facere. Illustrissimus Varmiensis dixit heri ad mensam audientibus aliquot episcopis, p. v. reverendissimam disputasse Pragae cum Delphino de residentia. Certum est, neminem ambitiosum episcopum, Italum praesertim, concesssurum esse unquam, residentiam divini juris esse. D. a Lantsac dixit mihi heri: ego, inquit, cuperem, ut R. D. pragensis ipse nobis adferat literas, et ad nos quamprimum veniat; Mantuanus non credit, p. v. Reverendissimam posse hic esse ad proximam sessionem. Sparsus erat nuper rumor per totam civitatem, Mantuanum discessurum hinc esse brevi. Quaesivi heri ex Varmiensi, an certum sit eum abire? Dixit velle eum abire, sed adhuc pendere ex quodam pontificis responso; facile eum placabit pontifex si volet, et efficiet, ut hic maneat. Dixi nuper D. Varmiensi de sententia p. v. reverendissimae circa articulos propositos: cuperet eam omnino in publico legi. Ego nescio, ubi sit; rdss. Quinqueeccles. et Duitius negant se quicquam de ea scire. Intellexi ex viro quodam fide digno, scripsisse nonnullos episcopos ad pontificem, ideo p. v. Reverendissimam profectam esse in Bohemiam, ut aliquos Bohaemos calixtinos secum huc adducat, et eos instructos in medium producat, atque arte hac concilium extrahat. Sapienter eos notavit Varmiensis cum colligeret ex istis humanis et vanis discursibus, ut illi vocant, eos desperare de divina benignitate, et pleraque succedere minus feliciter non ob aliam causam, quam quod multa sibi fingant, et ex illis chymeris monstra et prochyra construant. Varmiensis propter nimios labores vel potius quam nimium animae cruciatum non satis firmae est valetudinis. Vicinus noster episcopus Parmensis, cardinalis sanctae Florae frater germanus, saepius ex me de reditu p. v. rdssmae quaerit; promiseram jussu p. v rmae illustrissimo Morono munusculum aliquod, cuius rei ideo nunc mentionem facio, ut si forte aliquid istic habet, quod viro

tanto et nostri amantissimo dignum esset, secum huc adferat Reddemus eum munere paratiorem ad omnia; fidem vero nostram liberabimus. Summus pontifex dicitur laborare podagra, ventris profluvio et febri. Haec duo posteriora periculosa sunt in senibus. De re familiari, quibus commissa est, scribent. Nihil est, quod domi desideremus, quam praesentiam et jucundissimum conspectum heri nostri optimi. Sacellanus cum meo equo nondum rediit. Panis Václav bene valet. Famulus meus periculose aegrotavit; laboravit ardenti febri continuis decem diebus, a qua jam liber est divina benignitate, sed nondum firmae est valetudinis. D. Sigismundus expatiatur interdum ad sua bona. Deus omnipotens reducat nobis p. v. Reverendissimam sanam atque incolumem, ac conservet in multos annos talem tamque pium pastorem pragensis ecclesiae. Commendo me gratiae et patrocinio p. v. reverendissimae.

Tridenti ultima Junij 1562.

V. Rmae p. servitor infimus

Nicolaus Cromerus i. u. D.

6.

Stanislaus (Hosius) Cardinalis Varmiensis legatus Antonio, archiepiscopo Pragensi, ex Tridento de calice concedendo scribit.

1562, 7. Julii.

(Archiv. archiep. Prag. — Ab 1500—1579. Fasc. I. lit. A.)

Rev^me^ in Christo pater domine observandissime!

Salutem et officiorum commendationem!

In literis R. D. V^ae^ lubens admodum legi, cum reliqua omnia tum ea, quae scripsit de perclara in me voluntate deque gratia Caesareae M^tis^, quam ego mihi omnibus officiis, obsequiis, omnique servitutis genere semper uberiorem demereri conabor, quodque de M^te^ illius dico, idem de Ser^mo^ quoque filio ejus Bohemiae rege dictum esse volo, cui et ipsi servitutem meam probari vehementer cupio.

Calix iste vester praeclarus et inebrians magnas hic nobis difficultates parit et nescio, quomodo videntur ab eo concedendo patres abhorrere. — Quid sit futurum nescio, sed cuperem hic praesentem adesse R. D. V^am^, quae non parum juvare nos posset. Non dubito, quin plura scribat R^dus^ Dominus Quinqueecclesiensis. — In Galliis pax esse confirmata dicitur, Zatiliones exulare jussi, Hugenotis quoque mandatum, ut e regno facesserent. Certiora vero in horas ab Illmo domino Ferariensi legato exspectamus. Opto R. D. V^am^ diu bene valere, cujus me fraternae benevolentiae commendo ac ut vicissim et M^ti^ caesareae et Ser^mo^ domino Bohemiae regi servitutem meam commendet quaeso.

Ex Tridento, 7. Julii A^o^ Domini 1562.

Ejusdem R. D. V^ae^

frater amantissimus

Stan. Card. Varm. Leg.

7.

Familiaris epistola Nicolai Cromeri ad Antonium, Pragae archiepiscopum: de disputationibus et exspectato fine concilii; de coronatione regis Maximiliani II.

1562, 4. Augusti.

(Recepta ab anno 1560—1564. — Archiv. archiep. Pragensis.)

Reverendissime et illustrissime domine, domine benignissime! obsequia mea et orationes reverenter offero vestrae p. reverendissimae.

Postea quam intellexi reverendissimam p. v. Praga discessisse, nolui amplius ad eam scribere, praesertim quod scripserit, se tantum triduo Viennae mansuram, et inde recta ad nos redituram. Certam spem hactenus habuimus de reditu p. v. reverendissimae, verum iam nonnihil dubitare incipimus, praesertim quod iam dies tot elapsi sunt, quot conficiendo huic itineri sufficeret. Animat nos adhuc reverendus Quinqueecclesiensis, et adhuc bene sperare facit, atque literas, quae huc ab aula majestatis caesareae ad p. v. reverendissimam missae sunt, retinendas censuit, proinde cum nondum plane desperemus de hoc desideratissimo ipsius adventu, nolo frustra prolixius scribere: neque quod scribam facile reperio. Theologi nondum finierunt suas de missae sacrificio disputationes. Omnes fere eadem dicunt et iisdem authoritatibus veterem ecclesiae consuetudinem comprobant. Concilium hoc in tribus vel quatuor ad maximum mensibus finitum iri omnes speramus, et optamus. In Italia conscribuntur milites. Gallicanae res nondum pacatae sunt. Crescit semper numerus rebellium. Nullus legatorum neque oratorum credit p. v. reverendissimam huc redituram, nisi peracta prius coronatione. Et consulte faceret, si hoc faceret. Nec hic vivimus, ut fit, domini ubi absunt. Tam etsi ego nihil requiram, mallem tamen conspectu domini mei frui, et iis tam solemnibus ceremoniis interesse. Taedio summo afficimur omnes propter tam diuturnam absentiam p. v. reverendissimae. Romae paratas habemus bullas pro sacro pallio: eas ego cuperem redimere ea pecunia, quae superfuit mihi ex itinere: verum

inconsulto domino nihil faciam. Quaerat p. v. reverendissima a D. Delfino s. d. n. legato dignissimo, an bullae istae sunt necessariae, vel potius nullam coram eo mentionem faciat istarum bullarum ante peractam coronationem: fortasse enim contenderet, nos non posse coronare regem absque bullis. Tametsi in publico instrumento concedatur nobis plenaria archiepiscopalis facultas. Commendo me gratiae reverendissimae p. v.

Tridenti 4. Augusti 1562.

V. illustr. amplitudinis servitor infimus

Nicolaus Cromerus, i. u. D.

8.

Episcopus Tiniensis ad Antonium, Pragae archiepiscopum, de nonnullis, quae tractabantur in concilio Tridentino.

1562, 15. Septembris.

(Recepta ab anno 1560—1564. — Archiv. archiep. Prag.)

Illustrissime ac Reverendissime Domine ac patrone colendissime!

Ex literarum exemplo, quas ad Caes. Mtem scripsimus, D. V. R. de toto negotii nostri statu abunde cognoscere poterit. Dicam tamen summatim, quae hic gerantur. De calicis concessione ab eo tempore, quo D. V. R. hinc discessit, magnis contentionibus et clamoribus actum est in congregationibus, ac cum varie, atque obscure a Patribus sententiae dictae sint, factum est, ut non satis explicatum habeamus, in quam partem plures iverint. Sunt qui concedendum esse putabant, qui tamen non plures quam XXXII. numero erant, alii concedendum quidem dicebant, sed ita, ut S. D. noster totius negotii executionem haberet, hi prioribus illis non multo plures erant; nonnulli prorsus negabant, alii neque negabant, neque concedebant, sed rem integram ad S. Pontificis cognitionem referebant; alii differri hanc tractationem cupiebant; in primis autem Granatensis, quem sequuti sunt Hispani fere omnes. Non pauci ita dixerunt, ut non satis percipi possit, quid sibi voluerint; ego longa oratione non sine approbatione totam rem sum persecutus, eius exemplum, cum primum mihi a secretario concilii reddita fuerit, qui cardinalium mandato eam in acta retulit, D. V. Rmae legendam mittam. Laynez Jesuitarum generalis plane rabiose contra concessionem debacchatus est, et omnibus rationibus in contrarium adductis respondere conatus est, ut vere dici posse arbitrer, Caes. Mtem et D. V. R. serpentem in sinu gestare. Eum sibi in sua sententiae dictione unicum scopum proposuerat, ut meas rationes refelleret, sed Deo ita permittente ne suae factionis quidem hominibus satisfecit. Itaque, ut dixi, haeremus adhuc, sed tamen non desperamus fore, ut quando alia non possumus, id saltem consequamur, ut eius rei executio a Concilio ad S. Pontificem rejiciatur. In eam sententiam cardinalium iussu ego decretum conscripseram

nostris rebus peraccomodatum, ut opinor, quod ab ipsis prius examinabitur et patribus proponetur.

Nos hic Gallorum adventum trepidamus, qui iam ad LXta in itinere esse dicuntur; sunt qui non credant.

Episcopus Veronensis paucorum dierum febre absumptus mortem obiit X abhinc diebus. Post D. V. R. discessum venerunt huc archiepiscopus Tarentinus ex Columnarum rom. familia, archiepiscopus Cypri, Patricius, Venetus, episcopus Vercellensis, cardinalis vercellensis nepos, episcopus Quidixiensis Hispanus. Sunt, qui arbitrentur D. V. Ram huc amplius non esse reversurum, ego ut nihil optatius eius ad nos reditu, ita nihil certi habeo, quod cuiquam affirmare possim, nisi quod non dubitare me dico, quin absoluta coronatione huc iterum recurrat.

Magna per Italiam omnem siccitas, et fames est; timetur ne *λοιμὸς μετὰ λιμὸν* consequatur.

In nostris rebus D. V. Rae prudentia et laudabili illa cunctatione, quae consilio et providentia regitur, magnopere opus est. Satis, ut opinor, intelligit, quid innuam. Meum illud negocium de supremo capellanatu, de quo inter nos egeramus, etiam atque etiam D. V. Rae commendarem, si eam mei oblitum esse putarem. Sed non dubito, me meaque omnia ei cordi esse. Illud unum supplico, ut, quid sperare debeam, ad me perscribere dignetur. Cupio etiam intelligere, an Caes. Mtas D. V. Ram secum adductura est, quoniam nullum adhuc episcopum penes se habet, quo facilior erit tota illa tractatio, et expeditior. Sed haec omnia, ut spero ex literis D. V. Rae plene cognoscam.

Supplico, ut alligatas literas ad D. archiepiscopum Strigoniensem transferendas curare dignetur. Deus D. V. Ram omnibus bonis augeat, cui me meaque servitia humillime commendo.

Tridenti 15. Septembris 1562.

D. V. Rae ac Illae

humillimus capellanus

E. Tiniensis m. p.

9.

Des erzbischöflichen Amanuensis J. Wilhelm Nachrichten aus Trient an den edlen Wolf Freiberger von Thornhof, im Spitale bei der Brücke in Prag.

1562, 25. November.

(Recepta ab anno 1560—1564. Archiv des Erzbisch. zu Prag.)

Gestrenger Ritter, Edler, Ernuester, gunstiger, lieber Herr! das Ich euch bisshero nicht geschrieben, ist nit darumb geschehen, als hette Ich euer so bald vergessen. Sonnder allain, das die Posta iczt nit so strakhs auf Prag als vorhin gehet, unnd Ich sorge getragen, mir wuerden die briue etwa verloren werden, das Ich also die muehe vergebens gethan hette. Weil Ich aber Itzund die gelegennhait bekhomme und vorhoffe, die briue werden neben meines g. herrn geantwortet werden, hatt mir gebüren wöllen, dem herrn In Eyl diss briefflein zuschreiben, Mit freundlicher dienstlicher bitt, Ir wollet mein gunstiger herr sein und bleiben.

Mein g. herr ist, seit er alher khommen, etwas schwach gewesen, aber gott lob es bessert sich gar wol; Es seind sonnst fast auch alle Ir F. g. dienner krankh gewesen an der Catharren sowol als Ir F. g., aber gott lob auch ohne schaden gesund worden. Man sagt, das das Concilium noch etzlich viel Monnat thauren werde, das die Session, so den 12. Nouember sein sollen, hat man biss auf den 26. Decemb. vorlegt, unnd seind itzundt allhie 221 Bischof und khommet noch teglich von Rom und auss welschland mehr Bischof. Man sagt aber darumb, damit die welschen die anndern Nationen überhaufen, und also votorum pluralitatem erhaltten. Es lest sich gleich ansehen, als wuerde nit gar viel guets daraus werden, dann nit ain Jeder Reden darff, was Ime Recht dunkht, sonnder allain, was dem Pabst gefelt; des von Baiern gesanndter wirt dise tage von hinnen vorrukhen, darumb das er wegen der Presidenntz mit dem Schweiczerischen gesanndten nit hat khönnen vortragen werden.

Mein g. herr ist bisshero noch In kaine Congregation khommen, den es Iren F. g. auch nit allerhannd wolgefellt; unns ist die Weil schon so lanng allhie, als weren wir ain halbs Jar allhie

gewesen. Der Almechtige Gott wolle seiner Teuer erkhauften Elenn-den Christennhait selbs g. zu hülff khommen, sonst trag Ich sorge, werde unns wenig geholffen sein, den man fast greift, das sonnst aller menschen hülff aus sey, allain diser starke Hercules der khönig aller khönig, unnd herr aller herscher, der aller Poten-taten Hertz in seinen Hennden hat, unnd in seinem weisen Rath von anbegin beschlossen seiner armen kirchen beizustehen, und zu Regiren, der khann ain guettes Ennde machen dises Concilii, sonnst ist wenig zu hoffen, den sie dem Kaiser, khönig auss Frankhreich, Polen, unnd herzogk von Baiern, deren begern an das Concilium fast alles über ainen Laisten geschlagen, wenig oder nichts zugefallen thuen wollen, deren gnadt sie doch hernach geleben müessen; Wann uns der almechtige Gott aus disem Stain-haufen ain mahl gen Prag hilft, wil Ich dem herrn wol was weit-leuftigeres antzaigen. Der Ewige wolle euch vor aller gefahr Leibes und der Seelen g. erhaltten, und biss zu Ennd diser giftigen Luft im gesundt bestäten. Amen.

Des hochwirdigisten unser g. Herrn Brueder herr Jacob von Muglitz hat mir beuolhen, Euch In seinem Namen zu Saluti-ren, und zubietten, Ir wollet dise seine brief durch ainen aignen Potten baldt nach Muglicz vorfertigen, oder solches durch den Ambtman zugeschehen beuelhen, den er in Monnatsfrist von hin-nen nach haims zuuorrukhen gesunnen, wils widerumb an Euch vordinnen.

Sonnst wais Ich euch nichts zuschreiben, Sonnder diese vorgangne Wochen ist der Cardinal aus Frankhreich von Lothringen hie ankhommen und mit Ime 15 Franzosisch bischoue; Bitt freund-lich, Ir wollet Irer F. g. gesindt und sonderlich den Albertum freundlichen gruessen. Dem Ich gernne geschriben, wan Ich sonnst nit so nöttig zuthuen gehabt hette. Mit bitt, wollet diss mein Eylennds schreiben vor guet nemen und mein gunstiger herr sein.

Datum Eylennds Trient den 25. Nouemb. Ao 1562.

E. G. Williger dienner

J. Wilhelmus, F. g. Herrn
Erzbischouen zu Prag Amanuensis.

10.

Consistorium sub utraque apud Imperatorem conqueritur, quod Archiepiscopus clericos sub utraque ad ss. ordines non admiserit.

1562.

(Arch. caes. reg. Minist. instruct. publ.)

Sacratissime simul ac Invictissime Romanorum Imperator, Rex et Domine Domine noster Clementissime! Non sine ingenti animi dolore et angustia per hos dies inspeximus, Reverendissimum Dominum Archiepiscopum non paucis viris sacros minores et majores ordines contulisse. Nostros vero, quos non semel commendavimus, a sua D. R. nunquam esse admissos sub modesta excusatione, quod a Summo Pontifice eam potestatem, ut nostros, hoc est, qui sub utraque Specie Venerabili Eucharistia utuntur, satis idoneos ad ss. ordines admittere possit, nondum sit consecutus. Nec sibi in praesenti rerum statu hoc licere. Novit autem Clementissima Majestas Vestra, quod nobis saepius promissum sit, ut post erectum Archiepiscopatum Pragensem nostri quoque Presbyteri ab Archiepiscopo hic in Bohemia consecrari debeant. Ideo ad Invictissimam Majestatem Vestram, tanquam Caesarem nostrum Clementissimum supplices confugimus, pro amore Dei rogantes, ne permittat nos ita excludi, ne ob tam notabilem Presbyterorum defectum nostra vetus in Bohemia religio funditus evertatur, neque alii ex vicinia ministri Dominicum gregem depascant, quod ne fiat, vehementer metuimus. Benignissime itaque S. Majestas Vestra providere velit, ne illi adolescentes, quos in posterum idoneos ad ss. ordines praesentabimus, ita rejiciantur. Promittimus enim nos ita gesturos, sicuti decet fidos et catholicos ministros Christi subditos et Sacellanos S. M. Vae humillimos et obedientes. Commendamus nos in tutelam S. M. V. et Clementissimum responsum expectamus.

S. Imp. V. M. Humiles Sacellani

Administratores, Magistri et Presbyteri Consistorii Archiepiscopatus Pragensis sub utraque communicantium.

11.

Freiherr Thrautson erbietet sich dem Prager Erzbischofe Anton zu jeglicher Beförderung beim Kaiser betreffs der Resignation des Wiener Bistums, was aber den Wunsch des Erzbischofs anbelangt, wegen der Legation nach Rom beim Kaiser in seinem Interesse zu arbeiten, verspricht er nicht vieles; — über den schlechten Fortschritt im Concile zu Trient drückt er sich mit Widerwillen aus, namentlich über den Papst, der sehr junge Leute, ja sogar Kinder zu Cardinälen ernennt.

(NB. Dieser Brief ist nach Trient adressirt.)

1563, 19. Januar.

(Erzbischöfl. Archiv in Prag. 1500—1579. Fasc. I.)

Hochwirdigister Fürst, gn. lieber Herr!

E. G. sein mein geflissen willig Dienst zuvor; derselben Schreiben vom 11. dieses hab ich entpfangen und vernomen; und sovil erstlich das Schreiben pelangt, so E. G. des Bistumbs Wien resignation halben der kai. Mt. gethan hat, da ist dasselbig noch pei ierer Mt nit furkummen: wan es aber furkumbt, wil ich gern alle mugliche Befurderung erzaigen.

Zum anderen der Legation halben, so die kai. Maj. gen Rom thain wiert, hab ich E. G. halben noch pisher nichts gehandelt, es wiert auch pei der kai. Mt. sten, wen sy prauchen und schicken wel, also dass ich nit grosse Pefurderung kann darinnen thain, sunderlich auch, dieweil wir jetzund weit von der kai. Mt. sein und noch so pald nit zusamen kumen; wenn es aber darzue kumbt, dass man schicken wiert, und der Herr von Fünfkirchen E. G. anzaigen nach zu der kai. Mt. kumbt, und von diser Sach geret wiert, will ich E. G. nit vergessen, sunder alle Furderung erzaigen, dan E. G. angeneme Dienst zu erzaigen, pin ich ganz willig.

Dass es dann zu Triendt im Concilio so übel zueget, das her ich nit gern, und ist ain Straf von Got unser Sünd halben: es will sich Niemants pesseren, darumen last uns Gott in denen Ierungen und Verwierung stecken, und dass der Pabst so jung Cardinal und gar Kinder macht, dass ist gar ergerlich,

und pes, und ist nit ain gueter Anfang zu der Reformation, aber sie thain ieren alten Prauch nach und lassen sich, es ge gleich, wie übel es wel, daraus nit pringen; Gott geb, wie es halt ge; man mues also dem almechtigen bevelchen und einer pesseren Zeit mit Gedult erwarten.

Die kai. Mt. hat den hieigen Lantag auch verricht und gar wol übermorgen zeucht ier Mt. von hinnen, und den negsten Innsprug zue. Thue mich E. G. beuelhen und zu derselben Diensten erpieten.

Datum Costniz, den 19. Tag Januarii anno 1563.

12.

Konsistoriáni sub utr. učinili relaci, že arcibiskup nechce bohoslovců ordinovati, zvláště že zpověď jest zlehčena a že je musí examinovati.

1565, 30. března.

(Lib. act. Consist. sub utraque. 1564—66. fol. 116. b. — 117.)

Die fer. 6. post Salus populi.

Kněz Jiřík, farář od sv. Havla, a kněz Štěpán, farář od sv. Haštala, učinili relací, jakož sú posláni byli k jeho Msti pánu panu arcibiskupu, aby posloužil mládencům našim a je aby k úřadu sv. kněžství potvrdil. I že jeho Mst pan arcibiskup dal to za odpověď, že na tento čas, jakož jest panu administrátorovi oznámil, toho učiniti nemůže, poněvadž jest žaloba na něho k jeho arcikníž. Msti prošla, a zvláště že jest zpověď zlehčena, a že by je musel examinovati. A tu že jest jemu od nich oznámeno, že dávno čekají, mnozí již na rok. Od pana arcibiskupa: že předešle mohli je poslati, ale nyní že toho učiniti nemůže, jakž i artikule na to podal panu administrátorovi. Strany kněze Vácslava že s jeho arciknížecí Mtí dostatečně mluvil, ale nic neobjednal; a hned kdy bude puštěn, aby tam nebyl, ale také aby hned tam pro své věci nejezdil.

13.

Král. přípis arcibiskupovi Pražskému, aby nedosvěcené kněze pod obojí pro jich nedostatek sám dosvětil.

1565, 1. dubna.

(Archiv místodržitelský. R. 109. 1—9.)

Maximilián atd.

Duostojný a věrný náš milý!

Mnohé a veliké žádosti sau se staly od kněžstva i také od osob světských pod obojí strany svěcení kněží jejich, tak jakž si tomu mohl dobře od nejjasnějšího knížete pána Ferdinanda, arciknížete Rakouského, bratra našeho nejmilostivějšího jeho lásky i také . . . . . . I sami to uznáváme, že v týchž kněžích veliký nedostatek jest a lidé že v slovu a svátostech velebných a službách Božích velmi obmeškáni sau. A poněvadž pak toho správu míti ráčíme, že si těchto časův některé kněžy pod obojí počal světiti a protož jest milostivá vuole a poručení naše, že ty kněží, kteréž si již počal tak světiti a kteříž by se k tomu hoditi mohli, předce dosvětíš, tak aby mohli na fary rozdáni bejti a v nich aby takový veliký nedostatek nebyl. Kněžstvo a strana pod obojí, aby mohla na-ten čas upokojena bejti, a my toho také pominúti neráčíme, než skrze oratora našeho v Římě při svatosti papežské dáti zjednati, aby jeho svatost papežská potomně tobě dokonce povolení dal, aby mohl tak dobře pod obojí jako pod jednau kněžy světiti, však nyní, jakož svrchu dotčené tyto dosvětiti budeš moci. Toho my tebe milostivě tejna učiniti neráčili.

14.

Arcibiskup slíbil, že bude 32 bohoslovcův sub utraque ordinovati; mají se však řádům církevním lépe přiučiti, šat kněžský si opatřiti a při ordinaci slušně se chovati.

1565, 6. dubna.

(Lib. act. Cons. sub utr. 1564—66. fol. 120.)

Die f. 6. post Laetare.

Mládenci, kteří žádají úřadu svatého kněžství. Dictum: Že za tú příčinú povoláni, že Pan Arcibiskup k žádosti Stavův tohoto Království dal k tomu své povolení, že je ordinovati chce. Ale však onehdejšího dne dosti těžké od Jeho Mti slyšeli správy, že některý z nich při konvičkách když byli, řekl: „Zvystydnem, že tak dlúho nás nešpikuje“ a taková rouhavá slova že před ním se přednáší, a kterak on jim bude moci poslúžiti, že nevědí; dále že o mši a řádích že mnozí nedrží a těmi novými učiteli cvinglianskými a jinými že své smysly převrátili a tak tomu že sú se od svých praeceptorů naučili, kdežto orace naše a responsoria i jiné řády Konsistoře vyvrátiti chtějí. A protož aby věděli, že Jeho Mst Pan Arcibiskup, kdoby se Konsistoří spraviti nechtěl a ceremonií a řádův držeti a mší svatých sloužiti ve všem, jak strana naše v tom se srovnává a chová, že by chtěl na takové potom trestáním přistúpiti. A poněvadž někteří chtějí tam při těch farářích býti, kteří se nespravují konsistoří, pak potom aby se tím nevymlúvali, že by k vůli svým farářům činil něco a konsistoří se nespravoval a v tom úřad potom že by ho v tom zastati nemohl, ale oznámiti že by chtěl, že jest jim to všecko předloženo. A protož ještě že se mohú rozmysliti, aby něco před sebe toho nebrali, čeho by potom litovati mohli, ale že se ještě mohú rozmysliti. Dále strany let, že také musejí v letech náležitých býti a nějaký že jest tu mladý. Co pak tomu říkají strany chování, chtějí-li se tak chovati, co budú připovídati a nač budú závazek činiti Pánu Bohu a panu Biskupu.

Od nich: Že některý jest tu, který by chtěl kaziti jiných, jestli že by sám nebyl ordinován, aby se tuto ozval. Na to Georgius Balbus z Brandejsa: Že jest neřekl tak a že neřekl nic ji-

ného než: z těžka nebude druhý examen, a že nic jiného neřekl. Dictum: Že oděvu skůro žádný nemá žákovského a kněžského a protož aby se tím opatřili, a za zlé neměli, že tak se na to domlúvají, poněvadž na své svědomí je vzíti mají.

Ad Thomam Cornicem Glatovinum. Dictum: Že jest donešeno k úřadu, že jest se nezachoval, a šejd před svým preceptorem že provedl, a že jemu ušel. A protož že jemu radí, aby on pozanechal tohoto úřadu, že s těmi obyčeji jeho přijíti nemohú a o něm vysvědčiti, že jest hodným úřadu svatého kněžství. Na to: Že na ten čas toho zanechá tak. Dictum: Aby pobyl při některém preceptorovi; a co se dotýče jiných některých mladých, že to bude při vůli Jeho Msti Pana Arcibiskupa, bude-li je chtíti přijíti. A protož aby zejtra bohdá post pulsum Ave dali se najíti před domem Pana Arcibiskupa, že přijmú acolytatum a potom některý den diaconatum, aby mohli posluhovati svátostmi. A také od úřadu že tam vyšli, kteří by je presentovali. A potom při úřadu že rukojmě postaví, do kterých let mají trvati v kaplanství; a Georgio dictum: Že nedobře to před sebe vzal, co jest promluvil. Na to: Že žádá, aby mu to milostivě ráčili vážiti; také jsú napomenuti, aby sobě vínky sjednali a neskládali jich, leč kněz složí je a smyje, a někteří že je skládali bojíce se, aby ho frejířka neuhlídala. Od nich: Že se tak chtějí rádi zachovati a spraviti.

15.

Archiepiscopus Prag. Nuntio Apostolico causas explicat, quae celebrandae synodo obstabant; se habere oves diversas; se visitare dioecesin; sed barones et ipsum Imperatorem sibi obstitisse; se frustra monuisse, ut seminarium erigatur; Hussitas se nonnisi deceptum ab Administratoribus ordinasse; promittit se provisurum, ut catalogus librorum prohibitorum edatur.

1568, 21. Julii.

(Miss. Lat. Boh. & Germ. ad Imper. et Princ. a 14. Sept. 1565. — 30. Maji 1570; fol. 186, b.)

Quae Smus D. N. in suo brevi mihi copiose scribit, paterne officii pastoralis me admonens, agnosco illud non ab homine, sed ipsomet Christo, cujus vices in terris gerit, dictante spiritu sancto proficisci, audio vocem pastoris, pastorem recognosco, sequar igitur ducem, monitori obediam; videtur enim omnia praecipere, qui hortando stimulat.

Sed quis diceret metropolitanum opus habere? aut exemplo demum sui suffraganei moveri debere in cogenda synodo ac erigendo seminario? qui cum ipsemet sacrosancto intererat concilio, earum quoque constitutionum prior exsecutor esse deberet, quarum inter ceteros exstitit conditor? quam cujusque vel exemplum vel admonitionem exspectare? Certe inficiari non possum synodum generalem meae dioecesis non esse habitam, sed neque me (ut verum fatear) poenitet dilatae. Dtio enim Vra Illma non ignorat me habere oves diversas, quarum major pars vocem meam non audiunt, nec pastorem agnoscunt, suaeque obstinationis quos patronos habeant.

Cum illis quidem, qui sub obedientia sedis Apostolicae vivunt, quotannis per singulos districtus provinciae celebravi synodos particulares: nec est annus unicus praeteritus, quo vel per me, vel per vicarios illas intermiserim, supervacaneum arbitratus universae dioecesi synodum indicere, ex qua nullus optatus exspectaretur fructus, eo quod adversarii nostri non mihi, sed suis obediunt administratoribus, qui etsi permitterent suos sacerdotes ad synodum venire, non tamen animo accedendi ad unitatem fidei, aut praestandi obedientiam Ecclesiae, sive mihi tan-

quam ordinario, sed magis deridendi causa sanctos et pios conatus. Itaque cum parvam aut potius nullam spem collocarem consequendae alicujus utilitatis in cogenda tali convocatione: propter haec atque alia plurima impedimenta, habita cum gravissimis viris, quibus catholica ecclesia cordi est, diuturna consultatione, de modo ac ratione reconciliandorum cum Ecclesia adversariorum, priusquam ipse conventus dioecesanorum cogatur, nihil non intentatum reliqui, tam apud Caes. Majestatem, quam status regni, quod ad componendum concordiae negotium spectare videbatur, cujus rei D. V. Illma testis mihi esse potest; tamen ita laborando, omnemque (quod ajunt) lapidem movendo, nihil efficere potui, quod ex manifesto Ecclesiae pacis commodo esset. Novissime vero totius ineundae concordiae tractatio in proximis comitiis, cum magna reipublicae christianae jactura, per imperatorem in ipsius in Bohemiam reditum, suspensa est, mihique pariter et adversariis silentium impositum, ut interim non sit mihi integrum aliquid in religionis negotio intentare audere, necdum synodum universalem provinciae (prout sua urget sctas) celebrare, praeterquam quod ad meos, qui mihi obediunt, attinet, illos ego per me aut per vicarios singulis annis, ut dictum est, c o n v o c a n d o, v i s i t a n d o, c o r r i g e n d o r e f o r m a r e n o n d e s i n o, facerem idem quoque circa alios omnes, si saltem per baronum, nobilium atque civitatum potentiam liceret, absit ergo ut per ignaviam quid a me neglectum esse dici queat, nempe cujus industria multis magnis viris de Ecclesia bene meritis etiam Cardinalitia dignitate fulgentibus perspecta et in sacri Tridentini concilii comitiis re ipsa sit declarata, quam si eam diligentiam circa gregem meae fidei proprie concreditum in me diminui committerem, certo merito non admonendus, sed reprehendendus essem.

Sit utcunque tamen negotium religionis suspensum, ego accepta occasione tam opportuna urgendi breve Apostolicum caes. Majestati hic scribo, declarans me non posse diutius synodi convocationem differre, pro quo vehementer oro, ut Illma D. V. partes suas interponat, et apud Majestatem Caesaream sollicitet, ut negotium religionis tamquam primogenitus Ecclesiae filius et primus advocatus sibi commendatum habeat, illudque adjuvet, atque authoritate sua tueatur, quo sua Sanctitas se non frustra hac de re scripsisse, meque monuisse intelligat.

De seminario quoque erigendo quantam curam adhibuerim, V. Illma D. ipsumque imperatorem ac Bohemiae magnates testor, quos ad eam rem efficiendam plurimum monebam, sed inutiliter. Non desinam autem, quin in hac proxima praelatorum ac cleri convocatione (quam sine ulla mora cogam) jam non meo motu amplius, sed summi pastoris nostri paterno jussu in medium proponam, ut qui antea neque precibus neque admonitionibus meis aliquid impetrare poteram, authoritate sedis Apostolicae praevaleam.

Ab Hussitis ad ordines sacros promovendis semper abhorrui, nemo itaque est, in cujus gratiam id facere praesumam, ut adversus Ecclesiae inexpugnabilem unitatem dilacerandam portas inferorum armem aut adjuvem, qui nimirum ab uberibus usque maternis semper ipsius authoritatem sancte coluerim, simque veneratus. Quod vero aliquot eorum, jam biennium fere est, ordinaverim, turpiter ab illis administratoribus ceterisque primoribus illorum deceptus id feci, qui imprimis praesentibus plurimis hominibus, ac universo meo clero, nec non postea sermo Archiduce Ferdinando, principe sane catholicae fidei studiosissimo ac pro tunc regni Bohemiae gubernatore, omnes uno ore mihi tanquam suo ordinario debitam obedientiam promiserunt, cujus nomine idem sapientissimus Princeps mihi (sed ecclesiae catholicae praecipue) imo et sibi ipsi multum est gratulatus, suo pariter ac nostro tempore cum nostra omnium communi matre Ecclesia tantos adversarios in gratiam rediisse, a qua tantis temporis intervallis exularunt, affirmans, eam reconciliationem inter praecipuas felicitatis suae fortunas repositurum: quis igitur est adeo ad credendum tardus, quem non talium hominum perfidia falleret? prout mihi ab illis paullo post accidisse doleo, mihique in posterum firmiori cautione cavendum fore consultum puto.

Librorum prohibitorum cathalogum denuo inprimi et in publicum edi, quam primum constitui, et quamvis antea omnes mei parochi sibi prohibitos habeant, nihilominus tamen, licet mei nihil amplius quam pellis et ossa superesse videantur, id agam, ne eorum, quae de me aliqui suspicantur, meque forte ad suam Sanctitatem deferunt, merito insimulari queam, qua in re D. v. Illma me libere excusatum apud omnes habere poterit. Valeat.

Pragae, pridie Magdalenae. Ao 1568.

16.

Archiepiscopus Prag. Caesari nunciat, se per Nuncium Apostolicum admoneri a Papa de Synodo Provinciali celebranda et seminario erigendo; rogat Caesarem, ut in exsequendis Concilii Tridentini decretis ipsi debitum patrocinium praestet.

1568, 21. Julii.

(Miss. Lat. Boh. & Germ. ad Imper. et Princ. a 14. Sept. 1565. — 30. Maji 1570, fol. 185, b.)

Accepi nuper breve Apostolicum per Rmum D. Nuncium Vienna mihi transmissum, cujus exemplum hic Vrae Caes. Majestati mitto, ex quo intelligat, cujus me Stas sua admoneat. Quia vero V. Caes. Majestati optime constat, quod per me non steterit, quominus provincialis Synodus in mea dioecesi indicta et habita fuerit: vel seminarium etiam (de quo in ipso brevi Apostolico ampla fit mentio) erigi potuerit: non est, quod multis dicam. Si nimirum per discordiam statuum in regno Bohemiae in causa religionis cum aliquo evidenti fructu synodus celebrari potuisse speraretur, aut sumptus pro erigendo ac sustentando seminario sufficientes adessent, certe jam pridem nullis aliorum exemplis stimulatione opus fuisset, cum V. C. Majestate, statibus regni et ipsimet Nuncio apostolico palam sit, me in his omnibus laborasse, quae imprimis pro utilitate oviculularum ad ovile et pristinam obedientiam ordinario praestandam, gremiumque matris Ecclesiae catholicae ab haeresibus atque opinionum varietate vicissim reducendarum, summe videbantur necessaria, quibus magis judicabatur, ad synodum emolumento Ecclesiae celebrandam via et aditus parari posse, in quibus de seminarii erectione tanta deliberatio adhibita erat, ut toto illo tempore, quo a sacrosancto Tridentino universali concilio domum ad residentiam redieram: putem me saluti animarum, reconciliationi religionis atque adeo ipsi pastorali officio fideliter obeundo, per annuas cleri reformationes ac visitationes in Archidiaconatibus

et decanatibus habitas: satis vigilanter quoad ejus fieri poterat, incubuisse. Quod vero ad Hussitas non ordinandos librosque prohibitos non divendendos, sed neque legendos imprimendosque attinet, quantum in me erit, (uti jam antea feci) libenter voluntati suae Stis tum decreto s. Concilii parebo, modo id Majestatis Vae pace et venia concedatur, ut illorum prohibitorum librorum index inprimatur.

Porro, quod Smo D. N. (inscio forte laborum meorum) videtur celebratione synodi in mea dioecesi, priusquam Mtas V. in Bohemiam redierit, consultum fore, ut interim oves errabundae et pastores ecclesiarum a catholica veritate alieni iterum unitati Ecclesiae restituantur, certe turpe putarem, istud vel aliud quidpiam, quod ad aedificationem Christi corporis mystici (quod est Ecclesia) pertineat: in me requiri debere, praesertim cum semper fuerim et sim paratus (quantumvis valetudine tenui) non istos tantum exiguos gregi mihi commisso impendere labores, verum etiam vitam ipsam erogare, adeo, ut nunquam boni pastoris munus a me neglectum vel dici vel autumari possit. Sed in his omnibus et praecipue in cogenda synodo et debita eidem obedientia praestanda V. caes. Majestatis ope et auxilio plurimum opus habeo, ut ea, quae meo studio atque diligentia primo quoque tempore (et si fieri poterit, ante adventum ejusdem M. V. caes. in Bohemiam) per indictionem ipsius synodi inchoabuntur, sua autoritate tueatur, sine cujus tutela et indictionis et celebrationis dictae synodi conatus eludentur reddenturque frustratorii. Et quamvis ego sacri concilii Tridentini vestigiis inhaerendo, haec, quae credenda et ab omnibus tenenda sint, statuerem, concluderem ac promulgarem, existimo tamen neque id ex honore meo, neque ex utilitate reipublicae christianae fore, si postmodum per baronum, nobiliumque ac civitatum Bohemiae majorem partem (prout hactenus in omnibus religionis negotiis, quae unitatem stabiliendam spectabant, factum est) talium decretorum ac rituum in Ecclesiis usus et exercitium impediretur.

Quapropter ne tam sanctae ac piae voluntatis ab Apostolicae sedis oraculo profectae executio per me longius differi videatur, a V. caes. Majestate summis precibus contendo, ut huic proposito omni christiano praesule digno (hactenus quidem non per

negligentiam intermisso, sed propter memoratas causas in aliud tempus dilato) quoniam in eo negotium Dei omnipotentis agendum sumetur, ad majorem nominis sui gloriam propagandam faveat atque debitum patrocinium praestet, acceptura sine omni dubio suae divinae benedictionis uberem affluxum, cujus causma Vro Caes. Culmini tanquam primario christianae pietatis vindici commendo, a quo et clementissimum responsum exspecto.

Pragae pridie s. Magdalenae. 1568.

17.

Erzbischof von Prag bittet den Kaiser um ein Fürschreiben an den Pabst, worin der Kaiser die Gründe auseinandersetzen möchte, warum die Provinzialsynode in Böhmen nicht abgehalten werden könne.

1568, den 7. September.

(Miss. 1565—1570. — fol. 191, b.)

Allergnädigister Herr!

Vorschiener Tag ist mir von E. röm. kais. Majestät allergnädigist Schreiben und Resolution wegen Anstellung eines Provinzial-Synodi zu Böhmen, dass ich nemlich solchen bis zu glückseliger E. kais. Majestät Ankunft in Böhmen gegen Prag einstellen und beruhen lassen solle, zukommen, dem ich mich denn also in alle Wege zu gehorsamen, demüthigist schuldig erkenne.

Nachdem aber, allergnädigister Kaiser und Herr, mir auf der Seiten von etlichen vorkommt und zu vorstehen gegeben wird, als sollte ich die Vollziehung gedachtes synodi gerne aufziehen und verlängern, und es also diesfalls an meiner Person erwinden lassen, dass solches nicht förderlich ins Werk gerichtet werde, dardurch ich dann auch bei der päpst. Heiligkeit in diesen Verdacht und Argwohn komme, als sollte der Mangel alleine an meiner Person erscheinen, das sich doch, inmassen E. kais. Majestät ich unlängst mit Einführung und Erzählung allerlei Ursachen und Mängel berichtet, viel anders hältet, so gelangt an E. röm. kais. Majestät mein allerunterthänigistes Bitten, die geruhen mich derhalben bei ihrer Heiligkeit durch ein kleines Schreiben allergnädigist zu entschuldigen und ihr die Ursachen solcher Dilation selbsten zu vormelden, in Betrachtung, ob ich mich wohl gerne selbsten derhalben bei ihrer Heiligkeit purgiren und dero alle mein Motiven und erhebliche Ursachen diesfalls demüthigist zu Gemüthe führen wollte, das doch solches bei ihrer Heiligkeit das Ansehen gar nicht haben würde, als wann E. kais. Majestät selbsten allergnädigist vor mich schreiben. Zudem, dass mir über alle andere angezogene Ursachen diesen synodum vor E. Majestät

Ankunft in Böhmen auch derohalben zu halten unmöglich, weil die Stände, deren einem ich (wie sie es nennen) gar zu papistisch, dem andern aber gar zu lutherisch bin, dieser Zeit unter sich selbst so gar uneinig und zwiespaltig sind und ich also bei ihnen gar nichts fruchtbarliches auszurichten wüsste. Mittler Zeit aber und bis zu derselben E. kais. Majestät glücklichen Ankunft in Böhmen will ich meinem befohlnen Amt und Beruf nach allen möglichen treuen Fleiss vorwenden, damit es in meiner Jurisdiktion soviel möglich allenthalben aufs beste und fleissigste angeordnet und gehalten werde, also, dass E. kais. Majestät meinen Fleiss hierinn merklich spüren und darob allergnädigistes Gefallen haben mögen.

Datum Karlsbad den 7. Septbr, ao 1568.

18.

Archiepiscopus Pragensis Nuncium Apostolicum rogat, ut ipsum apud Papam excuset, quum celebrationem Synodi ex Caesaris mandato differre coactus fuerit.

1568, 9. Septembris.

(Miss. 1565—1570. — fol. 193.)

In proximis literis, quas accepi, D. V. Illma mihi spem fecit responsionis explicatae de eis articulis a Sua Ste per missum breve mihi injunctis: quos ego cum fructu expedire non solum cum periculo rerum, sed etiam vitae meae semper paratus sum. At interea nihil literarum a D. V. Illma accepi. Interim, quod antea scripsi, s. Caes. Majestatem et consului et rogavi, ut institutam meam Bohemicam synodum sua authoritate, rebus sic in Bohemia divulsis clementissime tueri ac defendere velit. Sua vero Caes. Mtas mihi respondit atque nescio, quibus suis rationibus mihi mandat, ut a convocanda synodo usque ad adventum suae Majestatis Caes. prorsus abstineam, et ego jam expertus video sine expressa voluntate suae Majestatis et dato ad status Bohemiae publico mandato, me non tantum sine fructu celebraturum synodum, sed etiam statum religionis catholicae in deterius demersurum esse. Quod utinam non contigisset meis quibusdam vicinis, quorum industria adeo apud Sm D. N. commendata est optaremque matri meae Moraviae eam religionis concordiam, qualis ex praecedenti synodo summo pontifici, nescio quo singulari utinam vero applausu commendata et insinuata est, qua de re coram potius quam in scriptis agere volo. Equidem ex mea synodo eos fructus accipere nolim, jactent, ambiant, prensent, inepte pronuncio, alii quidquid velint, ego eam partem mei, quae a catholica et Romana ecclesia atque Vicario Christi in terris vel unguem latum discedere sentiretur, anathema esse velim. Jubet nos Paulus apostolus juxta scientiam sapere et obsequium nostrum rationabile esse debere. Non deessent mihi viri catholici, per quos juvari infirmus possim, ut celebretur synodus, sed velim eam ad aedificationem, non ad destructionem celebrari, quantumvis socordiae et negligentiae, dum hoc conor, accuser. O utinam eam facultatem mihi concedat

divina bonitas, qua valetudini meae integre restitutus, ad S^{mos} pedes me prosternere et rationem fidei et dispensationis meae ad judicium Sanctissimi effundere possim, simulque exponere statum praesentem Bohemicum, et ostendere evidentissimis argumentis, quid apud nos quovis hoc fermentato tempore ad aedificationem facere vel cum modestia ad aliud tempus tractandum servari debeat. Sed ut dixi, de iis potius coram.

Rogo D. V. Ill^{mam}, me non tam amentem judicet, quasi nesciam, quid rationem vocationis meae deceat, in catholica fide a primis cunabulis educatus, propter eam jam presbyter per viginti annos inter medios lupos, et Episcopus, multa perpessus, et fortassim plura quam Neophytus aliquis, cujus rei testes habeo per totam provinciam omnes catholicos, sed potius D. V. Illma pro suo in me candore apud S^{mam} D. N. me juvet excusare, quod per me, alias paratissimum, non stet, sed ex consilio Caesaris suis rationibus moti, non prohibeatur, sed differatur tantum ad commodius tempus. Cui consilio me imbecillem accomodare, si non oportet, juxta praescriptum Pontificis, attamen decet, nisi velim negotio praecipitato statum nostrum reddere deteriorem.

Quae omnia quaeso D. V. Illma pressius secum deliberata ad excusationem meam et significationem coecae obedientiae accipere et interpretari, meque sibi commendatum habere, ac S^{mo} D. N. facere diligenter velit, ego hic aliquantum recreatus, do operam adipiscendae integrae meae valetudinis, quam amissam per integrum annum in gravissimis Ecclesiae negotiis, meis vero necessitatibus dolui, et hactenus doleo, dolebo etiam, quoad vixero. Largiatur nobis divina bonitas, ut nostri conspectus mutui nobis possint contingere felices.

Ex thermis Carolinis, 9. Sept. 1568.

19.

Erzbischof von Prag bittet den Kaiser abermals, er möge mit dem päpstlichen Nuncius wegen Verzögerung der abzuhaltenden Provinzialsynode reden, damit der Erzbischof nicht in dem Verdachte bleibe, als hindere nur er allein die Abhaltung dieser Synode.

1568, 27. September.

(Miss. 1565—1570. — fol. 194.)

Nachdem E. röm. kais. Majestät ich diese Tage allergehorsamst geschrieben und angelangt, dass sie mich bei der päpst. Heiligkeit wegen des eingestellten synodi in Böhmen, weil ich in den Verdacht komme, als sollte es an meiner Person erwinden, dass solcher nicht förderlichen ins Werk gerichtet würde, durch ein kleines Schreiben allergnädigist entschuldigen, Und die Ursachen des Verzugs dero selbsten zu Gemüthe führen wollte, so soll doch E. kais. Majestät über dieses alles ich unterthänigist nicht vorhalten, dass mir gleich gestriges Tages Schreiben von dem Herrn Nuntio zukommen, dessen Abschrift ich E. Majestät gehorsamlich hieneben übersende, darinnen er mich solchen synodum fort anzustellen adhortiret, und vormahnet, auch daneben vermeldet, dass E. kais. Majestät darob allergnädigist gerne handhalten und solchen befördern helfen wollte. Welches dann E. kais. Majestät mir jüngst gethanem allergnädigisten Befehl gar zuwider, und ich komme abermals in den Argwohn, als wäre der Mangel diesfalls allein an mir. Dieweil aber E. kais. Majestät selbsten allergnädigist wissen, dass solcher synodus vor E. Majestät Ankunft zu Böhmen, inmassen ich deren ausführlichen geschrieben, aus erheblichen Ursachen nicht kann angestellt werden, so gelanget an E. Röm. kais. Majestät mein allerdemüthigistes Bitten, die geruhen selbst derhalben mit dem Herrn Nuncio allergnädigist zu reden, dass solcher bis auf die genannte Zeit aus den Ursachen eingestellt, ich diesfalls entschuldiget, und aus dem angezogenen Verdacht gesetzet werde, inmassen ich gehorsamlich nicht zweifele, E. kais. Majestät werden sich darinnen gegen mir allergnädigist erzeugen, und ich thue mich E. kais. Majestät zu kais. Gnaden allerunterthänigist empfehlen.

Datum Karlsbad, den 27. Sept. 1568.

20.

Archiepiscopus Prag. a Cardinali Commenduno petit, ut se de non celebrata Synodo apud Papam excuset; conqueritur de sycophantorum falsis delationibus et mentionem facit de erigendo Jesuitarum collegio Trebonae.

1568, 28. Novembris.

(Miss. Lat. Boh. & Germ. — fol. 198.)

Est quod mihi gratuler et D. V. Illmae ingentes habeam gratias, pro animo suo pio et candido, integro in me servato, metuebam enim, ipsam quoque nescio a quibus delatoribus aliquid sinistrae suspicionis de me concepisse, cum ante paucos menses Smus D. N. breve ad me miserit de celebranda in Bohemia synodo, atque in eo ita me vocationis meae monuerit, ut Stem suam candidiorem animum erga religionem desiderare ni me videatur. Synodum quidem eram ego jam pridem celebraturus, ni discordia tanta in Bohemia, ut non longe a tumultu abfuerit, et ipsius Caesaris inhibitio, partim quoque adversa valetudo obstitissent, ejusque rei adeo satagens sum, ut si Caesar admiserit, primo quoque tempore, ubi pestis desaevierit, synodum cogere cupiam, atque utinam meliores fructus catholica religio in nostra Bohemia inde capiat, quam vicini mei ex sua synodo revera acceperunt.

Religionem vero catholicam ita semper colui, ut perire malim, quam mea culpa eam vel minimum incommodi pati, ita ut vehementer mirer, quis Sanctissimae menti summi Pontificis ea de me instillare ausus fuerit, neque enim puto, tale me quiquam commisisse unquam, quod ejusmodi sinistrae de me suspicioni ansam dare merito possit, etiamsi omnem anteactam vitam et vocationem meam diligentissime ad examen revocem, praeter id solum, quod verum est, quosdam sub utraque communicantes, qui callide mihi imponentes, receptos ad Ecclesiam, confessos et absolutos ab haeresi a me esse ordinatos. At jam pridem, quam primum intellexi eosdem ad vomitum rediisse, ab incoepto destiti et ejus facti poenitentiam egi, et plusquam centies rogatus non ab hussitis solum, sed etiam nostris catholicis Baronibus, imo quod plus est, etiam a Caesare per literas monitus nulli manus

imponere volui. Taceo de aliis, quos novi, Episcopis, nullius enim delator esse volo, qui non solum Hussitas aperte, sed etiam conjugatos et prorsus Lutheranos sine discrimine ordinant. Proinde Cels. Vram Illmam per suum candorem oro et obtestor, ut animum suum mihi integrum conservet atque hujus modi sycophantorum delationibus non det locum, eos, qui sint, nescio, certe nominatim perstringerem, si scirem; hoc vero scio, Smum D. N. ex se ipso hanc suspicionem de me concipere non potuisse. Deinde Sanctitati suae aliquando per occasionem me reddat commendatiorem. Scripsi ea de re quoque Rmo Dno *Nuncio*, qui mihi *paterne et consolatorie* respondit, adeo, ut me ejus literae animo dejectum prorsus restituerint.

De loco, ubi D. V. Illmam videre possim, nihil possum certi scribere, praesertim cum tempus, quo D. V. Illma Vienna discedere velit, ignorem, quod si scire liceret per literas D. V. Illmae. darem protinus operam, ut eidem ante Salisburgam aliquem in locum occurrerem, et scio certe futurum, si Deus hoc dederit, ut D. V. Illmam me vidisse et audivisse in hac legatione sua nunquam poeniteat; calamo plerumque suo ipsius proditori non omnia committenda sunt. Illustris Dominus a Rosis incredibiliter delectatus est ea mentione, quam D. V. Illma in suis ad me literis de ipso facit, licet arbitrer ipsum rescribere, tamen et ego rogo, D. V. Illma sibi negotium de erigendo collegio *Jesuitarum* in Trebona habeat commendatum. Existimo autem totum negotium adhuc esse penes generalem ipsorum, qui monendus esset, ut si quid habet, quod praeterea desideret, aperte exponat. Offerimus enim nos omnem promptitudinem, ut modo negotium transigatur, et Illustris, pius, et catholicus Dominus voti sui compos efficiatur, aut certe responsum aliquando habeat, unde sciat, quid porro sperare debeat. Illmae D. V. clementiae me reverenter commendo.

Datae Crummoviae, 28. Nov. 1568.

21.

Kais. Decret, wornach dem Erzbischof von Prag auferlegt wird, die utraquistischen Priester zu weihen, und an den kaiserl. Rath Snickmoser der Befehl ergeht, im Namen des Kaisers an dessen Gesandten am Päpstlichen Hofe ein Schreiben mit dem Befehl zu fertigen, dass er den Erzbischof beim Pabst diesfalls entschuldige. 1568, 30. Decembris.

(Böhm. Statthaltereiarchiv. R. 109. 1—9.)

Die Römisch Kaiserlich Mayestat unnser Allerg . . . haben derselben Rat und Lateinischen Secretario Herrn . . . (Snick) moser anzuzeigen gnedigist bevolhen, das vor Jar . . sub utraque in der Cron Beham Ire Ordination ausser Land . . . dig haben suechen muessen welliches In aber von weg . . . Raise und grossen Unkhosten seer beschwerlich furgefaln . . . halben Sy hernach, als der Herr Erzbischof zu Prag Ins L . . . die Ordination bei Im als loci ordinario ersuecht, die E . . . unnd sonderlich yezo verwidert unnd abgeschlagen; d . . sich der Techant unnd die Geistlichen im Kuttenberger Kr . . selben bey Ir Mt. in Underthenigkheit beschwert, mit vermelden . . dardurch grosser mangel unnd unntergang der Priester . . . sub utraque sey, also das viel leut in den Todsnöthen on Adminis . . . des hochwirdigen Sacraments verschaiden unnd absterben nn . . . Unnd derhalben Ir Kay. Mt. umb gnedigists einsehen gehorsa . . gebeten. Wail dann Ir Kay. Mt. annders nit hatt . . wellen, dann in diesen sachen, so der Seelen hail unnd seligkeit betreffen thuet, pilliche und Christliche Fursehung zu thun: So haben Ir Kays. Mt. demnach gedachtem Herrn Ertzbischoff gnediglich auferlegt, die Priester sub utraque auf Ir begern zu befurderung des Reichs Gottes unnd desselben Christlichen gemain seele wolfart, wie sich geburt, gehorsamblich zu ordinirn, unnd bevelhen darauf gedachtem Herrn Snickmoser In namen Ir Kays. Mt. an derselben Oratorn bey der Bebstlichen Heykeit ain schreiben unnd bevelh zu ferttigen unnd Im aufzulegen, das er den Herrn Erzbischoff bei Ir Bäbstl. Heyligkeit disfalls aus obbemelten grossen unnd erheblichen Ursachen entschuldigen, unnd Ir Mt. alssdann darauf seiner aussrichtung halber gehorsamblich berichten welle.

Ex consilio Caes. Majestatis Viennae Austriae. 30. Dec. a. 1568.

22.

Antonius archiepiscopus Benedictinos Brunovienses et alios regulares hortatur, ut vocationis suae majorem gerant sollicitudinem.

1569, 2. Septembris.

(Miss. germ. 1569—71. fol. 88. a.)

Reverende devote nobis dilecte!

Cum in multis monasteriis atque circa eorum praefectos animadverteremus, cultum divinum ac vocationem monasticam negligi partim vero penitus ommitti, operae precium fore arbitrati sumus pro nostra pastorali sollicitudine omnes in genere, et quemlibet in specie paterne debiti sui persolvendi admonere, ita ut videre est ex ipsius admonitionis contextu, quam voluimus etiam ad tuam devotionem pervenire; Benedictini ordinis monasteria in hac nostra dioecesi, si qua in re emendatione opus habent, ad pristinum statum redigantur, ne frustra primae dignitatis in hac provincia (locum) gerere videamur. Vale.

23.

Erzbischof von Prag schreibt dem Abt zu Tepl, dass seine zwei Conventualen, wenngleich schlecht informirt, zu Priestern ordinirt seien; der eine sei lutherisch gesinnt; der Erzbischof will ins Karlsbad reisen.

1570, 26. Feber.

(Miss. germ. 1569—71. fol. 81. a.)

Ehrwürdiger andächtiger sonder lieber Herr Abt!

Auf euer Begehren und an uns gethanes Schreiben haben wir heute dato diese euere zween Fratres Conventuales neben den ordinirten Subdiaconis in presbyteros consecrirt, damit sie, weil die andern kaum in 14 Tagen mögen absolvirt werden, nicht so lang allhie verwarten dürfen. Hieneben wollen wir aber euch auch väterlich nicht bergen, wie dass sie zum Theil ad munus presbyterii noch übel informirt und ziemlich rudes erfunden worden, und der Eine, mit Namen Joannes vor der Communion ein gar fremdes und lutherisches Confiteor unter Anderem mit diesen Worten: „Ideo precor te, Domine Jesu Christe, ut ores Deum Patrem pro me" recitirt, welches eine grosse blasphemia in filium Dei et sctam trinitatem ist, und wir Solches von ihm neben Andern selbsten nicht ohne Verwunderung und Entsetzung gehört, auch ihn hernachher nach dem Mittagsessen derhalben selbsten vor uns erfordert und zur Rede gesetzt, da er dann solches eben auch also recitirt hat, wiewol wir von ihm nicht vernehmen können, von wem oder wo er Solches gelernt, ihn aber gleichwol mit Ernst darum auf den rechten Weg geführt und geweist, und ermahnen euch demnach väterlich, dass ihr ihn und Andere, so derselben mehr in euerem Stift und Convent wären, (das wir doch nicht wissen) von dergleichen unbekannten ketzerischen Blasphemien abführet und vielmehr bei der alten wahren und katholischen Kirche und eueres Ordens Regel aufwachsen und allenthalben besstes Fleisses instituiren lasset; für eins.

Darnach fügen wir euch gnädiglich zu wissen, wie dass wir endlich bedacht und mit Rath ihrer kais. Majestät Leibarztes da-

hin entschlossen sind, zur Recuperirung unseres vollkommlichen Gesunds auf nächst künftigen Donnerstag nach Quasimodogeniti, d. i. den 5. Aprilis, wills Gott, im Carlsbad, wofern wir an künftiger Leibesschwachheit (die Gott der Allmächtige gnädiglich verhüten wolle) nicht verhindert werden, anzukommen und allda etliche Wochen mit etlich wenig Gesinde unseres Gesunds abzuwarten. Da ihr euch nun auf genannte Zeit auch dahin zu verfügen und neben uns zu sein gesonnen, wollten wir euch gerne sehen, haben auch daneben deshalben Peter Fleissnern um Bestehung seines Haŭses geschrieben, also dass ihr euch wegen Herberge und Anderes gar nichts bekümmern dürfet; ihr wollet ihn, dann sonsten mit einem Zettel um Einräumung eines Stübleins und Kammer gerne ersuchen. Und begehren an euch gnädiglich, ihr wollet ihm das hieneben verwahrte Schreiben bei einem eigenen Bothen übersenden. Gott helfe uns mit Gesund zusammen!

24.

Antonius, archiep. Prag. remittit ordinatum ordinis Franciscanorum presbyterum ad quardianum Bechinensem, monens, ut in ritibus ecclesiasticis diligentius instituatur.

1570, 17. Martii.

(Miss. germ. 1569—71. fol. 90, a.)

D. Joanni Francisco, Quardiano Bechinensi.

Venerabilis! Remittimus devotioni tuae venerabilem nobis dilectum fratrem Stanislaum, ordinis et monasterii tui professum, quem praeterita dominica Oculi in subdiaconum, deinde Sabbatho sitientes in diaconum et tandem hodie, in die S. Gertrudis Virginis, ad petitionem et intercessionem tuam in presbyterum rite ordinavimus et consecravimus. Tuae jam devotionis erit, siquidem parum doctus et exercitatus in iis rebus, quae ad presbyterii munus subeundum necessario requiruntur, inventus est, curare, ut in omnibus et singulis catholicae ecclesiae ritibus, priusquam ad primitias suas Deo offerendas accedat, diligenter instituatur et informetur; qua in re tuam conscientiam oneratam, nostram vero exoneratam esse volumus. Vale!

Datae Pragae in die sctae Gertrudis Virg., quae fuit 17. Martii anno 1570.

25.

Antonius archiep. Prag. publicat in Bohemia Jubilaeum a Pio V. Papa concessum pro orbe christiano.

1570, 4. Junii.

(Miss. german. 1569—71. fol. 118. a.)

Ad Abbates, Archidiaconos et Decanos Regni Bohemiae de publicando Jubileo.

Rde devote nobis dilecte. Quibus rationibus motus summus Pontifex, Christi in terris vicarius, sanctique Petri legitimus successor, universum populum Christianum ad veram poenitentiam per sinceram ad Deum conversionem invitat, facile ex tenore bullae praesentis Jubilaei intelligi potest, in qua pro plenitudine potestatis Apostolicae uberrimos thesauros remittendorum peccatorum a Christo nobis in hac peregrinatione relictos (quos ubique scriptura sacra resipiscentibus pollicetur) Sua Sanctitas aperit: Negligentibus véro aut nolentibus ad offensum Deum converti poenam claudendi regni coelorum minatur. Cujus nos nuncii pro nostro pastorali munere tuam devotionem inter ceteros Ecclesiae Rectores per se, suosque Vicarios vel substitutos exsequutorem facimus et constituimus, obedientiae ac reverentiae debitum a te flagitando. Vale!

Datum in domo nostrae archiepiscopalis residentiae Pragae dominica ante festum Scti Bonifacii a. 1570.

26.

Antonius Archiep. Prag. Officialem suum vituperat, quod in processu decani Carolosteinensis propriae cupiditati indulserit; rem ulterius decidendam Praeposito committit.

1570, 25. Junii.

(Miss. german. 1569—71. fol. 122. a.)

Legimus totam narrationem tuam de incarcerato decano et decanatu quoque Carolosteinensi et quidem placet, ut puniatur ipse ob turpitudinem suam tamdiu, donec ad se reversus et culpam agnoscat et poenitens deprecetur veniam et eam, quam patitur poenam facile excusabimus a nobis inflictam.

Sed non perinde in nostram defensionem suscipimus processum abs te in invasione decanatus servatum, qui certe apud omnes cordatos non potest non multum parere suspicionis, sic enim magistratus punire debet, ut nulla prorsus appareat privatae cupiditatis, aut utilitatis suspicio, quae etsi neminem deceat, tamen minus decet gerentem magistratum, quam privatum hominem. Caesar quamprimum audivit nostram mentionem, vestigio diligenter videbatur inculcare continuam residentiam decani, quod te non celavimus; potuit nostro judicio sine quovis dispendio differri assumptio decanatus tantisper, donec vinctus e carcere liber, res suas et supellectilem suam amovere, ecclesiasticam vero tibi legitime tradere potuisset, ita decani querelis et malis aliorum suspicionibus nulla fuisset data occasio, praesertim praesente vicario Blasio. Sic quoque sine metu caesaris nominatio impetrari potuisset, qua sine nemo agnoscetur Carolosteinensis decanus. Curabis itaque diligenter, ut nulla ex hoc facto tuo oriatur contentio, quam nobis videmur iam praevidere a longe imminentem, nam non immerito suspicari quis poterit, in hoc negotio non parum esse tributum affectibus et cupiditati.

Postremo cum aequum sit, ut nemo adversarii sui sit judex, domino praeposito committimus, quid ulterius nostro nomine facere in hac re debeat; ex Thermis Carolinis 25. Junii 1570.

27.

Archiepiscopus Pragensis Decano Pontensi scribit, se 15. Septembris Ponti convocationem Cleri celebraturum.

1570, 2. Septembris.

(Miss. german. 1569—1571. fol. 149.)

Venerabilis etc. Constituimus volente Deo ad feriam quartam post Nativitatis Mariae, quae erit dies 13. praesentis mensis Septembris, Pontum venire, et 15. ejusdem convocationem parochorum et cleri tui et aliorum decanatuum ibidem celebrare, vitamque mores ac doctrinam eorundem cognoscere, et quantum in nobis est, et summa urget necessitas, reformare. Quare devotioni tuae paterne injungimus praecipiendo, quatenus omnes tuo decanatui subjectos clericos nostro nomine ad 14. diem jam dicti mensis convoces, ut sub vesperum Ponti sub excommunicationis poena conveniant, et congregationi, quam sequenti 15. die hujus mensis celebrabimus, peractis prius sacris, intersint exspectaturi nostras propositiones, et quae necessariae fuerint actiones. Quod te ita sedulo exequuturum non diffidimus.

Datum Pragae 2. Sept. 1570.

28.

Archiepiscopus Prag. Henricum Praepositum et Thomam Albinum cum plena potestate mittit, ut in convocatione cleri archidiaconatus Pilsnensis et Tynensis, quae necessaria iis visa fuerint, constituant.

1570, 15. Octobris.

(Miss. german. 1569—71. fol. 180, b.)

Ad Clerum Archidiaconatus Pilsnensis et Tynensis.

Antonius. Universo clero nostro in archidiaconatibus Pilsnensi et Tynensi, nec non in decanatibus Podbořensi et Tachovensi convocatis devotis nobis dilectis gratiam et paternae dilectionis affectum. Cum propter doctrinae catholicae insynceritatem, qua tota Bohemia plurimis ab annis fermentata seducitur, tum et propter vitae ac morum immodestiam clerus noster nobis omnino reformandus esse videatur. Quemadmodum jam in plerisque locis hoc autumno factum est; constituimus et hisce diebus personaliter circa vos vestrasque ecclesias idem efficere. Sed quia gravibus de causis, quae nobis impedimento sunt, detinemur, ne hoc tam necessarium ac plane pastorale opus praetermittatur, misimus praesentes reverendos et excellentes viros D. Doct. Henricum Praepositum et Dominum D. Thomam Albinum cum plena authoritate ac potestate, quam harum testimonio literarum eis damus, et datam esse volumus pro nobis illa omnia agendi, diffiniendi et determinandi non solum quae doctrinae catholicae puritatem in ecclesiis vestris instaurandam, aut vos illarum pastores exorbitantes corrigendos concernunt, sed etiam si quae aliae lites sive causae coram nobis judicialiter ventilandae litigantibus indictae sunt, Pilsnae vel alibi, pro cujusque litis exigentia per eosdem (juxta acceptam a nobis instructionem) terminari et decidi valeant. Volentes itaque illa omnia per praefatos reverendos et excellentes viros nostros delegatos acta, transacta, decisa et conclusa ab omnibus vobis nostrae ordinariae potestati subjectis rata haberi: Hortamur universos et singulos ad debitam eis obedientiam praestandam, quam nobis ipsis, si personaliter adessemus, exhibere ac praestare tenemini ac debetis. Valete.

29.

Arcibiskup Pražský podává zprávu J. M. Cské o nepořádném visitování, kterého se ňácí Vlaši dopustili v klášteře sv. Anežky, odkudž mocí převora vytiskli.

1572, 18. ledna.

(Supplikací 1571—1616. Archiv. Archiep. Prag. n. 12. fol. 17.)

Nejjasnější etc.

Jakož jste V. C. M. mně leta 1568 z strany visitování klášterův řádu a zákona praedicatorum, k čemuž předešlí převorové kláštera sv. Anežky nepořádným chováním svým slušnou příčinu dali, milostivé psaní učiniti a podle toho abych, kdyžby takové visitování skrz provinciala jich předsevzato bylo, bedlivou péči na to majíce nic nescestného v tom před se bráti nedopouštěl, poručiti ráčili, jak přiležící přepisy těch V. C. M. mně učiněných psaní to v sobě šířeji obsahují; vedle kteréhožto V. C. M. milostivého poručení tak jsem se poslušně choval a ještě ve vší poníženosti chovati mínim.

Však V. C. M. poníženě tejna učiniti nemohu, že těchto nyní minulých dnův ňácí Vlaši téhož řádu praedicatorum sem do Prahy a kláštera sv. Anežky v Starém městě Pražském ležícího s šesti koňmi přijevši tu od převora téhož kláštera vítáni jsouce hned jsou jej převora na závazek vzíti a s ním podle vůle své zacházeti chtěli, kterýž obávaje se ňákého zkrácení chtěl jest utecti a když za ním běžali, z okna vyskočil a obě ruce sobě zlámal; oni pak zatím nemajíc žádného v klášteře sobě na překážku všecky komory i truhly téhož převora zotvírali a mezi jinými věcmi 14 kop (jakž toho zpraven jsem) vyhledavše o ně se rozdělili, o kterémžto jich předsevzetí žádné vědomosti jsem neměl. Neb ten jistý Vlach, kterýž se visitatorem býti pravil, o tom jest mi, aby pro tu příčinu sem do království tohoto přijel, podle prvnějšího v tom zachovalého obyčeje nic neoznámil. Až teprva, když to všecko vykonali, oznámili mi, že k visitování klášterův řeholi jich přijeli a pravíce se v tom V. C. M. povolení míti, list od Svatosti Papežské mi ukázali, kterýž ne na ně, než na jiné se vztahoval. A tak dotčeného převora z téhož kláštera vysaditi a na

[illegible] převor [illegible] svou a [illegible] ponížené [illegible] kláštera [illegible] M. [illegible] pokojně [illegible]

[illegible] nepřestávali a [illegible] chtěli. [illegible] tako- [illegible] k [illegible] příslušejícími [illegible] aby majíc též [illegible] Vlachy. [illegible] se při témž klá- [illegible] a [illegible] při sobě, žádného [illegible]: ale i [illegible] nemalé pohoršení [illegible] aby z toho [illegible] nepořádného před se [illegible] kláštera [illegible]. na tom jsem s [illegible] V. C. M. [illegible] aby klenoty i jiné věci klá- šterní inventovány a spečetěny byly: což tak vykonáno jest, jakž V. C. M. z přiležící relací osob k tomu nařízených, co jsou inventujíc ty věci mezi těmi visitatory a převorem jednali, všemu porozuměti ráčíte.

I poněvadž pak též Vlaši tak svobodně žádnému se v tom neopověděvši v to visitování se dali, přede mně jsem je obeslal a jich se u přítomnosti pana Jana z Lobkovic, presidenta nad appellacími, pana Oswalda Šenfelda, V. C. M. sekretáře, a pana Jana Kobrhapa, raddy komory české, jaké od V. C. M. k takovému visitování povolení mají, nímž se prvé chlubíce míti pravili, dotazoval; oni pak mimo napřed psané psaní od Svatosti Papežské nám neukázali. A tak s jmenovanými raddami V. C. M. všemu tomu, co tak bez povolení V. C. M. a vědomí mého při témž visitování před se brali, a pro jakou příčinu toho převora tu trpěti nechtěli, vyrozuměvše, nechtěl jsem dopustiti, jej odtud vyzdvihnouti a dáleji zde v království Českém visitovati dopustiti.

I nemohouc oni to podle své vůle vykonati, s tím jsou pryč odjelí; já pak o tom nepochybuji, že již při V. C. M. dáleji o to, aby téhož převora z kláštera vytisknouti a ňákého Vlacha do něho uvesti mohli (jakž jsou se světle přede mnou v tom slyšeti dali) se vší pilností sollicitovati budou, v čemž mé ponížené dobré

zdání jest, aby jste V. C. M. toho nynějšího převora vyzdvihnouti dopustiti neráčili.

Neb ačkoli prvé na téhož převora mnohé žaloby přicházely, však to se jest při inventování věcí klášterních našlo, že v tom času opravováním a zlepšením mnohých věcí tomu klášteru prospěšen byl. A té naděje jsem, že dáleji tak, jakž přede mnou a jmenovanými raddami V. C. M. kořice se velice připovídal, dobrého klášterského vyhledávati bude; a podle toho milostivě nařiditi, aby tím spůsobem kláštery loupeny nebyly, což V. C. M. dobře jak opatřiti milostivě věděti ráčíte.

Toho jsem V. C. M. se vší ponížeností tejna učiniti nemohl, V. C. M. se poníženě poručena činíce.

Datum den sv. Prisky panny leta 1572.

30.

Arcibiskup Pražský píše pánům raddám komorním z strany visitování kláštera Dominikánského v Litoměřicích, aby na místo Vlacha kněz Lukáš, jenž německy umí, za převora přijat byl.

1572, 10. března.

(Supplikací 1571–1616. Archiv. Archiep. Prag. n. 12. fol. 20.)

Urození P. P.!

Jakého nenáležitého předsevzetí jeden z národu vlaského mnich řádu praedicatorum, jináč sv. Dominika, kterýž se visitatorem té řeholi býti pravil, při visitování kláštera sv. Anežky v starém městě Pražském se dopustil, při tom jaké jest J. M. Cská P. N. N. jsouc dostatečně od V. M. a nás takového všetečného a bez milostivého J. M. Cské a vědomí V. M. i našeho předsevzatého visitování poníženě zpraven, pro přetrhnutí budoucího v témž visitování neřádu nařízení učiniti, psaním svým milostivě poručiti ráčil, — to všeckno v dobré paměti a vědomosti míti račíte.

Přes to pak, čehož týž visitator pod tím spůsobem, jako by k J. M. Cské jeti chtěl, odsud z Prahy jedouce a zase do města Litoměřic po druhé přijevši se dopustil, a opět ňákého Vlacha tu v městě Litoměřicích uvedl; z přiležitého psaní doktora Bartoloměje děkana Litoměřického porozuměti račíte, nad čím my nemalou stížnost máme, že by ti Vlaši v království tomto, zvláště pak ti, kteří obecnému lidu službami kostelními posluhovati neumějí, chtěli jedni druhé v zemi této fedrovati, a bez vědomí našeho jakožto loci ordinarii do klášterů uvozovati. Ale poněvadž ten jistý visitator žádné moci to učiniti nemajíce jiného Vlacha, o jehožto spůsobu dotčený doktor v témž psaní obšírně oznamuje, nepořádně vsadil a ten jistý Vlach sám netoliko klášteru, ale i lidem nic prospěšen nejsouc jiného na to místo učeného a tam odeslaného muže, kteréhož by tu i město Litoměřice za převora rádi měli, nikterakž přijíti nechtěl.

Protož vidí se nám, abyste předkem raddě města Litoměřic psaní učiniti poručiti račili, aby toho převora nenáležitě do kláštera uvedeného, kterýž i na potupu osoby naší mnohé věci mluviti směl, nám do trestání našeho dobře jej, pokudž by se dobrovolně

před nás najíti dáti nechtěl, opatříc odeslali, a na to místo kněz Lukáš, kterýž tak dobře svého pobožného chování jakož i umění, listovní svědomí od prelátův a učitelův svých ukázati, k tomu také dobře německy umějíc obci Litoměřické prospěšen býti může, přijat byl, jehož my jakožto osobu národu slováckého vlastnosti jazyku našemu příbuznějšího pro umělost a dobré chování jeho, obzvláštně pak na připsání J. M. arciknížete Karla, jejž J. M. v mnohých komisích potřebovati ráčil, slušně fedrovati máme. Však aby při klenodijích kostelních i jiných věcech klášterních žádného nebezpečenství se obávati bylo, nařídili jsme urozeného a důstojného kněze pana Marka Kytlyče, probošta velebného a vysoce učeného doktora Bartoloměje, děkana Litoměřického, aby při postupování téhož kláštera přítomni jsouce to bedlivě opatřili a podle inventáře témuž knězi Lukášovi k správě podali.

Nepochybujem, že V. M. a Vy dle žádosti a dobrého zdání našeho tak opatřiti ráčíte.

My V. M. a Vám příjemné přátelství činiti vždycky rádi chceme.

Datum ve špitálu u mostu Pražského v pondělí po neděli Oculi leta 1572.

31.

Pana arcibiskupa Pražského dobré zdání, kdyžby visitator klášterů Českých a Moravských od J. M. Cské poslaný přijel, jak by ta visitací pořádně předsevzata byla; pánům místodržícím odeslané.

1572, 12. května.

(Supplikací 1571—1616. Archiv. Archiep. Prag n. 12. fol. 27.)

Vysoce urození etc.!

Jakého dobrého zdání od nás společně z strany visitování klášterův v království Českém a markrabství Moravském J. M. Cská žádati ráčí, všemu jsme obšírně porozuměli, na kteréžto psaní jedno pro nedostatek zdraví našeho, druhé strojíce se tím dřívěji doma býti, a obzvláštně pro příčinu tu chtějíc s V. M. o to oustně rádi promluviti, žádné odpovědi jsme dáti nemohli.

Však nechtíc dýleji tím odtahovati na to jsme co J. M. Cská v království tomto jednati, a potomně nedávného času z strany téhož visitování po klášteřích rozepsati milostivě ráčil, myslili.

A jiného se při nás nesnáší, poněvadž J. M. Cské takového visitování proti starobylému obyčeji (což slušné jest) do konce vyzdvihovati neráčí.

Než kdyžby ten jistý visitator, kterémuž J. M. Cská toho dovoliti ráčí, sem do měst Pražských přijel, aby pro pořádné vykonání té visitací jedna osoba duchovní od nás, a druhá z komory české přidána byla; a týž visitator bez vědomí a přítomnosti těch nařízených osob ničehož před sebe nebral.

V jiných pak klášteřích, jakožto v Plzni, v Litoměřicích i jinde, kteříž odsud vzdáleni jsou, archidiakon neb děkan toho města nejbližší s rychtářem císařským neb purkmistrem toho visitování přítomni jsouce nedopouštěli něco na ujmu kláštera před se bráti aneb bez slušné příčiny převora ssazováním neb jináč obtěžovati, tak aby těch častých visitování umenšeno býti a takové neřády, kteří se při takovém visitování mnohokrát zbíhali, tudy přetrhnuty býti mohly.

Co se pak při nás z strany obecného visitování snáší, neradi bychom se v tom psaní všem otevřeli, než o tom J. M. Cské obzvláště poníženě psáti budeme.

Toho jsme V. M. a Vás za odpověď s dobrým zdáním naším tejna učiniti nechtěli.

Datum v Praze po křížové neděli leta 1572.

32.

Archiepiscopus Prag. mandat decano Austensi, ut Lythomericium ad Convocationem cum parochis veniat.

1572, 12. Junii.

(Miss. lat. et german. 1572—1576. fol. 10, b.)

Venerabilis etc.

Cum necessitas in hoc periculoso rerum ecclesiasticarum statu ita exigat, ut faciem ecclesiarum aliquando intueamur, notum tibi facimus, nos volente Deo proxima die lunae, quae erit XVI. huius, Budinam venturos et sequenti die Lythomericium profecturos; ideo paterne tibi iniungimus, quatenus convocatis omnibus parochis et clericis tui decanatus eodem die una cum illis sub vesperum venias, et sequenti die in aedibus praepositurae s. Stephani extra muros eo maturius coram nobis compareas actibusque necessariis, qui in tali convocatione fieri consueverunt, intersis, facturus ea in re iuxta arbitrium nostrum et tuae vocationis exigentiam.

Datum Pragae, etc.

In simili paene Budinensi, Pontensi et reliquis illius districtus.

33.

Archiepiscopus Prag. Capitulo Olomucensi nuntiat, se episcopatui Olomucensi renuntiasse, et commendat ipsis Thomam Albinum.

1572, 13. Augusti.

(Miss. lat. et germ. 1572—1576. fol. 15 a.)

Dominis Matthiae Albino a Dubano, praeposito et Martino Schmolzero, archidiacono ecclesiae Olomucensis.

Viennam ingressi, reverendi ac ornatissimi viri, ea qua potuimus ac debuimus diligentia cum s. caes. Majestate, domino nostro clementissimo egimus, postulationis vestrae negotium ut pro ecclesiae vestrae Olomucensis utilitate ac salute promoveretur felicemque sortiretur effectum. Verum cum ea in re suam Majestatem jam ab aliis instructam et informatam reperiremus, illaque pluribus mota rationibus paterne consuleret, ut ab huiusmodi postulatione urgenda resiliremus, noluimus Majestatis suae prudenti ac sano (ut opinamur) consilio nos opponere, sed ei, uti decet, acquievimus, maxime cum certum habeamus, absque ipsius promotione eam, quantumcunque legitima, iusta ac rationabilis vobis videatur, apud sedem Apostolicam ratam non futuram. Dabitur nihilominus vobis plena potestas aliam electionem instituendi. Qua in re illud pro ecclesiae vestrae incolumitate monere voluimus, ut summo studio ac conatu curetis, quo unanimi consensu ac concordibus votis in eum conveniatis, quem et ipsi ecclesiae et vobis omnibus utilem, gratum ac maxime necessarium fore putatis, nec si vobis vestro nomini ipsiusque ecclesiae saluti consultum velitis, ullatenus committatis, ut in diversa vota ducamini. Nam hoc ipso fiet, ut vobis obsitis adversariorumque vestrorum partes tueamini, et ut libere, quod sentimus, vobis aperiamus, non videmus viam meliorem, quam ut ex vobis ipsis concordibus votis aliquem eligatis. Nos dominum Thomam Albinum, si digniorem non habetis, vobis omni studio commendamus. In eum si consenseritis, scimus vos ecclesiae vestrae, vestro honori ac incolumitati et commodo totius patriae rectissime consulturos, quod et

ipsi nobiscum sentiretis, si quae vir ille pro ecclesia nostra Pragensi ab aliquot annis gessit, uti nos perspecta haberetis.

Interea vero pro honore nobis a vobis delato immortales habemus gratias, pollicemurque, nos omnia, quae pro ecclesiae vestrae exaltatione vestroque honore ac commodo facere unquam posse videbimus, diligenter et studiose promoturos. Valete in Domino!

Viennae Austriae 13. Aug. 1572.

34.

Archiepiscopus Prag. dom. Landeckio, canonico, gratias agit pro sui postulatione ad episcopatum Olomucensem, Thomam Albinum ipsi eligendum commendat.

1572, 13. Augusti.

(Miss. lat. et germ. 1572—1576. fol. 15, b, 16, a.)

Domino Adamo Landeckio, scholastico Vratislaviensi et canonico Olomucensi.

Summa tua in nos benevolentia, vir reverende nobisque dilecte, qua nos complexus es, dum in ecclesiam Olomucensem praesulem nos postulares, efficit, ut te vicissim amemus tibique ex animo bene cupiamus. Et licet s. caes. Majestatis consilio ac suasu paterno factum sit, ut postulationi de nobis factae renuntiaverimus, nihilominus tamen ommittere non potuimus, quin tibi pro honore nobis delato gratias referremus, teque studiosius moneremus, ut cum liberam habituri sitis eligendi denuo potestatem, illud sollicite procures, ut quam primum Olomucium convoles, ac una cum aliis tibi coniunctis in aliquem ex vestro numero in praesulem Olomucensem deligendum convenias, ne, si huic rei desis, adversariis de vobis omnibus triumphum agendi vestra maxima ignominia ansa praebeatur. Facies in hoc, quod virum decet prudentem, cordatum et talem, qui ecclesiae suae incolumitati rectissime consultum velit. Nos, si quid apud te nos posse sciremus, dom. Thomam Albinum eo nomine tibi studiosius commendaremus uti eum, quem tali munere ac honore dignum existimemus. Sed tu ipse, quae tua prudentia est et summum in rebus gerendis iudicium nihil, ut speramus, ommittes, quod senties ad ecclesiae Olomucensis salutem ac incolumitatem vergere posse. Quod ut facias, si monitore opus est, paterne adhortamur, et ut honoris tui aliorumque tibi addictorum rationem habeas, unice desideramus. Vale in Domino!

Datae Vienae Austriae 13. Aug. 1572.

35.

Arcibiskup chce mládence pod obojí ordinovati.

1572, 29. srpna.

(Act. Cons. Utr. 1572—73. fol. 40. b.)

(Feria VI. die decol. S. Joan. Bapt.)

Pan administrátor s vyslanými pány konsistoriány k Jeho mil. panu arcibiskupovi zprávu a relací učinili, kterak jsou od jeho mil. věrně a laskavě přijati a vyslyšáni, a že jim to ráčil oznámiti, že jest naše dobré při jeho mil. císařské jako i své jednal, i věcí odeslaných jeho mil. p. kanclíři od nás dodal. Z strany pak ordinování mládencův našich, abychom 30 neb 50 mládencův hodných vybrali a jich poznamenaných jeho mil. podali, že chce Nuntio apostolico, který jest při dvoře jeho mil. císařské, dispensací na ně zjednati a je ordinovati. Při tom též oznámiti ráčil, že k. Adama p. faráři malostranskému nedával a že u něho nikdy nebyl.

36.

Archiepiscopus Prag. in Bohemia publicat Jubileum a Gregorio XIII. concessum.

1572, 31. Aug.

(Miss. lat. german. 1572—76. fol. 19, a.)

Abbatibus, Archidiaconis, Decanis et parochis quibusdam regni Bohemiae seu potius archiepiscopatus Pragensismutatis mutandis pro publicatione jubilei.

Antonius &.

Reverende devote nobis dilecte!

Jesu Christi Samaritani, quem hodierna evangelii lectio nobis expressit, stabularius supremus in plenitudinem potestatis vocatus et assumptus S. D. N. Gregorius XIII., divina providentia pontifex maximus, pro felici suae pastoralis curae ingressu, principum Christianorum unione et sanctissimae confoederationis contra Turcam felicissimo successu thesaurum supererogationis meritorumque Servatoris nostri Jesu Christi et sanctorum eius aperiens, iubileum plenariamque peccatorum remissionem, quemadmodum ex suae Sanctitatis bulla desuper confecta fusius apparet, liberali ac munifica manu uti legitimus tanti thesauri dispensator concessit. Cuius quidem dispensationis executorem nos, qui in partem sollicitudinis vocati sumus, in ecclesia nostra constituens, quo muneri nobis iniuncto debitam curam impendamus, aliquot bullae eius exemplaria tuae mittimus devotioni (aut tibi) idque eo potissimum nomine ac fine, ut debita eam fide parique industria in tuo Archidiaconatu (aut Abbatia, decanatu, parochia etc.) publices ac decanis et parochis tuae jurisdictioni subiectis publicandam fidelibusque explicandam et inculcandam iniungas.

Et si quidem exemplaria, quae mittimus, omnibus forte non sufficient, praecipuis saltem transmittas cum mandato, ut vicionores sibi in scriptis aut ore tenus certiores ea de re faciant, moneantque ad huius amplissimi saluberrimique thesauri promulgationem, quo salus animarum promoveatur paternoque suae Sanctitatis praescripto debita obedientia praestetur. Vale!

Datae Pragae ex aedib. nostr. archiepisc. ultimo Augusti 1572.

37.

Archiepiscopus Pragensis Abbati Sarensi subdiaconos ordinatos transmittit monetque, ut melius praeparati ad altiores ordines compareant.

1572, 21. Septembris.

(Miss. lat. et germ. 1572—1576. fol. 29, a.)

Ad petitionem et commendationem vestram duos conventus vestri fratres una cum vestro subdito in subdiaconos heri divina nobis cooperante gratia ordinavimus. Quibus et reliquos sacros ordines contulissemus, ni aliis detenti negotiis ordinum collatione nobis supersedendum fuisset, ita quidem, ut nunc temporis desiderio vestro satisfacere eosque ad altiora evehere non potuerimus. Et id forte magno eorum commodo, ut aliquamdiu in subdiaconatus ordine sese exerceant, et alioquin in iis, quae vocationem illorum concernunt, ita erudiantur, ut cum maiori fructu et utilitate ad diaconatum et presbyteratum aspirare possint. Cui rei ut sedulam navent operam, vos illos diligenter monebitis, ne in examine prorsus muti compareant, sed fidei ac dogmatum catholicae religiones, cum primis autem suae professionis, non tantum nobis, sed omni petenti rationem reddere valeant. Qua in re si segnes se praestiterint, ipsi iudicate, si ad ulteriora cum illis procedi debeat. Nos certe id conscientiae vestrae relinquimus, quam et in hoc coram Domino gravamus, si minus digni ac habiles ad huius muneris mysteria pertractanda reperiantur.

Gratia Dei cum omnibus nobis!

38.

Arcibiskup chce ordinovati kněží pod obojí na juramentum Tridentinum.

1572. 4. prosince.

(Acta Cons. utr. 1572—73. fol. 75. b — 76.)

Feria V. die ipso s. Barbarae.

Pan administrátor s vyslanými pány konsistoriány k jeho mil. pánu arcibiskupovi Pražskému relací učinil, kterak jeho mil. p. arcibiskup ráčil poručiti, aby se u něho sám třetí zastavil, že tak učinili a jeho mil. že ráčil na žádost naši z strany ordinování tu odpověď dáti, že se o to pilně staral a posavád stará, aby nám tím mohl posloužiti, ano i předešle jeho mil. císařská že to při Svatosti Papežské jednal a že nic zjednati nemohl, a on že nám předešle ordinoval, to že učinil, dokud mu interdict nepřišel, nad to že i nyní to při legátu papežském zjednati ráčil, že nemuož jináč zjednati než na juramentum, to které všem biskupům ex decreto Tridentini Concilii k ordinování a Pio IV. vydáno. Protož chtěli-li by se tak zachovati, že bude ordinovati, jináč že pro exkomunikací nemuož toho učiniti, a abychom uvážíc takové juramentum jemu zase odpověď dali. I přečteno tu juramentum. Má dána býti odpověď jeho milosti.

39.

Archiep. Prag. monet Abbatem Sarensem, ut clericos sui ordinis melius institui curet, ne in examine muti compareant.

1572, 20. Decembris.

(Miss. lat. et germ. 1572—1576. fol. 61, a.)

Scripsimus vobis nuper, cum ad subdiaconatus ordinem vestros eveheremus, ut in ordine suscepto diligenter exercitarentur et alioqui erudirentur, ne in examine muti prorsus comparerent; verum parum, ut examinatores nobis retulere, profecimus. Quare iterum iterumque monemus vos, onerantes in hoc conscientiam vestram coram Domino, ut rectius eos institui curetis; alioquin non videmus, qua fronte salva conscientia ad altiora conscendere valeant. Quidquid hac in parte facimus, in vestram gratiam fieri a nobis existimare debetis, utque ecclesia Dei imprimis nostro hoc infelicissimo saeculo legitimis non destituatur ministris.

Videte igitur, ut tales nobis posthac commendetis, quos cum honore ad tantae dignitatis evehere gradum possimus. Ceteroquin facile continget, ut ab iis, quos examini ordinandorum praeponimus, vestro eorumque maximo dedecore repulsam patiantur. Valete!

40.

List cís. Maximiliána kapitole sv. Vitské, jímž rozhodnuti závadných artykulů ku svému příjezdu do Prahy odkládá.

1573. 15. května.

(Arch. místodržit. R 109. 14.)

Maxmilian &.

Důstojní, velební a poctiví věrní naši milí!

Věděti Vám dáváme, že jsme v ty artykule nám jmenem vaším podané, v kterýchžto sobie do stavuov pod obojí rozdílné stížnosti pokládáte, nahlídnouti, tiem dobře vyrozumieti a v radě v bedlivém uvážení jmíti ráčili. Po kterémžto bedlivém a pilném uvážení to nacházíme, že mezi těmi několik artykuluov jest, kteréž se vás ovšem nic nedotýkají a vám po nich nic není. Než z strany ostatních věcí a artykuluov, v kteréž nám slušně nahlednouti náleží, těch do bohda štiastného příjezdu našeho císařského do království českého odkládati a v tom všem se jako vrchnost křesťanská náležitě a spravedlivě zachovati věděti ráčíme, o čem vy nám potomnie připomenutí učiniti moci budete. Toho jsme vám na ten čas pro správu za odpověď dáti pominauti nechtěli.

Dáno v městě našem Vídni v čtvrtek po památce seslání Ducha sv. Letha 1573.

41.

Císařský přípis arcibiskupu Pražskému, vzhledem dobrého zdání o artykulích.

1573, 13. června.

(Archiv místodržit. R. 109. 14.)

Maxmilian &c.

Důstojný věrný náš milý!

Jest nám od slovútného Valtera z Valtersperku na Lochenicích a Biskupicích, raddy a sekretáře našeho království Českého, věrného milého v známost poddaně uvedeno, že by ty ani kapitula hradu pražského o těch rozdílných artykulích, religii se dotejkajících, nám jmenem Vaším od doktora Tomáše Albina podaných nic věděti neměl, i také že za to poníženě prosíte, ať by takovejch artikulů pro vyrozumění věci vejpis odeslán byl, tomu všemu jsme od nich šířeji vyrozuměli. I jakž jsme v první odpovědi tobě a dotčené kapitole na to dané, doložili, tak i nyní ještě, toho jináč najíti nemůžeme, že mezi tiemi artykuly několik jich jest, kteréž se vám všem nic nedotejkají a vám do nich nic není; neboť se ty k nějakému skyselení a stížnosti mezi stavy pod jednou a pod obojí vztahují. Avšak, poněvadž ty i s kapitulou kostela Pražského, jak nahoře dotčeno, o tom žádné vědomosti nemíti se pravils, tedť ty artikule, jakž nám podány jsou, pokudž by písmo, kdo jest je spisoval, poznati mohl, v originalu posílati ráčíme, v kteréžto nahlídnouce jim vyrozuměti a čím se spraviti i také nám odpověď dáti věděti budete.

Toho jsme před tebou tejna učiniti neráčili.

Dat. V Městě Vídni v sobotu po sv. Medardu Lth. 1573.

42.

Císař Rudolf poroučí biskupu Olomouckému, aby s předními duchovními markrabství Moravského do Českého Krumlova najíti se dal, a odtud tělo mrtvé císaře Maximiliána do Prahy provodil.

1577, 15. ledna.

(Konc. Arch. Česk. Místodrž. R. 1. 1—15.)

Rudolf druhý z Boží milosti volený Římský císař, po všecky časy rozmnožitel říše a Uherský, Český král &c.

Vědětiť milostivě dáváme, že jsme se s nejjasnějšími knížaty, arciknížaty Rakouskými bratřími našimi nejmilejšími jich láskami na tom snésti ráčili, ab tělo slavné a svaté paměti císaře Maximiliána Druhého, pána a otce našeho nejmilejšího, z kláštera Vilring u města Lince ležícího, kdež zatím odpočívá, sem do království Českého a měst Pražských přivezeno bylo, kdež pak aby se poctivě, jakž tělu císaře Římského, Uherského a Českého krále náleží, vykonalo, ráčili jsme z týchž pánů bratří našich arciknížat Rakouských Matyáše a Maximiliána jejich lásky pro též tělo J. M. odsud vypraviti, tobě milostivě poroučejíc, aby se sám osobně s čeládkou svou třidcátého prvního dne tohoto měsíce, to jest ve čtvrtek po svatém Pavlu na víru křesťanskou obrácení nejprvé příští v městě Českém Krumlově, obešlíc k sobě všecky aneb vždy na větším díle opaty, probošty a osoby duchovní, kteří aby své hábity, jakž k takovému actu náleží, s sebou vzali, při jich láskách spolu se najíti dal, tu tobě v to místo od též duostojného Antonína arcibiskupa Pražského o všem zpráva, jak se při tom chovati jmíti budeš, odeslána bude a odtud tělo J. M. C. s jich láskami a nejvyššími ouředníky zemskými, kteréž jsme podle jich lásek pánů bratří našich nejmilejších k tomu nařiditi ráčili, až do Starého města Pražského do kláštera sv. Jakuba doprovoditi pomohl; té milostivé naděje k tobě jsouce, poněvadž jest J. M. C. slavné paměti markrabství Moravskému a všem obyvatelům v něm, vší milostí nakloněn býti a to také

v skutku prokazovati ráčil, že to z srdečného a upřímného úmyslu činíc v tom poslušně a poddaně se zachováš, a tu poslední službu J. M. C. tělu někdy pánu tvému milostivému podle jiných jako věrný poddaný vykonati pomůžeš, a my tobě to milostí naší císařskou zpomínati a tvým milostivým císařem a pánem býti a zuostati ráčíme.

Dán na hradě našem Pražském v outerý po ochtábu svatých Tří Králuov leta 1577.

43.

Konsistoř pod obojí stěžuje si u císaře na nedostatek kněží a prosí, aby arcibiskup Pražský mohl kněze pod obojí ordinovati.

1578, 17. září.

(Rot. miss. bohem. consist. sub utraque. 1578—1580. fol. 78—80.)

Nejjasnější a nejnepřemoženější Římský Císaři, Uherský a Český etc. Králi, Pane, Pane náš nejmilostivější!

Až do této chvíle, Nejmilostivější Císaři, žádostivě jsme očekávali a očekáváme od V. C. Mti jisté odpovědi na mnohé konsistoře naší suplikaci, kterých jsme z příčin znamenitých a důležitých předkem slavné a svaté paměti císaři Maximilianovi jeho Mti, potom V. C. Mti jako i pánům místodržícím, téměř od tří let podávali a připomínali, jako i teď naposledy skrze suplikaci naší, které jest datum v pátek po proměnění Pána Krista leta tohoto 1578, V. C. Mti těch věcí zejmena ku paměti přivesti jsme nepominuli, s tou poníženou žádostí, aby od V. C. Mti již aspoň k místnému vyřízení přivedeny byly. I vidouce my, jaké zlé a církvi Boží i také tomuto království škodlivé věci z neopatření těch přednešených věcí čím dále vždy více a hůře se rozmahají, nemůžeme než V. C. Mti v tom sollicitovati, zvláště pak strany té nejpřednější a nejpotřebnější přednešené věci, jenž jest veliký a prvé nikdy v tomto království křesťanském nebývalý kněžstva pořádného nedostatek, který více než jedenácte let s velikým zlým trpíme, o kterémžto nedostatku, ačkoli jsme předešle skrze suplikaci i ústně obšírně oznamovali a předkládali, kudy jest k němu přišlo a co zlého z něho pošlo a den ode dne pochází. Však vidí se nám za dobré, abychom to V. C. Mti touto suplikací pro snadší a lepší té věci vyrozumění připomenuli. A protož ať ráčí znáti V. C. Mt, že předkové naši věrní Čechové starobylého pravého náboženství pod obojí spůsobou velebnou Svátost oltářní přijímající hned od počátku nikdy jsou jiných kněží nepřijímali, nepožívali a na fary neusazovali než ty, kteří jsou od pořádných svaté Římské Církve biskupův kněžství svaté přijímali a podle řádu církve svaté ordinováni byli, a pro tu příčinu, když v tomto království arcibiskupa a biskupů pořádných za půl dru

ného sta let nebylo, museli jsou jinam do cizích zemí dosti daleko žáky své k ordinování pořádnému s velikými náklady, outratami i nebezpečenstvím vysílati a mezi tím jich M^t^ královské Čeští se všemi třemi stavy nemálo jsou o to pečovali, aby stolice arcibiskupská v české zemi zase vyzdvižena býti mohla, až potom Jeho Mt císař Ferdinand slavné a svaté paměti jako horlivý milovník církve Boží a obecného dobrého tohoto království na snažné žádosti všech tří stavův, které jsou na jeho Mt při obecních sněmích, zvláště leta 1545, potom 1549, nic méně 1555 vznášeli, o to s Jeho Mtí jednomyslně se snesli, aby arcibiskup nařízen byl, který by kněžstvo obojí strany světil, řídil, spravoval, a vinné s tou konsistoří, k které by přináleželi, trestal, jakž to obšírněji ti sněmové ukazují, ráčil jest k důstojenství arcibiskupshému nynějšího pana arcibiskupa pražského nařéditi a mandátem vůbec vydaným leta 1561 vyhlásiti a přitom se milostivě uvoliti a zavázati, že to při stolici jeho Svatosti papežské jednati ráčí, aby týž pan arcibiskup jak straně pod jednou tak i straně pod obojí žákovstvo na ouřad kněžství svatého mohl ordinovati, jakož jest pak to skrze jeho Mt objednáno a k tomu přivedeno bylo, že jest pan arcibiskup konsistoři a straně pod obojí jistý počet žákovstva až do leta 1567 ordinovati ráčil. Však od toho leta až do nynějšího, totiž za jedenácte let ani jeden žák nám není ordinován, a to za příčinou nějakého interdiktu, který se pan arcibiskup od Svatosti papežské míti praví; proč by pak týž interdikt učiněn byl, toho jsou nám příčiny patrné a zjevné nikdy oznámeny nebyly. A ačkoli jsme v těch jedenácti letech o to jakž předkem při jeho Mti Císařské slavné paměti a páních místodržících, tak i při jeho Mti panu arcibiskupu aby s toho interdiktu sjíti a nám žákovstvo ordinováno býti mohlo, rozličnými prostředky (nelitujíc při tom nákladu z chudých statečkův našich do Vídně za tou příčinou učiněného), s pilností pečovali a pracovali, však jsme jiné odpovědi vzíti nemohli, mimo tu, kterúž nám slavné paměti císař Maximilian jeho Mt v Vídni i také v Praze při posledním svém odjezdu dáti ráčil, totiž, že ta věc při Svatosti papežské v jednání a na odpovědi zůstává. Co pak z toho zlého a škodlivého církvi Boží v tomto království v těch jedenácti letech přišlo a čím dále vždy více přichází, to ačkoli na díle předešle od nás jest s žalostí předloženo, však již téměř vypraviti se

nemůže, nebo pro ten pořádného kněžstva škodlivý a již dávný nedostatek, jímž jsme velice souženi, nebylo nám a není možné již dále povolání našeho podle řádu dobrého za dosti učiniti a far neb osad k správě konsistoře přináležejících, netoliko menších ale i předních velikých kněžstvem pořádným, jakžby náleželo, opatrovati; neb pro řídkost kněžstva pořádného mnohé fary scházejí a bez kněží zůstávají, jiné přední a veliké osady a obce, jak předkem v městech pražských, tak i v jiných městech po děkanstvích, kdež prvé po třech, čtyrech i pěti kněžích bývalo, již nyní sotva po jednom knězi a někde dosti mdlém míti mohou, a když se k nám o to někteří dopisují, abychom je dostatečněji opatřili, toho pro nedostatek nikoli nemůžem učiniti. A skrze to k tomu přišlo a čím dále vždy více přichází, že ledajakés a od ledskud přiběhlé v sektách tvrzené nepořádné kněži (jichž církev svatá za pořádné kněži nedrží) na fary o své újmě (čehož prvé v tomto království nebývalo) přijímají, ti pak nejsouce pod žádnou zprávou a řádem duchovním, to což se jim a jich kollátorům líbí, bez ostýchání činí, náboženství starobylé nestydatě hanějí a nové hostinské a sektářské vejtržně uvozují; nic méně fary a duchovenství plundrují a snižují a kněžstvo pořádné velice súžují a utiskují. K tomu sektáři, zvlášť Pikarté znajíce ten nedostatek jistě nezahálejí, nýbrž své sekty, svozujíce nebohý prostý a bez pastýřův zůstávající a bloudící lid, čím dále vždy více rozšiřují, až k tomu přišlo, že již i v kostelích (čehož prvé nikdy nesměli) své sektářské schůze a posluhování směle provozují a vykonávají. Nic méně místy, kdež kněží pořádných není, aneb kde se lidé k sektářskému posluhování utíkati nechtějí, častokrát dítky bez křtu svatého, a lidé co hovada bez zprávy boží (což hrozné jest slyšeti) z světa scházejí. Nad to pro ten nedostatek kněžstvo, ačkoli jinak pořádné, však pohoršivé v jich nespůsobích trpěti se musí a jakžby náleželo, trestati a napravovati se nemůže. Nejvýše pak skrze to čest a sláva Boží a pravá pocta Pána Boha našeho, kteroužby měl povinně ctěn býti, příliš velmi se zmenšuje, církev jeho svatá bídně se trhá, bludové a sekty znamenitě se rozmahají, náboženství pravé starobylé se vykořeňuje a do cela vykořeniti usiluje. Nic méně řád dobrý, láska a jednota se ruší, lidé pak na duších svých, za něž Kristus Pán umříti ráčil, s větší strany již hynou, kněžstva pak pořádného a věrného již maličká hrstka pozůstává. A kdo

může Nejmilostivější Císaři ty všecky zlé věci z toho nedostatku, čím dále vždy více a výše pocházející vyčísti a vypraviti? Kteréžto zlé a škodlivé věci by nikdy se tak nerozmohly, kdyby dostatek kněžstva pořádného byl a nebude-li to časně od V. C. Mti opatřeno, jest se obávati (čehož Pán Bůh uchovej) aby ještě horší věci z toho nevzrostly, kdežby se snad potom samého kněžstva a náboženství starobylého pod obojí nedotýkalo. I nechtějíce my těmi zlými věcmi před Bohem, církví jeho a před V. C. Mti vinni býti, nepomíjeli jsme a nepomíjíme toho tu, kdež náleží, vznášeti, jsouce toho velice vděčni, aby ta věc k místnému opatření časně přivedena býti mohla, čehož jest od nás mnohými důvody dokázáno. A protož jak předešle tak i nyní V. C. Mt pro Pána Boha, jehož se tu cti, slávy a Božských věcí vysoce dotýká, prositi nepřestáváme, poněvadž jest slavné a svaté paměti císař Maximilian jeho Mt pan otec V. C. Mti nejmilejší podle nahoře dotčeného jeho Mti císaře Ferdinanda slavné paměti laskavého uvolení, tu věc strany svěcení žákovstva našeho (jakž nahoře dotčeno) bedlivě jednati ráčil a to ještě vykonáno není, že V. C. Mt příkladem jich Mtí předkův V. C. Mti tu věc již aspoň k místnému opatření neprodlévaně přivésti ráčí, tak aby z toho interdiktu jeho Mti panu arcibiskupu učiněného sjíti mohlo a pan arcibiskup aby nám (jako prvé) žákovstvo k ouřadu kněžství svatého na náboženství a řády starobylé pod obojí přijímajících ráčil moci ordinovati, neb mnoholiby se náboženství pravé pod obojí od náboženství katolického svaté Římské církve dělilo, z knihy od nás slavné paměti Jeho Mti císaři Maximilianovi jednou i po druhé podané, snadno se vyrozuměti může. Pakliby tu ještě něco skrze nedorozumění ku překážce témuž ordinování a církevní jednotě býti chtělo a nám to světle oznámeno bylo, chtělibychom V. C. Mti na to zprávu svú dáti a to, což náleží, kněžím pořádným a věrným (jakž jsme se v tom nejednou zjevně ohlásili) podle naší nejvyšší možnosti s pomocí Pána Boha našeho učiniti. Jsouce k V. C. Mti té nepochybné naděje, že tato naše ponížená žádost v oznámené veliké církevní potřebě skrze V. C. Mt k spravedlivému a místnému opatření přivedena a nám na to od V. C. Mti milostivá odpověď dána bude, a my za V. C. Mt Pánu Bohu všemohoucímu (což vždycky činíme) modliti se budeme.

Alfabetický rejstřík.

Apoštolské Breve

Jeho Svatosti

papeže PIA IX.,

jímžto

všem členům, spisovatelům a dobrodincům

Dědictví sv. Prokopa v Praze

udělují se

plnomocné odpustky v hodinu smrti.

Omilostnění toto od nejvyššího biskupa církve poskytnuté ctěmež vděčně na věčnou památku 900letého jubilea Pražského biskupství.

Pius P. P. IX.

Ad perpetuam rei memoriam.

Ex supplici libello, quem Nobis exhibendum curavit dilectus Filius Venceslaus Štulc, Canonicus Praepositus Collegiatae Ecclesiae Vyšehradensis Dioecesis Pragensis, Pragae literariam Societatem Catholicam canonice, uti praefertur, constitisse, sub Patrocinio S. Procopii, quae id propositi sibi constituit haereticorum Bohemiae errores elidere, utiliora sanae Theologiae opera slavice conscripta colligendo, eaque typis mandando et in vulgus edendo, in subsidium praesertim Sacerdotum adlaborantium in vinea Domini. Cum vero memoratus dilectus filius, hodiernus Societatis Moderator, a Nobis enixe postulaverit, ut pro eadem Societate coelestes Ecclesiae thesauros reserare dignaremur; Nos, ut societas hujusmodi majora in dies suscipiat incrementa, et in laudabili incepto perseveret, Apostolicae benignitatis Nostrae testimonium perhibere statuimus. Quamobrem de Omnipotentis Dei misericordia, ac B. B. Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus et singulis Christi fidelibus, qui praefatae Societati nomen jam dederint, vel in posterum daturi fuerint, eamque libris conscriptis vel aliis subsidiis juverint, in cujuslibet eorum mortis articulo, si vere poenitentes et confessi ac S. Com-

munione refecti vel quatenus id facere nequiverint, saltem contriti Nomen Jesu ore si potuerint, sin minus, corde devote invocaverint, Plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus.

In contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, ut antequam liber aliquis vel opus sive alias editum seu de novo exaratum evulgetur, id Ordinarii veniae subjiciatur, et serventur omnia, quae pro editione librorum et eorum publicatione praescripta sunt.

Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die IV. Aprilis MDCCCLXXIII. Pontificatus Nostri Anno Vigesimoseptimo.

J. Card. Asquinius.

